

Henry
David
Thoreau

WALDEN

sau
viața în
pădure

Colectivul Pagini Libere este conștient de impactul ecologic al cărților în format fizic, așa că îți reamintim:

Împarte

cu cei dragi, din familie sau comunitate, cărțile tale.

Donează

cărțile de care crezi că nu mai ai nevoie.

Nu arunca

O carte, oricât de deteriorată, nu se aruncă niciodată.

Repară

Fă-ți timp pentru a repara o carte și dă-i șansa ca ea să lumineze mintea altor oameni.

Nu cumpăra ce nu ai nevoie

Nu cumpăra cărți doar de decor.
Cumpără numai ceea ce te interesează cu adevărat.

WALDEN
sau
VIATA-N PADURE

Henry David Thoreau

WALDEN
sau
VIATA-N PĂDURE

Traducere de Panait Mușoiu
(1936)

Cluj-Napoca
2021

PAGINI LIBERE
este un colectiv editorial anarhist

editurapaginiliber@protonmail.com
pagini-libere.ro
facebook.com/editurapaginiliber
instagram.com/paginiliber

Traducere: Panait Mușoiu (1936)
Ediție revizuită și îngrijită de: Adrian Tătăran, Alexandru Predoiu
Corectură: Radu Toderici
Copertă: Denisa Nistor
Ilustrații: Adela Giurgiu, Denisa Nistor
Tehnoredactare: Cristian-Dan Grecu

NOTA ASUPRA EDIȚIEI (2021)

 editarea volumului lui Henry David Thoreau, *Walden*, în traducerea lui Panait Mușoiu, e un șantier început acum trei ani. În aceeași perioadă începusem lucrul la noua ediție din Mihail Bakunin, *Dumnezeu și statul*, tradusă de același neobosit Mușoiu.¹ Dacă aceasta din urmă a apărut în 2019, *Walden* a trebuit să mai aștepte doi ani. Cam cât a petrecut și Thoreau în cabana de pe malul faimosului lac din Massachusetts. În tot acest răstimp, prinși în tot felul de proiecte personale sau colective, de multe ori simțind că ne lipsește răgazul de care aveam nevoie, am înaintat șovăitor, cu precauție, întrebându-ne mereu dacă vom duce la bun sfârșit munca începută, dacă (și cum) vom putea reda călătoria acestui text „de la Walden la Sîmbăta de Sus”, iar mai apoi la Cluj

1. Mihail Bakunin, *Dumnezeu și statul*, trad. Panait Mușoiu, Pagini Libere, București, 2019.

sau București. O călătorie complicată pentru că nu a străbătut doar arii geografice diferite, ci și o istorie de aproape două veacuri și, în plus, mai multe generații: alte orizonturi, alte înțelegeri, alte limbi chiar. Așa că, între corecturi, note și discuții, ne-am pus să despicăm firul în patru, cum obișnuia să facă și Thoreau din pragul cabanei sale, observând zi de zi lacul; el pe cel real, noi, de această dată, pe cel livresc. Iată, deci, câteva dintre reflecțiile care ne-au însoțit în plimbările noastre în jurul „lacului Walden”.

Putem spune că, între autorii aflați în „canonul de lectură liberatar” (admițând, bineînțeles, că există așa ceva), Thoreau s-a bucurat de o poziție privilegiată la noi, dacă e să judecăm numai după numeroasele traduceri și ediții apărute până acum în limba română. În plus, scrierile sale sunt în continuare căutate, citite, editate. Doar în ultimii ani au apărut două ediții din *Walden* – cea mai recentă în 2020² – și o antologie de texte, printre care se găsește și celebrul său eseu *Nesupunerea civică*³. De ce, atunci, să ne pornim pe o cale atât de bătătorită deja?

Ceea ce ne-a interesat pe noi însă nu a fost doar *Walden* ca atare, ci „*Walden*-ul lui Panait Mușoiu”. Ediția sa, deși prima în limba română, este azi aproape cu totul uitată, puțini fiind cei care știu că există și încă și mai puțini cei care-i știu povestea, chiar și printre cunoscătorii lui Thoreau. Republicarea ei face parte din demersul pe care ni l-am asumat încă de la început, de recuperare a muncii militanților, editorilor și scriitorilor anarhiști din România, mai ales a celor din „perioada clasică”, de dinainte de 1947.

Descoperirea lui Thoreau a fost, după cum recunoștea singur Mușoiu, una hotărâtoare pentru parcursul său ulterior, nu doar cel personal, ci și cel politic, astfel că înțelegerea acestei întâlniri e importantă pentru oricine vrea să-și facă o idee despre activitatea și personalitatea

2. Henry David Thoreau, *Walden sau viața în pădure*, trad. Ștefan Avădanei și Alexandra Pascu, Art, București, 2020.

3. Henry David Thoreau, *Nesupunerea civică și alte scrieri*, trad. Ovidiu Morar, Herald, București, 2021.

publicistului libertar. În același timp, rolul jucat de Mușoiu în popularizarea scrierilor și ideilor lui Thoreau în România merită reevaluat și redescoperit.

Am încercat, prin urmare, să oferim o ediție care să conțină cât mai multe informații despre opera și personalitatea lui Thoreau, dar și despre istoria particulară a primei traduceri românești. Tocmai de aceea, am inclus în volum o cronologie dedicată scriitorului american, dar și textul lui Iuliu Rațiu – unul dintre puținii cercetători care s-au interesat de pătrunderea scrierilor lui Thoreau în România – despre traducerea din 1936.

Cum se face, pe de altă parte, că ediția apărută în colecția Bibliotecii Revistei Ideei a rămas uitată timp de mai bine de opt decenii?

Faptul că traducerea nu a fost făcută după textul original, ci după o versiune franceză, poate fi unul dintre motive. În același timp, lectura nu e neapărat una facilă pentru cititorul de azi. Deși savuroasă și expresivă, limba folosită poate părea pe alocuri vetustă, înșesată cum e de regionalisme și formulări care azi, cu tot farmecul lor, ne pot părea străine.

Acest veritabil idiom „mușoist” – inconfundabil și căruia textul lui Thoreau pare că-i vine de minune – poate fi considerat însă și punctul forte al traducerii. El ne descoperă un Thoreau care vorbește uneori graiul târgovețului sau al țaranului din Moldova – dezinvolt, sfătos, ironic. Limba sa e una mai degrabă „populară”, nu e neapărat cea a saloanelor sau revistelor literare. Mușoiu reușește astfel să scoată la iveală multe dintre nuanțele textului original, pe care celelalte transpuneri, ceva mai izbutite din punct de vedere literar, nu reușesc însă de fiecare dată să le surprindă. Nu trebuie să uităm aici nici faptul că editorul libertar, un soi de „Thoreau al mahalalelor” bucureștene, era obișnuit să se adreseze unui public destul de eterogen, din care făceau parte muncitorii, țărani, micii funcționari, studenții sau elevii de liceu, nu doar celui „cult”. Tocmai pentru a păstra savoarea acestei traduceri „populare”, nu am

intervenit asupra textului, încercând, în schimb, să-i ușurăm parcurgera prin note de subsol, acolo unde ni s-a părut necesar.

O altă particularitate a traducerii care ne-a atras atenția a fost aceea că Mușoiu nu caută doar să redea un text, ci îl personalizează, și-l face pe măsură. El nu este un însoțitor lipsit de voce, care ar încerca să transpună cât mai fidel un gând *străin*, îndepărtat. Traducerea sa este mai degrabă un dialog, o formă de descoperire a unor afinități și analogii neștiute. Iar această intimitate a lui Mușoiu cu universul lui Thoreau, perspectiva sa „personalistă”, ni-l aduce și nouă mult mai aproape, ni-l face, dincolo de distanțele în timp și spațiu, mai familiar, mai pe înțeles.

Prin reeditarea traducerii din 1936 nu am dorit să realizăm o simplă reproducere, ci ne-am inspirat din felul lui Mușoiu de a face lucrurile, înțelegând în primul rând că o carte nu e un „produs”, ci un proces, o formă de practică și de participare. Etica implicată pe care am asumat-o a fost cea D.I.Y. (sau „do-it-yourself”): a face ceva pe măsura ta, folosind ceea ce ai la îndemână, fără altă justificare (sau scop) decât bucuria de a descoperi și (re)crea lucruri, de a le împărtăși.

Readucerea la viață a ediției lui Mușoiu nu a însemnat pentru noi, prin urmare, doar restaurarea unui text. Aceasta a fost doar o parte a muncii noastre colective. O altă parte, la fel de importantă, a fost ilustrarea cărții. Thoreau însuși își însoțea însemnările cu schițe și desene ale lucrurilor pe care le observa, de la fructele arbuștilor, la pini sau păsările care zburau în jurul cabanei sale. Reeditarea primei sale traduceri în limba română ni s-a părut, așadar, un prilej cum nu se poate mai potrivit pentru alcătuirea primei ediții românești ilustrate.

Ne-am inspirat aici și din munca lui Joseph Ishill, tipograf și editor libertar, unul dintre apropiații lui Panait Mușoiu și admirator la rândul său al lui Thoreau. Tipăriturile sale, scoase de obicei în tiraje mici, erau ornate cu gravuri, fotografii și desene, alese și aranjate cu grijă. Își imprima și lega singur cărțile, ca un veritabil artizan, încercând să scoată

la iveală, cu mijloacele modeste pe care le avea la îndemână, „valoarea estetică a anarhismului, atât de nesocotită chiar și de cei mai sinceri precursori ai acestui ideal”.⁴ Ne-am dorit astfel ca printre pagini să răzbată, discret, și afecțiunea pe care i-o purtăm.

Într-un final, ne bucurăm că am reușit să ducem la bun sfârșit această muncă și sperăm ca volumul de față – din care vom tipări, de altfel, un tiraj limitat – să-și găsească cititoare și cititori care să-l descopere cu încântare și cu folos, găsind aici nu numai urmele unor reflecții trecute, ci și inspirația pentru cele prezente sau viitoare.

Adrian Tătăran

4. A se vedea Joseph Ishill, „Reflecțiile unui proletar”, în dosarul „Anarhismul românesc”, *Idea – artă + societate*, nr. 54 (2019), Cluj, pp. 165-167.

DE LA WALDEN LA SÎMBĂȚA DE SUS

Prima versiune a acestui text a apărut în Tribuna, nr. 356 din 1-15 iulie 2017, când s-au împlinit două sute de ani de la nașterea lui Henry David Thoreau. Deși pregătirea prezentei ediții a începută înainte de pandemie, reapariția acestei traduceri acum dovedește încă o dată importanța operei lui Thoreau, un maestru neîntrecut al distanțării sociale. Aceasta este povestea publicării primei traduceri în românește din Walden.

Între 1845 și 1847, Henry David Thoreau s-a retras într-o pădure din Concord, Massachusetts pentru a trăi *deliberat* în izolare și a ține un jurnal pe urma căruia va scrie o carte faimoasă, publicată în 1854 cu titlul *Walden; or, Life in the Woods*. Între 1928 și 1934, Panait Mușoiu a *tălmăcit* cartea lui Thoreau de-a lungul unui *șir de peregrinări* care l-au dus de la „*viea*” surorii sale, Mădița Colonel Protopopescu din Șorogari-Iași, până la căminul

scriitorilor din Bușteni, trecând prin Botoșani, Mangalia, Slănic-Prahova, Brașov, Fălăstoaca-Vlașca, București, Ploiești și Sîmbăta de Sus-Făgăraș.

În Statele Unite, cartea a apărut la o editură din Boston, Ticknor and Fields, care a publicat operele unor mari scriitori de limbă engleză ai secolului al XIX-lea, precum Charles Dickens, Nathaniel Hawthorne, Harriet Beecher Stowe și Mark Twain. În România, *Walden sau Viața-n Pădure*, tălmăcirea făcută după o traducere în franceză, dar confruntată probabil cu o ediție în engleză, apare la Biblioteca Revistei Ideei, editura lui Mușoiu, unde acesta a publicat cărți și broșuri cu traduceri, ale sale și ale altora, din Platon, Seneca, Plutarh, Leonardo da Vinci, Stuart Mill, Cernișevski, Engels, Kropotkin și Bertrand Russell.

Într-o tabletă apărută pe 22 ianuarie 1929 în ziarul *Adevărul*, Mihail Sevastos anunța publicarea „capitol cu capitol” a cărții *Viața în pădure* de Henry Thoreau. Într-adevăr, cu doar două zile înainte, duminică 20 ianuarie 1929, în paginile *Adevărului literar și artistic*, suplimentul săptămânal editat de Sevastos, sub titlul *Viața în pădure* de Henry David Thoreau, apar două texte despre autor și cartea lui, ambele semnate de P. Mușoiu și de criticul elvețian Maurice Muret. Traducerea din franceză îi aparținea aceluiași Mușoiu. O săptămână mai târziu, apare un alt text despre Thoreau și cartea lui, semnat de criticul literar Karl Federn, tradus din germană de Grigore Goilav și revizuit de Mușoiu. Abia în a treia săptămână apare, sub semnătura lui Mușoiu, prima traducere propriu-zisă a unui fragment din carte, dar nu din primul capitol, ci din al doilea, însă doar prima parte a acestuia, și nu din engleză, ci din franceză. A doua parte a celui de-al doilea capitol va apărea în a patra săptămână de la anunțul lui Sevastos, pentru ca în următoarele șase săptămâni, până pe 24 martie, să apară fragmente din a doua parte a primului capitol. Apoi, publicarea cărții în *Adevărul literar și artistic* s-a oprit.

Întreaga traducere, *capitol cu capitol*, va fi publicată în volum abia în 1936, traducerea propriu-zisă fiind însoțită de textele lui Mușoiu, Muret și Federn, menționate mai sus, precum și de un text scris de filosoful american Ralph Waldo Emerson la moartea lui Thoreau, tradus din

bulgară de Stanciu Stefanof. Pe scurt, volumul lui Thoreau și cele trei texte auxiliare (toate reproduse în ediția de față), scrise de un american, un austriac și un elvețian au fost transpuse în română de trei traducători folosind versiuni ale traducerilor în franceză, germană și bulgară. Acest exemplu de circulație a ideilor și a textelor literare de la un secol la altul, de pe un continent pe altul și dintr-o limbă în alta subliniază importanța lui Thoreau la nivel internațional și evidențiază efortul lui Mușoiu de a-l prezenta pe scriitorul american publicului românesc.

Thoreau și Mușoiu. Născut pe 12 iulie 1817, Thoreau moare în 1862, la doar 44 de ani, fără să se bucure de succesul postum al cărții sale, care a cunoscut peste o sută de ediții în engleză și peste 25 de traduceri în primul secol de la publicare. Între timp, numărul edițiilor și al traducerilor a crescut exponențial, iar Thoreau este considerat unul dintre cei mai mari scriitori americani. Scrierile sale despre natură, precum *Walden*, îl recomandă drept unul dintre părinții mișcării ecologiste, iar eseurile sale politice devin manifeste de nesupunere civică, inspirându-i în lupta lor pentru independență și drepturi egale pe politicieni și activiști precum Mahatma Gandhi și Martin Luther King Jr.

La noi, pe lângă traducerea lui Mușoiu, au mai apărut două traduceri în română, în 1973 (reeditată în 2016 și 2020) și 2004, precum și una în germană în 1976. Cu toate acestea, *Walden* și autorul său sunt aproape necunoscuți. La rândul său, Mușoiu e azi și mai necunoscut publicului larg decât Thoreau, deși în epocă activitatea sa de militant, traducător și promotor cultural a fost apreciată de scriitori importanți precum Emil Isac, Sașa Pană, Tudor Arghezi și F. Brunea-Fox.

Născut la Roman în 1864, la doi ani după moartea lui Thoreau, Mușoiu moare la București în 1944. Încă din timpul gimnaziului, la Roman, Mușoiu a făcut parte din cercurile socialist-anarhiste și a militat pentru drepturile muncitorilor și emanciparea femeilor. După ce,

începând cu 1889, a colaborat cu Garabet Ibrăileanu și alți tineri înflăcărați la fondarea unor reviste și ziare dispărute la puțin timp după prima apariție, în 1900 Mușoiu înființează o editură intitulată Biblioteca Revistei Ideei, unde va edita, publica și traduce peste o sută de broșuri și cărți, inclusiv *Walden*-ul lui Thoreau. Practica de a fonda edituri numite după reviste era la modă în acele timpuri, fiindcă permitea editorilor să promoveze autori publicați în propria revistă și să facă astfel publicitate unor titluri publicate la propria editură. Cazul Bibliotecii Revistei Ideei e interesant aici, fiindcă editura a continuat și după dispariția revistei, aceasta fiind publicată din 1900 până la jumătatea Primului Război Mondial și a promovat literatură socialistă, anarhistă și revoluționară, precum și traduceri din scriitori străini, printre care se numără și americanii Washington Irving, Nathaniel Hawthorne, Henry Wadsworth Longfellow și Upton Sinclair.

În 1889, cu economiile strânse din veniturile sale de funcționar public, Mușoiu merge la Paris, unde participă la Congresul Liber Cugetătorilor, prilejuit, ca multe alte activități, de Expoziția Universală găzduită în acel an de capitala Franței. În 1892, folosind o copie franceză, Mușoiu traduce pentru prima dată în română *Manifestul Comunist* al lui Karl Marx și Friedrich Engels. Încântat de isprava sa, îi și trimite lui Engels o copie a traducerii, rugându-l să scrie o prefață pentru o viitoare ediție. După un an de tăcere, Engels îi răspunde, refuzând invitația, pe motiv că e prea ocupat cu editarea operelor răposatului Marx și certându-l fiindcă a îndrăznit să traducă prețiosul document după o variantă franceză în loc să fi folosit originalul german. Necazul cauzat de refuzul lui Engles va fi în curând amplificat de eliminarea lui Mușoiu din cercul socialiștilor români, care doreau să înființeze un partid. Motivul excluderii lui Mușoiu era presupusa sa împărtășire a ideilor anarhiste¹ și deci poziționarea sa nefavorabilă față de ideea organizării mișcării ca partid.

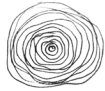
1. Pentru mai multe detalii legate de excluderea lui Mușoiu din cercul socialiștilor români, a se vedea Adrian Tătaru, *Panait Mușoiu – o scurtă biografie*, Pagini Libere, București, 2019.

Cu toate eforturile oficiale din timpul comunismului de a-l considera pe Mușoiu printre primii promotori ai marxismului în România, Mușoiu rămâne un marginal, iar anecdota cu Engles explică probabil faptul că Mușoiu nu cunoștea destul de bine germana (și nici engleza) pentru a traduce un asemenea text și că traducerile din franceză îi erau mai la îndemână, dovadă și traducerea lui *Walden* din franceză de mai târziu.

În 1897, Mușoiu audiază cursuri la Universitatea Liberă din Bruxelles, scrie pamflete socialiste și călătorește la Anvers și Bruges, unde a documentat viața minerilor și muncitorilor săraci. Se întoarce în țară traversând Elveția, Italia, Germania și Ungaria. Chiar dacă au fost scurte, călătoriile în străinătate l-au marcat pe Mușoiu în mod profund și pentru că a luat contact nemijlocit cu idei, autori și cărți pe care mai târziu le-a tradus și publicat pe speze proprii la editura sa. Dintre intelectualii cu care s-a întâlnit, Elisée Reclus, faimos geograf francez, membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor (așa-zisa Internaționala I), care a și vizitat Transilvania austro-ungară și Regatul României, trebuie reținut aici fiindcă se poate ca el să îi fi vorbit lui Mușoiu despre Thoreau pentru prima dată. De fapt, Mușoiu publică traduceri din opera lui Reclus începând din 1895, iar un text comemorativ apare în *Revista Ideei* în 1907, la doi ani de la moartea acestuia.

Dintre scriitorii români care l-au apreciat pe Mușoiu, Emil Isac și Mircea Eliade îl considerau un idealist și toți împreună laudau munca de apostolat cultural făcută de acesta. Într-un articol aniversar prilejuit de împlinirea a 75 de ani, în 1939, neavând drept de semnătură la acea dată, dar scriind sub pseudonimul Cl. Panțiru, Brunea-Fox îl consideră „magul propriei sale euforii” și îi dă cuvântul să se prezinte: „Marea virtute, continuă bătrânul cu solemnitate, e să restrângi cât mai sever sfera necesităților. Socot că am izbutit. Nu depind de nimeni, de nicio patimă. Nu-mi trebuie mai mult de cât am, nu-mi trebuie altceva decât cărțile și munca. Amintirile? Împotmolire. Rețin numai acelea capabile să mă justifice înaintea conștiinței mele, să mă îmboldească spre bine și spre frumos. Mătur, cos, deretec, spăl, bucătăresc, îmi țin la zi corespondența,

abonații, împart cărți cu și fără parale”. La numai trei ani după apariția traducerii din *Walden*, aceste rânduri sunt un ecou fidel al vieții simple descrise de Thoreau în carte: în linii mari, bătrînul Mușoiu trăia în sub-solul unei case de pe Strada Popa Soare din București asemeni tânărului Thoreau în cabana de pe malul lacului Walden.

Mușoiu și *Walden*. În prefața traducerii, atât în *Adevărul literar și artistic*, cât și în volum, Mușoiu scrie că a aflat pentru prima dată de Thoreau prin intermediul unei „minunate schițe” a lui Karl Federn, publicată în revista anarhistă *Freiheit* din New York. Din păcate, nu am reușit să găesc numărul revistei cu textul lui Federn pentru a afla data începând de la care Mușoiu ar fi putut citi pentru prima oară textul despre Thoreau. Am găsit în schimb eseul, scris la Viena, în volumul lui Federn *Essays zur Amerikanischen Litteratur*, publicat în 1899 la Halle, Germania de Verlag von Otto Hendel. De fapt, acest volum, și nu revista, era menționat ca sursă a traducerii când eseul, tradus în română de Grigore Goilav, a fost publicat de Mușoiu în *Revista Ideei*, în 1908.

Eseul lui Federn pare a fi primul text despre Thoreau publicat la noi, iar Mușoiu a fost așa de impresionat de cele citite încât, după cum mărturisește mai târziu, a făcut tot posibilul de a promova opera lui Thoreau unui public cât mai larg: „Această schiță mi-a deșteptat arzătoarea dorință de-a face cunoștință mai de aproape c-un autor a cărui lucrare nu mă îndoiam c-avea să fie de-un interes palpitant. Lucrare pe care îmi și propusesem s-o împărtășesc îndeobște, pentru a ne spori cât mai mult punctele de contact și a ne înmulți seminția de gânditori”. Publicată în ziar în 1929 și reluată în volumul din 1936, această mărturisire despre evenimente petrecute cu mai bine de două decenii în urmă scoate în evidență efortul lui Mușoiu nu doar de a-l promova pe Thoreau publicului românesc, ci și de a-i folosi opera drept material de propagandă pentru atragerea de noi membri în cadrul

mișcării socialist-anarhiste. De altfel, metoda nu e nouă. În 1904, Partidul Laburist britanic a publicat o ediție prescurtată din *Walden* care a fost folosită sub forma unui așa-zis *material de prelucrare* de către filialele locale numite „Cluburi Walden.”

În aceeași prefață, Mușoiu menționează nu doar primul text pe care l-a citit despre Thoreau, ci și primele pasaje din *Walden* descoperite datorită unei traduceri în franceză de către Winnaretta Singer din *La Renaissance Latine*, apărută între 1903-1904. Revista conține și textul lui Maurice Muret despre Thoreau publicat mai târziu de Mușoiu în ediția românească a traducerii din *Walden*. De fapt, copiile pasajelor dedicate lui Thoreau din cele două numere din *La Renaissance Latine* se află în Fondul Mușoiu din Colecția de Manuscrise a Bibliotecii Naționale a României din București, iar textul lui Muret și prima parte a traducerii lui Singer sunt copiate de mână chiar de Mușoiu. Transcrierea traducerii lui Singer constituie, astfel, dovada primului contact (fizic, dar intermediat de traducere) a lui Mușoiu cu opera lui Thoreau!

Din nefericire, atât pentru Mușoiu, dar mai ales pentru francezi, după doar câteva numere, *La Renaissance Latine*, revista editată de Constantin (de) Brancovan, fratele Annei de Noailles, își încetează apariția și, odată cu ea, se oprește și traducerea din *Walden*. În treacăt fie spus, pe lângă editorul revistei, se pare că încă un alt membru al aristocrației românești pariziene era pe cale să contribuie la traducerea cărții, fiindcă însuși Marcel Proust intenționa să o traducă, împreună cu Antoine Bibesco. De fapt, Proust avea lucruri mai bune de făcut, iar prima traducerea integrală a cărții, făcută de Louis Fabulet, traducătorul francez al lui Rudyard Kipling, avea să apară abia în 1922.

Spre deosebire de traducerea Winnarettei Singer, copiată de mână de Mușoiu, manuscrisul traducerii sau transcrierii traducerii lui Fabulet pare să nu se fi păstrat. Chiar dacă e neclar cum și când a obținut Mușoiu această traducere, se poate foarte ușor reconstitui cronologia traducerii propriu-zise pe baza unui pasaj adăugat de acesta la cuprinsul ei. După cum am menționat de la început, Mușoiu notează cu exactitate datele

când a tradus și revizuit cartea, precum și locațiile și numele membrilor familiei, prietenilor și binefăcătorilor care l-au găzduit în acel timp. Astfel, traducerea a durat trei ani, din octombrie 1928 pînă în octombrie 1931. Revizuirea, incluzând probabil și compararea traducerii lui Fabulet cu o ediție în engleză, încă necunoscută, editată de Francis H. Allen, a luat alți doi ani, din martie 1932 pînă în iulie 1934. În sfârșit, tipărirea cărții a durat aproximativ șase luni, din august 1935 pînă în martie 1936.

Walden după Mușoiu. Timp de aproape patru decenii, traducerea lui Mușoiu rămâne singura traducere din *Walden*. Într-un articol despre receptarea literaturii americane în România, publicat în *Secolul XX* în 1973, Virgil Nemoianu se întreba de ce nu există o nouă traducere a cărții. Din întâmplare, însă, exact în acel an apărea la Editura Junimea prima traducere din engleză a volumului sub semnătura lui Ștefan Avădanei și Al. Pascu. Mai mult, volumul era însoțit de o prefață scrisă de Mihail Grădinaru și o schiță biografică de Don Eulert. Acesta din urmă, lector american la Universitatea din Iași la începutul anilor '70, se află de fapt în spatele acestei traduceri. În mica perioadă de dezgheț cultural începută odată cu preluarea puterii de către Ceaușescu, relațiile academice, științifice și culturale cu Vestul capitalist se reînnoadă, astfel că lectori și cercetători străini, precum Eulert, încep să vină în România aducând cu ei cărți, idei și, mai ales, comportamente mult timp interzise în țările comuniste din Europa de Est. Acesta este și cazul traducerii din *Walden*.

În Statele Unite, după cel de-al Doilea Război Mondial, Thoreau devine simbolul mișcărilor pacifiste și de nesupunere civică exacerbate de luptele pentru drepturi civile și de protestele împotriva războiului din Vietnam. În contextul mai larg al Războiului Rece, în care Estul și Vestul încercau să evite dezastrul unui conflict nuclear, ideile din

Walden devin apanajul mișcării ecologiste care propovăduiește întoarcerea la natură și salvarea planetei. Spre deosebire de traducerea lui Mușoiu, făcută exclusiv pe cont propriu, traducerea din 1973 marchează efortul colectiv al celor implicați de a profita de pe urma îmbunătățirii pasagere a relațiilor româno-americane, o deschidere speculată și de responsabilii Editurii Kriterion, care publică în 1976 o traducere germană din *Walden* de Franz Meyer, inițial publicată la Berlin în 1922 și reeditată la Weimar în 1964.

Acestea sunt, așadar, momentele importante ale publicării lui *Walden* în România. Într-un interval de 40 de ani, între 1936 și 1976, avem trei traduceri: una din franceză, una din engleză și una publicată direct în limba germană. După revoluție, au mai apărut o traducere semnată de Silvia Constantin la Aldo Press, în 2004, și două reeditări ale traducerii lui Avădanei și Pascu la Act și Politon, în 2016, și la Art în 2020. Dincolo de recepția critică modestă la noi, importanța acestor traduceri este dată de valoarea pe care opera lui Thoreau o are la nivel mondial. În România, Thoreau se bucură de atenția unui grup mic dar fidel de cititori și își așteaptă încă traducătorii și editorii pe care îi merită din plin, nu doar pentru ediții noi din *Walden*, dar și pentru traducerea eseurilor și, mai ales, a unor selecții din monumentalul său jurnal, fără rival în literatura americană.

Iuliu Rațiu

REPERE CRONOLOGICE

1817, 12 iulie. Se naște în Concord, Massachusetts, Henry David Thoreau. Părinții săi erau John și Cynthia (Dunbar) Thoreau.

1828. Părinții îl înscriu la Concord Academy. Henry David își impresionează profesorii și este sfătuit să se pregătească pentru universitate.

1833-1837. Se înscrie la Harvard, unde studiază retorică, matematică și științe. Nu va considera însă perioada petrecută la prestigioasa instituție drept una care să-i fi marcat dezvoltarea intelectuală. La scurt timp după absolvire primește un post de pedagog în Concord. Refuză însă să aplice pedepse corporale copiilor și demisionează după doar două săptămâni. Tot în această perioadă apar primele simptome ale tuberculozei, Thoreau suferind câteva episoade care-l vor forța să stea la pat.

1837, iarna. Devine prieten cu filosoful Ralph Waldo Emerson, cel care-i va deveni mentor, binefăcător și prieten.

1838. Împreună cu fratele său mai mare, John, Henry David deschide o mică școală. Aici ține cursuri de limbi străine și științe, iar John de matematică și engleză. Cursurile lor aveau o structură mai puțin formală, cei doi organizând numeroase ieșiri în natură și vizite la ateliere și ferme.

1839. Începe să lucreze la fabrica de creioane a tatălui său. Tot în acest an face o călătorie cu barca pe râurile Concord și Merrimack, până la poalele munților White Mountains. Jurnalul acestei călătorii va sta la baza primei sale cărți, *A Week on the Concord and Merrimack Rivers (O săptămână pe râurile Concord și Merrimack)*, pe care o va publica abia în 1849.

1840, iulie. Thoreau începe să publice poezii și eseuri în *The Dial*, publicație trimestrială a transcendentaliștilor americani, editată de Margaret Fuller, încurajat fiind în acest sens de Emerson.

1841. La vest de Boston ia ființă o comunitate utopică, Brook Farm. Idealul comunității era „unirea gânditorului și a muncitorului în același individ”. Thoreau o vizitează, însă în aprilie se mută în casa lui Emerson ca preceptor, dar și ca meseriaș și grădinar.

1842. Thoreau închide școala din Concord în urma decesului fratelui său, John, care moare de tetanos. În același an se mută la Concord scriitorul Nathaniel Hawthorne și soția sa, Sophia Peabody, care-l vor încuraja și sprijini pe Thoreau să publice în continuare.

1843. Timp de zece luni, Thoreau lucrează în Staten Island, New York, ca tutore al copiilor lui William Emerson, fratele lui Ralph. În tot acest timp, încearcă să găsească sprijin în lumea literară pentru a-și publica scrierile. Editorul ziarului *New York Daily Tribune*, Horace Greeley, îi oferă ajutorul și devine agentul literar al lui Thoreau.

1844. Thoreau se întoarce la Concord pentru a-și ajuta tatăl la organizarea fabricii de creioane. În tot acest timp, continuă să scrie.

1845, 4 iulie. Henry David termină de construit celebra cabană de lângă lacul Walden, unde se și retrage o vreme. Începe să țină un jurnal al vieții pe care o petrece pe malul lacul, în pădure.

1846. În timpul petrecut lângă Walden, Thoreau schițează *O săptămână pe râurile Concord și Merrimack*, în memoria fratelui său.

În luna iunie Thoreau este arestat și petrece o noapte în închisoare pentru refuzul de a-și plăti taxele către un stat care susținea sclavia și finanța războiul împotriva Mexicului.

În august, The Concord Female Anti-Slavery Society își ține întâlnirea anuală chiar lângă casa lui Thoreau de lângă Walden. Prispă cabanei este folosită drept podium pentru vorbitori, printre care se numără și Ralph Waldo Emerson.

1847, toamna. După doi ani, două luni și două zile, Thoreau părăsește cabana de lângă heleșteu, acceptând oferta de a locui în casa lui Emerson, filosoful american fiind plecat într-un turneu de prelegeri prin Europa.

1849. Cu ajutorul lui Elizabeth (sora Sophiei Peabody), care edita revista *Aesthetic Papers*, Thoreau publică „On Civil Disobedience” („Despre nesupunerea civică”), titlul inițial al lucrării fiind însă „Resistance to Civil Government”.

O săptămână pe râurile Concord și Merrimack se dovedește a fi un eșec comercial, Thoreau plătind pentru tipărirea cărții din banii săi. La două săptămâni după publicarea cărții, în data de 14 iunie, moare de tuberculoză sora sa, Helena.

În octombrie face prima călătorie la Cape Cod, peninsula din estul statului Massachusetts, însoțit de poetul William Ellery Channing.

1850, iulie. Face, împreună cu poetul transcendentalist William Ellery Channing, o călătorie în Canada (Québec), descrisă în *A Yankee in Canada (Un yankeu în Canada)*, text publicat la câțiva ani după moartea sa.

1854. După ani de revizuirii ale textului și după numeroase refuzuri de la editori, într-un final, probabil datorită intervenției lui Emerson, mica editură Ticknor and Fields decide să publice *Walden; or Life in the Woods* (*Walden sau Viața în pădure*).

1855. Apar primele eseuri despre Cape Cod în *Putnam's Monthly*. Face a doua călătorie la Cape Cod.

1856. Face câteva excursii în diferite zone din New England și New Jersey. În Brooklyn îl întâlnește pe poetul Walt Whitman.

1857. Face a treia călătorie la Cape Cod, dar vizitează și pădurile din Maine. Publică a doua serie de eseuri despre pădurile din Maine și îl cunoaște pe aboliționistul John Brown. Thoreau era demult implicat în mișcarea aboliționistă, la fel ca mama sa. De altfel, între 1842–1845 îl invitase de câteva ori pe avocatul și aboliționistul Wendell Phillips să țină prelegeri la liceul din Concord.

1859. Moare tatăl său. Henry David Thoreau preia controlul asupra fabricii de creioane.

Îi ia apărarea aboliționistului John Brown – care încercase să pornească o revoltă a sclavilor împotriva proprietarilor – printr-o serie de eseuri și prelegeri, stârnind rumoare. John Brown va fi executat în luna decembrie.

1860, septembrie. Într-o prelegere publică ținută la Concord prezintă cercetarea *The Succession of Forest Trees* (*Răspândirea copacilor în pădure*), o contribuție la știința botanicii.

1860, decembrie. Este atins de tuberculoză, starea de sănătate nemaipermițându-i să-și pună în ordine notele și amplele observații inspirate de viața popoarelor native americane.

1861. Tuberculoza avansează. Căutând o climă mai uscată, Thoreau se mută în Minnesota.

1862, 6 mai. Henry David Thoreau moare la vârsta de 44 de ani în casa părintească, iar trei zile mai târziu este înmormântat în cimitirul Sleepy Hollow din Concord, Massachusetts.

1897. Sunt publicate în traducere două fragmente din „Despre nesupunerea civică” în revista *Mișcarea socială*, pe care Panait Mușoiu o scotea împreună cu Panait Zosîn. Cele două fragmente sunt intitulate „Nu vă potriviți legilor” și apar în nr. 20 și 21 al revistei.

1936. Apare în colecția Bibliotecii Revistei Ideei prima traducere integrală în limba română a lucrării *Walden*, făcută de Panait Mușoiu după o variantă franceză.

1973. Editura Junimea din Iași publică prima traducere din engleză a volumului *Walden*. De traducere se ocupă Ștefan Avădanei și a Al. Pascu.

1976. Apare la Editura Kriterion din București *Walden: ein Leben in den Wäldern*, în traducerea în limba germană a lui Franz Meyer.

2004. O nouă traducere din limba engleză a volumului lui Thoreau, de această dată aparținându-i Silviei Constantin, este publicată de editura Aldo Press.

2016. Este reeditată traducerea din 1973 de la Junimea, volumul apărând la editura Act și Politon.

2020. Editura Art scoate o nouă ediție în limba română a traducerii lui Ștefan Avădanei și a Alexandrei Pascu.

HENRY DAVID THOREAU

WALDEN
SAU
VIEAȚA - N PĂDURE

Despre lucrare și autor:

D r KARL FEDERN, MAURICE MURET
și RALPH WALDO EMERSON

ÎN ROMÂNEȘTE

DE

P. MUȘOIU

Biblioteca REVISTEI IDEEI

Strada Popa Soare, 69 – București - IV

CATALOGUL BIBLIOTECEI, ultima pagină

CUVÂNT ÎNAINTE (1936)

Henry David Thoreau, unul din autorii mei cei mai favoriți, dacă nu cel mai favorit, Cernișevski rămânând firește pe pedestalul lui, neclintit. Mă tem că va fi al mai multora de acum. Mă tem e un mod de exprimare. Eu nu mă tem deloc pentru că atunci când iubim pe cineva cu adevărat dorim să fie, dacă se poate, de toată lumea îmbrățișat, înțelegând ca *toată lumea* să se ridice, prin simțire și intelect, la vrednicia unei atare îmbrățișări.

Cum l-am cunoscut pe Thoreau? Din minunata schiță a lui Karl Federn, întâi și-ntâi; schiță aflată în *Freiheit*¹ a lui John Most² din New York. Redată în românește cu colaborarea neuitatului meu prieten

1. *Freiheit* a fost o publicație anarhistă înființată de Johann Most în 1879 la Londra. Ulterior, odată cu mutarea acestuia în Statele Unite, revista a apărut la New York, unde a fost principalul organ de propagandă muncitorească și anarhistă pentru imigranții vorbitori de limba germană.

2. Johann Joseph Most (1846-1906), născut în Bavaria, a fost un important militant, scriitor și orator anarhist, cunoscut pentru discursurile sale pline de patimă și pozițiile radicale.

Grigore Goilav³ și publicată în a mea *Revista Ideei*⁴. Această schiță mi-a deșteptat arzătoarea dorință de a face cunoștință mai de aproape c-un autor a cărui lucrare nu mă îndoiam c-avea să fie de un interes palpitant. Lucrare pe care-mi și propusesem s-o împărtășesc îndeobște, pentru a ne spori cât mai mult punctele de contact și a ne înmulți seminția de gânditori.

Dar de unde să-l iei pe Thoreau? Originalul lucrării sale era în limba engleză. Nu greu de descoperit, negreșit. Dar, cu preocupările noastre absorbitoare, deocamdată nu era la întinderea mâinii noastre. După o trecere îndelungată de timp, în două numere din *Renaissance Latine* din Paris, diriguată de-un Brâncovan⁵, apar câteva capitole din *Walden*. Surprinzător de interesante și pe dată le-am și tradus. Făgăduiau să urmeze. Dar revista, cam cum e obiceiul și la unele din cele străine, a încetat...

Stăteam cu începutul în așteptare. Așteptare și dânsa destul de lungă, satisfăcută pe deplin în cele din urmă de-un alt traducător împătimit de Thoreau și anume L. Fabulet. Între traducerea Winnarettei Singer din *Renaissance Latine* și traducerea lui *Walden* de Fabulet e o depărtare prea simțitoare. Ce-i drept, traducerea Winnarettei este mai armonioasă, mai curgătoare. Dar are atâtea reduceri și concentrări încât, cu tot farmecul ei de care am fost captivat, aș fi fost dezolat dacă aș fi fost nevoit să dau tot textul după dânsa în românește.

Atâtea reduceri și concentrări poate pentru acomodarea cu inteligența unor cititori presupuși neinteligenți și capricioși, iubitori doar de snoave și de povești ușurele. Cu toate că noi credem că reducerile și concentrările Winnarettei purced mai curând din greutatea de-a învinge

3. Grigore Goliav (1850-?), originar din Botoșani, a fost unul dintre colaboratorii constanți ai *Revistei Ideei*, scoasă între 1900 și 1915 de Panait Mușoiu. A tradus din engleză și germană mai multe articole și broșuri care au apărut mai apoi în colecția revistei. A fost, de asemenea, ofițer al ordinului „Coroana României” și membru al Societății Geografice din București.

4. A se vedea Karl Federn, „Henry David Thoreau”, trad. Grigore Goliav, *Revista Ideei*, nr. LXXVI/6, 1908, București, pp. 81-86.

5. Este vorba de Constantin de Brâncovan, unul dintre editorii revistei *La Renaissance Latine* și fratele scriitoarei Ana de Noailles (născută Ana Elisabeta Brâncoveanu).

anevoiențele limbii. Pentru că n-au lipsit cititori pricepuți să descifreze texte destul de grele și care să protesteze chiar împotriva tendinței unor scriitori de-a le înlesni înțelesul unor lucrări prin acomodări arbitrare, care duc fatal la sacrificarea fondului lor.

Cât despre *Walden*, Thoreau are atâtea de spus – și se vede prea bine că se gândește atât de puțin la efectele de stil, cu toate că stilul îi este cât se poate de fermecător și vioi – încât nu știm cum ar fi putut cineva să-l redea fără a-și silnici limba întrucâtva, fără a făuri o limbă, cum am zis, particulară. Fabulet a făurit această limbă pentru *Walden*, pentru francezi. Vom făuri și noi una, după dânsul, poate că trecând peste dânsul, pentru români. Poate chiar Thoreau a fost nevoit să făurească o limbă particulară în care să îmbrace tumultul cugetărilor lui. Negreșit, nu vom putea face altminteri nici noi, mai ales că am ajuns să ne apropiem de originalul englez, pe care îl și avem acuma, pentru o scrupuloasă verificare a versiunii noastre, sub ochi. Lasă că nici versiunea franceză n-a fost lipsită de-un control serios, control făcut de unul din cei mai devotați cauzei lui Thoreau, și anume Francis H. Allen din Boston. Care a și înzestrat o ediție americană a lui *Walden* cu o mulțime de note deslușitoare; note care, sporite încă, nu lipsesc din a noastră ediție românească.

Știu că obiceiul reducerii și concentrării, aș putea zice mai curând al masacrării textelor traduse, e întronat de multă vreme la noi. De multe ori din motive suspecte. De aceea, autori cu mare faimă și mare fond, la care se reped cei mai mulți traducători îndeobște, sunt atât de serbezi și de rău judecați chiar de cititorii noștri frivoli. De la acești cititori nu ne așteptăm firește să aprecieze la justa valoare lucrări de fond. Cât despre cititorii înțelegători, pot să fie încredințați că greutatea ce vor avea de întâmpinat cu asimilarea operei lui Thoreau, greutatea de altminteri necăutate, îi vor răsplăti prin neașteptate descoperiri.

Și acum, înainte de a intra în cuprinsul operei lui Thoreau, vom reproduce introducerea lui Maurice Muret la traducerea Winnarettei Singer din *Renaissance Latine*. După care schița lui Karl Federn, pomenită mai sus. Și, în cele din urmă, o schiță biografică a lui Ralph Waldo

Emerson, schiță care nu se află în ediția franceză, nici în cea engleză originală; cu care nu e înzestrată decât ediția rusească, după care cea bulgărească, din care, prin mijlocirea lui Stanciu Stefanov, un entuziast prieten al nostru și un bun cunoscător al ambelor limbi, se reproduce pentru ediția românească.

O oarecare încordare de atenție va cere opera lui Thoreau. Dar mulți din cititori, urmăritori de-ai noștri, trebuie să fie de acum obișnuiți cu asemenea lucru din celelalte lucrări redate de noi, care nu-i vor fi lăsat, firește, dezamăgiți.

P. MUȘOIU

București

„UN ANIMAL SĂLBATIC, PLIN DE ÎNȚELEPCIUNE...”

Periodele de civilizație înfloritoare au fost urmate întotdeauna de o puternică reacție filosofică împotriva ideii de progres chiar. La declinul veacului lui Pericle apare Antistene. Epictet își proclamă doctrina tocmai în timpul când Iuliu Cezar își încununează opera. După Renaștere, Agripa de Nettesheim redactează acel tratat, *De incertitudine et vanitate omnium scientiorum et artium*. După enciclopediști, apostolii Rațiunii, vine Rousseau care ridică în slăvi Instinctul. În sfârșit, în timpul din urmă îi avem pe Ruskin, Nietzsche, Tolstoi, care înfierează sau iau în bătaie de joc această civilizație a veacului XIX-lea cu care atât de mult ne fălim.

Ruskin, Nietzsche, Tolstoi – acești autori ne sunt mai mult sau mai puțin cunoscuți. Nu putem spune același lucru despre Henry David Thoreau, acest premergător nord-american al mișcării de reacțiune universală pe care sus-zișii o reprezintă. Pe vremea când trăia Thoreau,

lumea nu era încă destul de matură ca să înțeleagă spusele lui. Dânsul cuvântă în deșert sau aproape-n deșert. După moarte și-a luat însă o răzbunare strălucitoare. În zilele noastre, opera sa face înconjurul lumii, într-un triumf. În Anglia e discutată, în Germania, comentată. Așa că era neapărat nevoie să fie cunoscută și în Franța. Cel puțin așa a chibzuit autoarea traducerii lui *Walden* în franțuzește. Toți literații acestei țări, toți poeții, toți prietenii sau împătimitii naturii vor mulțumi așadar d-nei Winnaretta Singer că a dus la bun capăt această întreprindere anevoioasă.

Henry David Thoreau s-a născut la 12 iulie 1817 la Concord, Massachusetts. Concord e astăzi, cum s-ar chema, o mahala a Bostonului. Pe vremea aceea era un oraș aparte, independent. Ce-i drept, un oraș foarte mic, dar în care spiritele cultivate se aflau în foarte mare proporție. Școala transcendentalistă de la Concord își recrută pe cei mai vestiți discipoli ai ei. Prea independent ca să se lase îngărdat, Thoreau ocolea cu grijă acele întruniri în care-și țineau transcendentaliștii austerile lor ședințe. Dar întâlnirea lui cu cugetătorii acestui grup, cu Emerson, cu Alcott, e vădită. În transcendentalism intrau, bunăoară, o mulțime de elemente fourieriste. Ce-i însă retragerea lui Thoreau la Walden, dacă nu una din experiențele falansteriene? Falansterul conceput și adus la îndeplinire de un filosof individualist.

Singura și statornica pasiune a lui Thoreau, iubirea naturii, se deșteaptă la el de îndată ce vede lumina. Dânsul și-ar fi petrecut toate zilele să colecționeze pietre, insecte și flori. Veniturile sau mijloacele sale fiind mai mult decât modeste, neîngăduindu-i însă să trăiască după cum ar fi vrut, dânsul trebuia să-și aleagă o meserie. Și, după o mulțime de încercări neizbutite, își făcu în cele din urmă un rost potrivit cu înclinațiile sale: deschise un birou de hotărnicii. Celibatar, foarte ordonat și frugal, dânsul câștiga în câteva zile cu ce să-i ajungă să trăiască o lună. Timpul ce-i rămânea îl petrecea în aerul liber, în câmpiile pe care le iubea, în pădurile-i favorite.

Între înfățișarea lui fizică și felul lui de viață era o strânsă armonie. Thoreau era de-o potrivită statură, iar picioarele sale vânjoase nu

oboseau niciodată să-l ducă unde își propunea. Ochii lui albaștri, plini de deșteptăciune și bunătate, aveau strălucirea acelor limpezi mari lacuri. Fruntea lui de om hotărât și statornic, nestrămutat, era de-o puțin obișnuită lățime. Avea un păr negru, îmbeșugat și o barbă sălbatică. Fața lui vădea finețea și istețimea. „Thoreau”, zice unul care l-a cunoscut, „pare un animal sălbatic, însă un animal sălbatic plin de înțelepciune”. Era atât de greu de abordat încât nici vorbă de familiaritate cu el. Chiar prietenii nu-i vorbeau decât c-o sfială amestecată cu respect. Unul zicea: „Mi-ar trece tot atât de puțin prin minte să-l iau de braț pe Thoreau ca și să mă agăț de-un copac”.

Distant și ursuz în societate, la câmp se arăta de-o vioioșie covârșitoare. Mare copil, în înțelesul bun al cuvântului, i se întâmpla, odată ieșit la câmp, să zburde, scoțând accente de bucurie. Cânta din flaut fermecător. Și, în excursiile lui, nu lipsea să ia în fundul buzunarului instrumentul acesta cu el. Departe de flecari, în mijlocul pădurii, scoțea flautul din ascunzătoare și petrecea, trezind în depărtare ecouri. Înțelepții din Concord se prăpădeau după improvizările lui Thoreau. Se cunoaște un bilețel prin care Emerson, invitând la el pe-un prieten, îi vorbește astfel: „Dacă ar fi să fie la noi și zeul Pan, nu-i așa c-ai veni? Află atunci c-avem, sub alt nume, un tânăr Pan. Ai să-l vezi și ai să-i auzi și flautul, dacă nu întârzii prea mult”.

Existența zilnică a lui Henry David Thoreau era reglată de niște principii hotărâte cu strășnicie. Bunăoară, el își făcuse o lege ca să meargă întotdeauna pe jos. În bunătatea lui de inimă dezaproba obiceiul de-a se înhăma animalele. Pe de altă parte, din simț estetic, osânda și calea ferată. Așa că nu admitea decât mersul, vâsla și pânza. Nu trăgea la hotel niciodată, ci, înfășurat într-o pătură călduroasă, se culca sub cerul liber, dacă vremea era frumoasă, sau în vreun șopron, dacă asprimea timpului îl silea.

Acestei neîntrerupte atingeri cu natura, acestei strânse comuniuni cu elementele ei îi datorează Thoreau acea viziune atât de nouă și atât de personală a lucrurilor care farmecă pe cititorii lui *Walden*.

Îndeletnicindu-și simțurile cu metodă, pustnicul de la Concord le dădu o ascuțime necunoscută de obștea oamenilor. Pare că trăind în aerul liber, în aplicarea neîntreruptă a facultăților sale, Thoreau dobândește o adăugire de simțuri. Dânsul percepe sunete, mirosuri, nuanțe care scapă pătrunderii noastre mai puțin ascuțite.

Opera lui Thoreau cuprinde unsprezece volume de meditații, de cugetări, de note, zi de zi așternute. Din toate lucrările sale, din punct de vedere literar, cea mai desăvârșită e *Walden*. Aici își povestește dânsul hălăduirea în pădurea cea singuratică și experiențele sale.

După o ședere de doi ani și jumătate, Thoreau părăsește codrul, întărit în părere că civilizația e o rătăcire, iar luxul o crimă împotriva naturii. Hălăduirea la Walden, în bojdeuca construită cu propriile-i mâini, îi dovedî, în cele din urmă, temeinicia principiilor sale de filosofie practică. Întors la oraș, dânsul își duse mai departe cruciada în favoarea unei existențe mai simple. Se puse să ridice mai departe în slăvi, cu o autoritate sporită, frugalitatea, cumpătarea, viața la țară, munca pământului. Suspect, mai mult decât suspect, când se ocupă de marile subiecte filosofice, sociale, politice, Henry David Thoreau întrunește toate sufragiile atunci când se mărginește să preconizeze întoarcerea la natură. Voltaire îi scria lui Rousseau: „Dumneata mă faci să-mi doresc a merge în patru labe”. Pustnicul din Walden Pond merită același... compliment.

Astăzi, pe locul unde se ridica odinioară bojdeuca lui Thoreau, se înalță o mare movilă de pietre. Acestea au fost aduse de către admiratorii scriitorului. În fiecare an, ei aleargă acolo, mai numeroși. Și movila de pietre se înalță mereu. Doctrina sau învățătura înțeleptului din Concord n-a pierdut nimic din oportunitatea ei salutară.

MAURICE MURET

Din *La Renaissance Latine*
Paris, 15 ianuarie 1904.

ESEU DESPRE LITERATURA AMERICANĂ -Henry David Thoreau -

e când există cultură, oamenii n-au ajuns încă să fie de acord asupra foloaselor ei. Ceva neîmpăcat, atavic din noi, poate animalul sănătos, care zace în orice om sănătos, luptă contra formelor complicate ale culturii. Prețuiește oare cultura cât acea uriașă muncă ce ne-o pricinuiește? Suntem noi oare mai fericiți? Sau nu ne putem noi oare asemena cu măgarul, ademenit, de acasă la târg și de la târg acasă, de-o sărcinuță de fân, legată la oiștea căruței, cu o șchioapă mai departe de el? Mii de întrebări se alăturează pe lângă acestea și în toate epocile de cultură s-a ridicat o opoziție bucolică, câmpenească sau pastorală, de la Teocrit la Horațiu, până la Rousseau și Tolstoi.

Dar nu numai apostolii unei stări primitive de lucruri sunt cei ce luptă împotriva felului nostru nebunesc, istovitor de-a trăi. Alții au mers cu mult mai departe: au căutat să pună stavilă îndeobște oricărei

trude. N-aveau ce zice împotriva plugarului și abia încuviințau pe păstor, cugetând la lucruri mult mai de seamă decât la ce vor avea de mâncat ei și copiii și neamul lor pe ziua de mâine. Ca pe vremea vechilor indieni și astăzi mai pășesc câte unii, în cursul omenirii, prin valurile vremii, strigând: „Prea din cale-afară munciți, nu aveți când trăi!”. Cu necazul imputării de-o parte, cu un zâmbet de dispreț de cealaltă, încă și astăzi stau față-n față cei ce contemplă și cei ce se zbu-ciumă, se trudes. Și întrebarea care din cele două prietene ale lui Isus, Maria sau Maria, și-a ales partea cea mai bună, tot nedelegată rămâne.

Toate aceste chestii pot fi foarte frumos discutate într-o schiță. Cât pentru a fi luate în serios, cui i-ar trece prin minte? Ne lăsăm în bra-țele vieții, urmând întocmai, cu aceeași naivitate, instinctele și obiceiurile noastre, cu toată cultura și situația ce-o avem, după cum făceau și cei antici în felul lor. Nu că n-am auzi, că nu ne-am ispiti, că nu ne-ar încânta poate cuvintele care ne spun ceva nou, dar luăm în serios viața numai în chipul în care ni s-a înfățișat din copilărie, cu carierele, afacerile și plăcerile, cu gradările obișnuite.

Ici și colo se ridică însă câte unul care se opune nebuniei obștești consfințite, pe care oamenii o porecesc cuminenie; câte unul pentru care *scopul vieții* se pune ca o strașnică întrebare, pe care nu o poate cu niciun chip ocoli, întrebare pe care trebuie s-o dezlege măcar pentru sine. Acesta, după cum natura îl va mâna sau ba înspre luptă și propa-gandă, după cum va fi înzestrat pentru asta, va deveni martir, smintit uitat de lume sau un întemeietor de religii. Pentru că în fiecare doarme în taină un al doilea om care în clipele de singurătate se deșteaptă și ace-eași întrebare și-o pune, mai nedeslușit sau mai clar. Când unul dintre aceștia s-a istovit în chinuri, îi arătăm recunoștința noastră cu drag prin-tr-o adorare postumă. În cele din urmă, tot ce-a spus și făcut se preface în bun obștesc, se grosolănește, se pietrifică, se banalizează, își pierde orice înțeles, se preface-n „rațional”: acum ne putem și noi însuși învă-țaturile sale, fără să ne neglijăm, se-nțelege, afacerile. În trecut tolerăm

orișice: ca și-un cutremur de pământ, un omor petrecut departe ne dă un fior plăcut de întreținere...

Oamenii originali, după ce nu ne mai stingheresc, ne convin de minune. Cel ce trăiește însă și nu-i ca noi, n-are niciodată dreptate. Suntem deprinși a privi obiceiurile noastre ca cele mai „raționale” și a le proclama ca atare. Că aceleași „moravuri”, aceleași obiceiuri care nouă ne par ca sfinte, apar după 30 de ani sau la o depărtare de 30 de leghe mai spre apus ca ridicole, nu ne pasă. Dar aceasta nu e decât lașitate. Când suntem în majoritate suntem fără îndoială strașnic de siguri... Câte nu-s care ne despart între noi: neam, religie, vederi politice, lupte, interese și tot felul de uri. În micile obiceiuri și-n urmările precumpănitoare suntem însă o masă compactă și ne aparținem unul altuia mai mult decât ne închipuim.

Până în cele mai adânci cute ale vieții omeniești pătrunde tirania obi-ceiurilor. Judecata noastră morală umblă nebună după căpetenii și pre-cedente. Cea mai mare parte a așa-zisei „morale publice” nu este decât un obicei îngăduitor față de orice mișelie, cu care, se înțelege, suntem deprinși, obicei foarte aspru față de cea mai mică încălcare a ceea ce este „moral”. Moral e însă tot ce fac și au făcut cei mai mulți, ceea ce ne scu-tește de-a judeca prin noi: un fâgaș purtat sau, cum s-ar zice, un drum bătut, pe care să poată umbla și cotiuga⁶ greoaie a creierului nostru. Acest mod de-a privi al majorității, care face pe fiecare atât de sigur, care domină totul – politică, moralitate, modă, religie chiar – nu e decât un amestec de trufie și lașitate.

Am putea poate să ne ridicăm cu câteva trepte mai sus și să zicem: obiceiurile, moravurile noastre sunt niște rezultate necesare, fatale, nu sunt decât efflorescența, urmarea stării în care neamul nostru se află în clipa de față și trebuie să se afe în condițiile sale istorice. Dar, punân-du-ne dintr-un punct de vedere mai înalt, ne dăm seama că, de vreme ce natura ne-a dat drept principiu de dezvoltare lupta, mișcarea, nu-i nimic mai de temut decât rigiditatea, decât stagnarea. Fiecare formă

6. Căruță mică pe două roți, cărucior.

viețuitoare amenință a se pietrifica, fiecare clădire nouă amenință să devină o închisoare stânjenitoare, iar zidurile pe care abia le-am înălțat în triumf, pentru a arăta până unde am ajuns, amenință acum a nu ne lăsa să înaintăm mai departe și trebuie să dărmăm. Iată de ce novatorul deocamdată este totdeauna un dărmător, un „criminal”. Instituțiile noastre cele mai reacționare au fost întemeiate de niște oameni care odinioară treceau drept cei mai aprigi revoluționari.

În toate timpurile însă, consfințirea smintelii obștești a întetțit împotrivirea oamenilor serioși, viguroși. Și chiar dacă nu toți au simțit imboldul de-a îndruga și cuceri omenirea la o viață mai liniștită, mai bună, fiecare, după puterea de muncă, după vrednicia personalității sale, a lăsat după sine o neînfrântă înrăurire. Așa, pe îndepărtatul și frământatul fond al Noii Anglii⁷, se deosebesc limpede chipurile câtorva oameni viguroși care au trecut prin viață altfel decât ceilalți. Dar niciunul n-a fost mai caracteristic și totodată mai fantomatic ca *Henry David Thoreau*.

Ce-a fost Thoreau? Greu de spus. Tot și nimic. „Un pierde-vară”, ziceau și scriau mulți. Și Gowel lasă a se înțelege, printre rânduri, lucrul acesta. Un muncitor îndemnatic la orice, spun alții. Un „original” ar fi spus unii, un original care ar fi fost uitat, în afară de Concord, dacă n-ar fi ieșit la iveală tot alte volume din scrierile sale fermecătoare. Un om enigmatic, interesant, îndrăzneț a fost în orice caz, unul din oamenii cei mai liberi care au trăit. „Când se va scrie biografia sa, spune un autor englez, ea va părea un mit, o poveste.” Dar această biografie nu ne-ar spune prea multe și Thoreau ar rămâne o enigmă nedezlegată și pentru noi, de n-ar fi de față cărțile sale, toate autobiografiile, note zilnice, pagini din viață cu digresiuni stranii, din care el ne răsare limpede, deși oarecum sub un văl, nu chiar plastic de tot.

Francez de origine, dar american de trei generații, Thoreau s-a născut în 1817 la Concord ca fiu al unui fabricant de creioane. Ca și Emerson, de mic mâna vacile la pășune. Intră apoi la gimnaziu și la Universitatea din Harvard, unde-și isprăvi studiile. Cât pentru a-și alege o carieră, nici

7. Regiune din nord-estul Statelor Unite.

gând. Era un om care voia să trăiască ca o ființă liberă, nu alergând după lucruri ademenitoare, care pentru noi se numesc când bani, când glorie, renume, când carieră, mai luând încă și alte numiri. Nu voia să muncească ca toată lumea la birou, la prăvălie, lângă carte, pentru un scop târzielnic⁸. Pentru că, cu toții o știm: când vom avea ceea ce ne închipuim că ne trebuie, vom fi prea bătrâni ca să ne mai putem bucura; vom fi mulțumiți doar că suntem pe sfârșite și vom merge spre odihna cea veșnică.

Acest om ciudat voia din capul locului să trăiască, nu să se zbuicume, să se trudească; voia să trăiască liber, cum n-a fost să trăiască vreun rege, să privească cu ochii lacomi, să soarbă lumea în desfătare. Fără a-și face din originalitatea sa un program, cu sângele rece al unui anglo-saxon și-a mers el pe calea lui proprie. Nu explica, nu-ndreptătea nimic: *făptuia*. Un derviş⁹ modern, fără nevoi în înțelesul nostru orășenesc, dar plin de nevoia naturii, luminii, libertății și liniștii de-a gândi. Găsi firește lumea împărțită, fără-ndoială nu ca la noi – era doar în Noua Anglie, pe la anii 1840 și ceva –, totuși găsi că „lumea era a regelui Admetus și, pentru ca Apollon să trăiască, trebuia lui Admet să slujească”. Dar el știe, după cum spune Dirchs, știe să-l tragă pe sfoară pe acest Admet...¹⁰

Avea el trebuință de bani? Doar câțiva dolari pe an îi erau de ajuns. Pururea în aceeași haină trainică, cenușie, în cap cu o pălărie de paie. De obicei mânca mâncărurile cele mai simple. Drept vorbind era vegetarian, fără a-și face însă un principiu din asta. Știa, ca și sălbaticii, că e mai nutritiv. O colibă, o odaie cu mobila cea mai simplă, neapărată, hârtie și cerneală îi erau de ajuns. Cărți găsea la prieteni, proprietate nu-i trebuia, armă nu purta niciodată, nedușmănind pe nimeni și neavând de nimic a se teme. Nu se folosea deloc de trăsură sau tren. Mergea totdeauna pe jos, pentru că avea totdeauna destulă vreme. Frig și căldură, oboseală și

8. Cu sensul de „șovăielnic”, „neclar”, „indecis”.

9. În Islamul sufi, dervișii sunt un fel de călugări, urmând calea sărăciei și a smereniei. Prin dansuri, cântece și incantații ritualice, dervișii caută transa extatică care să-i apropie de divinitate.

10. În mitologia greacă, Apollo, zeul soarelui, a fost obligat să-i slujească regelui Admetus drept pedeapsă pentru uciderea ciclopilor. Aici expresia se referă la obligația de a munci pentru ceva (sau cineva), fără posibilitatea eliberării.

foame putea să îndure chiar mai bine decât indienii sau „pieile-roșii”, cu care se întovărășea cu drag în călătoriile sale. Se împăca cu orice societate, iar părerea oamenilor despre sine îl lăsa rece. Byron și alții ca el, care se făceau că disprețuiesc asemenea lucru, sub orice privire dușmănoasă sau batjocoritoare tânjeau. Thoreau se strecura însă pe lângă asemenea priviri, fără să le ia în seamă. Înfațișarea-i era din cele ce nu se uită, de-o „intensitate dantescă”. „Cât de adâncă și de limpede-i urma ce a săpat cugetarea pe fața aceasta”, spunea cineva care-l văzuse pentru întâia oară. Statură mijlocie, zveltă, ochi mari, albaștri, așezați adânc, sub niște sprâncene stufoase.

Acest pierde-vară se pricepea de minune la orice muncă. Era fabricant de creioane, tâmplar, zidar, grădinar și sfătuitorul cel mai căutat al tuturor țăranilor din împrejurimi, pricepându-se la pământ și la vreme, la plante și la animale, ca niciunul dintre dânșii. Pentru a câștiga cei câțiva dolari ce-i erau de nevoie, muncea pe an câteva săptămâni, ca salarhor sau lucrător cu ziua, ca învățător, mai adesea ca geometru, sau ținea conferințe. Restul timpului era liber, colindând pretutindeni, cuge-tând, observând, mulțumit, ca un derviş modern. Simplitatea lui nu era însă deloc spartană. N-avea nimic din chinul, din canonul călugăresc. Pentru el nu exista renunțare sau lepădare de sine, ci așa-i era firea, așa-i plăcea. Oamenii îl priveau ca pe ceva ne-nțeles și totuși care se înțelegea de la sine – trebuia să fie așa.

El se uita însă la lumea cealaltă nu cu puțină mirare. Cele douăsprezece munci ale lui Hercule i se păreau nimica față de cele ale concetățenilor săi, pentru că acelea aveau cel puțin un sfârșit, pe când ale contemporanilor săi nu se mai isprăveau niciodată. Fără-nctare, fără de niciun scop, se sfâșie în viață unii pe alții, jertfe ale averii lor, ale deșertăciunii sau închipuirii unor trebuințe pe care le-ar avea. Nu găsec măcar timpul să fie într-adevăr cumsecade, n-au măcar vreme să stea drepti cumsecade. Cei mai mulți dintre oamenii pe care-i cunoaștem duc o viață de deznădejde mocnită, iar ceea ce numesc ei resemnare nu e decât dispe-rare tăcută.

Asemenea viață e fără îndoială greșită. Thoreau voia să încerce o alta. Bătrânii, ce-i drept, ne povățuiesc a lăsa la o parte căile noi. Dar ce-i îndrituiește pe bătrâni oare să ne dea povețe? Întrucât ați scos-o voi la capăt mai bine, altminteri? Arătați-mi pe acela a cărui viață, în cazul cel mai bun, să nu fi fost o greșală?

Și așa colinda el prin țară, observând, cercetând, dar ca un cercetător al vieții care, pentru a cunoaște, nu aducea niciunei ființe moartea:

Care cunoaștea păsările, lipsit de armă:

Iubea trandafirul, fără să-l rupă.

Emerson, în casa căruia Thoreau trăi un an, care-l iubea foarte mult și care a avut o mare înrăurire asupra-i, îl poreclise „Tânărul Pan”. Și, într-adevăr, nu era sălbăticiune, nu era pasăre al cărei fel de viață să nu-l cunoască. Cunoștea țipătul, zborul, știa sălașul oricărui animal; tot așa și cu plantele. Le cunoștea viața, toate schimbările de formă. Apa, în toate manifestările ei, nu-i era mai puțin cunoscută. Natura întregă era pentru dânsul o ființă viețuitoare care-l primise cu toată încrederea în intimitatea-i.

Nu departe de Concord e un lăculeț numit Walden. Adânc, tăcut, limpede și închis, înconjurat de coline împădurite, plin de apa cea mai curată și străvezie, „un izvor nesecat în mijlocul pădurilor de stejar și de pin”. Astăzi se găsec acolo locuri de gimnastică și de sport și mai multe clădiri. Pe atunci însă totul nu era decât un pustiu izolat. Acolo își dură Thoreau căscioara în care sălășlui în deplină singurătate doi ani. Căscioara și-o clădi din scânduri, o acoperi el singur și-o tencui. Toamna își așeză singur soba. Avea o singură încăpere, un pat, trei scaune, o masă. Mai toată mobila și-o făuri singur, ca și lucrurile de neapărată nevoie. Și trăia din fructele ce găsea, din peștele ce prindea, din fasolele ce le cultiva prin împrejurime. Vindea câte o baniță-două, cumpărându-și, în schimb, făină, sare, cartofi, zahăr. Pâinea și-o făcea singur. După propria-i socoteală, viața îl costa pe lună cam un dolar. Toate astea Thoreau le descrie amănunțit în capitolul întâi al cărții sale, *Walden*, în care

descrie viața lui de pădure. Casa nu și-o încuia niciodată. Orice rătăcitor de prin codru putea să intre. Singurul lucru ce-i fu o dată înstrăinat fu o carte, o traducere din Homer. Dar Thoreau se mângâie cu ideea că, atunci când o mai dreaptă repartizare a bunurilor va fi introdusă, când va avea fiecare cele de trebuință, când toate exemplarele din Homer vor fi distribuite celor cu dor de a-l citi, atunci va dispărea cea din urmă pricină de furt.

Original e chipul de-a scrie al lui Thoreau, lin și totuși pătrunzător. Încă înainte de *Walden* a scos o carte intitulată *O săptămână*¹¹, carte în care descrie o călătorie de descoperiri făcută cu frate-său într-o luntre lucrată de el, pe râurile patriei sale, Massachusetts. Timp de-o săptămână, el a urcat și coborât pe râurile Concordia, Merrimack. Și fiecareia din cele șapte zile Thoreau îi consacră câte un capitol. Când citești pare că mergi cu el. Vezi peisajul, vezi râul, câmpiile, pădurile și oamenii, în zorii zilei, ca printr-o ceață subțire...

Să luăm din „Duminică”: „Liniște adâncă, conștientă aproape, ca și când ziua aceea ar fi fost un Sabat al naturii. Aerul era atât de străvăzător, cristalin, încât avea pentru peisaj același efect ca și geamul unui tablou – îi dădea o depărtare și o ideală desăvârșire. Peisajul era înveșmântat într-o lumină liniștită, într-o lumină lină, în care crângurile și împrejurimile se arătau în niște margini regulate, nemaipomenite. Câmpii neregulate, accidentate se întindeau în zare, netede, moi, ca niște pajiști de parc. Iar norii, cu contururi bine încondeiate și pito-rești, atârnavă ca o draperie deasupra unui tărâm din povești. Lumea era gătită ca pentru sărbătoare sau ca pentru altă pompă sărbătorească, cu stegulețe de mătase fluturând pretutindeni. Iar viața părea că se întinde înainte-ne ca o verde alee ce se pierde-ntr-un crâng, pe când pomii roditori sunt în floare”.

Cum și pentru ce trăia în pădure? Thoreau spune într-un pasaj din multe: „În jurul vieții mele, mie-mi place o margine largă. Câteodată,

11. *A week on the Concord and Merrimack Rivers*, carte publicată inițial de Thoreau în 1868 prin propriile-i mijloace.

în câte o dimineață de vară, după ce mi-am luat baia obișnuită, m-așez în pragul casei mele scaldată-n soare și stau până la amiază, adâncit în visări, în mijlocul pinilor, nucilor și a tot felul de arbori, în mijlocul unei tăceri și singurătăți ne-ntrerupte. Păsările cântă în jurul meu sau, fără zgomot, zboară prin casă, până când razele soarelui, care se îndreaptă spre fereastra de la apus, sau hurelul unei trăsurii pe șoseaua îndepărtată, îmi amintesc de-al timpului zbor. În aceste ceasuri eu cresc cum crește peste noapte secara și-s mult mai bune aceste ceasuri decât ar fi putut să fie vreo lucrare a mâinilor mele. Clipele acestea nu sunt din viața-mi un timp pierdut, ci timp adăugat peste ceea ce-mi este dat, peste porția mea obișnuită. Pricep ce înțelegeau orientalii prin contemplare și curmare de muncă. De obicei nici nu bag de seamă cum trece vremea. Ziua înaintează, ca și cum ar fi avut de strălucit asupra unei opere de-ale mele. E dimineață și uite-i seară și nimic deosebit isprăvit. În loc de-a cânta ca păsările, zâmbesc în tăcere de fericirea-mi nețărmită. După cum păsărica din nucul din fața casei mele își iubește ciripitul, așa-mi iubesc eu îngânarea, cântecul meu înăbușit, pe care păsărica din cuibul meu ar putea să-l audă. Zilele mele nu sunt zile de săptămână, care să poarte pecetea vreunei zeități păgâne, nici nu sunt fărâmate de ceasuri și mânate de tic-tacul unui ceasornic. Eu trăiesc cu indienii cei puri, despre care se zice că pentru ieri, azi și mâine, aveau numai un singur cuvânt, înțelesul schimbării arătându-se astfel: pentru ieri, înapoi; pentru mâine, înainte; deasupra capului, pentru ziua de azi... Pentru concetățenii mei asta va părea, fără-ndoială, o trândăvie desăvârșită. Dar, dacă m-ar judeca păsările și florile după măsura lor, aș fi găsit fără nicio prihană... În felul meu de viață eu am cel puțin un folos. Pe când alții aleargă pretutindeni după plăcere prin societăți și prin teatre, viața mea însăși mi-i o plăcere și nu încetează niciodată pentru mine de a fi nouă”.

Thoreau nu era însă cu totul singur. Mai întâi erau sunete de tot felul: trenul din marginea pădurii, mai ales noaptea, când trecea peste poduri îndepărtate, și toate cugetările ce treceau jertfele cerute de muncitori, „un om de fiecare traversă”. Apoi erau felurile mugete de animale. Putea să

audă și cocoșii, și câinii din sat. Nici vizitatorii nu lipseau: „Aveam trei scaune: unul pentru singurătate, două pentru prietenie, trei pentru societate”. Vânătorii, tăietorii de lemne și bocceagii¹², cu deosebire copiii se abăteau cu drag pe la dânsul. Câteodată și prieteni vestiți. Unul, ce nu-l găsi acasă, drept carte de vizită îi lăsă câteva versuri zgâriate pe-o frunză de nuc. Uneori mergea în sat chiar el, de-și cumpăra una și alta sau de sta cu cineva la taifas, și-n cea mai întunecoasă noapte nimerea instinctiv drumul înapoi la pădure. Mai avea după asta un vecin viu, lacul cu apa lui, care era atât de limpede și-atât de liniștită, încât o rândunică ce o atingea cu aripa, o insectă care-i fugea pe deasupra, făceau cercuri până la mal. „Un lac e ochiul pământului. Cel ce cată-n el, măsoară adâncimea propriei sale ființe. Copacii de pe țărm sunt genele-i prelungi. Colinele împădurite și stâncile, sunt sprâncenele ce-i atârnă deasupra”... Cât de bine cunoaște lacul și malurile, și albia, și tot ce zace în adânc, și câte bucurii dă lacul când pescuiești la lumina torței, pe care o arunci apoi departe-n talazuri, care o sting, sfărâind. Știuca, crapul și porcușorul, țiparii și păstrăviorii înviorază lacul, nu din cale-afară de mulți, iar Thoreau le știe toate tainele. Ca vecini mai de seamă avea animalele de uscat. Rândunele și granguri, chiar potârnichele erau desprinse cu el, un șoarece de pădure venea zilnic să stea la masă cu el. O petrecere minunată îi făcea cufundarul care petrecea pe baltă câteva luni, pe care-l vâna cu barca, fără gând rău, și care parcă pricepea că era numai glumă: se cufunda, spinteca apa și iar ieșea la iveală, râzând drăcește.

Încetul cu încetul se făcea toamnă. Cocorii și alte păsări călătoare plecau. Viespile se adăposteau de frig în odaia lui. Vântul de nord răcea lacul, care se acoperea de-o gheață verzuie. Încetul cu încetul se închidea și el, trăind cu morții, de care nu se temea, indieni și negri îngropați în apropiere și de care în asemenea vreme își amintea.

Presăra hrană pentru animale, iepuri de mosc. Veverițe și dumbrăvence¹³ veneau până la ușa, pline de haz; o cucuvea holba în treacă, somnoroasă, ochii în el. În timpul nopții vedea vulpile în cârduri pe luciul

gheții. Când și când, câte una lătra în limba-i vulpească, fugind apoi mai departe. Astfel, cu mulțime de întâmplări, primăvara venea, primăvară pentru care, ca s-o vadă mai bine, Thoreau se și așezase în codru.

Dar viața în mijlocul naturii și natura nu e toată în carte. Thoreau face parte dintre transcendentaliștii americani. Pentru el lumea e un vis și un simbol, și toate devin pentru el o parabolă. Întâlnirea apei cu țărmul pentru dânsul înseamnă trecerea de la cele lumești la cele supralumești, iar râul curgător se preface în râul timpurilor și-al istoriei. Plină de excursii în infinitul mare și-n infinitul mic e cartea în care vorbește el despre lume și viață și creștinism. Valurile convorbirii, ca și cele ale râului, îl duc prin pajiști, printre morminte, la orașe cu cronici străvechi, la luptele indienilor, uitate demult, la nopți cu stele și tot felul de cugetări, iar ritmul prozei sale, cel lin, ne duce de la priveștiștea bătrânului pescar, pe care zeci de ani l-a văzut pescuind tot într-aceiași loc, la contemplarea frumoasei, îngăduitoare blândeți a martirului...

Saltă o lacherdă¹⁴; cu ea o cugetare nouă, ciudată, și cu toate astea firească. Soarta animalului...

„Lacherdele se mai prind și acum în albia râului Concordia, lângă Lovel, unde, din pricina căldurii apei, lacherdele apar cu o lună mai înainte decât în Merrimac. Și ele vin, vin mereu, cu răbdare, c-o răbdare înduioșătoare aproape, c-un instinct ce nu se lasă descurajat sau înfrânt; cercetează vechile lor sălașe, de parcă soarta lor aspră s-ar mai putea înmuia. Dar se lovesc de aceleași zăgazuri. Sărmană lacherdă, cine-ți va veni oare într-ajutor? Dacă natura ți-a dat instinctul, datu-ți-a și inima oare să-ți înduri soarta? Tot călătorești încă prin mare în zalele tale de solzi și întrebi cu smerenie pe la gurile râurilor de nu cumva lasatu-le-a omul slobode pentru tine, să poți în ele să-noți. La țărmuri nenumărate stai tu, așteptând în nedumerire, ca nisipul, ca însăși apa mării să-ți dea răspuns. Și astfel călătorești tu în gloate nenumărate, până primăvara târziu, condusă de instinct, care-i singura ta

12. Vânătorii ambulanți.

13. Dumbrăvence (*Coracias garrulus*), păsări migratoare cu pene albastre-verzui.

14. Lacherda, sarda, pălămida sau pālămida cu spate dungat este un pește răpitor marin. Tot „lacherdă” se numește și felul de mâncare obținut prin sărarea și conservarea pālămidei.

călăuză, întrebând, căutând, au unde nu locuiesc oare oameni, unde nu se găesc oare, în zilele astea, nici zăgazuri, nici fabrici. Neînarmată nici cu spadă, nici cu electricitate, numai o lacherdă înzestrată simplu cu nevinovăția-i și cu cauza-i dreaptă, cu o gură fragedă, mută și cu solzii care i-s atât de ușor de deprins. Eu unul, cel puțin, sunt de partea ta. Și cine poate spune ce anume pârgheie ar putea să slujească la sfărâmarea unui zăgaz. Voi nu sunteți prinse de disperare, când miriade și miriade în aceste vremuri de așteptare grea sunt mâncate de dihăniile mării, ci pururea viteze, nepăsătoare, așteptați, plutind ușor, ca niște lacherde menite să aibă o soartă mai bună. Gata a fi decimate de oameni, după trecerea vremii de depunerea icrelor. Jos cu fil-*antropia* superficială, egoistă, a oamenilor... Cine știe ce minunate, prețioase virtuți peștești se pot afla în adâncurile apelor, virtuți neadmirate de co-făptura, singura care ar putea să le prețuiască? Cine aude strigătul peștilor? Ce memorie își va aduce aminte că au trăit în aceeași vreme? Va veni însă ziua când tu, Lacherdă, îți vei găsi calea în cursul râurilor, a tuturor râurilor globului pământesc. Chiar vaporosul tău vis de apă va fi cu prisos împlinit, dacă nu mă înșel. Dacă n-ar fi așa, dacă tu ai fi fost trecută cu vederea, în planul creării, de la-nceput, atunci nici eu nu vreau a mai primi nimica de la vreun cer.”

Thoreau în toate e un judecător aspru, cutezător, nemulțumit de oamenii vremii noastre, de civilizația și de zeitățile lor.

„Va fi el, Iehova, mult mai absolut și mai de neapropiat decât zeii eleni, mai dumnezeiesc însă nu-i. Zeii eleni erau zei tineri, zei cu greșeli, zei ce-au căzut, dar în multe privințe erau din neam adevărat de zei. Și marele Pan e departe de-a fi mort, cum s-a zvonit pe nedrept. În Panteonul meu el sălășluiește în vechea-i slavă, cu fața-i roșcovană, cu barba-i curgătoare, cu corpu-i flocos, cu flautul și cu cârja lui noduroasă, cu nimfa Echo și cu Yambe, fiica-i aleasă. Niciun zeu nu poate muri.”

Zeitarea popoarelor civilizate nu-i altceva decât „întreaga-le autoritate și respectabilitate”, înălțată ca cel mai mare idol sau zeu. Și Thoreau e plin de înverșunare împotriva oamenilor care adoră doar niște nume, pe câtă vreme „zeul Ku este totuna cu zeul Khu”.

Thoreau se miră că „un pescar evreu, după trecere de optsprezece veacuri, poate face pe un prelat din New York atât de bigot, adică să se poată prezenta ca atare. Cineva nu trebuie să fie creștin ca să poată înțelege pe Hristos sau pe Budha.... Unii mă vor ține de rău, că pun pe Hristos al lor alătura de Budha al meu. Cu toate astea, îi las cu plăcere să-și iubească mai mult pe Hristosul lor decât pe Budha al meu, pentru că totul se mărginește doar la iubire. De unde ați învățat însă alfabetul ceresc, de unde știți câte persoane cuprinde familia lui Dumnezeu? Puteți cuprinde oare în cuvinte tainele lui Dumnezeu? Puteți oare rosti cele de nerostit? De unde ați învățat geografia cerească? Când te-a făcut Dumnezeu oare prietenul său ca tu să-mi poți povesti despre persoana și însușirile sale? Cutezi tu, Miles Howard, cutezi tu să ne spui că te bucuri de încrederea lui Dumnezeu? Dacă mi-ai spune ce înălțime au munții Lunii, câți metri are diametrul spațiului, poate te-aș crede. Dar când îmi povestești istoria tainelor dumnezeiești, nebun te socot”.

„Noul Testament este o carte neprețuită, cu toate că în biserică și la cursurile duminicale am fost adus să-mi fie scârbă de el și să-i fiu împotrivă. Dar uneori l-aș citi prietenilor mei, pentru că mi se pare că ei nu l-au auzit niciodată.... Nu-i de mirare că, cu toată favoarea obștească cu care Noul Testament e primit, cu toată habotnicia cu care-i îmbrățișat, înțelesului, adevărului său se dă atât de puțin loc? Nu cunosc carte care să aibă atât de puțini cititori. În Noul Testament, cu adevărat, sunt cuprinse lucruri severe, pe care nimeni n-ar trebui să le citească cu glas tare mai mult de-o singură dată. «Nu adunați comori pe pământ». «Dorește să fii desăvârșit: mergi și vinde ceea ce ai și împarte săracilor și vei avea comoară în ceruri». «Ce folos ar avea oare un om care ar dobândi toată lumea, dacă sufletul și l-ar pierde? Sau, ce ar putea oare să dea în schimbul sufletului său omul?» Gândiți-vă la acestea, o voi, yankeilor! «Adevăr zic vouă, de veți avea credință cât un fir de muștar, veți putea zice muntelui: mută-te de aici, colo, și el se va muta și nimic nu vă va fi vouă cu neputință». Cine poate citi cu glas tare asemenea lucruri, fără fățarnicie? Cine poate, auzindu-le, fără fățarnicie, să nu părăsească

biserica? Dar acestea nu au fost citite *nicicând*, nu au fost auzite *nicicând*. Dacă vreuna din frazele acestea ar fi citită cum se cuvinte din vreun amvon, n-ar mai rămâne nicio piatră pe piatră din casa de rugă.”

Cui nu-i amintesc aceste cuvinte spusele lui Emerson: „Orice stoic era un stoic. Dar cine, din întreaga creștinătate, este oare creștin?”. Apoi versurile lui Whitman: „Mai mult decât orice preot, suflete al meu, credem în Dumnezeu și noi, dar cu tainele lui Dumnezeu noi nu îndrăz-nim să ne îndeletnicim”.

La toată lumea aceeași tendință: de la forme, numiri, la *spirit*. Și niciun lucru nu pare nimănui prea mărunț, orice poate deveni cheia por-ții spre nesfârșit. Obiceiul acesta îl aveau, de altfel, chiar învățători mari, ca Socrate, ca Isus, cărora le plăcea să vorbească în parabolele lor de lucrurile cele mai neînsemnate, de linguri, pești, aluat, fire de sămânță și candelă.

Învățătura marelui american este cea mai imaterială concepție a lumii, e spiritualizarea vieții active și vrednice. Vrednic este chiar și der-vișul, cu toate că umblă fără de lucru; pricepe însă și poate să săvârșească orice. Adesea i s-a spus lui Thoreau: „Ce se va face cu cultura, cu sta-tul, cu societatea, cu o astfel de concepție și normă de viață?”. Cred că nu trebuie să ne îngrijim de asta. Făpturi de-ale Naturii suntem și noi. Instinctul nostru ne mână deocamdată spre stat, întocmai ca pe furnici și albine. Noi creăm cultura inconștient, cu toate că ne aduce durere, o creăm pentru că trebuie să o creăm. Un adversar ca Thoreau o mai înălța chiar.

Nu găsim la Thoreau cugetări atât de originale și de adânci ca la Emerson, nici o originalitate atât de revoluționară și de deosebită ca la Walt Whitman. Dar oricine poate găsi o plăcere în liniștea bărbătească și de sine stătătoare a acestui om, care a trăit și a scris simplu, necăzând sar-cină nimănui, credincios sieși întreaga viață, altfel decât lumea cealaltă, după cum spun versurile lui Goethe: „Ferice cel ce fără ură stă departe de lume”. Și, totuși, nu fără a face parte din lume. Adevărat e că Thoreau n-a recunoscut statul și n-a voit să plătească dări, lăsându-se chiar închis până ce un prieten a plătit pentru el.

Când lupta pentru desființarea robiei era în toi, când fu executat John Brown¹⁵, Thoreau anunță în favoarea acestuia un discurs. Mulți îl sfătuiră să renunțe, până și Comitetul aboliționist. „Nu v-am cerut sfatul d-voastră”, răspunse Thoreau. „Am anunțat numai c-am să vor-besc”. Și el ținu cuvântarea, care încă și astăzi, după spusele lui John Burroughs, face să clocotească sângele celui care-o citește. Îndeobște el știa să găsească cuvinte tari, de acelea ce rămân neuitate.

Pe când zăcea în închisoare pentru că nu voia să plătească dare unui stat ce tolera sclavia, primi vizita lui Emerson, care-l salută cu cuvintele: „Bine, dar cum se face că *dumneata te afli aici?*”. Thoreau răspunse: „Cum se face că *dumneata nu te afli aici?* Sub o ocârmuire care închide un om pe nedrept, locul adevărat al oricărui om de ispravă este în închisoare”.

Toate însușirile marilor americani – îndrăzneală, independență, simț adânc al naturii și-un misticism propriu, original – Thoreau le întrunea ca și Emerson, pe jumătate vechi indian, pe jumătate yankeu.

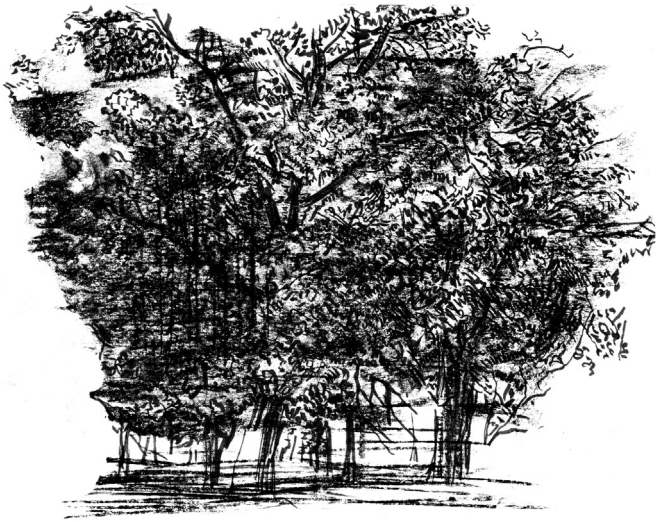
Thoreau muri în anul 1862, încă înainte de război¹⁶, din pricina unei răceli dobândite pe-un vârf de munte, unde trăi opt zile fără adăpost. Adânca-i unire cu Natura, în tot cursul vieții, îi aduse pacea și libertatea. Thoreau a fost un om care n-a cunoscut șovăiala.

Dr. KARL FEDERN

Din „Essay zur Amerikanischen Literatur”.

15. John Brown, născut pe 9 mai 1800, a fost un aboliționist american. A militat pentru o insurecție armată împotriva proprietarilor de sclavi. Împreună cu susținătorii săi a reușit să ocupe un depozit de arme federal din Harpers Ferry, Virginia. A fost capturat și condamnat la moarte pentru trădare și omor, fiind spânzurat la data de 2 decembrie 1859.

16. Este vorba de Războiul Civil din Statele Unite, care s-a desfășurat, de fapt, între anii 1861-1865.

THOREAU

avid Henry Thoreau este de origine franceză. Unul dintre străbunii săi emigrează și se stabilește în America. De aceea în caracterul celebrului urmaș se îmbină trăsăturile proprii ale rasei franceze cu cerbicoasa, bărbăteasca perseverență a geniului anglo-saxon.

Thoreau s-a născut la Concord, în statul Massachusetts, la 12 iulie 1817. În anul 1837 termină colegiul de la Harvard, dobândind titlul de învățător. Îl vedem ajutând pe fratele său, învățător într-o școală particulară. Apoi ajutând la fabricarea de creioane pe tatăl său. Fabricarea aceasta era mai superioară și prosperă decât celelalte. Dar Thoreau renunță la ea. Nimic nu-l putea determina a se statornici la un loc. Schimbă mai multe îndeletniciri, întărind tot mai mult legătura sa cu natura; cu natura pe care o iubește și ca o adânc cuprinzătoare de frumuseți, și ca o mină de bunătăți, și ca un laborator de veșnic clocoțitoare puteri. Dar Thoreau nu numai că iubește și observă natura, o

și studiază, cu toate că manualele și cărțile speciale de știință nu le are în stimă.

Vrăjmaș al oricărei rutine, prieten credincios al onestității (în cuget, convingeri, fapte, caracter), sincer și din fire independent, Thoreau este neastâmpărat ca un fluture. Se așază în diferite locuri, își agonisește existența cu cea mai variată muncă fizică și se autoperfecționează neîntrerupt.

Bun matematician, el cerne prin sita principiilor ideale orice faptă a sa. Și rari sunt oamenii care să renunțe la atâtea lucruri ca dânsul. Veșnic celibatar, veșnic pribeag, piciorul în biserică niciodată călcându-i, nici punând vreodată buletin de vot în vreo urnă. Thoreau nu mănâcă carne, vin nu bea, nu fumează, nici nu omoară păsări sau vreo altă sălbăticiune. Lucrul cel mai frumos pentru el este contopirea cu natura și adâncirea în cugetări. Lipsindu-i talentul de-mbogățire, el nu-i avut, dar e îmbrăcat întotdeauna curat și cuviincios, iubind deopotrivă curățenia sufletească și fizică.

Pentru Thoreau nu există ispite cu care să lupte. El n-are nici înclinări să adune obiecte frumoase, scumpe și de niciun folos. Casă împodobită, maniere de bon-ton, flecăreala oamenilor cu spoială de cultură, toate acestea îi sunt străine. Bunul indian e mai interesant pentru el decât toate acestea. La banchete sau ospete nu merge, renunțând la asemenea invitații pentru că-i încredințat că mai ales acolo n-are să întâlnească persoana originală pe care a căutat-o întotdeauna.

Taina bogăției lui: își micșorează și restrânge trebuințele până la minimum și și le îndestulează el singur. Când călătorește, merge pe jos și străbate sute de kilometri, ocolind hanurile și dormind pe la fermieri și pescari.

În însuși firea lui Thoreau se află ceva vitejesc, oricărei supuneri străin. Curajos, îndemânic, arareori ceremonios, el se simte parcă în largul lui numai când se află în opoziție. Rupând veșnic mreaja înșelăciunii, el se izbește neconținut de greșeli pe care le îndreaptă mereu.

Și nu se mulțumește că izbândește. Pentru puterile sale lupta este ca o trompetă care-l face să fie neadormit.

Lui Thoreau îi e mai ușor să zică *nu* decât *da*. De-ndată ce aude ceva, el trebuie să dezminț. Din pricina asta mai că nu e iubit la discuție ca tovarăș: „Îl iubesc pe Thoreau”, spune unul din prietenii săi, „dar nu-mi place. Când îi strâng mâna, mi se pare că strâng un lemn”.

Deși sihastru și stoic, Thoreau e plin de simpatie pentru oameni, simțitor la nenorocirile lor, nesecat în anecdote din viața-i proprie, când se găsește în companie, laolaltă cu tineretul.

„O cuvântare publică, dacă place la toată lumea, înseamnă că nu e bună”, zice Thoreau, lăudând pe cei care izbutesc să placă numai puținora. Thoreau era un luptător pentru dreptate și adevăr – așa era el născut –, de aceea cădea adesea în situații dramatice.

În 1845 Thoreau își clădește pe malul lacului Walden, la poalele pădurii, o căscioară. Și aici trăiește doi ani, îndeletnicindu-se cu felurite munci. Iar după ce folosește tot ce poate fi folosit în pădure, o părăsește.

În 1847, fiindcă nu-i plăcea cum sunt impuse și întrebuințate dările către stat, se opune să plătească impozitul, pentru asta fiind închis. Fu pus în libertate numai după ce un prieten plăti pentru el.

Fără-ndoială n-a existat pe lume un american mai adevărat ca Thoreau.

Se zice că Plotin se rușina de corpul-i. Și fără-ndoială avea de ce – corpul îi era un rău servitor. Pentru că Plotin nu-l îndrumase să se miște în lumea materială; ceea ce de obicei se întâmplă oricărui om care trăiește în lumea cugetării abstracte. Thoreau avea însă un fizic admirabil, un corp minunat, care se adapta cu ușurință la mediu și-ntotdeauna îl servea de minune. Potrivit de statură, bine legat, sprinten, cu ochi albaștri, pătrunzători, serioși, cu expresia gravă a chipului său, Thoreau era un tip de-o rară armonie între fizic și intelect. Putea să măsoare cu pasul o sută de metri atât de exact, ca și cum i-ar fi măsurat cu sfoara sau cu lanțul; să descopere în puterea nopții drumul la pădure mai ușor cu piciorul decât cu ochii; să cântărească și să măsoare din ochi câtă greutate

are un porc și ce înălțime are un copac. Din cutia de creioane luând cu mâna, Thoreau putea să scoată exact o duzină. Înnotător minunat, vâslaș, patinator iscusit, alergător, el era rezistent mai ales la mersul pe jos.

Thoreau avea nevoie de atâta timp să se preumbe, cât și să scrie. Și dacă ar fi fost nevoit să stea închis în casă, nu se știe dacă ar fi putut scrie ceva.

De mirare e judecata sănătoasă ce posedă Thoreau. Întotdeauna el avea ceva nou de spus. Trăia numai pentru ziua de azi și nu se îngrijea câtuși de puțin de ziua de mâine, împovărându-și zadarnic memoria, fiindcă punea prea multă bază pe sine și știa c-o va scoate la capăt cum se cuvine. Dacă ieri v-a spus ceva, astăzi vă va spune altceva, nou, mai deosebit, mai revoluționar încă. Timpul era aur pentru Thoreau. El spunea: „Puteți dormi chiar lângă linia ferată, fără să fiți câtuși de puțin tulburați. Natura știe de ce fel de sunete aveți nevoie și vă călăuzește în așa fel mințea și simțurile încât n-o să puteți auzi nici chiar fluieratul locomotivei”.

Dar afară de judecata sănătoasă, de sprinteneala mâinilor, de înțelegerea adâncă și de voința puternică, înălțimea vieții simple, modeste și izolate a lui Thoreau se explică prin cea rară înțelepciune ce se găsește la puținii oameni. Această înțelepciune îi prezintă lui Thoreau lumea materială numai ca un mijloc și ca o condiție în care el trebuie să-și manifeste substanța spirituală. Adevărul acesta, care se întâlnește uneori la poeți, ca o lumină izvorâtă din întâmplare și care servește ca o podoabă a scrierilor lor, la Thoreau era un principiu bine stabilit și adânc înrădăcinat în sufletul său. Așa că, cu toate greșelile și neajunsurile, datorită temperamentului, vocii cerești, dânsul îi rămânea credincios.

Thoreau era în discuție un tovarăș cu adevărat genial și un judecător pătrunzător al oamenilor. De la cea dintâi privire își dădea seama cu cine avea de-a face, înțelegea cum stă chestia și pricepea sărăcia sufletească a insului cu care vorbea, ca și cum nimic nu putea rămâne ascuns în fața acestei priviri scrutătoare. Față de cei tineri Thoreau se purta uneori ca un sfătuitor și pedagog, regretând viața deșartă pe care o duceau. Oamenii cei mai iluștri îi căutau societatea, de la care Thoreau însă se eschiva.

Cu dragoste neobișnuită își consacra el geniul câmpiilor, pădurilor și apelor din preajma locurilor natale. Râul, lângă a cărui matcă trăi și muri, îi era în toate amănuntele cunoscut, de la locul de obârșie până unde se revârsa. Știa ce se întâmplă ceas cu ceas, ziua și noaptea, în orice anotimp, în el, deasupra lui, pe fundul lui, cu păsările, cu peștii, insectele, plantele, pietrele lui. Thoreau le studia toate, nu cu microscopul sau numai cu spiritul, ci cu observația ascuțită, pe care o perfecționa. Observația era la el o trăsătură originală, caracteristică.

Thoreau biruia stavilele care-i ieșeau în cale și prin răbdare. Era în stare să rabde, să se facă una cu piatra pe care ședea, dacă de aceasta era nevoie pentru observația ce avea s-o facă. La subțioară purta un caiet vechi de note, în care usca plante, iar în buzunar avea un caietel pentru însemnări, creioane, binoclu pentru păsări, microscop, briceag, sfoară. Purta pălărie de paie, ghete înalte sau cizme, pantaloni cenușii, făcuți din materie trainică, ca să poată străbate mai ușor prin tufișuri și să se cațere pe copaci, să privească cuibul uliului, culcușul jderului. El își însemna fenomenele din natură și le ținea o socoteală atât de exactă, ca și bancherul care nu-și scapă datornicii din vedere.

Observația dezvoltă în Thoreau simțuri noi. El vedea totul ca prin microscop, auzea ca prin pâlnie de auz. Memoria lui era ca un aparat fotografic, în care se întipărea tot ce vedea și auzea. Și nimeni mai bine ca el nu putea să priceapă că nu fenomenul în sine e ceea ce trebuie avut în vedere, ci impresia sau, mai bine zis, influența ce o exercita asupra sufletului un anumit fenomen. Și orice fapt ce-i intra lui Thoreau în suflet era ca un reflex al armoniei și frumuseții totulului.

Thoreau înțelegea și clasifica istoria naturală după fapte organice. Mărturisirea că a simțit adesea un delir asemănător cu acela al câinelui sau al pantereii și că dacă s-ar fi născut printre indieni ar fi fost un rău vânător, ce n-ar fi putut să facă nicio ispravă mai bună decât aceea să aiureze. Vânatul lui nu era însă decât pașnica și drăgălașa botanică și ihtiologie¹⁷. Prietenia lui intimă cu viețuitoarele te făcea să crezi că „sau el

17. Ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul peștilor.

le-a povestit albinelor despre tot și toate, sau ele i-au povestit lui”. Șerpii se încolăceau în jurul picioarelor sale, peștii înotau nestingheriți deasupra palmei lui și el îi scotea cu mâna din apă. Era de-o mărinimie fără de seamă și nu avea niciun fel de taine.

Nicio universitate nu-i acordă lui Thoreau vreun grad de distincție de savant și nu-i oferi vreo catedră de profesor. Nicio academie nu-l făcu corespondent, secretar sau cel puțin membru. Adunările și instituțiile acestea savante parcă se temeau că însăși simpla prezență a lui Thoreau în mijlocul lor ar fi fost pentru ele cea mai usturătoare satiră. Cu toate acestea, sunt puțini acei oameni care au posedat asupra tainelor Firii atâta știință. Afară de asta, cu siguranță, nimeni n-a avut o sinteză religioasă atât de vastă ca Thoreau. C-un interes egal, el observa orice fenomen din natură. Adâncimea cu care pătrundea fenomenele îi dezvăluia asemănări între legile din întreaga natură. Și eu afirm în chip hotărât că nu cunosc pe altcineva care să fi fost în stare să scoată cu atâta precizie o lege, un principiu dintr-un singur fapt.

Thoreau nu era pedant. Ochii lui erau întotdeauna gata să vadă frumusețea și s-o-nțeleagă; auzul lui, muzică să primească. Și frumusețea și muzica el le găsea nu cu prilejul unei împrejurări rare, ci întotdeauna și pretutindeni, orișunde s-ar fi aflat. Pentru el era cântec chiar și zbârnâiala firelor de telegraf. Scria și versuri. Și cu toate că n-a fost, poate, un poet liric de vocație, era un împătimit de poezie și-un minunat critic. Aprecierile sale asupra poeziei erau întotdeauna juste și-adânci.

Cu toate că unele din scrierile sale sunt pline de-o critică vehementă împotriva pastorilor și împotriva bisericii oficiale, Thoreau era un om de-o rară religiozitate. Originalitatea lui îl îndepărtă însă de formele religioase. E nimerit de amintit aici cuvintele lui Aristotel: „Cel care întrece pe concetățenii săi prin virtute nu mai aparține societății din care face parte. Căci, de vreme ce rămâne pentru sine el singur lege, legile societății nu mai au putere asupra sa”.

Thoreau era sinceritatea personificată, căci cu viața-i neprihănită și sfântă el adeverește spusele proorocilor în privința legilor morale.

Thoreau trăia o viață pozitivă și dreaptă, neabătându-se niciodată în lături. Era destăinuitorul adevărului adevărat, un om capabil de cea mai serioasă convorbire, un confident și tămăduitor de răni sufletești, un prieten care știa taina legăturilor prietenești. De aceea era aproape zeificat de către cei puțini care recurgeau la el ca duhovnic și ca profet, căci aceștia își dădeau bine seama de marea valoare a sufletului său și-a inimii sale mărinimoase. Thoreau însuși credea că fără religie, fără pietate nu a existat nimic mare.

Thoreau arată că viața-i calea adevărului și-a dreptății, cum și stricta-i urmare. Ceea ce-l făcea ca să fie el și mai pustnic. Și de la alții asta cerea. Din persoana lui se degaja atâta sinceritate, încât i se zicea „grozavul Thoreau”. Parcă vorbea și atunci când tăcea, era prezent și atunci când pleca. Dar austeritatea în care trăia, după cum îl îndemna idealul pe care-l avea, pare că-l lipsea de acea plăcută și înviorătoare asistență a societății umane, de care ceilalți oameni se bucură.

Deprinderea realistului să găsească în tot și în toate și partea opusă dezvoltă la Thoreau înclinarea spre paradox. Rhetorica nu lipsește nici chiar din creațiile sale de mai târziu. Noțiunile de mărime și de micime pentru dânsul nu existau. Și faptul cel mai neînsemnat dânsul îl cerceta din punctul de vedere al marilor legi universale.

Cu asemenea minte contemplativă, cu energia și cu aptitudinile-i practice, se vede bine, Thoreau era născut pentru întreprinderi mari. Să conducă și să cârmuiască popoare. Și e de regretat că lui i-a lipsit amorul propriu și ambiția asta.

La Thoreau se găsea multă eleganță și politețe înnăscute, cu toate că el își râdea de formele convenționale admise. Așa, de pildă, el nu putea suferi să audă zgomotul, bocăneala pașilor săi și de aceea mergea prin iarbă mai mult. Cât se poate de ascuțite erau la el și simțurile. De aceea simțea că noaptea casele vechi, populate, exală un miros greu, ca de abator. Lui Thoreau îi plăcea însă mult ecoul și adesea spunea: „Asta-i singura voce înrudită ce-am auzit-o în viața mea”. Secura îi distrugea

pădurea neîncetat. „Slavă Domnului”, spunea el, „că cel puțin nu-s în stare să taie și norii”.

Fiecare a auzit despre floarea *edelweiss*¹⁸, care crește în Alpi pe locuri atât de primejdioase, încât rar poate trece pe acolo chiar și căprioara cea sprintenă. Pentru floarea asta se cațără numai cel înzestrat cu curaj fără de seamăn. Dar adeseori și acesta se prăbușește în prăpastia cea adâncă, unde e găsit apoi mort cu floarea în mână. *Edelweiss* însemnează curăția cea mai nobilă, cea mai fără de prihană, mai ideală. Și Thoreau trăia cu speranța c-odată și-odată are să culeagă această floare, care pe drept i se cuvenea lui.

Planul pe care-l nutrea Thoreau era însă atât de vast, încât cerea o viață îndelungată de om. Iată de ce, cu atât mai surprinși și mai nemângâiați am rămas când Thoreau și-a dat obștescul sfârșit. Într-adevăr, e întristător să vezi că dânsul și-a lăsat treaba pe jumătate neterminată. Întristător, mai ales când te gândești că nu se va găsi nimeni care s-o isprăvească în locul lui. Și, vai, cât de trist și de dureros e că acest suflet atât de nobil și de curat a trebuit să dispară din lume înainte de-a fi putut să se arate în toată înălțimea-i nemărginită. Dar cel puțin Thoreau e satisfăcut. Sufletul lui era creat pentru o societate mai nobilă și mai dreaptă. Din viața-i scurtă de pe pământ, negreșit, Thoreau a putut să extragă, să guste, tot ce e pe pământ mai de preț. Iar dacă acolo unde a plecat pe vecie se găsesc știință, virtute și frumusețe adevărate, cu siguranță că Thoreau își va fi găsit adevăratul lui loc, cum și societatea care-i convine.

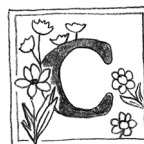
RALPH WALDO EMERSON

Din ediția lui *Walden* în bulgărește.

18. Floarea-de-colț (*Leontopodium alpinum*), specie de plantă erbacee perenă, crește pe pajiștile abrupte ale munților.

ECONOMIE

Când scriam paginile ce vor să vadă lumina sau, mai curând, când scriam cea mai mare parte din ele, trăiam singur la pădure, la o depărtare de-o milă de orice vecinătate omească, într-o casă pe care mi-am clădit-o chiar eu, la marginea lacului Walden, în Concord, Massachusetts, și-mi câștigam traiul curat, prin munca mâinilor mele. Am petrecut acolo doi ani și două luni. Și iată-mă din nou trecător în lumea civilizată.

N-aș atrage până la atât amintirea cititorilor mei asupra daraverilor¹ mele dacă felul meu de viață n-ar fi făcut obiectul unor cercetări foarte amănunțite din partea concetățenilor mei, cercetări pe care unii le-ar numi îndrăznețe, ca să nu le zică neobrăzate, dar pe care, departe de a le privi ca atare, date împrejurările, eu le socot foarte naturale și cât se poate de-ndreptățite. Unii au întrebat cu ce mă nutream, dacă nu mă simțeam prea singuratic cumva, dacă nu-mi era teamă și așa mai departe.

1. Cu sensul de „treburi”, „pățanii”.

Unii s-au arătat curioși să afle ce parte din venitul meu consacram operelor caritabile, iar unii, împovărați de familie, câți copii sărmani ajutam...

Cititorii care nu s-ar interesa tocmai atât de aproape de mine, mă vor ierta, se-nțelege, dacă voi căuta să răspund în această lucrare la unele din întrebările astea. În cea mai mare parte din cărți *eul* (sau persoana întâi) nu se pomenește, se lasă afară. Aici *eul* va fi păstrat. Toată deosebirea e cât s-atinge de egoism, de cât caz se face de „eu”. De fapt, de obicei uităm că totdeauna persoana întâi e cea care vorbește. Cât mă privește, nu m-aș întinde atâta asupra mea, dacă aș cunoaște pe altcineva așa cum mă cunosc pe mine. Din nenorocire, mă văd redus în privința asta, din pricina sărăciei cunoștințelor mele. De altminteri, cât mă privește, eu socot că orice scriitor e dator să-și istorisească în chip simplu, cinstit viața lui, iar nu ce a auzit povestindu-se despre viața altora, ca o povestire pe care, bunăoară, ar trimite-o alor săi dintr-o țară străină. Pentru că, dacă a dus o viață cinstită, neprefăcută, după mine trebuie să fi fost negreșit într-o țară străină.

Paginile mele se adresează poate mai cu deosebire celor care studiază în strămtorare. Cât despre ceilalți cititori, vor lua din ele cele ce vor fi pe potrivă lor. Cred că nimeni, îmbrăcând haina, nu va face să-i pocnească cusătura, pentru că s-ar putea să slujească mai bine altora.

Lucrurile despre care voi căuta să vorbesc privesc mai puțin pe chinezi și pe locuitorii insulelor Sandwich, decât pe voi, cei care citiți aceste pagini, care treceți drept locuitori ai Noii Anglii. Aș voi să vorbesc despre starea voastră, mai cu seamă despre starea voastră precum se vede, despre starea întreprinderilor voastre în lumea asta, în orașul acesta, de orice natură ar fi asemenea stare, dacă-i nevoie să fie atât de păcătoasă, dacă nu s-ar putea să se îmbunătățească cumva.

Nu pot zice că n-am cutreierat prin Concord. Pretutindeni – prin prăvălii, prin birouri, la câmp – mi s-a părut că locuitorii își făceau canonul de pocăință în mii de chipuri ciudate. Ceea ce am auzit povestindu-se despre brahmanii care stau supuși la bătaia a patru focuri și se uită țintă în soare, sau stau atârnați deasupra flăcărilor cu capul în jos, sau se uită pe deasupra umărului la cer, până nu mai pot să-și dobândească starea normală,

când, din pricina sucirii gâtului, nu li se pot trece decât lichide-n stomac; sau hălăduiesc încătușați pe toată viața la rădăcina unui copac; sau care măsoară cu corpul lor, ca omida, cuprinsul unei întinse împărății; sau stau într-un picior în capul unui stâlp – aceste forme, și ele canoane de pocăință, conștientă însă, nu sunt mai de necrezut și mai uimitoare decât scenele al căror martor eu zilnic sunt. Cele douăsprezece munci ale lui Hercule erau un fleac față de muncile la care vecinii mei se dedau. Pentru că muncile lui Hercule nu erau decât douăsprezece și trebuiau să se isprăvească odată și-odată. Pe când vecinii mei, după câte am observat, mai degrabă ar sugruma sau captura un monstru decât să pună capăt unei munci oarecare. Ei n-au un prieten Iolas², care să ardă capul hidrei cu-n fier roșu, până la rădăcină; și abia doboară un cap, că se pomenesesc cu alte două răsărite la loc.

Bunăoară, văd niște tineri concetățeni care au avut nenorocirea să moștenească pământ, acareturi, pătule³, vite, inventar plugăresc. Fiind știut că-i mai lesne de dobândit decât de te descotorosit de asemenea lucruri, ar fi fost mult mai nimerit pentru asemenea tineri să se fi născut în niște bălării și să fi fost hrăniți de-o lupoaică, ca să poată îmbrățișa c-o privire mai limpede țarina în care erau chemați să lucreze. Cine i-a făcut până-ntr-atâta robii pământului? Ce nevoie ar avea să mănânce cei șazeci de acri de pământ ale lor, când omul nu-i osândit să-și mănânce decât desaga lui de ordură⁴? De ce, de-ndată ce dau cu ochii de zorii zilei, ar trebui să se apuce să-și sape mormântul? Ei au a duce o-ntreagă viață împingând toate aceste lucruri înaintea lor și înaintează cum pot. Câte biete suflete nemuritoare n-am întâlnit, aproape zdrobite și înăbușite sub povara lor, târându-se de-a lungul căii vieții, împingând înaintea-le un pățul de șaptezeci și cinci de picioare pe patruzeci, grajdurile lui Augias⁵ totdeauna necurățate, și-o sută de acri de pământ, arătură,

2. Iolaus, erou legendar teban din mitologia greacă. Este cunoscut ca fiind companioul și ajutorul lui Hercule în câteva din cele 12 munci ale sale.

3. Hambare pentru cereale.

4. Din franceză, „ordură”, adică „mizerie”, „gunoi”.

5. În mitologia greacă, curățarea grajdurilor regelui Augias reprezenta una din cele 12 munci pe care Hercule trebuia să le facă drept pedeapsă primită de la zeul Apollo.

pășune, fâneț, pădure. Dezmoșteniții, care luptă scutiți de asemenea moșteniri și de nefolositoarele lor poveri, au destul de furcă să subjuge și să cultive cele câteva șchioape de carne și oase.

Dar oamenii se înșală. Partea cea mai bună din om nu întârzie de a trece ca îngrășăminte-n pământ. După o părută soartă, îndeobște numită necesitate, oamenii se străduiesc, după cum se spune în vechea Scriptură, să adune comori pe care molia și rugina le strică și pe care furii le sapă și le fură⁶. Viața de smintit, de care oamenii își vor da seama când vor ajunge la capăt, dacă nu mai curând. Se zice că, aruncând peste capetele lor pietre, Deucalion și Pyrrha⁷ au creat oamenii:

*Inde genus durum sumus, experiensque laborum,
Et documenta damus qua simus origine nati.*

Sau, după cum rimează Raleigh în chipu-i sonor:

*From thence our kind hard-hearted is, enduring pain and care
Approving that our bodies of a stony nature are.*

Adică:

De unde neamul cu inima împietrită, îndurând necazuri și griji,
Dovadă că corpurile noastre sunt făurite din piatră.

Ovidiu

Ceea ce-i rodul unei oarbe supunerii unui oracol, care povățuiește în bătaie de joc să se arunce pietre peste cap înapoi, fără de-ngrijire unde-or cădea.

Îndeobște oamenii, chiar în această țară relativ liberă, din pricina ignoranței și rătăcirii lor, sunt pur și simplu atât de copleșiți de grijile trecătoare și de muncile anevoioase și zilnice, de prisos ale vieții, încât

6. Matei, VI, 19 (n. tr.).

7. În mitologia greacă, Deucalion și soția sa, Pira, sunt singurii supraviețuitori ai popului trimis de Zeus ca să-i pedepsească pe greci. După ce apele se retrag, cei doi ajung pe muntele Parnas unde, consultând oracolul din Delfi, ajung să arunce fiecare pietre peste umăr, care se transformă în bărbații și femeile ce vor repopula lumea.

nu se pricep să-i culeagă roadele cele mai frumoase. Pentru asta, din pricina unei munci afară din cale⁸, au degetele prea amorțite și tremurânde. Trebuie s-o spunem, omul muncitor n-are răgazul trebuitor unei adevărate integrități zilnice. El nu mai are răgaz pentru păstrarea celor mai nobile relații cu oamenii. Munca lui ar suferi o scădere pe piață. Omul muncitor n-are decât timpul de-a fi o curată mașină. Cum ar putea să-și aducă aminte de ignoranța-i – lucru pe care dezvoltarea i l-ar cere – cel ce are să-și etaleze știința atât de des? Ar fi pentru noi o datorie de a-l nutri și de a-l înveșmânta pe unul ca atare, uneori gratuit, și de a-l înviora cu ajutorul [vorbilor] noastre cordiale, înainte de a-l judeca. Cele mai frumoase însușiri ale naturii noastre, ca și bruma unor poame alese, nu se păstrează decât scutite chiar de cea mai delicată atingere. Dar noi nu ne slujim nici măcar față de noi, nu mai vorbesc de unii față de alții, de asemenea duioasă tratare.

Unii dintre voi o știm cu toții că sunt săraci, găsesc că viața-i aspră și câteodată, cum s-ar zice, abia răsufală. Nu mă îndoiesc că unii dintre voi care citiți această lucrare nu sunteți în stare de a vă plăti toate prânzurile, pe care orișicum le consumați, sau hainele și încălțăminte care nu vor întârzia să se ponosească, să se tocească, dacă încă nu s-au ponosit și tocit; și că numai cu prețul unui timp împrumutat sau furat au putut ajunge până la pagina asta, frustrând c-un ceas pe patronii lor. Cunoscoam prea bine, pentru că experiența mi-a ascuțit vederea, ce viață josnică, târătoare (de ce n-am spune-o?) duce cea mai mare parte dintre voi. Pururea în nevoie, căutând să capeteți o slujbă, să scapi de-o datorie, mereu-mereu. Mlaștină care nu datează de ieri, de azi, numită *aes alienum*⁹ de către latini sau „arama altuia”, fiindcă unele din monedele latinilor erau de aramă. Să trăiești, să mori și să fii înmormântat datorită

8. Cu sensul de „exagerată”, „excesivă”.

9. Datorie care nu se termină niciodată.

acestei arame a altuia. Să fâgăduiești întruna c-ai să plătești, c-ai să plătești mâine și să mori azi, insolubil, dator. Să cauți a-ți atrage favoarea ca să capeți de lucru, a-ți atrage o clientelă prin toate mijloacele, afară de acelea care te-ar face să înfunzi pușcăria. Să minți, să lingusești, să votezi, să te restrângi într-o coajă de nucă de civilitate, să te guduri într-o atmosferă de ușoară și vaporosă generozitate, pentru a-ți hotărî vecinul să binevoiască a te lăsa să-i fabrici încălțăminte, pălăria, îmbrăcămintea, trăsura sau să-i importezi lucrurile de băcănie. Să te dihănești¹⁰ pentru a pune ceva deoparte ca să ai la o boală, ceva care să meargă să se găvozdească¹¹ în fundul vreunui vechi sipet¹², în vreun ciorap de lână, în vreo gaură din perete sau, mai în siguranță, la vreo bancă de cărămidă și de pietriș undeva, orice sumă, mare sau mică.

Mă întreb uneori cum se poate să fim atât de ușuratici, dacă pot zice așa, atât de frivoli, să ne ocupăm de această formă grosolană, dar oarecum străină de servitute, numită robia negrilor¹³, câtă vreme sunt atâția iscusiți, atâția mehenghi¹⁴ stăpâni ca să reducă la sclavie totodată și Nordul, și Sudul. E cumplit să ai un supraveghetor al Sudului¹⁵. Mai cumplit e să ai unul al Nordului. Ceea ce-i însă și mai cumplit e de-a fi propriul tău pristav¹⁶ de sclavi. Aveți să-mi vorbiți de divinitatea din om? Uitați-vă la cărăușul de țară care merge zi și noapte la târg. Îl mișcă oare vreo divinitate?¹⁷ Cea mai înaltă datorie a lui e să-și adape caii și să le dea nutreț. Ce-nseamnă soarta lui, după el, față de interesele navigației maritime? Nu cară el oare pe socoteala domnului „Hai-Dă-Cu-Biciu-Cărăuș”? Ce are oare divin într-însul, ce are oare într-însul nemuritor? Uitați-vă cum se stârcește și se târăște, cum zilnic îl bântuie o teamă nedeslușită, nefiind nici nemuritor, nici divin, ci sclavul și prizonierul

10. Cu sensul de „a-ți scoate sufletul muncind”.

11. Cu sensul de „a se aduna”.

12. Sipetul este un cufer de lemn în care se țineau lucrurile de valoare.

13. Thoreau scria pe timpul agitației antisclavagiste (*n. tr.*).

14. Cu sensul de „șiret”, „hoțoman”.

15. Aluzie la supraveghetorii de sclavi din sudul Statelor Unite (*n. tr.*).

16. Cu sensul de „vătaf”, „supraveghetor”.

17. *This the divinity that stirs within us.* „Divinitatea-i care ne mișcă” (Addison) – (*n. tr.*).

propriei sale păreri despre sine, părere insuflată de propriile sale isprăvi. Opinia publică nu e un tiran atât de strașnic față de propria noastră părere particulară. Ceea ce cugetă un om despre sine, asta îi reglează sau, mai degrabă, îi hotărăște soarta, destinul. Dezrobirea de sine când va avea loc oare în provinciile Indiilor Occidentale? Dezrobirea de nazuri și de închipuire? Unde-i acel Wilberforce¹⁸ care să aducă această dezrobire la-ndeplinire? Uitați-vă și la damele țării acesteia, care se ocupă de fleacuri, în așteptarea zilei supreme, ca să nu-și deștepte vreun interes prea viu pentru menirea ce-o au. Ca și cum s-ar putea omorî timpul fără jignirea eternității.

Viața ce o duc oamenii îndeobște e o disperare netulburată. Ceea ce numim resemnare nu-i altceva decât o disperare curată. Din ceta-tea disperată treceți la țara disperată și doar cu îndrăzneala dihorului și a șobolanului moscat¹⁹ dacă vă mai puteți consola. Chiar și în ceea ce numim jocurile și petrecerile speciei omenești se amestecă o disperare stereotipă, cu toate că aceasta-i inconștientă. Nicio plăcere în aceste petreceri și aceste jocuri, fiindcă acestea vin după trudă²⁰. Firește, e un semn de înțelepciune de a nu ne supune ca niște disperați până la atâta caznă.

Dacă privim care-i menirea de căpetenie a omului – ca să ne slujim de vorba catehismului – și care sunt adevăratele trebuințe și mijloace de existență, pare că oamenii și-ar fi ales ei singuri, îndeosebi după matură chibzuință, modul lor de viață obișnuit, cu toate că oamenii cred cinstit că nu le-a fost lăsată nicio alegere. Naturile vioaie și sănătoase nu pierd însă din vedere că soarele se înalță senin. Nu-i niciodată prea târziu de-a ne lepăda de prejudecățile noastre. Niciun chip de cugetare sau de lucrare, oricât de vechi, nu trebuie admis fără dovadă, fără chibzuire. Ceea ce fiecare

18. William Wilberforce (1759-1833), vestit filantrop care a făcut să i se admită de către Parlament moțiunea în favoarea desființării traficului de sclavi (*n. tr.*).

19. Șobolanul de mosc sau bizamul este un rozător mic, semiacvatic, răspândit în mlaștinile, lacurile și pâraiele din America de Nord.

20. Thoreau, căruia îi plăcea viața naturală a indienilor, se gândește aici fără îndoielă la ei. Căci indienii își organizează petrecerile numai atunci când corpurile li-s cu de-săvârșire odihnite, ca să poată fi cât se poate de sprinteni. Se știe că albi își organizează jocurile și petrecerile lor tocmai pe timpul când ar urma să se odihnească. Și negreșit că neodihniții numai sprinteni nu pot să fie ca să poată gusta vreo deosebită plăcere (*n. tr.*).

repetă după alții sau trece sub tăcere astăzi ca adevăr poate să se vădească mâine ca minciună, simplu fum de părere, luat de unii drept nor menit să răspândească o ploaie roditoare peste câmpii. Ceea ce spun bătrânii că nu puteți face, încercând vedeți prea bine cum că puteți. Vechile deprinderi, bătrânilor, iar celor noi veniți, deprinderi sau apucături noi. Bătrânii nu știau poate odinioară cum se cuvine să meargă să caute combustibil ca să întrețină un foc. Cei nou veniți pun sub o căldare un pumn de cărbuni și uite-i porniți în jurul globului cu o rezeziune de pasăre, ca să nu mai lase răsuflet, după cum se zice, celor bătrâni. Bătrânimea nu-i mai bine calificată, nu-i mai îndrituită decât tinerimea ca să dea povețe, fiindcă mai mult a pierdut decât a folosit. Ne putem întreba la rigoare dacă cel mai înțelept om a învățat ceva cu adevărat de valoare în viața sa. Practic, bătrânii n-au de dat celor tineri însemnate povețe; într-atât de parțială, de restrânsă le-a fost propria existență, într-atât existența lor a fost o tristă greșală sau rătăcire pentru anumite motive, după credința lor. Și poate să le mai fi rămas o credință în stare să dezmintă această experiență, sunt însă mai puțin tineri decât erau. Sunt deja vreo treizeci de ani de când locuiesc pe această planetă și aștept încă din gura celor mai bătrâni decât mine primul cuvânt de povață prețioasă, dacă nu serioasă. Ei nu mi-au spus nimic și probabil că nu pot să-mi spună nimic cu temei. Colea-i viața, câmp întins de experiență, nestrăbătut de mine. Nu-mi slujește la nimic că bătrânii l-au străbătut. Dacă am făcut vreo descoperire pe care o socotesc de valoare, sunt încredințat, gândindu-mă bine, cum că dascălii mei nu mi-au suflat niciun cuvânt despre ea.

Un oarecare fermier îmi afirmă: „Nu poți trăi numai din vegetale pentru că oasele nu vegetalele ți le făuresc”. Și uite-l consacrand cu religiozitate o parte din zi pentru a-și susține teza despre materia primă a oaselor, mergând tot timpul cât sporovăie în spatele boiler săi care, datorită oaselor făurite de vegetale, îl poartă hurducându-l odată cu carul lui cel greoi prin toate hârtoapele. Sunt lucruri cu adevărat trebuitoare vieții în anumite împrejurări (la caz de neputință, de boală), care în altele sunt numai un lux și-n altele cu totul necunoscute.

Unora li se pare că teritoriul vieții omenesci a fost în întregime străbătut de înaintași, munți și văi laolaltă, și că n-a mai rămas nimic să nu fie luat în băgare de seamă. După Evelyn, „înțeleptul Solomon a prescris regulile privitoare chiar la depărtarea copacilor. Iar pretorii romani au statornicit de câte ori era îngăduit, fără încălcarea proprietății, a merge pe pământul vecinului la strâns ghinda căzută și câtă ghindă se cuvenea acestui vecin”. Hipocrat a mers până la a lăsa povețe asupra chipului cum ar trebui să ne tăiem unghiile – și anume de la buricul degetelor, nici mai scurte și nici mai lungi. Nu mai încape vorbă că chiar oboseala și plictiseala, care se laudă că au istovit toate mijloacele și toate bucuriile vieții, sunt tot atât de vechi ca Adam. Dar nu s-au măsurat niciodată destoiniciile omului. Și nu putem judeca după niciun fapt petrecut mai înainte ceea ce putem sau suntem în stare să facem noi, atât de puține am încercat. Oricare ar fi fost până acum neizbânzile tale, „nu plânge, copile, căci unde-i oare cel ce ar putea să-ți arate partea rămasă neisprăvită din opera ta?”.

Sunt atâtea și atâtea simple mărturii după care ne putem judeca existența. Bunăoară soarele care-mi crește fasolele, luminează totodată un întreg sistem de pământuri ca și al nostru. Să fi bănuieț oare că asta mi-ar fi înlăturat vreo greșală? Nu în ziua când le-am prășit. Stelele sunt culmea unor minunate triumfiuri. Ce ființe îndepărtate și diferite din diferitele lăcașuri ale universului contemplă oare aceeași stea, în același moment? Natura și viața sunt tot atât de variate ca și diferitele noastre temperamente. Cine poate spune înfățișarea sub care se prezintă altuia viața? Poate fi oare minune mai mare pentru noi decât aceea care ne-ar face să privim o clipă unii prin ochii altora? Am trăit dintr-odată în toate veacurile lumii. Ce zic, în toate lumile veacurilor. Istorie, Poezie, Mitologie – nu cunosc învățătură din experiența altuia atât de izbitoare și de folositoare ca aceasta.

Ceea ce vecinii mei numesc bine eu socot în mine, în cea mai mare parte, ca rău. Și dacă-mi pare rău de ceva e, fără doar și poate, de buna-mi purtare. Ce duh rău m-a stăpânit oare ca să mă fi purtat

atât de corect? Puteți să spuneți lucrul cel mai înțelept ce-l credeți, voi bătrâni care ați trăit șaptezeci de ani, nu fără cinstea unei norme, unei reguli date, eu tot aud o voce neînfrântă care mă cheamă departe de așa ceva. O generație părăsește întreprinderile alteia cum ar părăsi niște înecați corăbiile.

Cred că am putea fără nicio primejdie să ne nutrim cu ceva mai multă încredere decât o facem. Cât ne privește, putem să ne despovăram de o mulțime de griji, ca să ne putem îndeletnici cum se cuvine cu altceva. Natura e tot atât de bine adaptată și la slăbiciunea, ca și la vigoarea noastră. Îngrijorarea și încordarea neîntreruptă a unora este aproape o incurabilă formă de boală. Suntem înclinați să exagerăm însemnătatea muncii ce facem. Și, cu toate astea, câte ne mai rămân de făcut! Sau, ce ar fi dacă am cădea deodată bolnavi? Cât suntem de neadormiți²¹! Hotărâți cu tot dinadinsul de a nu trăi prin credință, dacă putem s-o înlăturăm, zilnic cu grija-n spate, seara ne spunem rugăciunea în silă – cei ce și-o spun – și ne lăsăm în voia tuturor întâmplărilor. Și, de bine, de rău, suntem nevoiți să trăim, venerându-ne viața și tăgăduind puțința schimbării. Singurul mijloc, zicem. Dar sunt atâtea mijloace câte raze pot porni dintr-un centru. Orice schimbare e o minune de contemplat, dar o minune în fiecare clipă reînnoită. Confucius zicea: „A ști că știm ceea ce știm și că nu știm ceea ce nu știm, asta-i adevărata știință”. Când un om va reduce un fapt de imaginație la un fapt pe care să-l înțeleagă, mă prind că toți oamenii își vor întemeia în sfârșit viața pe baza asta.

Să vedem acum în ce constă cea mai mare parte din tulburarea și din îngrijorarea de care suntem bântuiți și cât e nevoie să ne arătăm tulburați sau măcar îngrijorați. N-ar fi fără folos de a duce o viață primitivă și lăaturalnică, cu toate că-n mijlocul unei aparente civilizații, fie și pentru a ne da seama în ce constă necesarul vieții cel grosolan și de ce mijloace

21. Cu sensul de „vigilenți”.

trebuie să ne slujim ca să ne procurăm acest necesar. Aruncându-ne ochii pe vechile catastife negustorești vom vedea ce cumpărau oamenii, mai cu seamă din prăvălii, cu ce se aprovizionau, cu alte cuvinte, care erau lucrurile cele mai grosolane de băcănie. Pentru că îmbunătățirile pe care le-au adus veacurile au avut puțină înrăurire asupra legilor fundamentale ale existenței omului. Dovadă și scheletele noastre, care negreșit că nu-s deosebite de cele ale strămoșilor noștri.

Prin cuvintele *necesarul vieții* eu înțeleg tot ceea ce, rod al silințelor omului, a fost din capul locului (sau a ajuns, în urma unei îndelungate obișnuințe) atât de neapărat vieții omenești încât puțini oameni se vor găsi, dacă se vor găsi, să-ncerce vreodată să se lipsească de așa ceva, fie din pricina vieții sălbatică, a sărăciei sau din pricina filosofiei. Pentru cele mai multe creaturi nu există în privința asta alt necesar al vieții decât acela de a Trăi. Pentru bizonii câmpiilor necesarul constă în cele câteva palmace²² de iarbă fragedă, cu apă de băut, când nu caută Adăpostul pădurii sau umbra munților. Niciun reprezentant al ginte animale nu caută mai mult decât Hrana și Adăpostul. Nevoile vieții pentru om, în climatul în care trăim, se pot repartiza cu destulă exactitate în rubricile *Hrană*, *Adăpost*, *Îmbrăcămintă* și *Combustibil*; încredințați că, în chipul acesta, vom fi asigurați să abordăm adevăratele probleme ale vieții cu toată libertatea și nădejdea de izbutire.²³

Omul a inventat nu numai casele, ci și veșmintele și alimentele fierte. Și poate că din descoperirea întâmplătoare a căldurii produse de foc și a întrebuințării ce s-a făcut din această căldură – la început un lux – a izvorât nevoia actuală de a ne așeza aproape de foc. Vedem pisicile și câinii dobândind, de asemenea, această a doua natură. Datorită unui Adăpost și unor Veșminte potrivite, ne păstrăm căldura internă convenită. Cu un

22. Veche unitate de măsură folosită mai ales în Moldova, echivalentă cu a opta parte dintr-o palmă.

23. Formulare ușor neclară a lui Mușoiu. O variantă alternativă de traducere după textul francez folosit ar putea fi următoarea: „Căci trebuie să așteptăm satisfacerea acestora pentru a aborda adevăratele probleme ale vieții cu toată libertatea și nădejdea de izbutire.”

adaos al acestora, cu Combustibil cu alte cuvinte, cu o căldură externă mai mare decât căldura noastră internă, nu putem oare zice că începe bucătăria? Darwin, naturalistul, povestește cu privire la locuitorii Țării de Foc că-n timpul când propriii săi tovarăși, toți bine înveșmântați și așezați lângă flacăra, erau departe de-a le fi prea cald, văzu, spre marea-i surprindere, că sălbaticii despuiați care se țineau la o parte, „vărsau sudori, atât de pârjoliți se simțeau”. Tot așa, ni se spune, neo-olandezul²⁴ merge fără să-i pese, gol, pe când europeanul tremură în veșmintele lui. Să nu se poată face oare nicio apropiere între vigoarea acestor sălbatici și intelectualitatea omului civilizat, să nu se poată oare acestea împerechea? După Liebig²⁵, corpul omului e un cuptor, hrana fiind alimentul care întreține combustia-n plămâni. Când e frig mâncăm mai mult, mai puțin când e cald. Căldura animală e rezultatul unei încete combustii. Când combustia-i grăbită se-ntâmplă boală sau moarte. Fie din lipsă de aliment, fie că nu trage-ndestul, focul se stinge. Nu mai încape vorbă că nu-i totuna căldura animală cu focul. Dar să lăsăm analogiile. După cele spuse mai sus, pare că zicerea *viața animală* e aproape sinonimă cu *căldura animală*. Pentru că, dacă Hrana poate fi privită drept Combustibil care întreține focul în noi – dacă Combustibilul nu slujește decât spre a pregăti Hrana sau pentru a spori căldura corpului nostru printr-o adăugire venită de afară – Adăpostul, ca și Veșmintele, nu slujesc decât să păstreze *căldura* astfel produsă și absorbită.

Așadar, pentru corpurile noastre nevoia cea mare e de-a se păstra calde, de-a păstra în noi căldura vitală. Ce de cazne ne dăm, de aceea, nu numai pentru Hrană, Veșminte și Adăpost, ci și pentru paturile noastre, care-s veșmintele noastre de noapte, despuind cuibare și burți de păsări pentru a pregăti un adăpost înlăuntrul altui adăpost; ca și cărțița, care-și are în fundul vizuinei patul ei de iarbă și frunze. Bietul om e obișnuit să găsească că lumea asta este cam rece. Și pe seama răcelii – nu numai

24. Aborigen din Australia (n. tr.).

25. Justus von Liebig (1803-1873), om de știință german care s-a ocupat mai cu seamă de chimia organică.

fizice, ci și sociale – noi punem cea mai mare parte din bolile noastre. Vara, în unele climate, face cu puțință ca omul să ducă un fel de viață de paradis. Combustibilul, afară decât pentru a-și fierbe Hrana, i-i de prisos. Focul i-i soarele și multe fructe sunt îndeajuns de pârguite prin razele soarelui. Aici Hrana, îndeobște mai variată, se procură mai cu-nlesnire, iar Veșmintele și Adăpostul își pierd aproape (sau chiar cu totul) utilitatea.

În timpul de față și-n țara asta, după propria-mi experiență, unele unelte – un cuțit, o secure, o sapă, o roabă, și altele, iar pentru oamenii studioși o lampă, hârtie de scris, înlesnirea câtorva bucoavne²⁶ – se rânduiesc numai-decât după necesar, sunt lucruri pe care poate să și le procure oricine, destul de ușor. Ceea ce nu-i împiedică pe unii, nu dintre cei mai înțelepți negreșit, să plece de cealaltă parte a globului, în niște regiuni barbare și nesănătoase, consacându-se comerțului zece și douăzeci de ani ca să poată trăi – cu alte cuvinte ca să le fie destul de cald – și să moară mai apoi în Noua Anglie. Bogătașii luxurioși nu se mulțumesc numai să le fie destul de cald, se mai înconjoară c-o căldură împotriva naturii, după cum am lăsat să se înțeleagă mai sus, se prăjesc, negreșit, *după modă*.

Îndeobște luxul și o mare parte din așa-zisa comoditate, nu numai că nu-s de neapărată nevoie, sunt cu adevărat o piedică la înaintarea, la dezvoltarea speciei omenești. Din punctul de vedere al luxului și-al comodității, înțelepții au dus întotdeauna o viață mult mai simplă și mai frugală decât săracii. Vechii filosofi chinezi, hinduși, persani și greci reprezintă o clasă pe care nicio alta n-a egalat-o în sărăcie, în privința bunurilor exterioare, și-n bogăție, în privința bunurilor interioare. Nu știm prea multe asupra lor. Și-i de mirare că *noi* știm despre ei chiar și atât cât împărtășim de la ei. Același lucru se poate spune și despre reformatorii și binefăcătorii moderni de asemenea soi. Nimeni nu se poate socoti nepărtinitor sau observator chibzuit al vieții omenești, care nu se poate pune pe terenul prielnic a ceea ce *noi* vom numi sărăcie voluntară. Rodul unei vieți de

26. Cărți.

lux este luxura, cum i-am zice, destrăbălarea, fie că e vorba despre agricultură, despre comerț, despre literatură sau despre artă.

Profesori de filosofie avem și azi, dar nimeni nu mai e filosof. Minunat e însă măcar de-a profesa ceea ce odinioară era minunat de-a viețui. A fi filosof nu constă numai în a avea cugetări subtile, originale sau în a întemeia o școală, ci în îmbrățișarea înțelepciunii pentru a duce o viață potrivită preceptelor sau învățăturilor tale, o viață simplă, neatârnată, mărinimoasă, după îndemnul inimii tale. Ceea ce constă în a dezlega nu numai în teorie unele din problemele vieții, ci-n practică. Izbânda marilor învățați și cugetători îndeobște e o izbândă de curtezani, nici regali, nici virili. Aceștia se acomodează să trăiască, curat după obiceiul comun, aproape cum au făcut și părinții lor și nu se vădesc în nicio privință zămisliorii unui neam mai nobil de oameni. Cum se face însă că oamenii degenerază neconținut? Ce face oare ca familiile să se stingă? De ce natură e oare luxul care istovește și distruge națiile? Suntem noi oare încredințați că n-ar fi urme de așa otrăvă chiar și în propria noastră viață ce o ducem? Filosoful este mai înaintat decât veacul său, chiar și în forma exterioară a vieții sale. Filosoful nu se nutrește, nu se adăpostește, nu se îmbracă, nu se încălzește asemeni contemporanilor săi. Cum ar putea să se numească cineva filosof, fără să-și mențină căldura vitală cu ajutorul unor metode mai bune decât acelea de care se slujesc ceilalți oameni?

După ce un om s-a încălzit după metodele descrise de mine, ce-i mai trebuie oare? Fără îndoială niciun adaos de căldură de același fel, nici hrană mai îmbelșugată și mai bogată, case mai spațioase și mai splendide, veșminte mai frumoase și mai multe, focuri mai numeroase, mai ne-ntrerupte, mai călduroase, și așa mai departe. De vreme ce și-a procurat cele trebuitoare vieții, altă alternativă i se ivește decât să-și procure ceva de prisos. Alternativa de a se lăsa de acum la voia întâmplării pe barca vieții, departe de orice muncă umilă, începându-și vacanța. Seminței pare că-i priește pământul, pentru că-și îndrumă colțul rădăcinii de sus în jos. Totuși ea poate să-și îndrume încrezătoare tânăra mlădiță și de

jos în sus încă. De ce și-a înfipt oare omul atât de puternic rădăcina-n pământ, dacă nu să se ridice în aceeași măsură în sus, spre cer? Pentru că plantele nobile sunt prețuite după roadele ce sfârșesc să le poarte în aer și la lumină, depărtate de pământ. Și astea nu-s tratate ca umilele plante de consumare care, bienale cum pot să fie, se văd cultivate numai până ce prind pe deplin rădăcină, pentru care adesea sunt retezate la cap, încât la timpul înfloririi nu mai ai după ce le cunoaște.

Nu înțeleg să prescriu reguli naturilor viguroase și curajoase, care vor purta grijă de cele ce le privesc și-n cer și-n iad; și care cu mai multă strălucire vor clădi poate și vor cheltui cu mâna mai largă decât cei mai bogați, fără ca vreodată să sărăcească, fără a ști cum trăiesc, dacă cumva s-a gândit careva la asemenea lucru. După cum nu înțeleg să prescriu reguli celor ce-și găsesc curajul și inspirația tocmai în starea aflătoare de lucruri, pe care cu înflăcărare și avântul unor îndrăgostiți caută s-o îndrepte, între care, firește, mă rânduiesc.

Nu mă adresez celor care au o ocupație bună, de orice soi, care știu singuri dacă au o ocupație bună sau ba. Mă adresez mai cu seamă mulțimii celor nemulțumiți, care se mărginesc să se tânguiescă de asprimea vremii sau sorții lor, când ar putea să le îmbunătățească pe amândouă. Unii se tânguiesc de toate, cât mai neconsolabil, cât mai amar, fiindcă-și fac, precum zic ei, datoria. Nu pierd neapărat din vedere nici acea clasă opulentă sau avută în aparență, care e din toate cea mai cumplit de săracă, care a acumulat zgură, fără să știe cum să se slujească sau să se descotorosească de ea și care și-a făurit cu mâinile ei propriile-i cătușe, cătușe de aur și argint.

Dacă aș căuta să povestesc cum am dorit să-mi întrebuițez eu viața în cursul celor din urmă ani, probabil cititorii care cunosc ceva din istoria actuală a vieții mele ar rămâne surprinși; ar rămâne, fără îndoială, uimiți cei care nu cunosc nimic din această viață. Mă voi mărgini

să aduc vorba despre unele din îndeletnicirile care au făcut obiectul îngrijirilor mele.

În toate anotimpurile, la orice ceas din zi sau din noapte, eu am avut grijă să utilizez creștătura timpului și să-mi creștez după aceea toiagul, să stau la întâlnirea celor două eternități, trecutul și viitorul²⁷, întâlnire care nu-i alta decât timpul prezent, să-mi țin picioarele pe linia asta. Mi se vor ierta oarecare obscurități, dat fiind că-n meșteșugul meu sunt mai multe taine decât în cel al celei mai mari părți dintre oameni; taine, fără-ndoială, nu înadins păstrate, dar care-s nedezipite de caracterul acestui meșteșug. Voi dezvălui bucuros tot ce știu despre el, fără a zugrăvi vreodată pe frontonul meu: „Intrarea oprită”.

Mai demult, am pierdut un câine de vânătoare, un cal murg și-o turturică, după care alerg și azi. Am întrebat pe o mulțime de călători în privința lor, spunându-le ce semne aveau și la ce nume răspundeau. Am întâlnit vreo doi care au auzit lătratul câinelui, trapul calului și-au văzut turturica dispărută după un nor. Păreau tot atât de grijulii să intre în stăpânirea lor, ca și când pierderea ar fi îndurat-o ei...

Să anticipăm nu numai asupra răsăritului soarelui și asupra aurorei, ci, dacă se poate, să fim mai de mănecat²⁸ chiar asupra naturii. În câte dimineți, vara și iarna, înainte de a se scula vreun vecin să se apuce de treburile lui, eu și eram apucat de ale mele. Și mulți din concetățenii mei, negreșit, m-au întâlnit întorcându-mă de la cele ce isprăveam, fermieri plecând în zorii zilei pentru Boston sau tăietori de lemne mergând la pădure. Ce-i drept, n-am ajutat niciodată să se ridice soarele, în mod efectiv n-am pus chiar mâna. Dar, nu vă îndoiiți, era un lucru foarte însemnat, de la ridicarea-i să nu lipsesc.

Câte zile de toamnă și, de asemenea, de iarnă le-am petrecut afară din oraș, căutând să ascult ceea ce zvonea vântul, să ascult și să prind cât mai iute. Aproape să-mi îngrop aici întreg capitalul și, alergând întru întâmpinarea vântului, să-mi mai pierd încă și răsufarea. [Dacă] ar fi interesat

27. Thomas Moore: *Lalla Rookh* (n. tr.).

28. Expresie veche care are și sensul de „grabnic”, „zorit”, „neîntârziat”.

pe-un partid politic sau altul, ar fi interesat și ca zvonul să fie așternut la gazetă cu noutățile dimineții. Altă dată, pândind din observatorul vreunei stânci sau al vreunui copac ca să telegrafiez vreo noutate sosită; sau seara, pe creasta munților, așteptând ca cerul să cadă, pentru a surprinde ceva. Cu toate că ceea ce am surprins n-a fost niciodată îmbelșugat și, ca și mana, s-a topit totdeauna la soare.

Multă vreme am fost reporterul unui ziar cu tirajul destul de restrâns, al cărui director n-a mai găsit cu cale să tipărească grosul articolelor mele. Și, cum se întâmplă de obicei scriitorilor, pentru ostenele mele cu atât m-am ales. Cu toate astea, aici răsplata era chiar în ostenele mele.

Un șir de ani am fost inspector, chiar de mine remunerat²⁹, inspector al vijeliilor de zăpadă și al ropotelor de ploaie și mi-am îndeplinit slujba cum se cuvine. Supraveghetor, dacă nu de drumuri mari, cel puțin de poteci de pădure, ca și de toate cărările de la un câmp la altul, veghind ca să rămână deschise și ca podețele aruncate peste ponoare să le poată face a fi străbătute în orice timp, acolo unde călcâiul public le dovedise utilitatea.

Am păzit vitele sălbaticice ale orașului, care, sărind peste îngrăditură, dădeau de necaz pe păstorul cel credincios. Și mi-am aruncat cu agerime privirile prin toate colțurile și ungherele necercetate ale fermei, cu toate că uneori, fără să știu care anume, Jonas sau Salomon, lucra la câmp – ceea ce nu era treaba mea. Am udat roșia afină, cireașa de nisip³⁰ și lemnul de urzică, pinul roșu³¹ și frasinul negru³², vița albă³³, galbena micșunea, sâmbovina³⁴, care altminteri pe timpul secetei ar fi pierit.

29. Sau „chiar de mine numit”, după textul francez folosit de Mușoiu pentru traducere.

30. Cireșul de nisip (*Prunus pumila*), specie de cireș din familia rozaceelor, specifică Americii de Nord și care crește în zone nisipoase.

31. Pinul roșu sau pinul norvegian (*Pinus resinosa*), specie de arbore din familia coniferelor, specifică Americii de Nord.

32. Frasin negru (*Fraxinus nigra*), specie de frasin specifică estului Canadei și nord-estului Statelor Unite; crește în zone mlăștinoase și umede.

33. Curpenul (*Clematis vitalba*), specie de plantă agățătoare din familia ranunculaceelor.

34. Sâmbovină (*Celtis occidentalis*), specie de arbore din familia ulmului și care se întâlnește în numeroase zone din America de Nord.

Pe scurt, am urmat tot așa de multă vreme, pot spune fără să mă laud, am urmat să mă îndeletnicesc cu credință cu cele ce aveam de făcut. Până când se arată din ce în ce mai vădit că concetățenii mei n-aveau să mă admită, la urma urmei, pe lista slujbașilor orașului și, cu atât mai mult, n-aveau să facă din postul meu o sinecură remunerată c-un salariu rezonabil. Conturile³⁵ mele, pe care pot să jur că le-am ținut cu totul conștiincios, n-au ajuns niciodată, trebuie s-o spun, să le văd cercetate, încă mai puțin aprobate și mai puțin plătite și reglate. Cu toate acestea, eu mi-am văzut înaintea de treaba mea.

Mai deunăzi, un nomad indian, trecător prin Concord, merse la un binecunoscut om de legi, vecin cu mine, să-i vândă niște coșulețe. „Nu vă trebuie ceva coșulețe?”, întrebă dânsul. „Nu, n-avem așa trebuință”, i se răspunse. „Vasăzică”, exclamă indianul îndepărtându-se, „vreți ca noi să murim de foame?” Văzând pe industrioșii săi vecinii săi albi stând atât de bine – căci omul de legi n-avea decât de-mpletit argumente și, prin efectul nu se știe cărei vrăjitorii, curgea bănetul și îmbelșugarea – indianul își zise: am să mă apuc și eu de o negustorie, am să împlutesc coșulețe, ceea ce mă pricep. Socotind că, după ce va fi împletit coșulețele își va fi făcut datoria, iar de acolo era datoria omului alb să le cumpere, indianul nu descoperi pentru el nevoia de a face ceva care să nevoiască pe altul să cumpere sau cel puțin să-l aducă să cugete că așa trebuia; sau să fabrice altceva, care să îndemne la cumpărat pe omul cel alb. Am împletit și eu un soi de coșulețe, lucrate foarte delicat, dar nu le-am făcut să merite pentru cineva osteneala de-a le cumpăra. Cu toate acestea, n-am crezut mai puțin în sinea-mi, cât mă privea, că meritau pentru mine osteneala de a le-mpleti. Și, în loc de a cerceta chestia, de a face așa ca oamenii să găsească bine de a-mi cumpăra coșulețele, eu am cercetat mai ales chestia de a înlătura nevoia de a le vinde. Existența pe care oamenii o laudă și o privesc ca izbutită, nu-i izbutită decât într-o privință. De ce să se exagereze însă privința asta în dauna celorlalte privințe?

35. Cu sensul de „socoteli”.

Bine încredințat că concetățenii mei, nici vorbă, n-aveau să-mi hărăzească vreun loc la primărie, nici vreun vicariat oarecare sau parohie, și că trebuia să ies eu singur cum voi putea la liman, mi-am îndreptat toate privirile spre pădure, unde eram mai bine cunoscut și, așa putea zice, apreciat. Mă hotărâi să mă și așez acolo pe dată, fără să mai aștept obișnuita agoniseală, slujindu-mă de slabele mijloace pe care le aveam. Mergând să mă așez lângă lacul Walden, scopul meu nu era să trăiesc acolo mai ieftin sau mai scump, ci să-mi urmez înclinațiile mele particulare, cu cât mai puține stavile-n cale; părăndu-mi-se mai puțin trist decât smintit ca cineva să fie lipsit de oleacă de bun simț, de oleacă de spirit de întreprindere și de îndemânare, pentru a fi împiedicat de la ceea ce-și pune-n minte să facă.

Eu m-am silit totdeauna să fiu om practic, după cum se cuvinte să fie de altminteri tot omul. Dacă aveți afaceri cu Imperiul Ceres³⁶, atunci un mic contor³⁷ pe coastă, în vreun port ca Salemul, va fi de ajuns ca punct de plecare. Veți exporta anumite articole din țară, numai produse indigene. Multă gheață și lemn de pin și puțin granit, pururea sub pavilion indigen. Speculații foarte mănoase. Fiind neadormiți asupra tuturor amănuntelor, nescăpând nimic din vedere, chiar în persoană; fiind și pilot, și căpitan în același timp, armatori și asigurători, cumpărători și vânzători, și ținători totodată de socoteli; citind scrisorile expediate, priveghind descărcarea importurilor, zi și noapte; găsindu-vă în atâtea puncte ale coastei, aproape în același moment, pentru că s-ar putea uneori întâmpla ca cea mai bogată încărcătură să se vadă descărcată pe o plajă din New Jersey. Propriul vostru telegraf fiind voi; răscolind toate corăbiile trecătoare cu privirea, fără odihnă; hăulind toate corăbiile trecătoare în vreo parte a coastei; având pururea gata o expediție de articole pentru a alimenta vreo piață, cu cât mai îndepărtată, cu atât mai nesățioasă; ținându-vă informați despre starea piețelor, despre zvonurile de război și de pace de pretutindeni și prevăzând cerințele comerțului,

36. Veche denumire pentru China.

37. Cu sensul de „ghîșeu”, „birou”.

ca și pe cele ale civilizației; folosindu-vă de rezultatele tuturor călătoriilor de explorare, folosindu-vă de trecătorile noi și de toate progresele navigației. Studiind hărțile maritime, poziția stâncilor din mare, farurile noi, acostările care ar putea să mai fie și mereu, ne-ntrerupt, tablele de logaritmi de-ndreptat, pentru că nu se întâmplă rar ca greșeala unui calcul să facă o corabie, care ar fi putut să ajungă la un liman ospitalier, să se sfarme de o stâncă – cazul nedestăinuit³⁸ al Peruzei³⁹. Ținându-vă la curent cu știința universală, studiind viața tuturor marilor exploratori și navigatori, mari aventurieri și mari negustori, de la Hanon⁴⁰ și fenicieni, până-n zilele noastre. În sfârșit, cercetând inventarul mărfurilor înmagazinate, din timp în timp, pentru a ști cu adevărat cum stați... Atâtea probleme, de profit și de pierderi, de dobânzi, de scăderi, de sporuri și tot felul de măsurători, cu care trebuie să ne batem capul, nu glumă. Atâtea probleme, care vedem câte cunoștințe universale cer.

Eu am socotit lacul Walden ca un bun centru de afaceri, nu numai din pricina căii ferate care trece prin apropiere și a comerțului cu gheață. Lacul Walden prezenta și alte avantaje pe care poate să nu fie tocmai o bună politică, tocmai prudent, de a le da la iveală. Lacul Walden era un bun port și o bună bază. Nu erau de umplut smârcurile Nevei⁴¹, cu toate că trebuiau bătuți oarecare piloți⁴², de înfipt chiar cu mâinile tale. Se zice că o maree urcătoare, un flux, cu un vânt de la vest și cu gheață pe Neva ar spulbera Petersburgul de pe fața pământului.

Fiindcă era vorba de o afacere în care a te angaja fără capitalul obișnuit, fără mijloacele trebuitoare, putea să nu fie ușor de închipuit, aceste mijloace, pururea neapărate, trebuiau căutate.

38. Cu sensul de „nerezolvat”.

39. Conte de La Pérouse (1741-1788), navigator și explorator francez, dispărut în mod misterios pe mare, împreună cu tot echipajul său (*n. tr.*).

40. Hanon, navigator cartaginez care a trăit în veacul al V-lea înaintea lui Hristos și care a întreprins o călătorie în jurul Africii (*n. tr.*).

41. Petersburgul a fost construit după drenarea mlaștinilor Nevei.

42. În textul francez: „trebuia construit pe piloni, pe stâlpi”.

Cât s-atinge de îmbrăcăminte, ca să începem mai întâi de toate cu partea practică, poate că, procurându-ne-o, suntem călăuziți cel mai adesea de iubirea noutății și de grija părerii lumii decât de simțul trebuinței noastre adevărate. Cel ce lucrează nu trebuie să uite că scopul veșmintelor, în primul loc, e să păstreze căldura vitală și pe urmă, dată starea societății de azi, să acopere goliciunea; după care va vedea câtă muncă necesară sau de seamă va putea săvârși, fără să-și sporească îmbrăcăminte. Regii și reginele, care nu poartă un costum decât o singură zi, cu toate că e făcut de câțiva croitori și croitorese de-ale majestăților lor, nu-și dau seama de îndemânarea de a purta un costum care-ți vine. Nu-s decât niște șevalete de lemn, niște speteze care îmbracă hainele de duminică. În fiecare zi hainele se potrivesc și mai bine pe noi, primind întipărirea caracterului celui care le poartă. Așa că ne vine greu să le lepădăm înainte de vreme, înainte de a le fi administrat oarecare remedii și oarecare alte dichisuri, după cum facem cu corpul nostru. Nimeni nu s-a coborât vreodată în stima mea din pricina unui petic la pantaloni. Cu toate că-s încredințat că-ndeobște lumea se îngrijește mai mult să aibă niște haine la modă sau, în tot cazul, bine croite și fără petice, decât să aibă o conștiință nepeticită. O plesnitură necârpită, în cel mai rău caz, nu poate fi decât o neprevădere. Mi s-a întâmplat uneori să supun unele din cunoștințele mele la următoarea probă: să poarte un petic sau măcar vreo două cusături de prisos la genunchi. Mai toate au socotit că asemenea nenorocire ar fi fost spulberarea oricărei speranțe pentru ele pe toată viața. Li se părea mai lesne să străbată orașul într-un picior, c-un picior frânt, decât cu niște pantaloni rupți. Întâmplându-se un accident la picioarele unui domn, lucrul adesea se poate drege, dar dacă s-ar întâmpla la cracii pantalonilor lui, lucrul nu se mai poate tămădui. Pentru că nu se face caz de ceea ce e cu adevărat respectabil, ci de ceea ce-i respectat. Oamenii cunoaștem puțini, dar câte veste și câți nădragi! Îmbrăcați cu cea din urmă cămașă a voastră o ciuhă, o sperietoare de păsări, și stați alături fără cămașă. Cine nu se va grăbi să salute mai degrabă sperietoarea? Trecând prin fața unei țarine de porumb într-un timp, pe lângă o

pălărie și o vestă puse pe un par, am recunoscut pe proprietarul fermei. Atât că se resimțea ceva mai mult de intemperii decât îl văzusem data din urmă. Am auzit vorbindu-se de un câine care lătra la orice străin îmbrăcat care se apropia de bunul stăpânului său, dar pe care orice târcolitor dezbrăcat îl făcea pe dată să tacă.

Ar fi interesant să ne întrebăm cât și-ar păstra oamenii rangul lor respectiv dacă ar fi despuiți de hainele lor. În asemenea caz, am putea oare spune cu siguranță cine, dintr-o societate de oameni civilizați, ar face parte din clasa cea mai respectată? Când M-me Pfeiffer⁴³, în aventuroasele sale călătorii împrejurul lumii, de la Răsărit la Apus, ajunse, la întoarcere, în Rusia Asiatică, simți nevoia, spune ea, să poarte altceva decât un costum de călătorie, pentru a merge să se prezinte autorităților. Pentru că „era acum într-o țară civilizată, unde... oamenii se judecau după îmbrăcăminte”. Până și-n orașele democratice ale Noii noastre Anglii, posesiunea accidentală a bogăției, cu manifestările ei numai în toalete și echipagii⁴⁴, nu-i fără să aducă posesorului un respect aproape universal. Dar cei care aduc asemenea respect, oricât de numeroși ar fi, nu-s în privința asta decât niște păgâni și ar cere venirea unui misionar. Hainele au mai introdus apoi cusătura, soi de muncă care poate fi numită fără sfârșit. În tot cazul, o toaletă femeiască niciodată nu-i terminată.

Omul care, în cele din urmă, a găsit ceva de făcut, n-are nevoie să cumpere un costum nou ca să se apuce de treabă. Îi vor ajunge hainele vechi, care de mult așteaptă colbăite-n cămară. Niște vechi bocanci vor sluji mai multă vreme unui erou decât au slujit valetului său, dacă un erou a avut vreodată valet. Picioarele goale sunt și mai vechi încă decât bocancii, iar eroul le poate purta. Numai cei care merg la serate și frecventează sălile adunărilor legiuitoare au nevoie de haine noi, haine pe care să le poată schimba de câte ori se schimbă într-înșii omul. Dar, dacă

43. Ida Laura Pfeiffer (1797-1858), aventurieră, exploratoare și scriitoare austriacă. A scris mai multe cărți în care își descria călătoriile în jurul lumii.

44. Cu sensul de „trăsură de lux”.

vesta mea și pantalonii mei, pălăria mea și ghetele mele sunt bune ca-n ele s-ador pe Dumnezeu, ele sunt bune, socotesc eu, la orice. Cine a văzut vreodată vechile-i haine, vechea-i vestă, până într-atât de destrămate, până într-atât de reduse la primele elemente, încât să nu fie un act de caritate să le hărăzească încă altuia mai sărac – noi am zice chiar mai bogat – care să se poată sluji de ele?

Deschideți bine ochii când e vorba de-o întreprindere care cere mai curând haine noi decât un purtător nou de haine. Dacă omul nu-i nou, ce folos de hainele noi? Dacă aveți în vedere vreo întreprindere, încercați-o în hainele voastre vechi. Ceea ce trebuie oamenilor nu-i ceva *cu care să facă*, ci ceva *de făcut* sau, mai degrabă, ceva *să fie*. Să nu căutăm niciodată a ne procura o îmbrăcăminte nouă, oricât de trențaroasă sau de murdară ar fi cea veche, fără a fi cârmuit, navigat în vreun fel ca să ne simțim oameni noi în îmbrăcăminte cea veche, așa că dacă am mai păstra-o, ar fi ca și cum am păstra un vin nou în niște foale vechi⁴⁵. Anotimpul nostru de năpârleală, ca și al zburătoarelor, trebuie să fie o criză în viața noastră. Cufundarul⁴⁶, ca să trecă această criză, se retrage în lacurile solitare. Tot așa, șarpele își leapădă pielea, iar omida îmbrăcăminte veroasă, în urma unei munci și unei expansiuni interioare. Pentru că boarfele nu-s decât pielea și învelișul de pe deasupra, *cel muritor*⁴⁷. Altfel, vom fi găsiți navigând sub un pavilion mincinos și vom fi debarcați, fără doar și poate, atât prin propria noastră părere, cât și prin cea a neamului omenesc.

Noi îmbrăcăm haine peste haine, ca și cum am crește după asemănarea plantelor exogene, prin adăugiri externe. Îmbrăcăminte noastră exterioară, adesea subțire și iluzorie, e epiderma noastră sau pielea noastră cea falsă, care nu ia parte la viața noastră și de care ne putem despuia

45. Aluzie la vorbele lui Isus consemnate în Evanghelia după Matei (9:17): „(...) nici nu pune vin nou în burdufuri vechi, că altfel burdufurile crapă, vinul se varsă și burdufurile se pierd; ci vinul cel nou se pune în burdufuri noi și se păstrează amândouă.” A se vedea *Biblia*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.

46. Cufundarul mare (*Gavia immer*), specie de pasăre înotătoare, palmipedă, specifică Americii de Nord.

47. *Hamlet*, act. III, scena I.

când și când, fără vreo pagubă serioasă. Îmbrăcămintea mai groasă, pe care o purtăm neîntrerupt e *tegumentul* nostru cel celular, sau „cortexul”. Cămășile sunt însă *liberul*⁴⁸ nostru sau pelicioara, scoarța adevărată, care nu se poate râpi⁴⁹ fără „șarmarea”⁵⁰ – [cum s-ar zice jupuirea, julirea]⁵¹ – și, prin urmare, fără distrugerea omului. Eu cred că toate rasele în anumite momente poartă ceva echivalent cu cămașa. E de dorit ca omul să fie înveșmântat c-o simplitate care să-ngăduie de a pune mâna și la întuneric pe el. Și să trăiască în toate privințele în așa stare de pregătire și de strict necesar încât, dacă ar veni vrăjmașul să cucerească orașul, el să poată ieși pe porți, fără nicio tulburare, ca vechiul filosof⁵², cu mâinile goale. Când un rând de haine de cele mai multe ori valorează cât trei mai ușoare și când o îmbrăcămintă mai ieftină se poate căpăta c-un preț pe care să-i dea mâna clientului să-l poată plăti; când cu cinci dolari îți poți cumpăra o haină cumsecade, pe care s-o poți purta tot atâția ani, cu doi dolari o pereche bună de pantaloni, o încălțăminte de piele solidă, c-un dolar și jumătate perechea, o pălărie de vară cu un sfert de dolar și-o caschetă sau o șapcă de iarnă cu șaizeci și doi și jumătate de cenți, caschetă care, făcută acasă cu mai nimica, e și mai bună, care să fie săracul îmbrăcat în așa fel *din propriu-i salar*, să nu găsească un om destul de deștept să-l aprecieze, să-l laude?

Când eu cer să mi se facă niște haine de-o formă particulară, croitoreasa îmi răspunde cu gravitate: „Nimeni nu le face astăzi așa”, apăsând pe vorba „Nimeni”, ca și cum ar fi pomenit de-o autoritate tot atât de impersonală ca și Destinul. Așa că nu mă pot înțelege cu croitoreasa, ca să-mi facă ceea ce vreau. Fiindcă nu-i vine a crede că așa vrea tocmai ceea ce spun, că așa avea, cu alte cuvinte, așa curaj. Auzind atare sentință de oracol, rămân o clipă pe gânduri și apăs în sine-mi, unul după altul, pe

48. Cu sensul de „tulpină”.

49. A „râpi”, adică „a face o săpătură adâncă” sau „a nimici”.

50. „A șarma” în limba forestieră înseamnă a face o incizie circulară sau o creștătură unui copac, operație care face să piară copacul (*n. tr.*).

51. Explicația este introdusă de Mușoiu în text.

52. Bias, unul din cei șapte înțelepți ai Greciei (*n. tr.*).

fiecare cuvânt, ca să ajung a le statornici înțelesul, ca să descopăr după care grad de consagvinitate *Nimeni* s-ar înrudi *cu mine*. Și ce autoritate ar fi putut acest *Nimeni* să aibă într-o afacere care mă privea pe mine atât de aproape. În cele din urmă, sunt adus să răspund tot cu același mister, apăsând pe vorba „nimeni” și eu. „I-adevărat, nimeni nu le-a făcut așa până azi, însă astăzi așa se fac”. La ce bun să mi se ia niște măsuri dacă, uitând să-mi ia măsura caracterului meu, croitoreasa nu se ocupă decât de lărgimea umerilor mei, ca și când așa fi un cuier de atârnat haine?

Nici Grațiilor, nici Parcelor sau ursitoarelor noi nu le aducem un cult, ci Modei. Moda toarce, țese, croiește cum vrea. Maimuța-șef de la Paris își pune o scufie de călătorie și toate maimuțele din America se iau după ea. Îmi iese sufletul uneori până să capăt ceva cu adevărat simplu și cinstit, făcut cu ajutorul oamenilor. Aceștia ar trebui trecuți mai întâi printr-o puternică presă, care să le stoarcă toate vechiturile lor de idei, ca să nu mai aibă multă vreme ce rumega. Și poate se va ivi atunci cineva din mulțime căruia să-i treacă prin cap vreo năzbâtie, zămislită din vreun germen depus în el Dumnezeu știe când, fiindcă focul nu distruge nici el asemenea lucruri și truda să nu vă fie fără folos. Nu trebuie să uităm că grăul egiptean se zice că o mumie ni l-a adus.

La urma urmei, cred că nu se poate susține că îmbrăcămintea în țara asta, ca și în oricare alta, ar fi fost ridicată la rangul unei arte, precum s-ar crede. Astăzi, oamenii se mulțumesc să poarte ceea ce-și pot procura. Ca niște marinari naufragiați, ei îmbracă ce le iese în cale pe plajă, pe țărm. Și la o mică depărtare, de loc sau de timp, de încotoșmeala lor își bat joc. Fiecare generație râde de modele vechi, cu toate că respectând cu sfințenie modele noi. Facem haz de îmbrăcămintea lui Henric al VIII-lea sau de a reginei Elisabeta, ca și cum ar fi vorba de îmbrăcămintea Regelui și Reginei Insulelor Canibale. Orice îmbrăcămintă, odată lepădată, este jalnică, caraghioasă. Numai privirea serioasă care scânteiază din ea și viața sinceră întrupată în ea înăbușă râsul și consfințește îmbrăcămintea. Un arlechin apucat de colică, o paiată, se șterge cu livrea-i la dos. Iar trențele soldatului lovit de o ghiulea se prefac pe dată în purpură.

Gustul copilăresc și barbar pe care-l arată bărbații și femeile pentru modele noi face pe atâția și atâtea să-nvârtească caleidoscopul și să caute cu luare aminte să descopere forma pe care o cere azi generația aflătoare. Fabricanții își dau seama că gustul acesta e pur și simplu capricios. Din două modele, care nu se deosebesc mai mult sau mai puțin decât datorită câtorva fire de o anumită culoare, unul se va vinde numaidecât, pe când altul va rămâne în galantar; cu toate că adesea se-ntâmplă ca la interval de un sezon celălalt să ajungă la modă. Față de modă, tatuajul nu-i un obicei tocmai atât de hidos precum pare. El nu poate fi barbar numai prin faptul că întipărirea e făcută pe piele și nu se șterge.

Eu nu cred că sistemul nostru manufacturier ar fi chipul cel mai bun pentru oameni ca să-și procure îmbrăcămintea. Condiția lucrătorilor noștri se apropie zilnic, din ce în ce mai mult, de cea a englezilor. Și nu trebuie să ne mirăm fiindcă, după cât am auzit și observat eu însumi, scopul de căpetenie nu e ca specia omenească să fie cât mai bine și cuvințios îmbrăcată, ci doar de a se îmbogăți fabricanții. La urma urmei, oamenii nu realizează decât ceea ce urmăresc. De aceea, chiar dacă deocamdată și-ar greși ținta, e mai bine pentru dânșii să țintească ceva mai sus sau să urmărească ceva mai înalt.

Nu tăgăduiesc că ADĂPOSTUL n-ar fi pentru viață un lucru trebuitor; cu toate că avem pilda unor oameni care n-au avut nevoie de adăpost timpuri îndelungate și-n niște regiuni mai friguroase decât a noastră. Samuel Laing⁵³ declară că „laponul, într-un cojoc și c-o căciulă înfundată în cap, va dormi oricâte nopți în omăt, pe un ger pe care nimeni nu l-ar putea îndura în vreo îmbrăcămintă de lână”. Laing a văzut dormind așa pe laponi. Și adaugă: „Laponii nu-s mai vânjoși sau mai puțin simțitori decât alții”. Probabil însă că omul, nu târziu după ce s-a ivit pe

53. Samuel Laing (1780-1868) a fost un scriitor scoțian de jurnale de călătorii, acoperind în special nordul Germaniei și Peninsula Scandinavă.

pământ, a descoperit comoditatea ce prezintă o casă, bunăstarea domestică; locuțiune care poate la început a reprezentat mai mult satisfacțiile casei decât cele ale familiei, oricât de parțiale și de accidentale ar fi fost aceste satisfacții în niște climate în care casa se asociază în mintea noastră mai cu seamă cu iarna și cu timpul ploios, și în care climate două treimi din an casa nu-i deloc necesară decât ca umbrelă de soare.

În climatul nostru, vara, casa a fost la început doar un adăpost pentru noapte. În tradiția indienilor un wigwam⁵⁴ era simbolul unei zile de mers. Și mai multe wigwamuri, încrustate sau zugrăvite pe scoarța unui copac, însemnau atâtea popasuri. Omul n-a fost atât de puternic clădit, nici atât de viguros, încât să caute a-și îngusta universul și să împrejmuiască cu muri⁵⁵ un spațiu cât talia lui. Omul a fost din capul locului gol și în aerul liber. Dar, cu tot farmecul ce putea să-l simtă dânsul așa, pe vremea cea bună și caldă, ziua, poate că anotimpul ploios și iarna, fără să mai vorbim de arșița soarelui, i-ar fi distrus seminția în germenii, dacă nu s-ar fi grăbit să se pună la adăpostul unei case. Adam și Eva, înainte de orice veșmânt, și-au făcut colibă din frunze. Omul a avut nevoie de un cămin, a avut nevoie de un loc calduț, de-ndemână, mai întâi de o căldură fizică și apoi de o căldură afectivă.

Putem să ne închipuim un timp când, în copilăria neamului omenesc, vreun muritor mai îndrăzneț se furișă pentru adăpost în vreo văgăună de stâncă. Orice copil începe lumea de la capăt, până la un punct: îi place să stea afară, fie și în umezeală și-n frig. Se joacă de-a casa și de-a calul, împins de un instinct. Cine nu-și aduce aminte de interesul cu care, când era tânăr, privea stâncile povărnite sau cele mai înguste deschizături sau guri de peșteri? E năzuința firească a acelei părți de moștenire lăsată de strămoșii noștri cei mai primitivi, care mai dăinuiește în noi. De la peșteră am trecut la acoperișuri din frunze de palmier, de scoarță și ramuri de pânză bătută și-ntinsă, de stuf și de paie, de scânduri

54. Cort sau colibă din piele specifică băștinașilor din America de Nord.

55. Cu sensul de „ziduri”.

și de șindrila, de piatră și ardezie⁵⁶ și olane⁵⁷. În sfârșit, nu mai știm ce înseamnă a trăi în aerul liber și viața noastră-i domesticită mai mult decât ne închipuim. De la vatră la câmpul larg e departe. Poate că ar fi mai nimerit pentru noi de a petrece mai multe din zilele și din nopțile noastre, fără nicio stavilă între noi și corpurile cerești; și ca poetul să vorbească mai puțin de sub un acoperiș sau ca sfântul să nu hălăduiască⁵⁸ acolo atât de mult. Păsările nu cântă în peșteri, iar porumbeii nu-și cultivă inocența în porumbare.

Cu toate astea, când cineva își propune să clădească o locuință, caută să dea dovadă de o iscusință yankee, ca nu cumva să se găsească, la urma urmei, în loc de o locuință, într-un *work-house*, într-un labirint fără fir, într-un muzeu, într-un ospiciu, într-o temniță sau în vreun splendid mausoleu. Gândiți-vă mai întâi la sprinteneala⁵⁹ ce poate avea adăpostul strict necesar. Am văzut niște indieni Penobscot trăind în orașul acesta sub niște corturi de pânză subțire, cu zăpada de-un picior aproape în preajma lor, și cred c-ar fi dorit-o mai mare, ca să împiedice vântul să se strecoare. Odinioară, când felul cum să-mi câștig viața în chip cinstit, păstrându-mi și oarecare timp pentru treburile mele personale, era o chestie care mă tulbura mai mult decât azi – pentru că, din nenorocire, am ajuns mai călit de atunci – aveam obiceiul să privesc de-a lungul căii ferate un lădoi lung de șase picioare pe trei, în care lucrătorii își strângeau uneltele seara. Mă gândeam că, la rigoare, orice om ar fi putut să-și cumpere unul asemănător c-un dolar. Și, după ce i-ar fi făcut câteva găuri c-un sfredel, ca să poată să intre aerul, să se introducă în el pe vreme de ploaie, iar seara să lase capacul și să pună cârlig, având astfel libertatea amorului și fiind liber în sufletul său⁶⁰. Nu mi se părea c-ar fi fost cea mai rea și o proastă alternativă, la urma urmei. Ai fi putut să veghezi oricât de târziu ai fi

56. Gresie argiloasă folosită la acoperirea caselor sau pentru pardoseli.

57. Țigla din argilă arsă, semicilindrică, folosită la acoperirea caselor.

58. Cu sensul de „a locui”, „se pune la adăpost”.

59. Cu sensul de „lejeritate”, „ușurință”.

60. Richard Lovelace, *To Althea from Prison* (n. tr.).

vrut și oricând te-ai fi putut scula să pleci, fără să dai ochii cu proprietarul pământului sau al casei, care să se țină de tine, să te urmărească pentru chirie. O mulțime de oameni sunt hărțuiți de le iese sufletul, ca să plătească chiria unor lădoaie mai largi și mai luxoase, oameni care n-ar fi degerat în lădoiul meu.

Sunt departe de-a glumi. Economia e un subiect care, din nenorocire, îngăduie să fie tratat cu ușurință, dar de care cu ușurință nu te poți depărta. O casă confortabilă pentru o rasă călită și viguroasă, care trăia mai mult afară, era făcută odinioară aici, aproape-n întregime, din materialele pe care ți le pune la îndemână Natura. Gookin, care a fost Director General al Indienilor supuși din colonia Massachusetts, scriind în anul 1674, declară: „Cele mai bune din casele lor sunt acoperite destul de bine cu scoarță de copac, bine împreunate, ca să țină de cald, scoarță despuiată de pe trunchiuri când copacul era în sevă și prefăcută apoi în tăblii datorită presiunii unor butuci, înainte de a se usca... Casele mai modeste sunt acoperite cu rogojini, făcute din papură, care țin și ele de cald, care-s și ele destul de bune... Am văzut asemenea case, de șaizeci și o sută de picioare, pe treizeci... Mi s-a întâmplat să și locuiesc în wigwamurile indienilor și le-am găsit tot atât de călduroase ca și cele mai bune case englezești”. Gookin adaugă că-n lăuntru pământul era de obicei acoperit și pereții tapetați cu rogojini împletite, minunat de bine lucrate, de perete atârând diferite unelte. Indienii ajunseseră să regleze până și ventilația, cu ajutorul unei rogojini atârnată deasupra bagelei⁶¹, rogojină mișcată de o funie. La început, un asemenea adăpost se făcea într-o zi sau două cel mult, ca să fie dărâmat și transportat în câteva ceasuri. Și nu era familie care să nu aibă adăpostul său sau încăperea-i într-un asemenea adăpost.

În starea de sălbăticie fiecare familie are un adăpost care face cât cele mai bune, fiind îndestulător pentru trebuințele-i primitive și simple. Dar nu cred că înnegresc lucrurile spunând că, dacă păsările cerului au

61. Bageaua este hornul sau fereastra podului.

cuibul lor, vulpile vizuinele lor⁶² și sălbaticii wigwamurile lor, în societatea civilizată, modernă, mai mult de jumătate din familii sunt lipsite de un adăpost. În orașele cele mari și în cetăți, în care precumpănește mai ales civilizația, numărul celor care posedă un adăpost nu-i decât o infimă minoritate. Restul plătește pentru îmbrăcămintea asta, cea mai exterioară dintre toate, îmbrăcămintea ajunsă neapărată și vara și iarna, plătește un tribut anual cu care s-ar putea cumpăra un sat întreg de wigwamuri indiene; tribut care deocamdată contribuie la menținerea sărăciei celor care-l plătesc, cât trăiesc.

Nu vreau să stăruie aici asupra neajunsului închirierii față de proprietate. Dar e vădit că, dacă sălbaticul e proprietar pe adăpostul său, e din pricină că-l costă mai ieftin, pe când omul civilizată își închiriaza de obicei adăpostul pentru că n-are mijloacele trebuitoare să-l cumpere. Și nu va mai fi o minune dacă, în cele din urmă, nu va avea mijloacele nici să-l închirieze. Se va zice: e destul ca civilizatul sărac să plătească asemenea taxă, ca să-și asigure o locuință care, față de cea a sălbaticului, e un palat. O chirie anuală de douăzeci și cinci până la o sută de dolari – prețurile actuale ale localității – dă drept la bunurile progreselor realizate de veacuri: apartamente spațioase, zugrăveală, tapete, sobe Rumford, tencuială de ipsos, storuri, pompă de aramă, încuietore cu resort, folosința unei pivnițe și atâtea altele. Cum se face însă că cel care trece că se bucură de toate astea e, de obicei, un civilizată *sărac*, pe când sălbaticul, lipsit de toate astea, este, ca sălbatic, bogat? Dacă se spune că civilizația este un progres adevărat pentru om – și cred că este, dar numai înțelepții se folosesc de avantajele ce le au – ar trebui să se dovedească că civilizația a produs locuințe mai bune, fără să le facă mai costisitoare. Pentru că costul unui lucru e totalul sau suma a ceea ce eu aș numi viața căpătată în schimb, căpătată numai decît sau cu timpul. O casă mijlocie prin împrejurimi costă cam opt sute de dolari. Pentru a strânge această sumă trebuie zece-cincisprezece ani din viața unui muncitor, dacă nu

62. Aluzie la Evanghelia după Matei (8: 20): „Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi, dar Fiul Omului nu are unde să-și plece capul”. A se vedea *Biblia*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.

e împovărat de familie, socotind valoarea pecuniară a muncii unui om la un dolar pe zi; pentru că, dacă unii primesc mai mult, alții primesc mai puțin. Așa că-n general va trebui să-i treacă mai mult de jumătate din viață până să câștige muncitorul wigwamul său. Alegerea dintre cele două rele e numai îndoielnică, dacă presupunem că cineva plătește chirie. Minte ar avea oare sălbaticul dacă, în atare condiții, ar voi să-și schimbe wigwamul lui pe un palat?

Lesne de priceput că eu înlătur, pe cât atârnă de individ, aproape tot folosul de a poseda o proprietate de prisos, ca fond de rezervă pentru viitor, mai cu seamă pentru comandă⁶³. Cred că nu-i dat ca omul să se înmormânteze el singur. Cu toate astea, iată ce vedește o însemnată deosebire între civilizată și sălbatic. Bunul nostru ne atrage negreșit unele îngrijiri, făcând din viața unui popor civilizată un *așezământ*⁶⁴, în care viața individului e cât se poate de absorbită în vederea conservării și perfecționării rasei. Dar vreau să arăt cu ce preț se dobândește astăzi asemenea bun și să atrag luarea aminte că am putea poate să trăim în așa fel ca să ne asigurăm toate avantajele vieții, fără a îndura niciun neajuns. Ce înțelegeți când ziceți că pe săraci pururea îi aveți cu voi⁶⁵? Sau că părinții au mâncat aguridă⁶⁶, iar copiilor li s-au strepezit dinții? „Pe viața mea”, zice Domnul, „nu veți mai avea nevoie să repetați zicătoarea aceasta în Israel. Căci, iată, toate sufletele sunt ale mele: sufletul fiului, ca și sufletul tatălui, este al meu; sufletul care păcătuiește, singur el va muri.”⁶⁷

Dacă mă uit la vecinii mei, fermieri din Concord, care nu stau mai bine decît ceilalți oameni din alte clase, constat că-n cea mai mare parte s-au trudit douăzeci, treizeci sau patruzeci de ani ca să ajungă cu adevărat proprietarii fermelor lor, pe care îndeobște le-au moștenit cu sarcini sau le-au cumpărat cu bani împrumutați cu dobândă – din care

63. Bani, lucruri și haine pe care le păstrau oamenii pentru înmormântare.

64. Cu sensul de „instituție”.

65. Ioan, XII, 8 (*n. tr.*).

66. Strugure necopt, acru, poamă acră.

67. Ezechil, XVIII, 2, 3, 4 (*n. tr.*).

cam o treime reprezintă costul caselor lor –, cu bani pe care cel mai adesea încă nu i-au plătit. Sarcinile întrec câteodată valoarea fermei, așa că însăși ferma devine o sarcină cât se poate de grea, fără să lipsească de-a se găsi s-o moștenească un om, care să susțină c-o cunoaște, cum zice dânsul, à fond... Adresându-mă controlorilor fiscalului, am rămas uimit că n-au fost în stare să-mi numească nici măcar o duzină de persoane din tot orașul care să aibă ferme lipsite de datorii și lipsite de orice sarcini. Dacă doriți să cunoașteți istoria acestor domenii, întrebați băncile la care ele-s ipotecate. Omul care și-a plătit cum se cuvine ferma din produsul ei este atât de rar încât orice vecin poate să-l arate cu degetul. Mă întreb dacă se află măcar trei în Concord. Ceea ce s-a spus despre negustori, că o mare majoritate din ei – nu mai puțin decât nouăzeci și șapte la sută – se așteaptă să dea faliment, se poate spune și despre fermieri. Cât despre negustori, încălta unul din ei spunea, cu drept cuvânt, cum că falimentele lor în mare parte nu sunt adevărate falimente pecuniare, ci o simplă lipsă de a-și îndeplini angajamentele, fiindcă nu le vine la socoteală. Ceea ce-nseamnă că moralul se poticnește. Ceea ce agravează însă și mai mult cazul e că, după toate probabilitățile, nici cei trei la sută nu izbutesc să-și salveze sufletele și sunt poate faliti într-un înțeles și mai rău decât cei care dau faliment cinstit. Falimentul și degenerarea datoriilor sunt trambulina de pe care se aruncă să-și facă tumele mare parte din civilizația noastră, pe când sălbaticul, cât îl privește, stă dârz pe scândura nemlădioasă a foametei. Firește, Concursul Agricol din Middlesex se ține *cu strălucire* în fiecare an, ca și cum toată rotăria mașinii agricole ar fi unsă fără cusur.

Căștigarea vieții, asta-i problema. Fermierul se trudește s-o dezlege printr-o operație mai complicată decât însăși problema. Ca să-și procure niște șireturi de ghetе, fermierul face negustorie cu turme de vite. Pentru a ajunge la neatârnavare și la confort, dânsul întinde c-o artă nesfârșită un laț și nu face mai mult de-un pas și-și prinde într-însul propriu-i picior, rămânând tot sărac. Față de mulțimea de avantaje pe care le posedă

sălbaticii, cu tot luxul nostru, nu suntem oare cu toții săraci? După cum cântă Chapman⁶⁸:

*The false society of men –
– for earthly greatness
All heavenly comforts rareties to air.*

Falsa societate omenească –
– Pentru mărirea pământească
Spulberă orice dulceață cerească.

Și chiar când fermierul e stăpân în cele din urmă pe casa lui, în loc să fie mai bogat, se poate să fie și mai sărac. Și în loc să stăpânească el casa, casa îl stăpânește pe el. Dacă-mi dau bine seama, întâmpinarea⁶⁹ lui Momus, zeul derăderii, împotriva casei zidite de Minerva, era cu totul serioasă, că „n-o făcuse mobilă, să se poată mișca, ca să se poată feri de o proastă vecinătate”. Întâmpinarea asta poate fi făcută și azi, pentru că locuințele noastre sunt o proprietate atât de anevoie de mînuie, încât adesea suntem în ele mai mult ca într-o temniță decât ca într-un sălaș cum se cuvine. Și proasta vecinătate de evitat este tocmai râia care ne roade. Cunoscm în orașul acesta câteva familii care aproape de-o generație caută să-și vândă casele lor așezate-n împrejurimi, să se stabilească la sat⁷⁰, fără să izbutească. Și numai moartea le va scăpa de ele.

Nu mai încape vorbă că *majoritatea* sfârșește prin a ajunge, fie să stăpânească, fie să închirieze casa modernă, cu toate desăvârșirile ei. În timpul pe care l-am petrecut pentru a ne desăvârși casele, civilizația n-a desăvârșit însă și oamenii chemați să le locuiască. Civilizația a creat palate, dar i-a fost mai anevoie să creeze și gentilomi, să creeze și legi. Și dacă scopul urmărit de omul civilizată nu-i mai respectabil decât al sălbaticului, dacă omul civilizată întrebuințează cea mai mare parte din viața

68. Georges Chapman (1559-1634), poet și autor dramatic englez care și-a dat adânc seama de datoria și de responsabilitatea lui ca poet și cugetător. A avut, se înțelege, de furcă cu stăpânirea și cu oamenii timpului său (*n. tr.*).

69. Cu sensul de „obiecție”.

70. Americanii de pe vremea lui Thoreau ziceau orașului *sat* (*n. tr.*).

sa ca să-și procure numai un necesar grosolan și-o grosolană bunăstare, de ce să aibă o locuință mai bună decât a sălbaticului?

Dar care-i soarta sârmanei *minorității*? Poate vom recunoaște că tocmai în măsura în care, din punctul de vedere al condițiilor exterioare, unii se găsesc mai presus de sălbatici, alții se găsesc degradați, mai prejos. Luxul unei clase e precumpănit de sărăcia, de lipsa alteia. De-o parte și de alta spitalele și „rușinea săracului”. Miriadele care au ridicat piramidele, menite a sluji drept mormânt faraonilor, erau nutrite cu usturoi și, fără îndoială, că ele nu erau după cuviință înmormântate. Zidarul care desăvârșește cornișa palatului se-ntorce poate seara într-o cocioabă, care nu prețuiește cât un wigwam. E o rătăcire de-a presupune că într-o țară în care există vestigiile uzuale ale civilizației, starea unei foarte mari părți dintre locuitori nu poate fi măcar atât de înjosită ca cea a sălbaticilor. Vorbesc deocamdată de înjosiții săraci, nu de bogații cei înjosiți. Ca să ne dăm seama de starea unora, ajunge să privim nu mai departe decât bordeiele care mărginesc pretutindeni căile noastre ferate, acest ultim progres al civilizației. Bordeiele în care, în colindările mele zilnice, văd ființe omenești trăind laolaltă cu porcii, stând toată iarna cu ușa deschisă, ca să aibă lumină, fără bucățică de lemn de ars. Bordeiele în care formele tinerilor, ca și cele ale bătrânilor, sunt pe toată viața zgârcite de nevoia de-a tremura de frig și ticăloșie. Bordeiele în care dezvoltarea tuturor membrelor și facultăților celor ce le locuiesc e cu totul redusă. Este bine, fără îndoială, să nu trecem cu vederea această clasă de oameni, muncii căreia i se datorează lucrările care deosebesc generația aflătoare.

Mai mult sau mai puțin tot așa-i și starea lucrătorilor de tot felul din Anglia, marea *workhouse*⁷¹ a lumii. V-aș mai putea trimite și la Irlanda, pe care harta ne-o prezintă ca pe unul dintre cele mai albe sau luminate ținuturi. Asemănați starea fizică a irlandezului cu cea a indianului din

71. *Workhouse*, care înseamnă „casă de muncă”, mai înseamnă și „temniță” (*n. tr.*).

America de Nord sau cu a insularului Mării de Sud, sau cu a oricărei rase sălbaticе, înainte de a fi fost degradată prin atingerea cu omul civilizată. Cu toate astea, nu mă îndoiesc deloc că cei care cârmuiesc poporul irlandez n-ar fi înzestrați cu tot atâta înțelepciune ca și mijlocia cârmuitorilor civilizați. Starea poporului irlandez dovedește pur și simplu gradul de spurcăciune, de murdărie care caracterizează civilizația. Nu mai e nevoie să pomenesc de lucrătorii statelor noastre din Sud, care produc cele mai de căpetenie obiecte de export din țara asta și care și ei sunt un produs negustoresc al Sudului. Mă voi mărgini la cei care se crede că se află în *condiții obișnuite*.

Îndeobște pare că oamenii nu s-au gândi niciodată la ce-i aceea o casă și sunt în realitate, cu toate că fără nicio noimă, toată viața săraci din pricină că socot că trebuie să ducă aceeași viață ca și vecinii lor. Ca și cum ar trebui să porți orice haină și-o poate croitorul croi sau, lepădând cu timpul pălăria de frunză de palmier sau șapca de piele de bursuc, să te plângi de asprimea vremii fiindcă mijloacele nu-ți îngăduie să-ți cumperi o coroană. Se poate inventa o casă și mai comodă, și mai luxoasă decât aceea pe care o avem și pe care vom admite că nu oricine va putea s-o plătească, pe care nu va putea s-o plătească chiar nimeni. Să ne trudim oare mereu ca să ne procurăm tot mai mult și să nu ne mulțumim uneori oare și cu puțin?

Respectabilul burghez va povățui oare cu gravitate, și cu vorba, și cu fapta, nevoia pentru tânăr de-a agonisi înainte de a muri un număr de mantale de cauciuc de prisos, de umbrele și de vane odăi de prieteni pentru prieteni vani? De ce mobilierul nostru n-ar fi tot atât de simplu ca cel al arabului sau al indianului? Când mă gândesc la binefăcătorii neamului omenesc, cei pe care-i slăvim ca pe trimișii cerului, purtători ai darurilor dumnezeiești pentru oameni, nu mi-i închipui după ei cu o suită, sau cu harabale⁷² de mobile la modă în urma lor. Ori, va trebui să presupunem – ciudată presupunere – că mobilierul nostru trebuie să fie mai complicat decât cel al arabului din pricină că moral și

72. Căruță de mari dimensiuni folosită pentru transportul de mărfuri.

intelectual suntem mai superiori decât arabul? Deocamdată casele noastre sunt încărcate cu tot felul de hârburi și boarfe, pe care orice bună gospodină le-ar arunca în mare parte bucuros la gunoi, ca să nu-și lase treaba matinală neisprăvită. Treaba matinală! La lucirile Aurorei⁷³ și la armoniile lui Memnon⁷⁴, care ar trebui să fie *treaba matinală* a omului, alta pe lumea asta, [decât să le contemple și să le asculte? Lucirile acestea și armoniile.]⁷⁵

Eu aveam pe masa mea trei bucăți de piatră de calcar și m-am îngrozit dându-mi seama că trebuiau scuturate în fiecare zi, înainte ca pulberea mobilierului minții mele să fi fost scuturată. Dezgustat, le-am aruncat pe fereastră. Cum să fi avut atunci o casă încărcată cu mobilă? Mai curând mă voi așeza pe iarbă, în aer liber, pentru că iarba nevânzolită de oameni pulbere nu adună.

Cei desfrânați și cei risipitori au stârnit modele pe care le urmează cu atâta ușurință și scrupulozitate mulțimea. Călătorul care descinde în casele cele bune, cum se numesc, nu întârzie să-și dea seama de bunătațea lor, pentru că hangii îl iau drept un Sardanapal⁷⁶. Dacă s-ar supune giugiulelilor și îngrijirilor lor, n-ar întârzia să se vadă cu desăvârșire dezbrăbătat.

Cât despre trăsurile, despre vagoanele drumului de fier, eu cred că înclinăm de-a ține seama mai mult de lux decât de comoditate și siguranță. Vagonul amenință să nu fie altceva decât un salon modern, cu divanuri, cu otomane⁷⁷, cu storuri și atâtea alte lucruri orientale, pe care le ducem cu noi spre vest. Lucruri inventate pentru damele haremului

73. Cu referire la primele raze de soare ale răsăritului.

74. Cu referire la ciripitul păsărilor care veneau la mormântul lui Memnon să-l plângă, după ce acesta a fost ucis de Ahile în timpul războiului troian.

75. Pasajul este adăugat de Mușoiu și nu apare nici în ediția originală, nici în ediția franceză după care a tradus.

76. Ultimul mare rege asirian, a domnit între 669 și 627 î.e.n.

77. Canapea lată cu spătarul într-o parte.

și pentru locuitorii afemeiați ai Imperiului Ceresc, al căror nume, de l-ar cunoaște, Jonathan ar roși. Cât mă privește, mi-ar plăcea mai bine să mă așez singurel pe-un bostan, decât să fiu îngrămădit pe-o pernă de catifea. Mi-ar plăcea mai bine să străbat pământul într-un car cu boi, cu aer de jur împrejur, decât să merg la rai în trăsura de fantezie a unui tren de excursie, respirând tot drumul microbii *malariei*.

Simplitatea și chiar goliciunea vieții omului din vârstele primitive implicau cel puțin avantajul că-l lăsau să nu fie decât un călător în natură. Odată întremat prin hrană și somn, omul își urma mai departe călătoria. Pe pământ se așeza, așa zicând, sub un cort. Cutreiera văile, străbătea plaiurile, se cățara pe creasta munților. Dar iată că oamenii au ajuns uneltele unelțelor lor. Omul, care când îi era foame culegea fructe în toată libertatea, a ajuns fermier. Și stăpân de casă cel care își făcea adăpostul, stând în picioare sub un copac. Nu ne mai conăcim⁷⁸ pe-o noapte, ca altădată, ci, statornicindu-ne pe pământ, de cer am uitat. Am adoptat creștinismul numai ca o metodă perfecționată de *agri*-cultură. Să ne alipim cât mai mult de pământul acesta. Am zidit pentru lumea asta o reședință de familie și pentru cea viitoare un mormânt de familie. Cele mai bune opere de artă sunt expresia luptei dusă de om ca să se dezrobească de starea în care se află. Dar tot efectul artei noastre constă în a face confortabilă această josnică stare și în a ne face s-o uităm pe cea mai înaltă. Într-adevăr, în satul acesta nu-i loc pentru ridicarea unei opere de *arte-frumoase*, dacă ne-ar trece prin minte așa ceva. Fiindcă existențele noastre, casele noastre, străzile noastre n-ar putea să-i furnizeze acestei opere un pedestal potrivit. Nu există un cui pentru atârnat un tablou, o scândură pentru așezat bustul unui erou sau sfânt.

Când cuget la chipul cum sunt zidite casele noastre, la prețurile pe care le plătim sau pe care nu le plătim pentru ele și la ceea ce prezidează la conducerea ca și la economia lor lăuntrică, mă minunez că pardoseala

78. Cu sensul de „a poposi”.

nu se cufundă sub pașii vizitatorului când admiră bibelourile de pe cămin, pentru a trece la beci, până la vreo solidă și cinstită, cu toate că pământoasă, fundație. Nu pot să mă împiedic de-a spune că așa-zisa viață bogată și rafinată e un lucru la care lumea a făcut salt și nu-mi dau bine seama ce farmec prezintă artele-*frumoase* care izvodesc⁷⁹ asemenea viață, luarea mea aminte fiind cu totul absorbită de salt. Îmi aduc aminte, într-adevăr, că cel mai frumos salt natural, datorat, după istorie, numai mușchilor omenești, e saltul unor arabi nomazi, care trec să fi străbătut douăzeci și cinci de picioare pe un maidan. Fără sprijin meșteșugit, artificial, peste distanța asta omu-i sigur a cădea la pământ. Cea dintâi întrebare pe care sunt ispitit a o pune proprietarului unei asemenea *neproprietăți* e: „Cine te-a dăruit? Ești oare unul din cei nouăzeci și șapte care dau faliment sau unul din cei trei care izbutesc?”. După ce-mi vei răspunde la asemenea întrebare, poate mă voi uita la bibelourile ce ai, găsindu-le poate ornamentale. Carul înaintea boilor nu-i nici frumos, nici de folos. Înainte de a putea să ne împodobim casele cu lucruri frumoase, trebuie să facem pereții și existențele noastre curate, după care să punem drept temelie o frumoasă conduită de casă și o frumoasă conduită de viață. Dar gustul frumosului se cultivă mai cu seamă în aerul liber, unde nu se află nici casă, nici stăpân de casă.

Bătrânul Johnson, în al său *Wonder-Working Providence*⁸⁰, vorbind de cei dintâi coloniști ai acestui oraș, coloniști al căror contemporan era, ne spune: „Drept cel dintâi adăpost dânsii își sapă, la poalele unei coline, o groapă. Și, după ce pun pământul săpat deasupra pe niște lodbe⁸¹, fac, de partea cea mai ridicată a pământului, înăuntru, un foc fumegos”. Ei nu s-au „închis cu case”, adăugă Johnson, „decât când pământul, cu milostivirea lui Dumnezeu, a dat pâine ca să-i hrănească”. Și atât de slabă a fost recolta primului an încât „au trebuit câtva timp să-și taie pâinea foarte

79. Cu sensul de „a reproduce”, dar și de „a orna”.

80. Se traduce: *Providența făcând Minuni. Istoria întemeierii Massachusetts-ului și a celor dintâi timpuri ale lui* (n. tr.).

81. Scânduri făcute din trunchiuri de copaci, grinzi.

subțire”. Secretarul provinciei Noilor Țări de Jos, scriind în olandeză, în 1650, pentru știința celor doritori să capete acolo pământ, constată ceva mai mult, că „cei care, în Noile Țări de Jos, și mai cu seamă în Noua Anglie, n-au mijloace îndestulătoare să construiască case de fermă după dorința lor, sapă în pământ o groapă pătrată în formă de beci, adâncă de la șase până la șapte picioare, lungă și largă cât socotesc de nevoie, îmbracă malul de jur împrejur, înăuntru, cu lemn, și-l tapetează cu scoartă de copac sau cu altceva, ca să curgă țărâna. Podesc acest beci și-i fac un fel de tavan, îl acoperă cu crengi peste tot și pun peste crengile astea scoartă sau brazde de iarbă. Și hălăduiesc la căldură, laolaltă cu toți ai lor, trei-patru ani, bineînțeles că făcând în asemenea beciuri despărțituri, după trebuința familiei. Cei bogați și personajele mai însemnate din Noua Anglie, la începutul coloniilor, așa și-au întemeiat cele dintâi locuințe, pentru două motive. Mai întâi pentru a nu pierde timp cu clăditul și-a nu duce lipsă, din pricina asta, de hrană în anotimpul celălalt. Și apoi, să nu dihănească poporul de muncitori săraci, aduși din țara mamă cu destule poveri. În trei-patru ani țara, odată adaptată la agricultură, cei bogați și-au clădit case cumsecade, frumoase, care i-au costat mii și mii de dolari.”

În această parte, adoptată de strămoșii noștri, era cel puțin o sămuire⁸² de chibzuință, ca și cum principiul acestora ar fi fost să facă mai întâi față celor mai neapărate nevoi. Dar astăzi, oare, se satisfac cele mai neapărate nevoi? Când mă gândesc să-mi procur și eu una din luxurile noastre locuințe pentru mine, mă văd împiedicat. Pentru că, așa-zicând, țara nu-i adaptată încă la *umano*-cultură. Și noi suntem încă siliți să ne tăiem pâinea noastră *spirituală* în felioare cu mult mai subțiri decât își făceau strămoșii noștri pâinea lor cea de grâu.

În perioadele cele mai primitive ornamentele arhitecturale nu erau cu totul nesocotite. Casele noastre însă ar trebui să înceapă prin a se

82. Cu sensul de „aparență”, „părere”.

garnisi cu podoabe ca sălaşul scoicăriilor, unde se găesc în atingere cu existențele noastre, fără a fi ele înăbușiți. Din păcate am pătruns în câteva case de astea și știu cu ce-s garnisite.

Cu toate că nu suntem atât de degenerați încât, la urma urmei, să nu putem trăi azi într-o peșteră sau într-un wigwam, și chiar să ne îmbrăcăm cu blănuri de animale, firește că-i mai bine să ne folosim de avantajele, oricât ar fi de scump plătite, pe care ni le prezintă invenția și industria neamului omenesc. Într-o țară ca asta, scânduri și șindrilă, var și cărămidă sunt mai ieftine și mai lesne de găsit decât niște peșteri cum se cuvine sau scorburi de copaci, sau scoarțe de ajuns, sau chiar argilă moale și pietre late. Vorbesc de toate acestea în cunoștință de cauză, fiindcă m-am inițiat în ele atât de teoretic, cât și-n chip practic. Cu ceva mai multă înțelegere, am putea să ne slujim de materialele prime ce le aveam și să devenim mai bogați decât cei mai mari bogătași din ziua de azi. Să facem din civilizația noastră o binecuvântare cerească. Omul civilizat nu-i mai mult decât un sălbatic, cu mai multă experiență și mai multă înțelepciune, bineînțeles.

Să ne întoarcem, însă, la experiența făcută de mine.

Pe la sfârșitul lui martie 1845 am împrumutat o secure și am pornit spre pădurea de lângă lacul Walden, în apropierea căruia îmi pusesem în gând să-mi clădesc o casă. Și m-am apucat să dobor câțiva pini albi tineri ca lemn de construcție. E anevoie să te apuci de vreo treabă fără să te împrumuți cu ceva. Dar nu mai încape vorba că-i cel mai mărinimos mijloc de-a îndura ca semenii să se amestece în întreprinderea ta. Proprietarul securii, dându-mi-o, îmi spuse că ținea la ea ca la ochii din cap. I-am înapoiat-o și mai ascuțită decât mi-o dăduse. Lucram pe-o coastă încântătoare, acoperită cu pini, printre care îmi plimbam privilegiile peste lac și peste o rariște în mijlocul căreia se înălțau pini și hicori⁸³.

83. Hicori (*Carya*), specie de arbore asemănător nucului care se găsește în America de Nord. Denumire provenită probabil din dialectele nativilor americani powhatan sau algonquin.

Gheața lacului nu era încă topită toată. Ici și colo erau ochiuri descoperite în care apa se oglindea. În cele dintâi zile de lucru avură loc câteva fulguri de zăpadă. Dar, îndeobște când să iau trenul să mă întorc acasă, vedeam movilele de nisip galben prelungindu-se-n depărtare, scânteind în atmosfera cețoasă. Șinele luceau în soarele primăvărat și auzeam ciocârliă⁸⁴, *peweeea*⁸⁵ și alte păsări sosite ca să inaugurem împreună anul cel nou. Erau niște zile minunate de primăvară, în care iarna supărărilor omului⁸⁶ se topea toată ca și gerul pământului și-n care viața, după ce stătuse amorțită, începea să se-ntindă.

Într-o zi, ducându-mă să bag securea într-o baltă ca să se umfle lemnul, fiindcă-i făcusem o coadă nouă dintr-un hicolor verde, dădui cu ochii de-un șarpe vărgat care intră în apă, în fundul căreia rămase întins, fără să pară deloc stingherit cât stătui să-l privesc, adică mai bine de-un sfert de ceas, poate din pricină că era încă sub înrăurirea letargiei. Mi s-a părut că tot pentru asta și oamenii trebuie să stea în josnica și primitiva lor stare prezentă. Dacă oamenii ar simți înrăurirea primăverii primăverilor deșteptându-i, ei s-ar ridica negreșit la o viață mai înaltă, mai eterată. În diminețile geroase întâlneam altă dată în cale șerpi așteptând ca soarele să le dezghețe unele părți din corp, rămase amorțite și țeapâne.

La întâi aprilie plouă și gheața se topi. În zorii zilei, zori pline de-o negură deasă, auzii o găscă rătăcită de cârd, care trebuia să zboare pe dibuite de colo până colo, pe deasupra lacului, găgâind ca pierdută. Duhul negurii ai fi zis că era.

Câteva zile n-am făcut decât să tai și să fasonez chereștea, furci, căpriori, toate astea cu modesta-mi secure, fără să frământ cine știe ce gânduri savante, cântând pentru mine:

*Men say they know many things;
But lo! they have taken wings,
The arts and sciences.*

84. Aici e vorba de „madow-lark”, fluerar, care s-apropie de graur (n. tr.).

85. Nagățul sau ciovica (*Vanellus vanellus*), pasăre migratoare de baltă, având dimensiunile unui porumbel și coloritul penajului negru-verzui.

86. Shakespeare, *Richard al III-lea* (n. tr.)

*And a thousand appliances.
The wind that blows
Is all that anybody knows.*

Omul crede că știe multe;
N-are el oare aripile speranței –
Artele și științele,
Și toate aplicările lor.
Vântul care reînvie,
Asta e tot ce știe

Cioplui grinzile de căpetenie de șase degete pătrate, cea mai mare parte din furci numai pe două părți, căpriorii și bârnele numai pe-o parte, lăsând restul cu coajă. Așa că lemnăria mea era tot atât de dreaptă, dar cu mult mai puternică decât cea trecută prin fierăstrău. N-am lăsat nicio piesă nedăltuită și nescobită, ca să se potrivească bine la locul ei, pentru că mai împrumutasem de acum și alte unelte.

Zilele mele nu erau atât de lungi la pădure. Cu toate astea, îmi luam prânzul de obicei cu mine – pâine și unt – citind la amiază și ziarul cu care era învelit, stând între crengile tăiate de mine din pinii care dădeau îmbucăturii mele ceva din mirosul lor, fiindcă mâinile-mi erau acoperite de-un strat gros de rășină. Înainte de-a isprăvi, eram mai curând prietenul decât vrăjmașul pinilor, cu toate că doborâsem câțiva din ei. Eram mai curând prietenul, fiindcă făcusem mai de aproape cunoștință cu ei. Uneori se întâmpla ca cineva care se plimba prin pădure să fie atras de bocăniturile securii mele și să cislui⁸⁷ voios împreună printre așchiile pe care le scoteam, eu neîncetându-mi lucrul.

Pe la mijlocul lui aprilie, pentru că nu mă grăbeam la lucru deloc, chereștea casei mele, isprăvită, era aproape ridicată. Ca să am scânduri cumpărasem cocioaba lui James Collins, un irlandez care lucra la calea ferată din Fitchburg. Cocioaba lui James Collins era socotită ca foarte frumoasă. Când m-am dus s-o văd, Collins nu era acasă. M-am

87. Cu sensul de „a sta la taclale”.

plimbat mai întâi împrejurul ei, fără să fi fost văzut dinăuntru, într-atât de înfundată era fereastra și de sus așezată. Cocioaba era micuță, avea un acoperiș țuguiat și aproape nu putea fi văzută, înconjurată cum era de-un strat de bălegar, gros de șase picioare, pe care puteai să-l iei drept o grămadă de îngrășămintă. Partea cea mai sănătoasă era acoperișul, cu toate că soarele îl scorjise și-l făcuse în mare parte sfărâmicios. Nici pomeneală de prag. În schimb, o trecătoare obișnuită pentru păsări, pe sub scândura ușii... Doamna Collins se arătă în ușă și mă pofți să-mi arunc privirea și înăuntru. Apropierea mea făcu loc să intre mai înainte găinile. Înăuntru beznă. Cât despre podeală, doar câte-o scândură ici și colo, care n-ar fi putut suporta deplasarea și care în mare parte era acoperită cu murdărie; câte-o scândură jilavă și vâscoasă, care te umplea de fiori. Doamna Collins aprinse o lampă ca să-mi arate interiorul acoperișului și pereții și că podeaua se întindea până sub patul ei. Atrăgându-mi totodată luarea aminte să nu mă prăbușesc în beci, un fel de groapă de murdării, adâncă de două picioare. După propriile-i cuvinte, erau „niște minunate scânduri nepuse pe pământ, scânduri de jur împrejur și o bună fereastră” cu două geamuri întregi prin care mai odinioară ieșise pisica. Înăuntru mai era o sobă, un pat și o laviță, un copil gol-goluț, cum îl născuse mă-sa, o umbrelă de mătase, o oglindă cu rama aurită, o râșniță de cafea nou-nouță și brevetată, atârnată de o ramură de stejar, un junghi⁸⁸ și atât. Târgul fu repede făcut fiindcă între timp se întorsese și James. Aveam să plătesc în seara aceea patru dolari și douăzeci și cinci de cenți. Iar James avea să golească locul la cinci ceasuri și jumătate de dimineață, fără a mai vinde cuiva ceva, ca să intru în stăpânire la șase ceasuri. – Ar fi bine să fii acolo de dimineață, adăugă James Collins, pentru a preveni oarecare reclamații cam întunecate, de altminteri nedrepte, referitoare la chirie și la cărbuni... Asta era singura încurcătură, mă încredințăm James Collins... La șase ceasuri îl întâlnii pe cale, cu familia lui. Tot avutul lor – pat, râșniță de cafea, oglindă, păsări – era într-o

88. Pumnal.

mare boccea. Tot avutul lor, afară de pisică, ce fugise-n pădure, unde ajunsese pisică sălbatică și, după câte am auzit apoi, prinzându-și laba într-un laț de marmote, ajunsese în cele din urmă pisică moartă.

Am dărâmat această locuință chiar în dimineața aceea. I-am scos cuiele, și-am cărat-o cu încetul la marginea lacului, unde am spălat scândurile și le-am întins să se usuce și să se îndrepte la soare. Un sturz matinal scoase o notă-două în cinstea mea, cum treceam în harabă pe drumeagul pădurii.

Un tânăr, Patrick, îmi aduse la cunoștință că în timpul căratului, vecinul Seeley, un irlandez, trecea în buzunarele lui cuiele, crampoanele, piroanele încă bunicele, drepte și care se mai puteau bate. La întoarcere îl găseam înfipt să mă țină de vorbă, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, uitându-se cu ochii cei mai nevinovați la dărâmături. Seeley n-avea de lucru, cum zicea el, și era de față pentru a reprezenta asistența și a contribui să nu facă decât unele din acele fapte părute fără însemnătate, dar care aduceau cu răpirea zeilor Troiei.

Beciul mi l-am săpat pe coasta unei coline înclinată spre sud, pe locul unde-și avusese odinioară viziuna o marmotă [sau un țincul pământului]⁸⁹, printre rădăcini de oțetari și de mărăcini și alte urme de vegetație proastă, șase picioare pătrate pe patru adâncime, până la un nisipiș mărunțel în care cartofii nu puteau să înghețe pe o iarnă cât de geroasă. Laturile, fără a le căptuși, le-am lăsat înclinate. Soarele nestrăbătând niciodată până la ele, nisipișul avea să se țină. Nu mi-a trebuit mai mult decât două ceasuri până să isprăvesc. Și era pentru mine o plăcere deosebită să sap pământul. Pentru că nu există latitudine unde oamenii să nu scormonească solul ca să capete o temperatură egală. Sub cele mai mărețe case din oraș, se va găsi o hrubă în care să-și pună omul, ca odinioară, provizia lui de rădăcini sau de zarzavat. Și încă mult după ce clădirea va dispărea, posteritatea va găsi scobitura ei în pământ. Casa, de altminteri, nici nu-i decât un soi de tindă la intrarea unei viziuni.

89. Explicația îi aparține lui Mușoiu. Țincul, șuițul sau cățelul-pământului sunt denumiri regionale pentru marmotă, specifice Moldovei.

În sfârșit, pe la începutul lui mai, cu ajutorul unor cunoscuți, mai mult pentru a mă folosi de-un bun prilej de vecinătate decât pentru altă nevoie, casa îmi era ridicată. Nimeni n-a fost mai onorat decât mine dintre fondatorii de case. Și acești fondatori, trag nădejde, vor asista într-o zi la întemeierea unor și mai mărețe clădiri.

Am început să mă așez în casă la patru iulie, de îndată ce-i fu gata pardoseala și acoperișul, fiindcă scândurile trebuiau geluite cu îngrijire, c-un colț afară și cele pentru acoperiș lămbuite⁹⁰, ca să nu pătrundă printre ele ploaia. Înainte însă de a bate acoperișul, am pus la una din margini temelia unui hogeag⁹¹, aducând de la lac, pe colină, cu brațele mele, ca la vreo două care de pietre. Soba am construit-o după ce am isprăvit prășitul de toamnă, înainte de a fi fost nevoie de foc pentru încălzit, fierbându-mi până una alta bucatele afară, pe pământ, dimineața de timpuriu. Socotesc și acum că în unele privințe așa-i mai nimerit decât cum se obișnuiește și mai plăcut. Dacă se întâmpla vreo bură de ploaie înainte de-a mi se coace pâinea, înălțam deasupra focului câteva scânduri, mă așezam dedesubt, priveghindu-mi îmbucătura. Și petreceam ceasuri minunate așa. În timpul când mâinile îmi erau atât de ocupate, vreme de citit n-am avut. Dar petecele de hârtie spulberate de vânt, bucata de hârtie imprimată în care îmi era învelită îmbucătura, ca și cea întinsă ca față de masă îmi procurau tot atâta plăcere. Și, de fapt, pentru mine îndeplineau același rol ca și *Iliada*.

Nu-i rău de construit, încă și cu mai multă chibzuință decât mine, întrebându-te, bunăoară, unde-și găsesc baza în natura omului o ușă, o fereastră, un beci, o cămară și neridicând poate niciodată o clădire, fără a-i găsi o rațiune superioară trebuințelor tale vremelnice. Omul care-și construiește o casă are ceva din instinctul păsării care-și construiește

90. A îmbina două bucăți de lemn sau două scânduri.

91. Horn, coș.

cuibul. Dacă oamenii și-ar construi locuințele cu propriile lor mâini și și-ar agonisi hrana atât pentru ei, cât și pentru familiile lor, în chip simplu, cinstit, cine știe dacă facultatea poetică nu s-ar dezvolta îndeobște, așa cum cântă păsările îndeobște, după îmboldirea inimii lor. Din nenorocire, noi facem ca graurul și cucul, care-și clocesc ouăle în cuiburile pe care le-au clădit alte păsări și care nu încântă pe niciun călător cu cârâitul lor nearmonios. Vom lăsa noi oare neconținut plăcerea construirii dulgherului? La ce se reduce atunci arhitectura în experiența mulțimii oamenilor? În peregrinările mele n-am întâlnit niciodată măcar un om datat îndeletnicirii atât de simple și atât de naturale, care constă în a-ți construi singur casa. Pururea atârnăm de comunitate. Numai croitorul e a noua parte din om.⁹² Mai e și predicatorul, și negustorul, și fermierul. Unde va ajunge această diviziune de muncă? Și la ce slujește în cele din urmă? Negreșit, altul *poate* și cugeta pentru mine. Cu toate astea nu-i de dorit s-o facă, cu excluderea acțiunii mele de a cugeta pentru mine.

Ce-i drept, țara asta nu-i lipsită de ceea ce numim arhitecți și-am auzit vorbindu-se cel puțin de unul, stăpânit de ideea că e un fond de adevăr, o necesitate, prin urmare și-o frumusețe în construirea ornamentelor arhitecturale, ca și cum asta ar fi fost o descoperire pentru el. Din punctul lui de vedere, poate cu șart⁹³ [dar asta nu ca simplu diletantism]⁹⁴. Ca reformator sentimental în arhitectură, el a început prin cornișă, nu prin fundații, prin temelii. Pe când toată treaba era de știut cum să se pună un fond de adevăr în ornamentele pe care-i dat să le aibă orice drajeu, c-o migdală sau c-o alunică în el – cu toate că migdalele, după mine, sunt mai sănătoase fără zahăr –, de știut cum ar putea cineva să clădească atât pe dinăuntru, cât și pe dinafară, în chip cinstit, lăsând ornamentele să se orânduiască de la sine. Ce om înzestrat cu un grăunte de minte ar putea socoti că ornamentele sunt ceva exterior, numai încrustate. Că, dacă

92. Aluzie la zicătoarea: *Trebuie nouă croitori pentru a face un om (n. tr.)*.

93. Adică „cu îndreptățire”.

94. Traducerea lui Mușoiu este ezitantă aici. Mai apropiată de sensul textului lui Thoreau este formularea din ediția apărută în 1973 la Junimea: „(...) dar e numai cu puțin mai bine decât diletantismul de rând.” A se vedea Henry D. Thoreau, *Walden*, trad. de Ștefan Avădanei și Al. Pascu, Editura Junimea, Iași, 1973, p. 64.

broasca țestoasă are o țeastă⁹⁵ vârgată sau scoica culorile sidefate, de fildeş, ar fi după vreun contract ca cel ce-a adus locuitorilor din Broadway biserica Trinității? Omul nu trebuie să-și bată capul cu stilul arhitecturii casei sale, după cum broasca țestoasă nu-și bate capul cu cel al țestei sale. Și nu există soldat atât de trufaș care să caute să-și zugrăvească tocmai *culoarea* bărbăției sale pe steag. E treaba vrăjmașului s-o descopere. S-ar putea ca această culoare să se întunece, pusă la încercare.

Parcă îl văd pe omul aplecat deasupra cornișei pentru a murmura sfios îndoielnicu-i adevăr, căliților hălăduitori care, în realitate, cunosc adevărul mai bine decât el. Ceea ce observ ca frumusețe arhitecturală astăzi a venit, o știu, progresiv, dinăuntru în afară, din nevoile și caracterul locuitorului, care-i singurul constructor. A venit din oarecare sinceritate inconștientă, din oarecare noblețe, fără nicio îngrijire pentru aparență. Și dacă va fi dat să mai aibă loc vreun adaos de asemenea frumusețe, va fi precedat de-o egală frumusețe inconștientă de viață. Cele mai interesante locuințe din țara asta, zugrăvii o știu bine, sunt cele mai lipsite de pretenții: umilele cobârne⁹⁶ și case de țară din trunchiuri de copaci, îndeobște ale celor săraci. Găoacea, țeasta locuitorilor e viața, iar nu vreo particularitate de suprafață, particularitate care ar face ca suprafața să fie *pitorească*. Și căsuța suburbană a cetățeanului va fi tot atât de interesantă când viața acestuia va fi destul de simplă și de plăcută la înfățișare, când se va simți cât mai puțină silință în locuința-i, care ar urmări vreun anume efect de stil. Podoabele arhitecturii, în cea mai mare parte, sunt seci și nu va fi nicio pagubă pentru fond dacă un vânt de septembrie le-ar spulbera ca pe niște pene de împrumut. Cei ce n-au nici măslina, nici vin la beci, o pot duce și fără *arhitectură*. Ce-ar fi fost dacă lumea și-ar fi bătut atâta capul cu ornamentele de stil în literatură și dacă arhitecții *Bibliilor* noastre ar fi cheltuit atâta vreme la cornișele lor, cât cheltuiesc arhitecții bisericilor noastre? Lucrul se referă și la *beletristică* și la *frumoasele arte*, ca și la profesorii lor respectivi. Ceea ce interesează mai

95. Cu sensul de „carapace”.

96. Bordeie.

mult pe-un om e de-a ști cum sunt înclinate cele câteva capete de lemn de deasupra și dedesubtul lui și cu ce culoare să-și muruiască căsuța. Și lucrul ar avea oarecare însemnătate, dacă ar fi avut osârdia ca înclinarea și muruiala⁹⁷ să fie făcute de el. Dar sufletul hălăduitorului părăsindu-l, acestuia i-i totuna dacă i s-ar construi propriu-i sicriu – arhitectura mormântului –, „dulgher” fiind totuna cu „fabricant de sicrie”. Un om, în disperarea sau indiferența lui pentru viață, zice: „Lei de colea o mână de tină și-ți zugrăvești casa cu așa culoare”. La cea din urmă și strămtă casa a sa cugetă oare? Te joci de-a fața-dosul.⁹⁸ Cât de mare trebuie să-i fie răgazul! De ce să iei o mână de tină? Zugrăvește-ți mai curând casa cu culoarea ta; să se mohorască sau să roșească pentru tine. O întreprindere pentru a îmbunătăți stilul arhitecturii colibelor. Când o veți avea ticluită, eu vă voi aduce podoabele.

Înainte de venirea iernii îmi isprăvii și soba și-mi căptușii pereții pe dinafară cu șipci, ca să-i fac și mai impermeabili la ploaie, mi-i căptușii cu șipci grosolane și verzi, scoase din cea dintâi despicătură de trunchi. Marginile a trebuit să le îndrept cu gealul⁹⁹.

Și mi-am făcut astfel o casă acoperită cum se cuvine cu draniță¹⁰⁰, o casă tencuită, largă de zece picioare, lungă de cinsprezece, cu jambajul¹⁰¹ de opt picioare, prevăzută c-un pod și-un șopron, cu câte-o fereastră largă de fiecare parte, cu două trape, cu o ușă la un capăt și cu o sobă de cărămidă la celălalt.

Costul exact al casei mele, după prețul obișnuit al unor materiale ca acelea de care m-am slujit eu, fără a pune la socoteală munca, în întregime făcută de mine, e următorul. Și dau despre cost socoteală, fiindcă puțini oameni sunt în stare să spună cât îi costă casa până la ban. Și încă și mai puțini pot spune cât îi costă diferitele materiale în parte:

97. A zidi sau a acoperi pereții unei case cu tencuială sau var.

98. Cu sensul de „poți da cu banul”.

99. Rindea.

100. Scândurele subțiri și lungi, din lemn de brad și mai mari decât șindrila, care acopereau casele țărănești.

101. Fețele verticale laterale, de obicei decorate, ale ușilor și ferestrelor.

Scânduri. <i>Din căsoaie, cele mai multe.</i>	\$ 8.03½ ¹⁰²
Draniță pentru acoperiș	4.00
Șipci pentru laturi	1.25
Două ferestre de ocazie, cu geamuri	2.43
O mie de cărămizi vechi	4.00
Două butoaieșe cu var.	2.40 <i>Prea scump</i>
Păr de cal	0.31 <i>Berechet</i>
Fier pentru pervazul sobei	0.15
Cuie	3.90
Balamale și șuruburi	0.14
O clampă.	0.10
Cretă	0.01
Transport. <i>Mare parte cu spinarea mea</i>	1.40
Total	28,12½ dolari

Atâta tot ca material, afară de lemnul pentru cherestea, afară de piatră și nisip, la care, ca *squatter*,¹⁰³ aveam drept fără plată. Cu ceea ce mi-a rămas de la construcție, aproape fără să mai adaug, mi-am făcut și o mică magazie, alăturată.

Aș fi putut să-mi construiesc o casă care să întrecă în lux și măreție pe oricare alta de pe strada cea mare din Concord și care să nu mă coste mai multe parale.

Cu chipul acesta am găsit că un om de studiu, care dorește un adăpost, își poate face unul pe toată viața, cu un preț mai mic decât chiria anuală pe care altfel trebuie s-o plătească. Dacă am aerul să mă laud mai mult decât se cuvine, am îndreptățirea că mă laud mai mult pentru omenire decât pentru mine. Și nici slăbiciunile, nici nesăbuițele mele

102. Opt dolari și trei cenți jumătate (*n. tr.*).

103. *Squatter*. În America, cel care se stabilește pe pământul ce nu-i al lui (*n. tr.*).

nu pot reduce adevărul spuselor mele. Departe de orice lăudăroșenie și de orice ipocrizie – pleavă care-mi vine foarte greu a o alege din grâul meu și care mă supără mai mult decât orice – voi răsufli în voie și mă voi întinde în libertate asupra celor ce am de spus, într-atât e de mare ușurarea și pentru sistemul moral și pentru cel fizic. Și-s hotărât să nu mă fac din umilință avocatul diavolului.

În favoarea adevărului voi căuta să spun un cuvânt de folos. La colegiul din Cambridge¹⁰⁴ numai chiria unei camere de student, de abia mai mare decât a mea, e de treizeci de dolari pe an, cu toate că corporația colegiului a avut avantajul de-a construi vreo treizeci și două de asemenea camere, una lângă alta, sub același acoperiș. Și cei ce le ocupă îndură stinghereala numeroșilor și zgomotoșilor lor vecini, fără a mai pune la socoteală că locuiesc poate la al patrulea etaj.

Nu pot să mă împiedic de-a cugeta că, dacă am arăta mai multă adevărată înțelepciune în privința aceasta, nu numai că n-ar fi nevoie de atâta educație, fiindcă altminteri s-ar căpăta mai multă, ci cheltuiala pecuniară cerută de educație ar dispărea în mare parte. Comoditatea pe care o reclamă studentul, la Cambridge sau aiurea, e plătită de el sau de alții cu un sacrificiu de viață de zece ori mai mare decât s-ar face cu o organizare cum se cuvine, dintr-o parte sau alta. Lucrurile pentru care se cer mai multe parale nu-s acelea de care studentul are nevoie. Instrucția, de pildă, e un articol important în cheltuiala trimestrului, pe când pentru educația cu mult mai prețioasă care se capătă prin frecventarea celor mai cultivați dintre contemporani, nu-i nevoie de adăugat nicio sumă.

Un colegiu se întemeiază îndeobște printr-o subscripție de dolari și de cenți, după care, conformându-se orbește principiului unei diviziuni de muncă dusă la extrem – principiu căruia n-ar trebui să ne conformăm niciodată decât cu mare băgare de seamă – este chemat un antreprenor care face din lucrul acesta un obiect de speculă și se slujește de irlandezi sau de alți lucrători ca să așeze cuvenitele

104. America are și ea, ca și Anglia, un oraș universitar cu asemenea nume (*n. tr.*).

temelii. Pe când studenții, care trebuie să fie temeliile, se spune că se pregătesc pentru asta. Și pentru asemenea neghiobie trebuie să plătească generații întregi. Eu cred c-ar fi *cu mult mai bine* pentru studenți sau pentru cei care doresc să se folosească de asemenea lucru să meargă până la a pune singuri ei temelia. Studentul care-și asigură tihna și retragerea dorită, fugind sistematic de orice muncă, muncă trebuitoare omului, nu capătă decât o proastă și stearpă odihnă, rămânând păgubaș de experiența care numai ea face tihna îmbelșugată.

Dar, se va zice, crezi oare că studenții trebuie să se apuce de muncă chiar cu mâinile lor, nu cu capul? Cred că studenții n-ar trebui *să se joace* de-a viața sau să se mulțumească s-o *studieze*, iar comunitatea să-i întrețină în jocul acesta costisitor, ci s-o *trăiască* de-a binelea, de la început până la sfârșit. Și cum ar putea să învețe tinerimea să trăiască mai bine decât făcând din capul locului experiența vieții? Mi se pare că asta ar cultiva mintea tinerimii la fel ca și matematicile.

Dacă aș vrea ca un tânăr să învețe ceva din arte și din științe, de pildă, eu n-aș urma calea obișnuită, care constă în a-l trimite pur și simplu în vecinătatea unui profesor, unde se profesează și se practică orice în afară de știința și arta vieții – a supraveghea lumea prin telescop și microscop și niciodată cu ochii pe care ni i-a dat natura; a studia chimia sau mecnica, nu a învăța cum să ne facem pâinea și a ne da seama cum se câștigă; a descoperi noii sateliți ai lui Neptun, iar nu paiul ce-l ai în ochi, nici al cărui vagabond ești tu însuși satelit; sau de a te lăsa devorat de monștrii care roiesc în juru-ți, pe când contempli monștrii cuprinși într-o picătură de oțet. Care va fi făcut mai mare progres la sfârșitul unei luni: tânărul ce-și va fi fabricat cuțitașul cu ajutorul mineralului extras și topit de el, citind pentru asta tot ce e nevoie sau tânărul care în timpul acesta va fi urmat cursurile de metalurgie de la Institut și va fi primit de la tatăl său un cuțitaș de la Rodgers? Care-și va tăia oare cu mai multă probabilitate degetele?... Spre marea mea mirare, la ieșirea mea din colegiu luai

cunoștință că studiasem navigația... Credeți-mă, dacă m-aș fi coborât să dau o simplă raită prin port, aș fi știut despre navigație mult mai mult. Până și studentul *sărac* studiază și înțelege să profeseze doar economia *politică*, pe când economia vieții, sinonimă cu filosofia, nici nu-i profesată în chip sincer în colegiile noastre. Rezultatul e că, citind pe Adam Smith¹⁰⁵, pe Ricardo¹⁰⁶, pe Say¹⁰⁷, studentul băgă-n datorii ireparabile pe părintele său.

Ca și colegiile noastre, sunt sute de „perfecționări moderne”. Ne facem iluzii asupra lor. Nu-i totdeauna progres pozitiv. Diavolul continuă să ceară până la capăt pentru capitalul avansat și pentru numeroasele sale plasamente viitoare în aceste perfecționări, continuă să ceară o dobândă compusă. Invențiile noastre nu-s, de obicei, decât niște frumoase jucării care ne înlătură atenția de la lucrurile serioase. Nu-s decât niște mijloace perfecționate care urmăresc un sfârșit neperfecționat, sfârșit care, de altminteri, era foarte lesne de atins, ca și calea ferată de la Boston la New York... Ne batem capul să construim un telegraf magnetic de la Maine la Texas.¹⁰⁸ Se poate, însă, ca de la Maine la Texas să nu fie nimic important de comunicat. Și Maine și Texas să se afle în situația omului care, grăbit să se facă prezentat unei dame, pe cât de surdă, pe atât de distinsă, odată pus în prezența ei și cu capătul cornetului acustic în mână, să nu găsească nimic de spus. Ca și cum ar fi vorba de vorbit iute și nu în chip rațional...

Suntem nerăbdători de-a construi pe sub Atlantic un tunel și de-a apropia cu câteva săptămâni lumea veche de lumea nouă. Se poate însă ca cea dintâi noutate care ar veni să lovească vasta ureche căscată a Americii să fie că prințesa Adelaida a căpătat o tuse măgărească. Omul

105. Adam Smith (1723-1790), filosof și om politic scoțian considerat părintele economiei politice. *Avuția națiunilor* e lucrarea sa fundamentală.

106. David Ricardo (1772-1823), economist englez, reprezentant al „școlii clasice” de economie alături de Adam Smith, Thomas Malthus sau James Mill. Capătă o influență enormă în urma publicării volumului *Principiile de economie politică și impunere*.

107. Jean-Baptiste Say (1767-1832), economist francez și antreprenor, adept al pieței libere și al comerțului.

108. Thoreau scrie pe la jumătatea secolului al XIX-lea (*n. tr.*).

al cărui cal face o milă pe minut nu-i oricum cel care duce cele mai însemnate vești – nu-i un evanghelist, nici nu vine mâncând lăcuste sau miere sălbatică. Mă îndoiesc că Flying Childers¹⁰⁹ a dus vreodată măcar o baniță de grăunțe la moară.

Mi se spune: „Mă mir că dumneata nu pui ceva parale deoparte. Doar călătoriile-ți plac. Ai putea să iei trenul și să mergi azi la Fitchburg, să vezi localitatea.” Eu sunt însă mai înțelept. Am învățat că ajunge mai departe călătorul care merge pe jos. Și răspund prietenului: „Să presupunem c-am încerca să vedem care ar ajunge cel dintâi. Până la Fitchburg e o depărtare de treizeci de mile. Prețul biletului, nouăzeci de cenți. Aproape salariul pe o zi. Mi-aduc aminte de când salariile erau de șazeci de cenți pe zi pentru zilierii care au lucrat chiar la această cale ferată. Oricum, iată-mă pornit cu piciorul și ajuns la capăt pe înserate. Am călătorit așa săptămâni. În timpul acesta, dumneata vei fi lucrat ca să câștigi costul biletului și vei fi ajuns la un ceas oarecare din dimineață a doua zi, poate chiar în seara asta, dacă vei fi avut norocul să găsești de lucru la timp. În loc de-a merge la Fitchburg, dumneata stai de lucru cea mai mare parte din zi. Ceea ce dovedește că, dacă ar ajunge calea ferată să facă înconjurul lumii, eu cred că te-aș întrece la drum. Și fie c-ar fi să văd lumea, fie c-ar fi să fac o experiență, ar trebui să rup toate relațiile cu dumneata”.

Asta-i o lege universală, pe care nimeni nu o poate înlătura. Cât despre calea ferată, se poate zice și despre ea că nu face excepție. A face o cale ferată în jurul pământului, care să folosească întregului neam omenesc, înseamnă a nivela toată suprafața planetei. Oamenii au noțiunea nedeslușită că, dacă vor întreține destul de îndelungat activitatea ce o desfășoară, cu atâtea capitaluri pe acțiuni, cu atâtea sape și târnăcoape, în cele din urmă totul va rula în vreo parte, în nimica toată ca timp și pe nimic. Gloata se poate năpusti la gară și conductorul poate striga: „Toată lumea-n vagoane!”. Fumul odată împărășiat și aburul condensat se va vedea că ceea ce-a rulat, pentru puțini a rulat, restul a fost zdrobit

109. Numele vestitului cal de cursă de la începutul veacului al XVIII-lea (*n. tr.*).

și asta se va numi și va fi „un trist accident”. Nu mai încapă vorbă că pot ajunge să ruleze cei ce-și vor fi câștigat prețul locului lor. Cu alte cuvinte, dacă vor fi trăit destul de mult pentru asta. Dar probabil că, până atunci, își vor fi pierdut elasticitatea și orice dorință de călătorie. Chipul acesta de a-ți petrece cea mai frumoasă parte din viață câștigând bani, ca să te bucuri de-o libertate problematică în partea ei cea mai puțin prețioasă, îmi amintește de englezul care a plecat în India să strângă mai întâi avere, ca să se poată întoarce după aceea în Anglia pentru a duce o viață de poet. De ce n-a început prin a se urca mai degrabă la hulubărie¹¹⁰?

„Și ce”, strigă un milion de irlandezi ieșind la iveală din toate colibelee țării, „calea asta ferată pe care am construit-o noi, să nu fie oare un lucru bun?”

La care răspund: „Negreșit, *relativ* bun – adică ați fi putut face ceva mai rău. Dar aș fi dorit, fiindcă sunteți frații mei, aș fi dorit să fi putut să vă întrebunțați mai bine timpul decât frământând noroiul acesta.”

Înainte de a-mi isprăvi casa, dorind să câștig vreo zece-doisprezece dolari într-un chip cinstit și plăcut, pentru a face față cheltuielilor mele deosebite, am semănat aproape de casă cam la doi acri și ceva de pământ afânat, nisipos, mai ales cu fasole, o mică parte însă și cu cartofi, păpușoi, mazăre, napi. Lotul meu era în total de unsprezece acri, plantat în cea mai mare parte cu pini și hickori, și fusese cumpărat în timpul din urmă cu opt dolari și opt cenți acru. Un fermier spunea că nu era bun decât să colinde vererile pe el. N-am pus niciun fel de îngrășămintă în pământul acesta care, de altminteri, nu era al meu și pe care nu-l aveam decât ca *squatter*. Dar nici nu mă gândeam c-am să cultiv pe el cine știe cât și nici n-am prășit totul numaidecât. Arând am descoperit și o groază de buturugi care m-au asigurat pentru multă vreme de combustibil, lăsând în locul lor și mici rotocele de pământ mai gras, vegetal, lesne

110. Cu sensul de „pod”, „porumbar”.

de recunoscut toată vara după o mai îmbelșugată recoltă de fasole. Uscăturile, în cea mai mare parte fără valoare comercială, care se găseau la spatele casei, ca și lemnul plutitor de pe baltă, mi-au mai dat de-ajuns și de rămas combustibil.

Pentru arat a trebuit să închiriez o pereche de cai și să tocmesc un om, coarnele plugului ținându-le eu. Cheltuielile mele pentru primul sezon cu unelte, sămânță, muncă și altele, s-au urcat la 14 dolari și 72 de cenți jumătate. Porumbul de sămânță l-am căpătat. N-ajungi la o sumă apreciabilă decât dacă semeni mai mult. Am descoperit douăsprezece banițe de fasole și optsprezece cartofi, fără a mai pune la socoteală mazărea și porumbul cel verde. Porumbul galben și napii fură prea târziu ca să producă ceva.

Venitul firmei mele, în total, fu de:

Dolari.	23.44
Scăzând cheltuielile	14.72½
Rămân	8.71½ dolari

Afară de ceea ce am consumat și de ceea ce aveam de rezervă în timpul acestei evaluări [adică 4,50 de dolari]¹¹¹, totalul rezervei valorând mai mult decât mâna de iarbă pe care n-am lăsat-o să crească. Făcând bine socoteala, cu alte cuvinte având în vedere însemnătatea unui suflet omenesc și însemnătatea vremii fugare, cu tot timpul scurt luat de încercarea mea, pot zice că în parte tocmai din pricina acestui caracter trecător al încercării mele cred că am câștigat mai bine decât orice fermier din Concord într-un an.

În anul următor am procedat și mai bine, pentru că mi-am întors cu hârlețul pământul de care am avut trebuință, cam la o jumătate de acru. Și, prin experiența ultimului an, fără să mă las înrâurit de vestitele lucrări despre agricultură ale lui Arthur Young¹¹² (ca și ale altora), am

111. Pasaj omis de Mușoiu din traducerea sa.

112. Arthur Young (1741-1820), gânditor englez și militant pentru drepturile agricultorilor, a publicat cărți în domeniile agriculturii, economiei sau statisticii sociale.

aflat că, dacă am trăit modest și n-am mâncat decât ceea ce am produs, fără să producem mai mult decât mâncăm, iar apoi să schimbăm pe-o câtime neîndestulătoare de lucruri pe cât de luxoase, pe atât de costisitoare, ar trebui să cultivăm numai câteva prăjini de pământ. Și-ar fi mai avantajos să sapi pământul decât să te slujești de boi ca să-l ari; să schimbi din când în când pământul decât să-l îngrași. Și toată munca cerută de ferma ta ai putea-o face, cum s-ar zice, cu mâna stângă, în momentele tale pierdute din vară. Cu chipul acesta nu te-ai mai fi legat de-un bou, de-un cal, de-o vacă sau de-un porc, ca acum. Țin să mă lămuresc cu nepărtinire în privința aceasta, ca cineva care n-ar fi interesat în izbânda sau neizbânda alcătuirii economico-sociale actuale.

Eu eram mai independent decât orice fermier din Concord pentru că nu eram înlănțuit nici de casă, nici de fermă. Și puteam să urmez în tot momentul curba spiritului meu, curbă de altminteri foarte întortocheată. Fiind mult mai liber în afacerile mele decât ceilalți oameni, chiar de mi-ar fi ars casa, chiar dacă recolta nu mi-ar fi produs nimic, n-aș fi stat deloc mai prost cu afacerile decât înainte.

Îmi vine a crede că oamenii păzesc mai puțin turmele, decât păzesc turmele oamenii. Și turmele sunt mai libere parcă. Oamenii și boii fac schimb de muncă, dar dacă am avea în vedere numai timpul necesar, am vedea că boii au mai mult avantaj, fiindcă ferma lor e mai mare. Și omul furnizează și el o parte de muncă de schimb, în cele șase săptămâni ale lui de cosit și de strângerea fânului, ceea ce nu este o jucărie.

Neapărat o nație care ar trăi în toate privințele în chip simplu, cu alte cuvinte o nație de filosofi, n-ar săvârși niciodată negliobia de-a se sluji de munca animalelor. Negreșit că n-au existat încă (și nici nu pare că vor exista atât de curând) nații de filosofi. Și poate nici nu-i atâta nevoie de așa ceva. Cu toate astea, eu n-aș fi domesticit niciodată un cal sau un taur, nici nu i-aș fi luat în pensiune ca să-i hrănesc, în schimbul unei munci ce-ar fi putut-o face pentru mine. N-aș fi făcut-o de frică să nu ajung un *cava-lier* sau un *bou-vier*. Dacă cu chipul acesta societatea se socoate mai câștigată, putem fi noi oare siguri că ceea ce e câștig pentru

un om, nu-i cumva o pierdere pentru altul și că grăjdarul are aceleași motive să fie mulțumit, ca și stăpânul lui?

Presupunând că, fără asemenea ajutor, unele lucrări publice, a căror glorie omul o împărtășește cu boul și cu calul, n-ar fi fost săvârșite, urmează oare că, în cazul acesta, omul n-ar fi putut săvârși singur niște lucrări mai vrednice de el? Când oamenii se apucă să facă o lucrare nu numai curat de prisos sau artistică, ci de lux și fără nici o temeinicie, cu ajutorul cailor și-al boilor, nu mai încapă vorbă că un număr din ei fac toată munca de schimb cu caii și cu boii, cu alte cuvinte devin sclavii celor puternici. Astfel, omul nu se trudește numai pentru animalul din sine, ci, ca un desăvârșit simbol, se trudește pentru animalul din afară de sine.

Cu toate clădirile solide, durate din cărămidă sau piatră, prosperitatea fermierului se măsoară încă după gradul cu care pătulul acoperă cu umbra lui casa. Orașul acesta se spune că are cele mai mari case de boi, de vaci și de cai. Și nu e mai prejos nici în privința clădirilor publice. Cât despre sălile menite unui cult liber sau unui grai liber, sunt puține de tot în ținut.

De ce n-ar căuta oare națiile să se nemurească mai mult prin puterea lor de cugetare abstractă decât prin arhitectura lor? Cu cât e mai minunată poema indiană *Bhagavad Gîta*¹¹³ decât toate ruinele Orientului!

Turnurile și templele sunt luxul prinților. Un spirit simplu și independent nu se trudește după [dorința] sau invitația vreunui prinț. Geniul nu-i la cheremul unui împărat, nici al materialelor lui de argint, de aur sau de marmură, decât într-o slabă măsură. Aș vrea să știu de ce să se cioplească atâta piatră? În Arcadia, când am fost, n-am văzut deloc ciocănindu-se piatra. Națiile au nesăbuita ambiției să-și perpetueze memoria prin grămada de pietre ce lasă în urmă. Ar fi cu mult mai bine dacă s-ar trudi tot atât să-și îndulcească și să-și lustruiască moravurile. Un singur fapt de bun simț ar trebui să fie mai memorabil decât un monument înalt până la lună. Eu sunt mai bucuros să văd

113. *Bhagavad Gîta* sau *Cântecul divin*, vechi text epic sanscrit.

pietrele la locul lor, unde sunt. Măreția Tebei a fost o măreție vulgară. Mult mai cu judecată e brâul de piatră care mărginește ogorul unui om cinstit decât o Tebă cu o sută de porți, cu atât mai depărtată de scopul adevărat al vieții.

Religia și civilizația – care-s barbare, păgânești – clădesc temple splendide, fără a clădi ceea ce s-ar putea numi creștinism. Cea mai mare parte din piatra pe care o lucrează o nație, apucă numai calea mormântului ei. Nația se îngroapă de vie.

Cât despre Piramide, ceea ce e mai uimitor e că s-au găsit atâția oameni atât de înjosiți, care să-și petreacă viața zidind un mormânt destinat vreunui tâmpit ambițios, pe care ar fi fost mult mai cuminte și mai bărbătește să-l înce în Nil și să-i arunce după aceea hoitul la câini. Poate le-aș găsi vreo îndreptățire acestor oameni, dar n-am vreme s-o caut. Cât despre religia și iubirea de artă a ziditorilor, această religie și această iubire de artă sunt aproape aceleași pe tot globul, fie că clădirea ar fi un templu egiptean, sau Banca Statelor Unite. Costă mai mult decât fac. Marele resort e vanitatea, asistată de iubirea de usturoi și de pâine cu unt. Mr. Balcon, tânăr arhitect, plin de viitor, desenează clădirea pe scoarța Vitruvelui¹¹⁴ său cu creion tare și cu rigla. După aceea lucrarea e dată lui Dobson și Fii, cioplitori de piatră și, după ce treizeci de veacuri încep să-și închidă ochii asupra-i, omenirea prinde să și-i deschidă pe-ai ei. Cât despre înaltele noastre turnuri și monumente, a fost odinioară în orașul acesta un creier aprins care a încercat să străpungă pământul până în China și a mers atât de departe încât, după spusa lui, a și auzit oalele și cratițele chinezilor fierbând. Dar eu cred că nu m-aș abate din drumul meu ca să admir groapa pe care-a făcut-o. Cât despre monumentele din Apus și din Răsărit, sunt destui oameni care să se intereseze de cei ce le-au zidit. Din partea mea, mi-ar plăcea să cunosc mai degrabă pe cei ce nu le-au zidit, cei care au fost mai presus de asemenea nimicuri.

114. Vitruve, arhitect roman, autorul tratatului *De architectura* (n. tr.).

Dar să ne întoarcem la statistica mea.

Datorită unor lucrări de hotărnicie, de tâmplărie, unor zile de altfel de lucru săvârșit în sat între timp – fiindcă eu număr tot atâtea meșteșuguri câte degete am – am câștigat 13 dolari și 34 de cenți. Cheltuiala hranei pentru opt luni, adică de la 4 iulie până la 1 martie, timp pentru care am făcut socoteala, cu toate că am trăit la Walden peste doi ani – lăsând la o parte cartofii, porumbul verde și mazărea ce-am semănat și fără să țin seama de rezerva ce mai aveam în păstrare la data evaluării –, cheltuiala hranei fu:

	Dolari
Orez	1.73½
Melasă	1.73 <i>Forma cea mai ieftină de zaharină</i>
Făină de secară	1.04¾
Făină de păpușoi	0.99¾ <i>Mai ieftină decât secara</i>
Carne de porc	0.22
Frunte de făină	0.88
<i>Mai scumpă decât cealaltă făină și ca bani, și ca plictiseală</i>	
Zahăr	0.80
Untură	0.65
Mere	0.25
Mere uscate	0.22
Patate	0.10
Un bostan	0.06
Un harbuz	0.02
Sare	0.03

Ei da, am mâncat de 8 dolari și 74 de cenți cu totul. Și n-aș mărturisii crima cu atâta neobrăzare, dacă n-aș ști că cea mai mare parte dintre cititorii mei sunt tot atât de criminali ca și mine și că faptele și gesturile lor, dac-ar fi imprimare, n-ar avea o mai bună înfățișare. În anul următor mi-am adăugat din când în când și alt fel de bucate, de pește, la prânz. Odată am mers până la a ucide o marmotă care-mi făcea stricăciuni la

fasole – își pregătea transmigrarea, cum ar zice-un tătar – și-am mâncat-o, mai mult de curiozitate. Dar dacă mi-a procurat o plăcere momentană, cu tot mirosul ei aparte, mi-am dat seama că, în cele din urmă, n-ar fi fost un bun obicei, chiar dacă ar fi fost ca marmotele să fie preparate de măcelarul din sat.

Îmbrăcămintea și câteva cheltuieli suplimentare, pentru același timp, oricât de puțin ar conta lucrul acesta, s-au urcat la:

	Dolari
	8.40¾
Uleiul și câteva unelte de gospodărie	2.00

Așa că toate cheltuielile scoase din buzunar, afară de spălat și cârpit, în mare parte făcute afară din casă și-a căror socoteală încă nu am primit-o – și pe căile astea se duc mai ales banii în această parte de lume –, cheltuielile au fost:

Casa	28.12½
Ferma, pe un an	14.72½
Hrana pe opt luni	8.74
Îmbrăcămintea și altele, pe opt luni	8.40¾
Uleiul și diverse, pe opt luni	2.00
Total	61.99¾ dolari

Mă adresez acum aceluia dintre cititorii mei care trebuie să-și câștige viața. Pentru a face față acestor cheltuieli, am vândut ca produse de fermă:

Dolari	23.44
Câștigați prin muncă zilnică	13.34
Total	36.78 dolari

Scăzând acest din urmă total din suma cheltuielilor, rămâne o balanță de 25 dolari 21 cenți ¾ pe de-o parte, balanță care reprezintă

aproape toate mijloacele datorită cărora am făcut începutul, și măsura cheltuielilor care trebuiau prevăzute, iar pe altă parte, afară de răgaz, de independență și sănătate astfel asigurate, o casă confortabilă pentru cât mi-ar fi plăcut mie s-o locuiesc.

Statistica mea, oricât de accidentală și, prin urmare, de puțin instructivă ar putea să pară, fiind destul de completă, are tocmai prin asta o oarecare valoare. N-a rămas nepus la socoteală nimic. De unde rezultă că toată hrana m-a costat în bani cam douăzeci și șapte de cenți pe săptămână. Și s-a alcătuit, vreme de aproape doi ani, din secară și făină de păpușoi, fără plămădeală, din cartofi, orez, puțină carne sărată de porc, melasă, sare, iar băutura – apă. S-ar fi convenit să trăiesc mai cu seamă cu orez, eu care iubeam atât de mult filosofia Indiei.

Pentru a preîntâmpina obiecțiile vreunui cărcotaș învechit, pot spune că, dacă prânzeam uneori afară din casă, cum am făcut totdeauna și cum cred că voi mai avea prilejul să fac, a fost adesea în dauna orânduiei mele domestice. Dar prânzirea afară din casă fiind, de altminteri, un fapt obișnuit, nu știrbește întru nimic o stare comparativă ca a mea.

În cei doi ani ai mei de experiență am constatat că ar trebui mult mai puțină trudă ca să ne procurăm hrana trebuitoare, chiar la latitudinea asta. Că un om poate urma un regim tot atât de simplu ca și animalele, păstrându-și sănătatea și puterea. Eu am prânzit cât se poate de bine, simplu, cu un fel de mâncare din iarbă grasă (*Portulaca oleracea*), pe care am cules-o din lanul meu de grâu, am fiert-o și-am sărat-o. Îi dau și numele latinesc fiindcă numele vulgar e prea savuros. Și, spuneți-mi, ce poate dori mai mult un om cu judecată în timp de pace, la prânzul de amiază, decât un număr îndestulător de știuleți de păpușoi verzi, fierți și sărați? Chiar și mica varietate de care mă foloseam eu era mai mult un hatâr făcut poftei decât sănătății.

Cu toate astea, oamenii merg până acolo încât cel mai adesea mor de foame, nu din lipsa celor ce le-ar fi de nevoie, ci din pricină că le lipsește luxul. Și cunosc o femeie, foarte cumsecade, care-și închipuie că fiul ei și-a prăpădit viața fiindcă s-a mărginit să nu bea decât apă.

Cititorul va lua aminte că eu tratez subiectul mai mult din punct de vedere economic decât dietetic. Și nu se va aventura să pună la încercare sobrietatea sau cumpătarea mea, fără să-i fie cămara încărcată cum se cuvine.

PÂINEA am început s-o fac curat din făină de păpușoi, cu sare, adevărate „*hoecakes*”¹¹⁵ pe care le uscam afară la foc pe-o șindrilă sau pe-un capăt de scândurică tăiată cu fierăstrăul, rămasă de la facerea casei. Am mai încercat cu frunte de făină¹¹⁶. În cele din urmă, am găsit un amestec de secară și de făină de păpușoi, destul de potrivit și gustos.

Pe răcoare nu era puțină petrecere de-a usca mai multe pâinișoare din asemenea aluat, unele după altele, priveghindu-le și întorcându-le cu grija ce-o are egipteanul de ouăle lui, care așteaptă să scoată pui. Pâinișoarele pe care le coceam erau atâtea adevărate roade de cereale, care aveau pentru mine o miroznă¹¹⁷ ce amintea pe aceea a unor nobile roade, miroznă pe care-o rețineam cât mai mult, învelindu-le c-un ștergar.

Am făcut un studiu din arta, pe cât de veche, pe atât de necesară, de-a face pâine, consultând toate autoritățile primitive, până la cea dintâi născocire a genului fără plămădeală, când, de la sălbăticia cu nuci și cu cărnuri, oamenii au ajuns mai întâi la dulceața și la rafinamentul acestui regim. Și, înaintând încetul cu încetul în studiul meu, trecui prin acea înăcreală întâmplătoare a aluatului, din care se presupune că s-a luat deprinderea plămădelii, prin diferitele fermentări de pe urmă, până ce-am ajuns la „pâinea bună, proaspătă și sănătoasă”, susținătoarea vieții. Plămădeala, pe care unii o socotesc sufletul pâinii, acel *spiritus* care umple țesutul ei celular, care se conservă cu religiozitate [ca focul

115. Turte mici de făină de păpușoi, obișnuite în Statele Unite (*n. tr.*).

116. Cu sensul de „făină de calitate superioară”.

117. Mireasmă.

vestal]¹¹⁸ – vreo prețioasă sticlă, presupun, transportată la începutul pe bordul lui *Mayflower*¹¹⁹, această plămădeală a fost o afacere pentru America, iar acțiunea ei se ridică, se umflă și se răspândește mereu în valuri cerealiere, în toată țara –, cuibul sau drojdia plămădelii mi-o procuram regulat și cu sfințenie din sat, până ce, în sfârșit, într-o bună dimineață, uitând prescripțiile, plămădeala mi-am opărit-o.

Datorită acestei întâmplări descoperii că plămădeala nu era tocmai neapărată – pentru că descoperirile mele n-aveau loc după metoda sintetică, ci după metoda analitică – și nu m-am mai slujit de plămădeală de atunci. Cu toate că multe gospodine m-au asigurat în mod serios că fără plămădeală nu putea fi pâine bună și sănătoasă, iar oamenii de o vârstă înaintată profeteau o apropiată sleire a puterilor noastre vitale, eu am găsit însă că plămădeala nu era un element atât de esențial și, după ce m-am lipsit de dânsa un an, mă găsesc totuși în mijlocul celor vii. Și mă mai bucur c-am scăpat de pacostea de-a plimba în buzunarul meu o sticlă plină, căreia i se întâmpla câteodată să-i sară dopul și să-și descarce conținutul, spre scârba mea. Mai nimerit e să fie lăsată deoparte. Omul e un animal care se poate deprinde mai bine decât oricare altul cu toate climatele și cu toate împrejurările. Ceva mai mult, în pâinea mea n-am pus nici sare, nici sodă, nici alt acid sau alcali. Am făcut-o după rețeta dată de Marcus Porcius Caton, cam cu două veacuri înainte de Isus Hristos: *Panem depsticum sic facito. Manus mortariumque bene lavato. Farinam in mortarium indito, aquae paulatim addito, subigitoque pulchre. Ubi bene subegeris, defingito, coquitoque sub testu.* Ceea ce, după mine, înseamnă: „Pâinea frământ-o așa: spală-te bine pe mâini și spală tot așa și covata. Pune în covată făină, moaie-o cu apă încet-încet și frământă bine de tot. Odată bine frământat aluatul, dă-i forma și coace-l sub țest¹²⁰”. Cu alte cuvinte, într-un cuptor. Niciun cuvânt despre

118. Pasaj omis de Mușoiu.

119. Vasul care i-a transportat pe primii puritani englezi din Anglia înspre Lumea Nouă.

120. Obiect de lut ars, având forma unui clopot, sub care se pun la copt pâinile pe vatra încinsă.

plămădeală. Dar eu nu m-am slujit totdeauna de această susținătoare a vieții. Uneori, din pricina sleirii pungii mele, îi duceam dorul câte-o lună de zile, de nu mai bine.

Nu-i locuitor în Noua Anglie care să nu poată cultiva cu înlesnire toate elementele pâinii sale (în această țară, secară și porumb), fără să atârne pentru procurarea acestor elemente de vreo piață depărtată, flotantă. Cu toate astea, atât de departe suntem de simplitate și de independență încât în Concord rar găsești făină proaspătă și dulce în prăvălii. Iar *hominy*¹²¹, ca și porumbul sub o formă mai grosolană, se întrebuintează cu totul rar. De cele mai multe ori fermierul dă vitelor și porcilor grăunțele producției sale și cumpără de la prăvălie mai scump o făină care nu-i nici mai sănătoasă măcar. Eu puteam să-mi produc cu înlesnire o baniță, dacă nu două, de secară și de porumb, pentru că secară crește în pământul cel mai sărac, iar porumbul nu cere un pământ mai bun. Puteam să macin într-o rășniță de mână și să scap fără orez și fără carne de porc. Și dacă era nevoie de ceva dulce, am descoperit prin experiență că puteam scoate o foarte bună melasă, fie din bostani, fie din sfeclă. Și-am găsit că, răsădind pur și simplu câțiva arțari¹²², melasa mi-o procuram și mai lesne. Iar până la creșterea acestor arțari mă puteam sluji de diferite succedane sau extrase, în afară de cele pomenite. „Pentru că”, așa cântau strămoșii:

*We can make liquor to sweeten our lips
Of pumpkins and parsnips and walnut-tree chips.*

Noi știm să facem o licoare ce îndulcește buzele,
Din bostan, din păstârnac și din surcele de nuc.¹²³

Cât despre sare, acest produs de băcănie atât de vulgar, ca să mi-o procur era de ajuns o vizită la țărmul mării, dacă n-aș fi găsit cu cale să

121. *Hominy*, cocă de porumb, foarte cunoscută în America și care se cumpără crudă pentru a se pune la copt (*n. tr.*).

122. Arțar de zahăr, originar din nordul Statelor Unite și din Canada (*n. tr.*).

123. Versuri scoase dintr-un cântec intitulat *Plectisellele Noii Anglii*, alcătuit de unul dintre cei dintâi coloni, cântec care trece drept cea mai veche compoziție americană cunoscută (*n. tr.*).

renunț cu totul la sare. Ceea ce m-ar fi făcut negreșit să beau mai puțină apă. Nu știu dacă indienii au alergat după sare vreodată.

Astfel, în privința HRANEI puteam să n-am nevoie de niciun fel de comerț și de niciun schimb. Și, având la îndemână și-un adăpost, rămănea să-mi mai procur doar îmbrăcăminte și combustibil. Pantalonii ce-i port acum sunt țesuți într-o familie de fermieri. Lăudat fie cerul că se mai găsește atâta virtute în om! Pentru că eu privesc decăderea de la fermier la lucrător, tot atât de mare și de răsunătoare ca și aceea de la om la fermier.

COMBUSTIBILUL într-o țară nouă e atât de mult încât n-ai ce face cu el. Cât despre sălășluire, dacă nu mi-ar fi fost îngăduit să mă așez pe un pământ care nu era al meu, n-aș fi avut decât să cumpăr un acru, cu prețul cu care se vânduse pământul pe care-l cultivam – și anume, cu opt dolari și cu opt cenți. Dar eu credeam că mai spoream încă valoarea pământului stabilindu-mă pe dânsul ca *squatter*.

Există o categorie de necredincioși care-mi pun uneori întrebări ca aceasta: „Crezi dumneata că ai să poți trăi numai cu legume?”. Ca să ajung numaidecât la rădăcina afacerii – pentru că rădăcina-i *credința* – am obiceiul să răspund unor asemenea oameni că eu pot trăi și cu cuie de saboți. Dacă ei nu pot înțelege asemenea lucru, n-am ce le face. Cât mă privește, nu fără plăcere aflu că se încearcă experiențe de felul celei următoare. Bunăoară aud că un tânăr a căutat să trăiască cincisprezece zile cu porumb uscat, cu porumb de pe ciocălău¹²⁴, cu grăunțe, cu alte vorbe slujindu-se de dinții săi drept piuliță. Neamul verighetelor a încercat același lucru, cu destulă izbândă. Neamul omenesc nu poate rămâne străin de aceste experiențe, chiar dacă s-ar găsi câteva babe ce nu vor putea să le încerce sau care, având venitul din mori, s-ar alarma din această pricină.

124. Cocean, știulete de porumb.

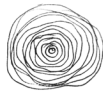
MOBILIERUL meu, fabricat în [cea mai mare] parte de mine, pentru că n-a mai rămas nimic de pus la socoteală și care să mă fi costat ceva, mobilierul meu se alcătua dintr-un pat, o masă, un pupitru, trei scaune, o oglindă de trei degete diametru, un clește, un grătar, un ibric, o cratiță, o tigaie, o lingură, un străchinois de spălat, două cuțițe și două furculițe, trei farfurii, o ceașcă, un linguroi, o ulcică pentru ulei, o ulcică pentru melasă și o lampă bronzată. Nimeni nu-i atât de sărac încât să fie nevoit să se așeze pe un bostan. Ar însemna lipsă de energie. În șurile din sat sunt însă o mulțime de asemenea scaune care mie îmi plac mai mult și care nu costă decât osteneala de-a le lua.

Mobilier... Slavă Domnului, eu sunt în stare să mă așez sau să stau în picioare fără ajutorul unei odăi încărcate cu mobilă. Cui să-i fie rușine, dacă nu unui filosof, văzându-și mobilierul încărcat într-un car, înșirând drumul, expus la lumina soarelui și la privirile oamenilor, mizerabil inventar de lăzi goale? Mobilierul lui Cocoloș. N-am putut niciodată spune, când mi-am aruncat ochii la asemenea care, dacă erau ale unui așa-numit bogat sau ale unui sărac; posesorul părea întristat totdeauna de sărăcie. Într-adevăr, cu cât ai mai multe lucruri de felul acesta, cu atât ești mai sărac. Toate aceste care par încărcate cu cuprinsul unei duzini de bordeie sau de colibe. Și dacă o singură colibă e săracă, toată încărcătura cuprinde de douăsprezece ori mai multă sărăcie. La urma urmei, de ce te *muți*, dacă nu ca să scapi de calabalăcul ce-l ai, care-ți *mănâncă* viața? Dacă nu ca să treci, în cele din urmă, în altă lume mobilată din nou și pe asta să o dai focului? Ca și cum toate aceste lațuri și-ar fi atârnat la cingătoare, fără să fie cu puțință a te mișca unde te-ar trage undița s-o arunci, fără să tragi toate lațurile, să-ți tragi lațul cu tine. Ferice de vulpea care-și lasă coada în laț. Există o rozătoare, șobolanul moscat, care își va tăia cu dinții până și a treia labă numai ca să-și capete libertatea din nou.

Nu-i deloc de mirare că omul și-a pierdut sprinteneala. De câte ori nu se întâmplă să ajungă la un punct mort? „Rogu-te, domnule, ce înțelegi dumneata prin punct mort?” Dacă ești un vizionar, nu vei întâlni un om în urma căruia să nu descoperit tot ce are, ba și destul din ce se

preface că n-are, până și vasele de bucătărie și toate lepadăturile pe care le strânge fără a vrea să le ardă, toate la care pare înhămat, trăgându-le după dânsul cum poate. Cred ajuns la un punct mort pe cel care, după ce a străbătut un nod de pădure sau după ce a trecut poarta, nu-și poate urni mai departe droaga¹²⁵ lui cu mobilierul. Eu nu mă simt deloc atins de compătimire când aud pe-un om chipeș, stabilit bine, liber în aparență, bine-nchegat, încălțat bine, vorbind de „mobilierul” lui asigurat sau nu. „Ce să fac oare cu atâta mobilier?” – strălucitul meu fluture s-a încurcat într-o pânză de păianjen, pe cât se vede. Chiar și cei care multă vreme par să nu aibă nimic, cercetând bine, veți descoperi c-au adunat ceva, în podul sau în magazia cuiva. Eu privesc Noua Anglie de azi ca pe un vechi gentleman care călătorește cu mult bagaj, vechituri strânse în cursul unei îndelungate gospodării și pe care nu s-a îndurat să le ardă: cufăr mare, cufăr mic, carton de pălărie, pachet – de aruncat cele trei dintâi, cel puțin. În zilele noastre, e mai presus de puterile unui om sănătos să-și ia patul și să umble. Aș povățui negreșit pe cel bolnav să nu se mai îngrijească de pat și s-o șteargă. Când mi se întâmpla să întâlnesc vreun pribeag imigrant cumpănindu-se¹²⁶ sub bocceaua lui, în care era tot ce avea – ai fi zis o enormă tumoare crescută la ceafă – înduișoarea mea nu era că avea numai atât, ci că avea *atât* de purtat.

Dacă mi s-ar întâmpla mie să-mi târâi lațul, aș avea grijă să-mi fie cât mai ușor și să nu mă prindă de vreo parte vitală. Dar poate cel mai înțeleptesc lucru ar fi de-a nu pune niciodată laba în laț.

Aș vrea să mai spun, în treacăt, că pe mine perdelele nu mă costă nimic, fiindcă n-am alți curioși de care să mă feresc decât doar soarele și luna. Luna n-are să facă să mi se corăsească¹²⁷ laptele, nici n-are să-mi strice bucatele. După cum soarele n-are să-mi strice mobila și n-are să-mi

125. Căruța de gunoi.

126. Cu sensul de „a se clătina”.

127. Să se brânzească, să se prindă.

păteze covorul. Iar dacă uneori se va arăta prea călduros prieten, găesc tot mai bună economie să mă retrag după vreo perdea furnizată de natură, decât să adaug un simplu articol de amănunt la câte am. O prietenă mi-a dăruit odată o rogojină. Cum n-am avut însă nici loc de prisos în casă, nici timp de prisos, în casă sau afară, s-o scutur, am rugat-o să mă scutească. Preferând să-mi șterg picioarele pe iarba din fața casei. Răul e mai bine să-l înlături de la început.

Nu de mult am asistat la vânzarea lucrurilor unui diacon, fiindcă viața nu-i fusese neprielnică:

The evil that men do lives after them

Răul făcut de oameni le supraviețuiește.¹²⁸

Ca totdeauna, vechiturile care începuseră a se aduna încă de pe când îi trăiau părinții, erau cele mai multe. Până și un vierme solitar uscat în grămadă. Și, după ce stătuseră o jumătate de veac în pod sau în alte colbăite unghere, calabălăcurile acestea nu era arse. În loc de-un *autodafeu*, foc de bucurie sau de o purificatoare distrugere, era vorba de-o *vânzare la licitație* sau de prefacerea acestor lucruri în plusvaloare. Vecinii s-au adunat în grabă să le cerceteze. Le-au cumpărat pe toate, transportându-le cu băgare de seamă în podul lor sau în alte unghere, unde să le bată colbul și să rămână până la împărțeala și-a avutului lor, când vor avea să fie puse din nou pe drum. Omul ce moare pulberea se alege de el.

Obiceiurile unor triburi sălbatice poate că n-ar fi rău să fie imitate de noi. Cu toate că aceste triburi mai mult se prefacă și aruncă anual vechiturile la gunoi.¹²⁹ Ideea lucrului o au, fie că realitatea corespunde sau nu.

N-ar fi oare de dorit să celebrăm și noi un asemenea „busk”, sau o asemenea „*sărbătorire a primelor roade*” ca cea descrisă de Bartram¹³⁰

128. Shakespeare, *Iulius Cezar* (n. tr.).

129. La Palermo, în fiecare mahala are loc anual o iluminată, alimentată cu mobilele și ciuveele care nu mai pot sluji la nimic și de care locuitorii se descotorosesc (n. tr.).

130. William Bartram (1739-1823), naturalist american care a plecat în 1773 într-o călătorie de 4 ani în coloniile din sud, unde a studiat flora și fauna locală, dar și triburile nativilor americani din acele zone.

c-ar fi fost obiceiul indienilor *Mucclasse*? „Când un oraș sărbătorea busk-ul”, spune Bartram, „după ce se aprovizionau cu veștminte noi, cu oale, tigăi și alte lucruri de gospodărie și cu mobile noi, locuitorii orașului își adunau hainele care nu mai erau de purtat și alte ciuvee¹³¹, își măturau și curățau casele, ogrăzile, întreg orașul, de murdăriile lor, din care făceau o grămadă comună, laolaltă cu toate bucatele rămase și cu alte provizii vechi, grămadă căreia îi dădeau foc. Și, după ce luau leacuri și posteau trei zile, stingeau toate focurile din oraș. În timpul postitului se înfrânau, se fereau de a-și satisface vreo poftă sau pasiune. Se proclama o amnistie generală și toți făcătorii de rele, toți osândiții se puteau întoarce la vatra lor. În dimineața celei de-a patra zi, marele preot, frecând una de alta două bucăți uscate de lemn, producea în piața publică un foc nou, din care fiecare locuință din oraș se împărțea cu o flacăra nouă și pură”. Și atunci locuitorii se desfătau cu porumb și cu fructe noi, jucau și cântau trei zile, „iar în următoarele patru zile primeau vizite și se veseleau cu prietenii lor veniți din orașele vecine, la fel pregătiți și purificați.”

Mexicanii practicau aceeași purificare la sfârșitul fiecărei perioade de cincizeci și doi de ani, socotind că sosise timpul ca lumea să piară.

Nu cunosc grijanie¹³², cu alte cuvinte, după dicționar, „semn exterior și vizibil al unui har interior și spiritual”, grijanie mai cinstită decât aceasta. Și nu mă îndoiesc că mexicanii, procedând așa, n-ar fi fost inspirați la începutul de-a dreptul de Cer, cu toate că n-ar fi avut texte biblice despre asemenea revelație.

Vreme de cinci ani și mai bine am trăit în chipul acesta, datorită numai muncii mâinilor mele. Și-am văzut că, muncind ca la șase săptămâni pe an, puteam face față tuturor necesităților vieții. Toate iernile

131. Obiecte casnice vechi.

132. Cuminecătură.

mele, ca și cea mai mare parte din veri, le-am petrecut libere, nestingherit, studiind. Am încercat cu tot dinadinsul să fac pe dascălul. Dar am băgat de seamă că cheltuielile mele erau mai curând în disproporție cu venitul. Pentru că eram nevoit să mă îmbrac și să mă întretin, dacă nu să și cuget și să și cred, după meserie. Afară de asta, am băgat de seamă că-mi și prăpădeam vremea. Cum nu dădeam lecții pentru binele semenilor mei, ci numai pentru a avea un mijloc de trai, era o greșeală. Am încercat cu comerțul. Mi-am dat seama însă c-ar fi trebuit zece ani pentru a mă pune pe cale. Și-atunci aș fi fost probabil pe cale pentru lumea cealaltă. M-a apucat cu adevărat groaza, gândindu-mă c-aș fi putut să fac în timpul acesta ceea ce se numește o afacere bună. Odinioară, aruncându-mi privirea în jurul meu, ca să caut ce-aș fi putut face mai bine ca să trăiesc, având încă proaspătă-n minte o experiență neizbită, încercată după dorința unor prieteni, experiență a cărei naivitate mi-o imputam, mă gândeam adesea și foarte serios să culeg afine. Negreșit, atâta lucru eram în stare să fac. Și micile profituri ce-aș fi realizat ar fi putut să fie îndestulătoare ca să trăiesc fiindcă darul meu cel mai mare a fost să mă mulțumesc cu puțin. Cu cât mai puțin capital de nevoie, cu atât mai puțină stingherire a obișnuințelor mele de spirit, gândeam eu nebunește. Și pe când, fără șovăire, cunoștințele mele intrau în comerț sau îmbrățișau diferite meserii, îndeletnicirea aleasă de mine o găseam cel puțin ca și-a altora. Să cutreieri munții cât e vara de mare, să strângi gorgoazele¹³³ întâlnite în cale și să mergi pe urmă să le desfaci; să păzești, oricum, turmele lui Admet... Am mai visat să recoltez ierburi sălbatice sau să duc verdeață ce nu se scutură acelora dintre săteni cărora le-ar fi plăcut să li se amintească pădurea, chiar în orașul încărcat cu care de fân. Dar mi-am dat seama după aceea că comerțul, pentru tot ce atinge, e un blestem. Chiar dacă ai face comerț cu mesajele cerești, întreg blestemul comerțului va fi nedezlipit de afacere.

Cum eu preferam unele lucruri mai mult decât altele și făceam mai ales caz de libertatea mea, cum puteam să duc și-o viață mai riguroasă

133. Poame crude, fructe necoapte.

și să-mi fie destul de bine, n-aveam deocamdată nici o dorință să-mi petrec timpul ca să-mi pot cumpăra covoare bogate, mobile frumoase, bucate delicate sau o casă în stil grec sau gotic. Dacă se găsesc oameni care se gândesc neîncetat la asemenea lucruri și care știu să se slujească de ele avându-le, liberi să le urmărească... Unii se arată „industrioși” și le place, pare-se, munca pentru muncă sau pentru că munca îi scutește de-a face ceva mai rău. Acestora, deocamdată, n-am a le spune nimic. Celor care nu se pricep ce să facă cu mai mult răgaz decât acela de care deocamdată se bucură, le-aș da sfatul să muncească de două ori mai cu strășnicie decât o fac, să muncească până ce-și vor plăti datoria și vor căpăta și licența.

Cât mă privește, eu găsesc că meseria de zilier este cea mai independentă din toate. Mai cu seamă că, pentru a te ajuta să trăiești, nu cere mai mult de treizeci sau patruzeci de zile pe an. Ziua unui zilier se sfârșește la apusul soarelui. După care zilierul e liber să se îndeletnicească cu tot ce-i place, în afară de munca lui. Pe când patronul, care speculează lună de lună, de la un capăt la celălalt al anului, nu cunoaște odihnă.

Într-un cuvânt, eu sunt încredințat, și ca chibzuință și ca experiență, că a trăi pe pământ nu-i deloc o pedeapsă, ci o petrecere, dacă vrem să trăim în chip simplu, înțelepțește. Și că îndeletnicirile națiilor mai simple, față de cele care trăiesc o viață artificială, sunt sporturi. Nu e deloc o nevoie ca omul să-și câștige pâinea într-o sudoare de frunții, afară dacă nu asudă mai lesne decât mine.

Un tânăr cunoscut, care moștenise câțiva acri de pământ, mi-a spus odată că ar trăi ca mine *dacă ar avea mijloace*. N-aș vrea cu niciun chip să văd pe cineva adoptând felul *meu* de viață. Pentru că eu aș putea găsi pentru mine un altul, înainte ca cineva să se deprindă cum se cuvine cu acela ce-l duc acum. Eu aș dori să se poată găsi în lume cât mai mulți indivizi diferiți. Și-aș vrea să văd pe fiecare îngrijindu-se să-și descopere și să-și urmeze *propria-i* cale, iar nu pe cea a părintelui său, a mamei sale, sau a vecinului său. Tânărul să clădească, să planteze, să navigheze și să nu fie împiedicat să facă ceea ce zice că-i place. Numai datorită

unui punct matematic noi suntem înțelepți, ca și marinarul, ca și sclavul fugar, care nu pierde din vedere steaua polară. Asta, însă, e o direcție îndestulătoare pentru toată viața noastră. Putem să n-ajungem la portul nostru într-un timp dat. Ce-am dori însă e să nu ne depărtăm de calea cea bună.

Negreșit, în cazul acesta, ceea ce e adevărat pentru unul, poate fi și mai adevărat pentru mii. După cum o casă mare nu-i proporțional mai costisitoare decât una mică, fiindcă un singur acoperiș o poate înveli, o singură hrubă susține și un singur zid poate despărți mai multe încăperi. Cu toate că, în ceea ce mă privește, mi-ar plăcea mai mult o locuință aparte. Și poate că ar fi uneori chiar mai ieftin de-a clădi cu mâinile tale, decât să convingi pe altul de avantajul unui perete comun. Dacă ajungi și la asta, peretele comun, cu toate că ar putea să fie mai ieftin cu mult, va fi mai subțire și s-ar putea ca altul să se dovedească de rău vecin sau să nu-și țină partea în bună stare. Îndeobște, singura cooperare cu putință e cât se poate de parțială și de artificială, puțină cooperare ce-ar putea exista și care nu există, fiind o armonie care n-a străbătut încă la urechile omului. Cel cinstit va coopera pretutindeni cu cei cinstiți. Altfel va urma să trăiască ca și cealaltă mulțime, în oricare tovarășie ar fi să intre. A coopera, în înțelesul cel mai înalt, ca și în înțelesul cel mai restrâns al cuvântului, înseamnă *a ne câștiga împreună viața*. Am auzit mai deunăzi propunându-se ca doi tineri să străbată lumea împreună. Unul fără parale, care să-și câștige viața la poalele catargului sau la coarnele plugului, iar altul în buzunar cu o hârtie de schimb, cu alte cuvinte cu un cec. Lesne de înțeles că nu vor putea să rămână mult timp tovarăși sau să coopereze, fiindcă unul dintre ei nu va *opera*¹³⁴. Și se vor despărți la cea dintâi criză mai însemnată a întreprinderii lor. Așa că rămâne tot cum socotesc eu și cum am mai spus cu alte cuvinte: omul care merge singur poate să pornească chiar azi. Pe când cel care călătorește cu altul, trebuie să aștepte până ce acesta se pregătește. Și poate să aștepte până să plece cam mult.

134. Cu sensul de „nu va întreprinde nimic”.

Toate astea dovedesc un adânc egoism, vor zice unii dintre concetățenii mei. Mărturisesc că până acum m-am ocupat prea puțin de operele filantropice. Am făcut oarecare sacrificii unui sentiment de datorie, însă eu, între altele, am sacrificat până și plăcerea acestui sentiment. Sunt unii care și-au dat toate silințele să mă convingă a mă face susținătorul vreunei familii sărace din oraș. Dacă n-aș avea nimic de făcut, fiindcă Diavolul găsește de lucru pentru cei leneși, aș putea să încerc a-mi trece vremea și cu așa ceva. Cu toate astea, când m-am gândit să-mi îngădui asemenea lux, să fac Cerul lor să-mi rămână dator, întreținând unele persoane sărace pe-un picior de confort egal în toate privințele cu cel pe care mă întrețineam eu însumi, mergând chiar până la a le propune așa ceva, toate, fără excepție, au preferat, din capul locului, să rămână sărace. Când concetățenii și concetățencele mele se devotează într-atâtea chipuri spre binele semenilor lor, socot că măcar cineva poate fi lăsat să se îndeletnicească cu alte preocupări mai puțin compătimitoare. Caritatea, ca orice lucru, cere o înclinare deosebită. A fi milostiv e o meserie în toată puterea cuvântului. Am încercat-o cu toată seriozitatea și eu. Dar, oricât ar părea de ciudat, sunt mulțumit că nu se potrivește cu temperamentul meu. Probabil că nu mă voi da în lături cu bună știință și înapoi de la vocația mea particulară de-a face binele pe care societatea îl cere de la mine, când va fi vorba de salvarea universului de la prăbușire. Și cred că o asemănătoare, însă infinit mai mare nestrămutare¹³⁵ a altora, e tot ce-l susține și astăzi. Departe însă de mine gândul de a mă pune între cineva și geniul ce-l are. Și cui își pune toată inima, tot sufletul, toată viața întru îndeplinirea acestei munci pe care eu o declin, îi voi zice: perseverază! Chiar dacă lumea ar zice că asta înseamnă a face rău. Ceea ce negreșit va și zice, nu mă îndoiesc.

Sunt departe de-a presupune că eu prezint un caz aparte. Fără îndoială că mulți dintre cititorii mei se vor apăra tot în chipul acesta. Cât privește de-a face o faptă – fără să-ncredințez¹³⁶ că vecinii mei vor lua-o

135. Cu sensul de „constanță”.

136. Cu sensul de „fără să garantez”.

de bună – nu șovăiesc de-a spune că aș fi un găligan vânos de tocmit; dar asta ar fi tocmitorul s-o vadă. *Binele* ce-l facem, în înțelesul obișnuit al cuvântului, trebuie să fie în afară de preocuparea noastră de căpetenie și de cele mai multe ori neintenționat. În practică se zice: începeți de unde vă găsiți și cum vă găsiți, fără să tindeți cu deosebire la cine știe ce merit și nu întoarceți spatele de la bine c-o bunătate calculată. Dacă ar trebui să predic și eu vreodată pe asemenea ton, aș zice mai degrabă: siliți-vă să fiți buni! Pentru că soarele, după ce a aprins cu focurile lui, sus în cer, splendoarea unei luni sau a unei stele de-a șasea mărime, n-a fost să se oprească să alerge ca un spiriduș, să dea o ochire la fereastra fiecărei colibe, să facă lunatici, să corăsească laptele din oale, să prefacă bezna-n lumină, în loc să-și sporească neîntrerupt căldura, ca și binefacerea-i naturală, până să ajungă la atâtea strălucire încât să nu se găsească muritor care să poată să-l privească în față, după care să se învârtească în propria-i orbită, în jurul lumii, făcându-i bine, sau, mai curând, după cum a descoperit o filosofie mai adevărată, lumea să se învârtească în jurul lui, după bine.

Când Phaeton¹³⁷, fiul Soarelui, doritor să-și dovedească prin binefacere obârșia cerească, a împrumutat carul soarelui într-o singură zi și s-a depărtat de la calea bătută, a aprins mai multe grupe de case din ulițele de jos ale cerului. A părjolit suprafața pământului, a secat izvoarele toate și-a făcut marele deșert al Saharei. Până când, în sfârșit, cu un trăsnet, Jupiter l-a prăpăstuit asupra lumii noastre, cu capul în jos. Iar soarele, în doliu după moartea lui Phaeton, un an întreg n-a mai strălucit.

Nu-i duhoare mai grețoasă decât cea care purcede din bunătatea înăcrită. Umana, divina putreziciune. Dacă aș fi încredințat că un om vine la mine anume cu scopul de a-mi face bine, mi-aș căuta scăparea prin fugă. Ca și cum ar fi vorba de acel vânt uscat și arzător al pustiei africane, numit simun¹³⁸, care-ți umple gura, nasul, urechile și ochii cu nisip, până ce te înăbușă. Mi-aș căuta scăparea prin fugă, de frica de-a nu mă vedea dăruiat c-o părticică din binele său, de-a nu vedea o părticică din virusul

137. Phaeton sau Faeton, fiul lui Helios, zeul soarelui și al oceanidei Climene în mitologia greacă.

138. Vânt puternic, fierbinte și uscat, încărcat cu nisip, care bate în Sahara.

său amestecată în sângele meu. Nu, în asemenea caz mai bine îndur neajunsul pe calea firească. Un om nu-i *om* bun, după mine, fiindcă mă hrănește când mor de foame sau mă încălzește când deger, sau mă scoate din groapă, dacă mi s-ar întâmpla vreodată să cad în vreo groapă. Pentru asta putem găsi un Terra Nova¹³⁹. Filantropia, în înțelesul cel mai larg, nu-i iubirea semenului. Howard¹⁴⁰ era, fără îndoială, în felul lui, cel mai vrednic și cel mai minunat om. Și meritul i s-a recunoscut. Dar ce folos ne pot aduce *nouă* o sută de Howarzi dacă, neajungând încă la decădere și meritând a fi ajutați, filantropia lor nu ne folosește la nimic, *nouă*? N-am auzit niciodată vorbindu-se de vreo întrunire filantropică în care să se fi propus, în chip sincer, să mi se facă bine, mie sau semenilor mei.

Iezuiții fură cu desăvârșire păcăliți de indienii care, pe rug, sugerau ideea altor chipuri de schinguire schinguiitorilor lor. Mai presus de suferința fizică, se văzu uneori că acești indieni erau în afară de orice consolare ce-ar fi putut să le aducă misionarii. Și legea care constă în a face altora ceea ce ai vrea să ți se facă căzu cu mai puțină convingere în urechile unor oameni care, în ceea ce-i privea, habar n-aveau de ce li se făcea, care iubeau în alt chip pe vrăjmașii lor și care puneau bucuroși în practică, cât se poate de aproape, această iubire, iertând vrăjmașilor ce făceau.

Încredințați-vă că asistența ce-o dați săracilor e tocmai aceea de care săracii ar avea cea mai mare nevoie, când e vorba de pilda voastră, care-i lasă cu mult în urmă. Dacă dăruieți bani, dăruieți-vă și pe voi, nu vă mulțumiți să dăruieți numai bani. Ni se întâmplă să facem ciudate greșeli. Adesea cel sărac nu-i atât de înghețat, nici atât de flămând, pe cât e de murdar, trențaros, ignorant. În parte, poate, așa i-i gustul, nu c-ar fi tocmai nenorocit. Dacă-i dăruieți bani, poate și mai multe trențe-și va cumpăra. Eu aveam obiceiul să mă înduioșez de acei bătărași lucrători irlandezi care tăiau gheața de pe lac în niște boarfă atât de subțiri și de trențaroase, pe când eu tremuram în hainele mele mai groase și

139. Rasă de câine originară din Canada.

140. John Howard (1726-1790), vestit filantrop englez, căruia i se datorează îmbunătățirea soartei deținuților (*n. tr.*).

mai elegante întrucâtva. Într-o zi, pe-un ger aprig, căzând în apă, unul dintre acești lucrători veni la mine să se încălzească. Și-l văzui dezbrăcându-și, până să ajungă la piele, trei perechi de pantaloni și două perechi de ciorapi, ce-i drept destul de murdari, care-i îngăduiau însă să refuze hainele *extra* oferite de mine, într-atâtea avea *intra*. Scăldătoarea fusese singurul lucru de care avusese nevoie. După care am prins să mă înduioșez de mine, dându-mi seama c-ar fi fost o caritate mai mare să-mi hărăzesc o flanelă mai bine mie, decât irlandezului un întreg magazin de confecțiuni.

Sunt mii care ciopârțesc ramurile răului, față de unul care trage la rădăcină. Și se poate ca cel care consacră cea mai mare parte din timp și cea mai mare sumă de bani pentru nevoiași, să contribuie prin felu-i de trai la producerea mizeriei pe care caută în van s-o ușureze. Evlaviosul stăpânitor de sclavi, care consacră produsul fiecărui al zecelea sclav, ca să răscumpere o duminică de libertate pentru ceilalți...

Unii oameni își arată bunătatea pentru săraci slujindu-se de ei la bucătărie. N-ar fi oare mai multă bunătate din partea lor dacă s-ar sluiji singuri? Vă lăudați că cheltuiți o zecime din venitul vostru cu caritatea. Poate c-ar trebui să cheltuiți pentru asta celelalte nouă zecimi, ca să nu mai fie vorba de caritate. Societatea nu cuprinde oare decât o zecime de proprietate? Și proprietatea se datorează oare generozității celui în a cărui stăpânire această proprietate se află, ori lipsei de vigilență, de zel, din partea celor ce reprezintă justiția?

Filantropia este, așa zicând, singura virtute mai prețuită de omenire. Ce zic, ea-i prețuită peste măsură. Și egoismul nostru e cel care îi exagerează valoarea. Un om, pe cât de sărac, pe atât de robust, într-o zi cu soare, la noi la Concord, aducea laude unui concetățean pentru că, după el, se arăta bun față de sărac, vrând să zică față de sine. Bunii moși și bunele mătușe ale neamului omenesc sunt prețuiți mai mult decât adevărații părinți, mame și tați spirituali... Mi s-a întâmplat odinioară să aud pe un adevărat conferențiar, om de știință și de inteligență care,

făcând un curs asupra Angliei, ajunse să-i înșire gloriile științifice, literare, politice – Shakespeare, Bacon, Cromwell, Milton, Newton și alții – după care să vorbească despre eroii creștini, punându-i, ca și cum ar fi cerut-o profesia lui, cu mult mai presus de ceilalți, dându-i drept cei mai mari dintre cei mari – Penn, Howard, Mrs. Fry.¹⁴¹ Cine nu-și dă seama de falsitatea și de fățărnicia acestui lucru? Cei mai mari filantropi, poate, dar nu cei mai mari bărbați din Anglia sau cele mai mari femei.

Nu vreau să tăgăduiesc cât de puțin lauda ce se cuvine filantropiei, ci, pur și simplu, cer să fim dreپți față de toți cei care, prin viața și prin lucrările lor, sunt o binecuvântare pentru omenire. Ceea ce-mi place mai mult la om nu-i nici integritatea sau caracterul lui, nici bunăvoința lui, care nu-s, așa-zicând, decât tulpina și frunzele lui. Plantele, a căror verdeață, odată uscată, slujește la făcut tizana, ceai pentru bolnavi, nu slujesc decât la o umilă întrebuintare, mai cu seamă de către șarlatani. Eu vreau floarea și fructul omului – de la el la mine să treacă o mireasmă, iar legăturile noastre să fie o aromă de maturitate.

Bunătatea omului nu trebuie să fie un act parțial, mai mult decât efemer, ci un neîntrerupt prisos, care nu costă nimic pe om și de care omul rămâne inconștient. Caritatea de care ne îngrijim, care ne preocupă, acoperă o mulțime de păcate.¹⁴² Filantropia învăluie prea adesea omenirea ca într-o atmosferă, cu amintirea unor vechi dureri îndurate și numește asta simpatie, iubire. Ceea ce ar trebui să împărtășim însă cu frații noștri este curajul, nu disperarea, sănătatea și voioșia, nu întristarea. Și să luăm aminte ca întristarea să nu se răspândească prin molipsire. Din ce plaiuri australe s-aud accente tânguitoare? Sub ce latitudine hălăduiesc păgânii cărora am dori să le trimitem lumină? Care-i omul necumpătat și brutal pe care am vrea să-l răscumpărăm? Simte cineva cel mai mic neajuns care-l împiedică să-și îndeplinească funcțiile, simte măcar o durere de burtă – pentru că sediul simpatiei acolo e –, de ce să mai stea pe gânduri, se apucă

141. William Penn (1644-1718), John Howard (1726-1790), Elisabeth Fry (1780-1845) – filantropi (*n. tr.*).

142. Petru, Epistola I, IV. 8 (*n. tr.*).

fără întârziere de reformat... lumea. În calitatea-i de microcosmos, însuși el va descoperi – ceea ce-i o curată descoperire și cel menit s-o facă era chiar el –, va descoperi că lumea n-a avut de lucru și s-a apucat de mâncat mere crude. De fapt, după el, globul nu-i decât un mare măr crud și-i o primedie grozavă când ne gândim că copiii oamenilor ar putea să-l ronțăiască înainte de-a se coace. De aici filantropia-i drastică, ce aleargă după eschimoși și după patagonezi, care îmbrățișează satele suprapopulate ale Indiei și ale Chinei. Și, după câțiva ani de activitate filantropică – puterile slujindu-se, între timp, de el pentru scopurile urmărite de ele – dispesia-i¹⁴³ va fi trecut, globul va fi căpătat un simulacru de rumeneală, pe una sau pe amândouă fețele, ca și când ar fi început a se coace. Și viața, pierzându-și cruzimea, va fi din nou dulce și bună de viețuit. N-am visat niciodată o enormitate mai mare, pe care eu unul n-am săvârșit-o. Și n-am cunoscut niciodată, și nici nu voi cunoaște vreodată, om mai rău decât mine.

Cred că ceea ce mohorăște până la atât pe reformator nu-i simpatia pentru semenii săi ajunși la disperare, ci, oricât ar fi de prea sfânt fiu al lui Dumnezeu, răul lui personal. Tămăduiască-se el, revarsă-se primăvara asupra lui, deștepându-i-se dimineața la căpătâi, cu alte cuvinte, ajungă-l norocul pe el și nu-i va mai păsa de generoșii lui tovarăși, pe care-i va părăsi fără sinchiseală. Scuză mea că nu fac conferințe împotriva întrebuintării tutunului e că n-am mestecat niciodată tutun în gură. Asta-i o pedeapsă pe care au s-o îndure cei ce s-au lecuit de asemenea mestecare. Am mestecat și eu destule lucruri împotriva cărora aș putea să fac conferințe.

Dacă vi se întâmplă vreodată să vă amestecați în vreo operă caritabilă, să nu știe mâna stângă ce face dreapta, pentru că, într-adevăr, binele acela de puțină însemnătate va fi. Salvați pe cel ce se înecă și înodați-vă șnurul de la încălțăminte. Odihniți-vă și apucați-vă de altă liberă muncă.

143. Indigestia.

Felul nostru de muncă a fost corupt prin comunicarea cu sfinții. Culegerile noastre de imnuri răsună de-o melodioasă urgie a lui Dumnezeu și de îndurarea-i nemărginită. Până și profeții și izbăvitorii au consolat mai mult temerile, decât să întărească speranțele omului. Nicăieri nu se pomenește de-o simplă și slobodă mulțumire pentru darul vieții, cea mai mică laudă însemnată ce s-ar aduce lui Dumnezeu. Orice veste de sănătate și de izbândă mă bucură, oricât de depărtat și de retras ar fi locul unde s-ar întâmpla. Orice veste de boală și de neizbândă contribuie să mă întristeze și mă îndurerează, orice simpatie ar putea exista de la mine la ea, sau de la această boală și neizbândă la mine.

Dacă vrem, așadar, să restabilim omenirea după mijloacele cu adevărat indiene, botanice, magnetice, naturale, să începem prin a fi noi înșine, atât de simpli și atât de sănătoși ca Natura; să risipim norii ce planează asupra propriilor noastre frunți și să adunăm în porii noștri un pic de viață. Nu vă mărginiți de-a îndeplini rolul de inspecitori ai celor săraci, ci siliți-vă să deveniți una din gloriile lumii.

Citesc în *Gulistan*, sau *Grădina Rozelor*, a șeicului Saadi de Shiraz¹⁴⁴, următoarele: „S-a pus unui înțelept întrebarea: din mulțimea de arbori vestiți pe care Dumnezeu Prea Înaltul i-a creat falnici și umbroși, nu-i niciunul care să se numească *azad*, sau liber, afară de chiparos, care roada nu dă. Ce taină să fie ascunsă aici? Înțeleptul răspunse: fiecare arbore are produsul sau rodul lui și anotimpul lui anumit, în durata căruia este fraged și înflorește, după care se usucă, se veștejește. Chiparosul nu-i supus niciuneia din stările astea, rămânând totdeauna în floare. *Azadii* sunt de natura asta, ca religie liberi, independenți [ca oamenii liberi din punct de vedere religios]¹⁴⁵. Nu-ți întemeia inima pe ce-i trecător, pentru că Djilah sau Tigru va curge mereu prin Bagdad, pe când neamul califilor stins va fi. Dacă mâna ta e îmbelșugată, fii darnic, ca curmalul. Dar dacă n-are nimic de dat, fii un *azad*, un om liber, ca chiparosul.”

144. Saadi, poet persan care a trăit în secolul al XIII-lea, născut la Shiraz.

145. Precizare introdusă de Mușoiu. Nu apare în textul lui Thoreau.

PRETENȚIILE SĂRĂCIEI

Te măgulești prea tare, sărmâne nevoiaș,
 Care reclami un loc în firmament,
 Fiindcă coliba-ți sau polobocul tău
 Nutrește oarecare trândavă sau înfumurată virtute
 La soarele care nu costă nimic, la umbra aproape de izvoare,
 De rădăcini și legume. Unde mâna ta dreaptă,
 Smulgând din suflet pasiunile omenești,
 Al căror izvor se revarsă în mănunchiul de virtuți,
 Degradează natura, amorțind simțurile,
 Și, Gorgonă, face din omul activ o stâncă de piatră.
 Noi nu căutăm seaca societate
 A cumpătării tale ajunsă imperioasă.
 Nici cea nelegiuită stupiditate
 Care nu cunoaște bucuria sau întristarea.
 Nici tăria-ți sufletească,
 Silnicită, pasivă pe nedrept înălțată
 Mai presus de activă. Stupida scârbă,
 Care-și așază tronul-n mediocritate,
 Se poate potrivi cu sufletele voastre servile.
 Noi unii proslăvim
 Numai acele virtuți care admit revărsare;
 Gesturi mândre, generoase, magnificență regală,
 Prudență pătrunzătoare a toate. Mărinimie
 Care nu cunoaște margini, și eroica virtute
 Pentru care antichitatea n-a lăsat nume,
 Decât doar de pilde, ca Hercule,
 Ahile, Tezeu. Înapoi, în văgăuna ta.
 Și dacă vei vedea sfera luminată din nou.
 Învață, alte glorii a nu cunoaște.

Thomas Carew

UNDE AM TRĂIT ȘI PENTRU CE AM TRĂIT ÎN ASEMENEA LOC

Într-o perioadă a vieții ni se pare că orice loc ar fi bun pentru casă. În jurul locuinței mele, pe o rază de douăsprezece mile, am cercetat ținutul în toate părțile. În închipuire cumpăram pe rând toate fermele, pentru că toate erau de cumpărat și le cunoșteam prețul. Cercetam acareturile fiecărui fermier, îi gustam din merele pădurețe, vorbeam despre agricultură, luând ferma pentru suma cerută, ipotecând-o în gândul meu în folosul proprietarului, prețuind-o chiar mai mult încă, luând totul de bun în afară de acte, iar drept acte cuvântul proprietarului, pentru că strașnic îmi plăcea să stau la taclale. Cultivam ferma, pot zice că și pe fermier până la un punct și, după ce mă săturam de asemenea joacă și isprăveam tocmeala, mă retrăgeam. Această experiență m-a făcut să trec în ochii prietenilor mei drept un soi de samsar de imobile. Oriunde m-aș fi așezat puteam să trăiesc și priveliștea se lumina neapărat de ființa mea. Ce-i o casă de nu

un *sediu*, o așezare de țară? Descoperii mai multe locuri pentru o casă, de utilizat mai târziu poate, locuri pe care unii le-ar fi socotit prea departe de sat, pe când eu socoteam satul prea departe de ele. Da, aș putea să trăiesc aici, îmi ziceam. Și trăiam un ceas, viața unei veri, a unei ierni, descoperind cum să las să treacă vremea fugară și cum să dau la spate o iarnă și să văd primăvara sosind. Viitorii locuitori ai acestei regiuni, oriunde și-ar așeza casa, pot fi bine încredințați că au fost întrecuți. O după-amiază era de ajuns pentru a desemna pământul de livadă sau de grădină, parte de pădure și de pășune, ca și pentru a hotărî care frumoși stejari sau pini ar fi trebuit să fie lăsați în picioare în fața porții și de unde copăcelul lovit de trăsnet ar fi putut părea mai impunător la vedere. După care lăsam totul cum se găsea, poate pârlog, fiindcă un om e bogat potrivit cu numărul de lucruri pe care are puțința să le lase nestingherite.

Imaginația mea m-a dus atât de departe încât am întâmpinat chiar refuzul mai multor ferme. Ceea ce mai ales și căutam, fără să-mi fi fript vreodată degetele cu vreo posesie efectivă. Cel mai aproape de o posesie efectivă am fost atunci când, după ce am cumpărat pământul lui Hollowell, am început să aleg sămânța de semănat și-am înjghebat cu ce să fac o roabă, ca măcar s-o urnesc din loc, dacă nu s-o încarc. Dar n-am apucat bine să capăt înscris de la proprietar, că femeia lui își schimbă părerea, vrând să-l păstreze. După care bărbatul îmi oferi zece dolari, ca să-l dezleg de cuvântul dat. Drept vorbind, eu nu posedam la sufletul meu decât zece cenți și era mai presus de aritmetica mea să spun dacă eram omul care avea numai zece cenți sau posedea o fermă sau zece dolari, sau și una și alta. Cu toate astea, l-am lăsat pe om să-și păstreze cei zece dolari și ferma, fiindcă petrecusem destul pe socoteala lui. Sau, mai drept, ca să fiu generos, i-am vândut ferma exact cu prețul pe care i-l dădusem pe ea și, cum nu era bogat, i-am mai dăruit și zece dolari. Iar eu am rămas cu cei zece cenți ai mei, cu sămânța de semănat și cu ce să fabric o tărăboanță, descoperind prin asta că fusem bogat fără nicio pagubă pentru sărăcia mea. Păstrând, firește, peisajul și încărcând negreșit de atunci anual ceea ce produce, fără tărăboanță. Cât despre peisaje:

*I am a monarch of all I survey,
My right there is none to dispute.*

Eu sunt rege a tot ce contempļu:

Dreptul meu în privința asta nu se poate tăgădui.¹⁴⁶

Mi s-a întâmplat adesea să văd un poet depărtându-se după ce se bucurase de tot bunul cel mai prețios al unei ferme, când pentru fermierul morocănos el luase doar câteva mere pădurețe. În acest fel, proprietarul stătuse ani întregi fără să-și dea seama, iar un poet îi pusese ferma în versuri, cea mai minunată împrejmuire invizibilă, i-o zălogise, îi mulsese laptele, o smântânise, nelăsând fermierului decât zerul.

Adevăratul farmec al fermei lui Hollowell în ochii mei era situația ei cu totul retrasă, găsindu-se cam la două mile departe de sat, cam la jumătate de milă de cel mai apropiat vecin și despărțită de drumul mare printr-o întinsă câmpie. Mărginită de-un râu care, după cum susținea proprietarul, ferea ferma cu ceața lui de înghețurile de primăvară, cu toate că pentru mine era totuna. Fațada spălăcită și starea de ruină a casei, ostrețele¹⁴⁷ dărăpănate care puneau un interval între mine și cel care deocamdată o ocupa, merii scorburoși și acoperiți de leprariță¹⁴⁸, roși de iepuri, arătând ce fel de vecini aveam să am. Dar farmecul acestei ferme consta mai ales în amintirea ce-mi rămăsese despre ea de la cele dintâi călătorii ale mele făcute în susul râului, când casa era ascunsă în dosul unei tufe dese de arțari roșii prin care auzeam câinele de pază lătrând. Eram grăbit să cumpăr această fermă, înainte ca proprietarul să fi ajuns să spulbere câteva stânci, să doboare merii cei scorburoși, să scoată cu plugul cei câțiva tineri mesteceni crescuți în islaz, pe scurt, înainte de-a fi dus mai departe îmbunătățirile lui. Ca să mă bucur de asemenea avantaje eram gata a bate palma sau, ca Atlas, să iau pământul

146. William Cowper (1731-1800), *The Solitude of Alexander Selkirk* (n. tr.).

147. Șipci din care se construiesc gardurile.

148. Leprariță (*Lepraria incana*), specie de licheni de culoare gri-verzuie; crește în zonele umede și acide.

în spate – fără să știu ce a căpătat Atlas în schimb pentru asta¹⁴⁹ – eram gata a îndeplini tot soiul de lucruri al căror motiv sau scuză era numai că puteam să plătesc și să nu fiu stingherit ca stăpân. De știut, știam prea bine că ferma avea să producă cea mai bună recoltă de felul celei ce-mi trebuia, dacă aș fi putut să fac astfel ca s-o las netulburată. Am povestit însă ce s-a întâmplat cu asemenea fermă.

Tot ce puteam, deci, pretinde, cât privește exploatarea pe scară mare (pentru că o grădină totdeauna am cultivat), era că-mi păstrasem sămânța. Mulți cred că sămânța, învechindu-se, se îmbunătățește. Nu mă îndoiesc că timpul n-ar alege dintre sămânța bună și cea rea. Și când voi ajunge să seamăn voi fi, probabil, mai puțin supărat că m-am înșelat. Ceea ce vreau să le spun însă, odată pentru totdeauna, semenilor mei, e de-a trăi cât mai mult cu puțință liberi și fără cătușe. Nu-i mare deosebire între cătușele unei ferme și cele ale închisorii ținutului.

Bătrânul Caton, a cărui *De re rustica*¹⁵⁰ este *Cultivatorul* meu – iar singura traducere pe care am văzut-o din el face din această vorbă o curată absurditate – zice: „Dacă vă gândiți să luați o fermă, băgați-vă bine în cap să n-o cumpărați cu ochii închiși, fără să vă dați toată oste-neala s-o cercetați cum se cuvine. Și să nu credeți că-i de-ajuns doar să-i dați un ocol. Cu cât veți cutreiera-o mai mult, cu atât vă va plăcea mai mult, dacă e să vă placă”. Eu cred că n-aș cumpăra o fermă cu ochii închiși, ci aș cutreiera-o cât aș trăi. Și-aș ajunge să fiu și înmormântat în ea, fără să pot zice că mi-a plăcut pe deplin.

Și acum să vedem încercarea făcută de mine, pe care-mi propun s-o descriu mai pe larg, pentru înlesnire punând doi ani într-un an. N-am

149. Atlas, unul dintre titanii din mitologia greacă, a fost învins de zeii din Olimp, fiind pedepsit de Zeus să poarte veșnic bolta cerească pe umerii săi.

150. Ediția la care se referă aici Thoreau este una care cuprinde atât opera lui Cato cel Bătrân, *De Agricultura*, cât și *De re rustica* a lui Marcus Terentius Varron, care circulau împreună.

de gând să intonez o odă descurajării, lăncezelii, ci să trâmbițez cu toată vigoarea crainicului dimineții, cocoțat pe craca lui, fie și numai pentru a-mi deștepta vecinii.

Când mi-am statornicit pentru întâia dată locuința-n pădure, când am început adică a petrece aici nopțile și zilele, ceea ce s-a întâmplat să fie în ziua aniversării Independenței, la 4 iulie 1845, casa mea, încă neisprăvită pentru iarnă, nu era decât o simplă adăpostire împotriva ploii, fără tencuială, nici sobă. Pereții îi erau din scânduri cioturoase, trecute prin pensula intemperiilor, cu largi crăpături, ceea ce făcea să fie cam răcoasă noaptea. Furcile verticale, de curând cioplite, ușa proaspăt geluită și căscătura ferestrelor dădeau casei mele o înfățișare curată, aerisită, mai ales dimineața, când lemnăria îi era atât de saturată de rouă, încât aproape să mă facă să cred că pe la amiază va ieși din ea vreun clei zaharat. În închipuirea mea, casa păstra în cursul zilei mai mult sau mai puțin din caracterul acesta auroral, amintindu-mi de-o oarecare locuință de pe un munte, pe care o vizitasem în anul din urmă. Era o casă așezată-n mult aer, netencuită, făcută să primească un zeu călător și unde o zeiță putea să lase să i se târâie mantia. Vânturile care treceau pe deasupra sălașului meu erau de acelea care aleargă pe culmea munților, purtătoare de frânturi, de accente sau doar de crâmpoșe cerești din muzica pământescă. Vântul dimineții suflă mereu, poemul creației este neîntrerupt, dar rare urechile ce-o ascultă. Olimpul nu-i pretutindeni decât capsula pământului.

Singura casă al cărei proprietar fusesem mai înainte – dacă las la o parte o luntre – a fost un cort, de care mă slujeam cu prilejul excursiilor ce făceam vara, cort pe care-l am încă învăluit în pod, pe când luntrea, după ce a trecut din mână în mână, cursul vremii l-a coborât. Cu adăpostul din urmă mai rezistent împrejurul meu, am făcut oarecare progres în ce privește statornicirea în lume. Cheresteaua mea, oricât de ușor înveșmântată, mă învăluia ca o cristalizare și reacționa asupra clăditorului ei. Era sugestiv, aproape ca schițarea unui tablou. N-aveam nevoie să ies din casă ca să iau aer, pentru că atmosfera lăuntrică nu-și pierduse nimic din prospețime. Nu era deloc o ușă închisă, ușa în pragul

căreia stăteam chiar pe ploile mari. *Harivamsa*¹⁵¹ zice: „O locuință fără păsări e ca un fel de bucate lipsit de dresuri”, așa cum nu era locuința mea, pentru că eu mă aflai din capul locului vecin cu păsările. Nu că aș fi întemnițat vreo zburătoare cât de micuță, ci pentru că m-am pus pe mine în cușcă, aproape de păsări. Și nu eram aproape numai de păsările care cutreieră de obicei grădina și livada, ci chiar de cântătoarele mai sălbatice, mai sperioase, mai din fundul pădurii, care nu fac niciodată (sau rar de tot) cetățeanului serenade: ciocârlia, sturzul cu cap cenușiu, tanagerul stacojiu¹⁵², scatiul, *whip-poor-will*¹⁵³ și atâtea altele.

Mă găseam așezat la marginea unui mic lac, cam la o milă și jumătate la sud de satul Concord și ceva mai ridicat decât el, în mijlocul unei păduri spațioase, care se întindea între acest târguleț și Lincoln; și cam la două mile spre sud de acel singur renumit câmp [al nostru], cunoscut sub numele de „Câmpul de bătaie de la Concord”¹⁵⁴. Dar eram atât de jos în pădure încât partea opusă de la mine, cam la o jumătate de milă, acoperită de stejari și ea, era cel mai depărtat orizont al meu. În cea dintâi săptămână, de câte ori îmi aruncam privirea asupra lacului, îmi făcea impresia unui „tarn”¹⁵⁵ suspendat în văzduh, doar pe-o coastă de munte, cu fundul mult mai sus decât suprafața altor lacuri, iar când răsărea soarele, îl vedeam aruncându-și neguroasele veșminte de noapte și arătându-și ici-colo, încet-încet, molaticele sale încrețituri sau suprafața-i lucie, pe când aburii se retrăgeau ca niște fantome din toate părțile, pe furiș, în pădure, ca la ieșirea de la vreo adunare nocturnă, conspiratoare. Însăși ceața părea să se țină agățată de copaci ziua mai târziu decât de obicei, ca și pe coastele munților.

151. *Harivamsa* sau *Harivamsa Purana* este o importantă scriere sanscrită. Unii comentatori consideră lucrarea o anexă a poemului *Mahabharata*.

152. Tanagerul stacojiu (*Piranga olivacea*), specie de pasăre cu penajul roșu intens care se găsește în pădurile de foioase de pe coasta de est a Americii de Nord.

153. Pasăre de culoare cenușie care se găsește în pădurile Americii de Nord (*Anrostomus vociferus*). Echivalentul european este păpăluda sau rândunica-de-noapte (*Caprimulgus europaeus*). Pasărea este adeseori evocată în cultura populară ca un simbol al Americii rurale.

154. Locul uneia dintre primele bătălii ale Războiului de Independență (1775-1783).

155. Mic lac de munte, iezel.

Acest mic lac era neprețuit ca vecin în răstimpurile unei ploii călduțe de august, când și văzduhul și apa, fiind de-o liniște desăvârșită, cu cerul senin, toiu după-amiezii avea toată seninătatea serii și când griveta cânta primprejur, ițindu-se când pe-un țărm, când pe altul. Un lac ca acesta nu-i niciodată mai lucios decât în atare momente. Și partea de aer liber suspendată deasupra-i fiind puțin adâncă și întunecată de nori, apa, plină de lumini și de reverberații, devine ea însăși un cer inferior, cu atât mai fermecător.

De pe culmea unei coline apropiate, de unde pădurea fusese tăiată nu de mult, era un încântător luminiș către sud, peste lac, printr-o largă deschizătură, spre colinele care alcătuiau aici țărmul, ale căror versante opuse, căzând unul asupra altuia, presupuneau existența unui curs de apă în direcția asta, printr-o vale împădurită, cu toate că apă în realitate nu exista. Pe aici privirile mele porneau printre și pe deasupra înverzitelor coline apropiate, asupra altora depărtate și mai înalte la orizont, albăstrii. Ce zic, ridicându-mă în vârful picioarelor, puteam zări câteva coame mai albastre, mai depărtate încă, către nord-vest, aceste medalioane azurii, dintr-o bucată cu cerul, puteam zări și o mică parte din sat. Dar în alte direcții, chiar din punctul acesta, nu puteam vedea dincolo de pădurea care mă împrejmuia.

E bine să ai apă prin preajmă, ca să pui în cumpănă pământul și să-l faci să plutească. Până și cea mai mică fântână, pe lângă alte bunuri, are și pe acela, când te uiți la ea, că te face să vezi că pământul e insular și nu un continent. Și-apoi, nu-i mai puțin însemnat că apa are proprietatea să-ți țină la răcoare și untul. Când priveam de pe culmea pe care mă aflam peste lac, spre partea bălților din Sudbury, bălți pe care în vremea creșterii apelor le deosebeam ridicate – poate printr-un efect de miraj – în valea lor fumegândă, ca o bucată de monedă într-un lighean, tot pământul de dincolo de lac părea o coajă subțire, izolată, ținută deasupra de această mică pânză intermediară de apă. Ceea ce mie îmi amintea că pământul pe care stăteam era doar *pământ uscat*.

Cu toate că din pragul casei mele vederea nu era atât de întinsă, nu mă socoteam câtuși de puțin la strâmtoare sau stânjenit. Era destulă hrană pentru închipuirea mea. Platoul înclinat al tufelor de stejar, până unde se ridica țărmul opus al lacului, se întindea spre bărăganurile vestice, spre stepele Tartariei, prezentând destul loc pentru toate neamurile de vagabonzi. „Nu-s fericiți pe lume decât oamenii care se bucură în libertate de-un larg orizont”, zicea Damodara¹⁵⁶, când turmele lui cereau alte, mai largi pășuni.

Loc și timp erau schimbate laolaltă și eu stăteam mai aproape de acele părți ale universului și de acele ere ale istoriei care m-au atras întotdeauna mai mult. Unde trăiam eu era tot atât de departe ca și unele regiuni observate noaptea de astronomi. Noi avem obiceiul de-a ne imagina niște locuri rare și încântătoare în vreun colț mai depărtat și mai ceresc al sistemului nostru solar, dincolo de jilțul Casiopeei, departe de zgomot și frământare. Eu am descoperit că casa mea avea așezarea tocmai într-o asemenea parte retrasă, dar veșnic nouă și neprofanată a universului. Dacă făcea osteneala să te stabilești în acele regiuni învecinate cu Pleiadele sau cu Hyadele, cu Aldebaran sau cu Altair¹⁵⁷, atunci tocmai acolo mă aflam eu; sau la o egală depărtare de viața pe care-o lăsasem în urmă, micșorat și clipind cu atât mai multă strălucire din ochi celui mai apropiat vecin al meu, fiind vizibil pentru el numai în nopțile fără lună. De-așa natură era partea din lume pe care m-am stabilit:

*There was a shepherd that did live,
And held his thoughts as high
As were the mounts whereon his flocks
Did hourly feed him by*

Era odată un păstor
Care-și socotea cugetările tot atât de înalte
Cât erau de înalți și munții pe care turmele sale
Din ceas în ceas îl purtau, dându-i hrană.

156. Aici Thoreau îl citează pe Krishna deghizat în păstorul Damodara.
157. Una dintre cele mai strălucitoare stele de pe cer, parte a constelației Vulturul.

Ce-am crede oare despre viața păstorului dacă turmele lui s-ar fi depărtat mereu spre pășuni mai înalte decât cugetările lui?

Nu era dimineață care să nu fie pentru mine o invitație voioasă de a-mi egala viața în simplitate – aș putea zice și-n nevinovăție – cu însăși Natura. Eram un tot atât de sincer adorator ca și grecii al Aurorei. Mă sculam de mâncate și mă scăldam în lac. Era un exercițiu evlavios și unul dintre cele mai bune lucruri ce le-am făcut. Se zice că pe baia regelui Tching-thang¹⁵⁸ erau săpate caractere care aminteau același lucru: „Înnoiește-te pe deplin în fiecare zi și mereu, și mereu, și mereu, neîntrerupt”. Lucru pe care-l pricep. Dimineața întoarce vârstele eroice. Ușoara bâzâială a țăntarului pe cale de a-și îndeplini invizibila lui învârteală, fără de niciun rost, în zori, prin încăperea mea, când stăteam cu ușa și cu ferestrele deschise, îmi pricinuia mai multă emoție decât a trâmbițat vreo trompetă vreodată în slava gloriei. *Requiem*-ul lui Homer: o *Iliadă* și *Odisee* în aer, cântându-și al său *ire*¹⁵⁹ și acele curse rătăcitoare. Era ceva cosmic, o vestire neîntreruptă, până la alte descoperiri, a veșniciei vigori a lumii și a rodniciei. Vremea deșteptării e dimineața, care e cea mai însemnată parte din zi. Dimineața e cea mai puțină dormitare în noi. Și vreme de un ceas, stă cel puțin trează vreo parte din noi care tot restul zilei și noaptea dormitează. Nu trebuie deloc să așteptăm o zi, dacă zi se poate numi, când să ne deștepte atingerea mecanică a unei slugi și nu Geniul pe care-l avem, când să nu ne deștepte întremarea noastră și năzuințele noastre lăuntrice, însoțite de undele unei muzici cerești în locul clopotului de uzină – când aerul este plin de mireasmă pentru o viață mai înaltă decât aceea din care am căzut adormiți. Cu chipul acesta bezna își dă rodul și-și dovedește folosul, ca și lumina. Omul care nu crede că fiecare zi presupune o oră mai matinală, mai sacră, mai aurorală, pe care încă n-a profanat-o, deznădăjduiește de viață și urmează o cale coborâtoare din ce în ce mai întunecată. După o încetare parțială a vieții simțurilor, sufletul omului, sau mai curând organele lui, capătă pe fiecare zi o nouă vigoare și Geniul

158. Ningthou Ching-Thang Khomba (1748-1799), conducător al regatului Manipur.
159. Mânie, furie.

lui cercetează din nou ce cale nobilă are el de urmat. Toate evenimentele mai de seamă, pot zice, au loc în timpul dimineții și într-o atmosferă de dimineață. *Vedele* zic: „Toate inteligențele se deșteaptă cu dimineața”. Poezia și arta, cele mai nobile și cele mai însemnate acțiuni ale omului, datează din ceasul aceasta. Toți poeții, toți eroii sunt, ca Memnon, copiii Aurorei. Și la răsăritul soarelui își revarsă ei cântul. Pentru cel a cărui mlădioasă și viguroasă cugetare merge în pas cu soarele, ziua-i o veșnică dimineață. N-are de-a face ce spun ceasornicele sau atitudinile și lucrările oamenilor. Dimineața este când mă deștept și când în mine-i un zor de zi. Reforma morală e stăruința întrebuițată pentru scuturat somnul. [Cum se face că oamenii furnizează o atât de sărăcăcioasă socoteală a zilei lor, când n-au făcut decât să-și petreacă dormitând timpul?] ¹⁶⁰ Atât de săraci calculatori doar nu sunt. Dacă n-ar fi fost doborâți de ațipeală, cu alte cuvinte, dacă nu i-ar fi furat somnul, ceva tot ar fi săvârșit, fără doar și poate. Milioanele [de oameni] sunt destul de deșteptate pentru munca fizică. Dar nu-i decât unul la un milion care să fie destul de deșteptat pentru munca intelectuală, folositoare. Și unul dintr-o sută de milioane care să aibă o viață poetică sau divină. A fi deșteptat înseamnă să fii viu. Eu n-am întâlnit încă un om care să fie cu totul deșteptat. Cum aș fi putut să-l privesc în față?

Trebuie să ne deprindem a ne deștepta și a ne menține deștepți, nu cu ajutorul unor mijloace mecanice, ci c-o așteptare neîntreruptă a zorilor, care să nu ne părăsească nici în cel mai adânc somn. Nu cunosc nimic mai încurajator decât aptitudinea netăgăduită ce-o are omul de a-și înălța, de a-și înnobila viața datorită unei stăruințe conștiente. E ca și cum ai fi în stare să zugrăvești un anume tablou sau să sculptezi o statuie și așa să faci un lucru frumos. Cu cât e mai glorios, însă, de-a sculpa și de-a zugrăvi atmosfera, ca și mediul pe care-l sondăm cu privirea. Ceea ce moralicește putem să facem. A avea înrăurirea asupra calității zilei, iată cea mai înaltă dintre arte. Orice om are datoria să-și făurească viața vrednică (în toate

160. Traducere ezitantă a lui Mușoiu. O redare mai apropiată de sensul textului lui Thoreau ar fi: „Cum se face că oamenii dau o atât de sărăcăcioasă socoteală a zilei lor, dacă nu și-au petrecut timpul dormitând?”.

amănuntele) de contemplarea celui mai înalt și mai aspru ceas al său. Vom respinge îndemnul rele, sau mai degrabă le vom urma până la totala lor uzură, după cum ne vor învăța mai bine oracolele să facem.

Eu m-am îndreptat spre pădure fiindcă am vrut să trăiesc după o matură chibzuință, să nu săvârșesc decât acte esențiale vieții și să văd dacă n-aș putea pricepe ceea ce viața ar avea de destăinuit, astfel ca, atunci când voi ajunge să mor, să nu descopăr că n-am trăit. N-am vrut să trăiesc ceea ce nu era viață, când viața este atât de scumpă. Și n-am vrut să practic nici resemnarea, fără să fie neapărată nevoie. Ceea ce-mi trebuia mie era să trăiesc din belșug, să sorb toată măduva vieții, să trăiesc destul de riguros, destul de spartan ca să pun pe fugă tot ce nu era viață. Să trag o largă coasă și să tund la pământ, să grămădesc viața într-un ungher, s-o reduc la cea mai simplă expresie. Și dacă viața s-ar fi descoperit nemernică, atunci să-i aflui întreaga, adevărata nemernicie și apoi să i-o dau la iveală în fața lumii. Iar dacă viața era sublimă, s-o cunosc din experiență și să pot da despre ea o socoteală exactă în viitoarea-mi excursiune. Pentru că în cea mai mare parte mi se pare că oamenii sunt într-o ciudată nesiguranță în privința vieții, neștiind dacă vine de la Diavol sau de la Dumnezeu și conchizând, *cam grăbit*, că cel mai de căpetenie scop al omului pe pământ ar fi de-a „aduce slavă lui Dumnezeu și de-a se bucura în veac întru el”.

Și trăim ticăloșește, ca niște furnici. Cu toate că, după cum spune povestea, am fost prefăcuți de multă vreme în oameni. Ne luptăm ca niște pitici împotriva cocorilor. Și celei mai bune dintre virtuțile noastre, [care e virtutea de a trăi] ¹⁶¹, rătăcire peste rătăcire, cârpitură peste cârpitură și o restriște de prisos, restriște care se poate înlătura, îi prilejuește manifestarea acestei virtuți. Viața noastră se risipește în amănunte. Un om cumsecade, cinstit, n-are deloc nevoie să socotească mai mult

161. Scurt pasaj adăugat de Mușoiu. Nu apare în textul lui Thoreau.

decât cele zece degete de la mâini, și-n cazuri rare de tot poate adăuga și pe celelalte zece de la picioare, restul punându-l în bloc. Simplitate, simplitate, simplitate. Da, afacerile sau îndeletnicirile voastre să fie două-trei, nu sute sau mii. În loc de milioane, socotiți cu jumătate de duzină și țineți-vă socotelile pe unghia degetului cel gros. În mijlocul acestei mări asurzitoare, care-i viața civilizată, sunt atâția nori și atâtea furtuni, atâtea scruntare¹⁶² mișcătoare și mii și mii de amănunte de care trebuie să ții socoteală încât, dacă nu vrea să se scufunde înainte de a ajunge la port, omul trebuie să trăiască cu o strașnică cumpăneală. Și strașnicul calculator trebuie să fie într-adevăr cel care izbutește. Simplificați, simplificați. În loc de trei prânzuri, dacă-i nevoie, nu luați decât unul; în loc de-o sută de feluri de mâncare, cinci. Și celelalte, reduceți-le în proporție. Viața noastră e ca un fel de Confederație Germanică, alcătuită din stătulețe cu granițele mereu schimbătoare, așa că un german nu putea spune cum e mărginită această Confederație la un timp dat. Însăși nația, cu toate pretinsele ei progrese interioare – care, fie zis în treacăt, sunt cu totul exterioare și superficiale –, însăși nația nu-i decât un așezământ greoi, nemăsurat, îmbâcsit de mobile, împiedicându-se în propriile sale bodroanțe¹⁶³, așezământ ruinat prin lux, ca și prin cheltuielile sale nesocotite, prin lipsa de calcul și scop respectabil, la fel ca și al milioanei de gospodării care alcătuiesc țara. Singurul leac, atât pentru nație, cât și pentru celelalte gospodării, constă într-o aspră economie, într-o simplitate riguroasă de viață într-un scop înălțător, simplitate și scop mai mult decât spartane. Nația trăiește prea la galop. Oamenii cred de neapărată nevoie ca *Nația* să aibă un comerț, să exporte gheață, să vorbească prin telegraf și să străbată treizeci și atâtea de mile pe ceas, fără să-și bată capul dacă vor face-o sau nu *ei înșiși*. Dar dacă am trăi ca niște babuini sau ca niște oameni, iată ceea ce nu-i prea sigur. Dacă, în loc de-a fabrica traverse și de-a făuri șine și de-a consacra zile și nopți la muncă, ne-am întrebuița timpul să batem *existențele* noastre pe

nicovală pentru a *le* face mai bune, cine va construi drumului de fier? Și dacă nu vom construi drumuri de fier, cum vom ajunge la vreme la cer? Dar, dacă vom rămâne acasă, să ne îndeletnicim cu ceea ce ne privește, cine va avea nevoie de drumuri de fier? Nu noi mergem pe drumul de fier, drumul de fier merge peste noi. Gânditu-v-ați vreodată ce sunt acele zăcători¹⁶⁴ care susțin drumul de fier? Acei adormiți¹⁶⁵ Fiecare-i un om, un irlandez, un yankeu. Șinele sunt așezate pe ei, pe ei i-acoperă pietrișul, pe ei rulează fără zdruncinătură vagoanele. Și-s adânc zăcători, puteți fi prea bine încredințați. Și nu vor trece mulți ani fără ca o altă grămadă să fie culcată, peste care iarăși să se ruleze. Așa că, dacă unii au plăcerea să treacă pe-o șină, alții au nefericirea de-a vedea trecându-se peste ei. Când se întâmplă să se treacă peste un om care mergea dormitând – „zăcătoare” supranumerară în poziție proastă – și când e deșteptat, iată că se opresc deodată toate vagoanele și se scot țipete de păun, ca și cum ar fi vorba de-o *singură* întâmplare. Sunt bucuros să aflu că la fiecare cinci mile trebuie o echipă de oameni ca să mențină la locul lor „zăcătorile” și-n patul lor, cum se află la același nivel. Pentru că-i un semn că s-ar putea *ridica* într-o zi.

De ce să trăim cu atâta grăbire și cu atâta risipă de viață? Ne-am pus în cap să ne răpunem prin foame înainte de a ne fi foame. Oamenii declară că o împunsătură de ac făcută la timp scutește de o sută și iată-i făcând o mie de împunsături astăzi pentru a scuti mâine o sută. *Muncă!* N-avem, care să fie vreun lucru mare. Ceea ce avem este dansul lui Saint-Guy¹⁶⁶, cum s-ar zice epilepsia, fără puțință, mă tem, de-a fi limpezi la

164. Traverse.

165. Joc de cuvinte al lui Thoreau. În engleză termenul pentru „traversă” este „sleeper”, similar cu cel pentru „adormit”. Traducerea lui Mușoiu este ingenioasă. În loc de „traversă” el folosește termenul de „zăcătoare”, de la „a zace”, sugerând astfel imaginea oamenilor care „zac”, înșirați asemeni unor traverse peste care trece trenul.

166. Trimitere la coromanie, cunoscută și ca „febra sau ciurma dansului”, boală apărută în timpul Evului Mediu și care se manifesta ca un impuls necontrolat către mișcări ritmice și dans. De regulă aceste manifestări erau colective, inducând participanților stări halucinatorii, extaz și transe. Bizara epidemie era numită și „dansul Sfântului Vitus” (echivalentul latin pentru Sfântul Guy), pentru că de multe ori aceste accese colective erau prilejuite de sărbătoarea Sfântului Guy de Saint-Denis. Acesta a devenit, de

162. Loc nisipos, pietros.

163. Bulendre, catrafuse.

cap. Dacă aş voi să trag de vreo două ori de funia clopotului parohial, ca pentru o alarmă de foc, cu alte cuvinte pentru a nu da clopotului pace, nu s-ar afla om în vreo fermă din împrejurimile Concordului – cu toată mulţimea de angajamente care ar putea să slujească în dimineaţa asta drept scuză –, nu s-ar afla băietan, nu s-ar afla femeie, aş putea zice, care să nu lase totul baltă şi să urmeze direcţia sunetului. Nu atât cu scopul de-a salva din flăcări vreun oarecare avut, cât, ca să spunem adevărul, cu scopul de-a vedea mai cu seamă cum arde, fiindcă trebuie să ardă şi fiindcă trebuie să se ştie că nu noi suntem aceia care să fi pus foc. Sau cu scopul de-a vedea cum se stinge şi de-a contribui şi noi măcar cu atât la stingere, de-a vedea dacă lucrul se face cum se cuvine. Şi asta chiar dacă ar fi vorba de biserica parohială.

Un om de-abia trage un somnişor de-o jumătate de ceas după-masă. Când deschide ochii, ridică capul şi întreabă: „Ce veste nouă?”, ca şi cum restul omenirii ar fi fost de strajă lângă el. Sunt unii care dau poruncă să fie deşteptaţi la fiecare jumătate de ceas, negreşit, fără niciun scop. În schimb, drept răsplată, povestesc ce-au visat. După o noapte de somn, noutăţile sunt tot atât de neapărate ca şi zacusca. „Spuneţi-mi, vă rog, orice s-a putut întâmpla cuiva de curând, undeva pe pământ...” După care, pe lângă cafea şi ruletă, citim că pe fluviul Wachito unuia i s-au scos ochii¹⁶⁷, fără să ne gândim o clipă că trăim în bezna insondabilei peşteri de mamut care e lumea asta şi că noi înşine avem doar un crâmpei de ochi.

Cât mă priveşte, de poşta de scrisori m-aş lipsi. Socot poşta agentul a prea puţine comunicări însemnate. Ca să fiu drept, n-am primit în viaţa mea mai mult de una sau două scrisori – am scris şi eu acum câţiva ani – care să fi făcut cheltuiala timbrului lor. Îndeobşte poşta de doi gologani e o instituţie datorită căreia oferi în chip serios doi gologani unui om ca să ştii ce gândeşte, gologani pe care îi oferi adesea cu tot

altfel, şi sfântul protector al bolnavilor de epilepsie. Cei atinşi de „febra dansului” erau de multe ori consideraţi ca fiind posedaţi de demoni şi arşi pe rug.

167. Caznă care se practica pe vremea lui Thoreau de către locuitorii acelei regiuni (*n. tr.*).

dinadinsul, aşa, ca să râzi¹⁶⁸. Şi eu sunt sigur că n-am citit niciodată vreo noutate de vreo valoare într-un ziar. Citim că unul a fost prădat sau asasinat, sau ucis printr-un accident, că o casă a ars, o corabie a naufragiat, un vapor a făcut explozie, o vacă a fost călcată pe Western Rail-Road, un câine turbat a fost omorât sau că un val de lăcuste a năpădit iarna – noutăţi a căror reeditare nu-i nevoie s-o mai citim. O dată ajunge. De vreme ce principiul ni-i cunoscut, ce mai au de-a face miriadele de exemple şi aplicări? Pentru filosof, orice noutate sau *nuvelă*, cum i se zice, e flecăreală. Şi atât cei care editează, cât şi cei ce-o citesc, nu sunt decât nişte palavragii aşezaţi la ceai. De îndată ce se găesc mai mulţi, îi apucă mâncărimea de limbă. Mai deunăzi pare că a fost atâta îmbulzeală la unul din birourile unui ziar, ca să se afle cele din urmă noutăţi sosite din străinătate, încât mai multe geamuri de-ale stabilimentului au fost sparte de-ngrămădeală. Noutăţi pe care, cu oarecare iscusinţă, cred foarte serios, le-ai fi putut scrie cu douăsprezece luni, dacă nu cu doisprezece ani mai devreme, fără să fi fost prea lipsit de exactitate. În ce priveşte Spania, bunăoară, dacă te pricepi cum să faci să intervină Don Carlos şi Infantele, Don Pedro, Sevilla şi Grenada din când în când, în anumite proporţii – se poate să se fi schimbat întrucâtva numele de când am citit eu gazetele – şi dacă te pricepi cum să introduci o cursă de tauri, când alte fapte diverse lipsesc, nu vrei greşi defel. Şi ne va da o atât de bună idee despre starea exactă sau despre ruina lucrurilor în Spania, ca şi rapoartele cele mai succinte şi mai lucide din asemenea rubrică din ziare. Cât despre Anglia, cel din urmă crâmpei de noutate ce ne-a venit din partea asta e, dacă putem zice aşa, revoluţia din 1649. Şi, odată ştiută istoria recoltelor Angliei din cursul unui an mijlociu, nu mai e nevoie de revenit, afară dacă speculaţiile dumitale n-au un caracter curat pecuniar. Dacă-i îngăduit să-şi spună părerea cel care rar îşi aruncă privirea asupra ziarelor, nimic nou nu se întâmplă vreodată în străinătate, nici măcar o Revoluţie franceză.

168. În Anglia, dacă cineva pare visător, e obiceiul să-l întreb pe negândite, în glumă: „Doi gologani ca să ştim ce gândeşti” sau „A penny for your thoughts” (*n. tr.*).

Ce noutate, ce lucru însemnat de știut și care să nu fi fost vechi odată? Kieou-he-yu (mare demnitar al Statului Wei) trimise pe cineva la Khoung-tseu ca să-i aducă noutăți de la el. Khoung-tseu făcu pe sol să se așeze alături de el și-l întrebă așa: „Ce face stăpânul tău?”. Solul răspunse cu plecăciune: „Stăpânul meu se străduiește să-și împuțineze numărul cusurilor lui, dar nu poate să le mai dea de capăt”. Trimisul plecat, filosoful spuse: „Ce vrednic sol, ce vrednic sol”. Predicatorul, în loc să împuțineze urechile fermierilor somnoroși în ziua lor de odihnă de la isprăvitul săptămânii – pentru că duminica e vrednica încheiere a unei săptămâni rău întrebuițate, iar nu proaspătul și sprintenul început al uneia noi –, [în loc să le împacheteze cu logosul lui]¹⁶⁹, predicatorul ar fi trebuit să strige c-un glas de tunet: „Destul! Oprîți-vă! De ce atâta ifos de-a vă grăbi, când sunteți de-o ucigătoare încetineală?”.

Impostura și iluzia trec drept bune și adânci adevăruri, pe când realitatea e fabuloasă. Dacă oamenii, cu hotărâre, n-ar avea ochi decât pentru realități, fără a se lăsa înșelați, viața, ca să ne slujim de asemănări cunoscute, ar semăna cu un basm, cu o poveste din *O mie și una de nopți*. Dacă n-am respecta decât ceea ce nu se poate înlătura și ceea ce are drept la respect, numai muzică și poezie ar răsuna pe toate cărările. În ceasurile de cumpăneală și de înțelepciune, noi descoperim că numai lucrurile mari și vrednice sunt înzestrate cu oarecare existență, permanentă și absolută, că micile temeri și micile plăceri nu sunt decât umbra realității. Realitatea e pururea încântătoare, sublimă. Închizând ochii și dormitând, învoindu-se să se lase înșelați de aparențe, oamenii stabilesc și consolidează viața lor zilnică de rutină și de obicei pretutindeni, viața care li-i și zidită pe temelii curat iluzorii. Copiii care se joacă de-a viața îi discern adevărata lege și adevăratele ei relații mai limpede decât oamenii maturi, care nu sunt în stare să o trăiască vrednicește și care se cred mai înțelepți prin experiență, cu alte cuvinte, prin faliment. Am citit într-o carte indiană că „era odată un fiu de rege care, rătăcit în copilăria lui de cetatea-i natală, fu crescut de-un locuitor al pădurilor. Ajungând la

maturitate acasă, el își închipuia că se trăgea din neamul barbar cu care trăise laolaltă. Descoperindu-l, unul din miniștrii părintelui său îi dădu pe față cine era. După care, închipuirea greșită ce-o avusese despre calitatea lui se schimbă și se recunoscă drept prinț, așa cum era. Așa-i cu sufletul”, urmează filosoful indian, „se înșală asupra calității sale, după împrejurările în care se află, până când i se descoperă de vreun sfânt predicator adevărul. Atunci se recunoaște ca *Brahm*”.

Nu mai încapă îndoială că dacă noi, locuitorii Noii Anglii, ducem această viață mediocră precum o ducem, o datorăm faptului că vederea noastră nu trece dincolo de aparența lucrurilor. Noi credem că ceea ce *pare*, aceea și *e*. Presupunând că un om, plimbându-se prin Concord, nu i-ar vedea decât realitatea, ce credeți c-ar fi „Mill dam”¹⁷⁰? Dacă omul acesta ne-ar descrie realitățile văzute, n-am recunoaște locul din descrierea lui. Priviți o capelă, un palat de justiție, o temniță, o prăvălie, o locuință și spuneți ce înseamnă cu adevărat asemenea lucruri în fața unei cinstite priviri. S-ar risipi cu toate în povestirea ce-ați face despre ele. Oamenii socotesc că adevărul s-ar fi retras la confinele¹⁷¹ sistemului nostru, după cea mai îndepărtată stea, înaintea lui Adam și după cel din urmă din oameni. În eternitate rezidă, ce-i drept, ceva adevărat și sublim. Dar toate timpurile, toate locurile și împrejurările aflătoare sunt *acum* și *aici*. Dumnezeu însuși e la zenit în momentul când eu vorbesc și nu va fi mai divin niciodată în cursul tuturor veacurilor. Și numai neîntreruptei instilări sau îmbibări a realității care ne împrejmuește îi datorăm că suntem în stare să pătrundem sau să cuprindem tot ce este sublim și nobil. Universul răspunde neîntrerupt și cu devotament concepțiilor noastre. Fie că am călători repede sau cu încetul, calea ni-i desemnată. Să întrebuițăm așadar existențele noastre spre a concepe. Poetul și artistul n-au avut niciodată o atât de frumoasă și de nobilă viziune pe care cel puțin o parte din posteritate să n-o poată îndeplini.

169. Scurt pasaj adăugat de Mușoiu. Nu apare în textul lui Thoreau.

170. Centrul satului Concord, unde oamenii se adunau ca să stea la taifas (*n. tr.*).

171. Granițe, hotare.

Să petrecem o singură zi cu atâta matură chibzuință ca și Natura, fără a ne lăsa abătuți din cale de coaja de nucă sau de aripa de țânțar căzută pe șine. Să ne sculăm de mâncate și să nu luăm nimic în gură sau să luăm ceva liniștiți și fără tulburare, fie c-ar veni, fie c-ar pleca cineva, fie c-ar suna clopotele și ar țipa copiii, hotărâți a face din ziua noastră o zi. De ce să ne ia sau să ne lăsăm târați de curent? Să nu ne lăsăm doborâți și prăbușiți în acest cumplit rapid¹⁷², acest hău, care se numește un prânz, situat în podișurile nisipoase meridiane. Luptați cu primejdia asta și veți scăpa, pentru că restul căii merge la vale. Cu nervii încordați, cu vigoarea dimineții în vine, pășiți mai departe, cu ochii aiurea, îndreptați la catarg, ca Ulise. Dacă locomotiva șuieră, șuieră până va răguși, treaba ei. Dacă sună clopotul, de ce să alergi? Ne putem gândi cu ce muzică seamănă. Stop! Și oriunde ne-am găsi să dăm din picioare ca să ne facem o cale prin mocirla și smârcul părerii lumii, a prejudecății, a tradiției, a iluziei, a aparenței – această aluviune, acest nămol care acoperă globul –, să ne facem o cale peste Paris și Londra, peste New York, Boston și Concord, peste Biserică și Stat, peste poezie și filosofie, peste religie. Să ne facem o cale până vom da de pământ sănătos, de stânci așezate la locul lor, pe care să le putem numi *realitate* și să zicem: iată ceea ce este și e bine cum este. După care începeți, porniți înainte, având de acuma un *punct de sprijin*. Mai presus de revărsare de ape, de îngheț și de foc, începeți a potrivi un loc unde să puteți pune temelii unui zid, a unei așezări sau să fixați măcar în siguranță un felinar, poate o prăjină, nu un Nilometru¹⁷³, ci un Realometru, ca vârstele sau veacurile viitoare să cunoască adâncimea la care, din când în când, a ajuns inundația de aparențe și imposturi. Dacă veți sta în picioare în fața faptei, înfruntând-o în față, veți vedea soarele lucind pe amândouă suprafețele ei, ca pe suprafețele unui junghi, și-i veți simți dulcele ascuțit despiciându-vă prin inimă și prin măduvă, după care veți conchide în chip fericit la cariera voastră cea

172. Partea unde apa de pe cursul unui râu are viteză mai mare, repeziș.

173. Orice mijloc de a măsura cota apelor Nilului și variația acestora sau perete gradat folosit la măsurarea creșterii și descreșterii apei.

muritoare. Viață ori moarte, ceea ce noi cerem este realitatea. Dacă suntem cu adevărat muribunzi, să ascultăm horcăiala gâtlejului nostru și să simțim răcirea extremităților. Dacă suntem vii, să ne vedem de treburile noastre ca niște vii.

Timpul nu-i decât râul în care eu pescuiesc. Beau din el, dar totodată îi văd și fundul și-i descopăr puțina lui adâncime. Slabul lui curent trece, dar eternitatea rămâne. Aș vrea să beau mai adânc, să pescuiesc în cerul al cărui fund e pietruit cu stele. Nu știu nici măcar până la unul să socotesc. Nu cunosc nici cea dintâi literă din alfabet. Am regretat totdeauna că n-am rămas tot atât de înțelept ca în ziua în care m-am născut. Inteligența e un despicător, ea discerne și-și deschide o cale în taina lucrurilor. Eu nu doresc să-mi fie ocupate mâinile cu nimic care-ar fi de prisos. Capul meu, iată mâinile și picioarele. Aici sunt concentrate cele mai bune facultăți ale mele. Instinctul îmi spune că capul meu e un organ de săpat pentru care alte creaturi se slujesc de rât sau de labele dinainte. Dar eu cu capul aș vrea să-mi sap și să-mi netezesc calea prin aceste coline. Eu cred că cea mai bogată vână sau mină se găsește pe undeva pe aproape de aici; după varga mea ghicitoare¹⁷⁴ și după șuvița de aburi ce se ridică. Așa că aici voi căuta să fac săpături...

174. Cu sensul de „baghetă magică”, folosită în divinație, adică în practicile populare magice prin care se căuta, cu ajutorul unei nuiete, apă în pământ.

LECTURA

ândindu-se ceva mai mult asupra alegerii îndeletnicirilor lor, oamenii ar ajunge poate, mai întâi de toate, cu toții cercetători și observatori. Pentru că, nu mai încapă vorbă, natura și menirea tuturor, fără deosebire, sunt cât se poate de interesante. Adunând avuție pentru noi sau pentru urmașii noștri, întemeind o familie, [o gospodărie]¹⁷⁵, cucerind glorie, noi suntem muritori. Îndeletnicindu-ne cu adevărul, căutând să dezvăluim adevărul, noi ajungem nemuritori. Ne punem la adăpostul schimbărilor, la adăpostul accidentului sau întâmplării. Un foarte vechi filosof, egiptean sau indian, a ridicat un colț din vălul ce acoperea statuia divinității, iar fâlțâietoarea mantie stă și acum ridicată și eu mă aflu înmărmurit în fața unei splendori tot atât de noi ca și aceea ce-a uimit pe filosoful acela; fiindcă eu eram în acel filosof care a avut asemenea îndrăzneală, iar în mine se află el, care contemplă aceeași

175. În textul lui Thoreau, „un stat”.

vedenie. Nicio pulbere nu s-a așternut pe mantia mea. Niciun timp nu s-a scurs de când a fost descoperită această divinitate. Timpul pe care noi îl desăvârșim, pe care îl perfecționăm cu adevărat și care poate fi perfecționat, nu-i nici trecut, nici prezent, nici viitor.

Reședința-mi din Walden era mai priincioasă¹⁷⁶ decât orice universitate, nu numai pentru cugetare, ci și pentru citirea cea serioasă. Și, cu toate că cabinetele de lectură erau în afară de raza mea obișnuită de circulare, eu mă găseam mai mult decât oricând sub înrâurirea acelor cărți care fac înconjurul lumii și ale căror fraze scrise mai întâi pe scoartă se văd astăzi simplu copiate, din când în când, pe hârtie de cârpă. Poetul Mîr Camar Uddîn Mast¹⁷⁷ zice: „Să stai tolănit și să cutreieri regiunile lumii spirituale, am cunoscut asemenea privilegiu din cărți. Să te îmbeți cu un simplu pahar de vin, eu am simțit această plăcere gustând licoarea doctrinelor ezoterice”. Toată vara zăcut-a pe masa mea *Iliada* lui Homer, răsfoind-o numai din când în când. Munca manuală neîntreuptă de la început – pentru că aveam și casa de isprăvit, și fasole de prășit – făcea orice studiu cu neputință. Mă consolam însă cu perspectiva lecturii pe viitor. În clipele de răgaz ce mi le îngăduia munca, am citit totuși două, trei cărți ușoare de călătorii. Dar asemenea îndeletnicire nu întârzie să mă facă să-mi fie rușine de mine. Nu eram oare în călătorie chiar eu?

Omul de studiu poate citi pe Homer și pe Eschil în grecește, fără pri-mejdia pentru dânsul de a-și pierde vremea sau de-a gusta o seacă plăcere. Pentru că asemenea citire implică dorința de a-i egala oarecum pe eroii acestora. Și omul de studiu consacră ceasurile de dimineață paginilor din Homer și Eschil. Cărțile eroice, chiar tipărite în caracterele limbii noastre, vor fi totdeauna limbă moartă pentru niște timpuri degenerare. Și trebuie să cercetăm cu trudă însemnătatea fiecărui cuvânt, fiecărui rând, închipuind un înțeles mai larg decât îngăduie întrebuițarea curentă, cu deșteptăciunea, bărbăția și mărinimia ce avem. Cartea modernă, cât

de fecundă și de ieftină e, cu traducurile ei, n-a făcut mare lucru ca să ne apropie de marii scriitori din vechime. Aceștia par tot atât de singuratici, iar litera în care sunt tipăriți tot atât de rară și curioasă. Așa că zilele din tinerețe și ceasurile prețioase nu sunt deloc pierdute când cineva învață măcar câteva cuvinte dintr-o limbă clasică, veche, cuvinte care vor pluti toată viața deasupra trivialității curente și care vor sluji neîntrerupt de-a ne stimula cugetarea. Nu degeaba îi place fermierului să-și amintească și să repete cele câteva cuvinte latine pe care le-a auzit.

Se zice că studiul clasicilor va face loc într-o zi studiilor mai moderne, mai practice. Dar cugetătorul, omul de studiu, cercetătorul va studia totdeauna pe clasicii tuturor limbilor și tuturor timpurilor. Pentru că ce sunt clasicii oare, de nu cele mai nobile cugetări ale omului, încrustate? Adevăratele oracole pe care decrepitudinea, decăderea nu le-au atins sunt clasicii. Și oricât de modernă va fi o chestie dată, își va găsi în clasicii răspunsuri pe care nu le-au furnizat niciodată Dodona sau Delfi¹⁷⁸. Dacă refuzăm să studiem pe clasicii sub cuvânt că sunt vechi, de ce să nu refuzăm atunci să studiem și Natura, că-i și mai veche?

A citi cum se cuvine – cu alte cuvinte într-un spirit de veritate, niște opere adevărate – este o îndeletnicire cât se poate de nobilă și care va pune pe cititor la încercare mult mai bine decât orice altă îndeletnicire în cinste în zilele noastre. Pentru asta nu trebuie mai puțină pregătire sau antrenare decât aceea la care se supun atleții și o viață întregă întrebuințată în scopul acesta nu e prea mult. Cărțile trebuiesc citite cu o tot atât de mare luare aminte și cumpănire ca și aceea cu care au fost scrise. Nu-i destul să știi să vorbești limba popoarelor în care aceste cărți au fost scrise, pentru că-i o mare deosebire între limba vorbită și limba scrisă, între limba auzită și cea pe care-o citim. Îndeobște una e tranzitorie, trecătoare – un sunet, o limbă, un simplu dialect, ceva animalic, și-o învățăm, ca dobitoacele, de la mamele noastre, inconștient – pe când cealaltă e o lucrare aleasă și măiestrită. Dacă una e limba noastră

176. Favorabilă, propice.

177. Poet persan din secolul al XVIII-lea.

178. Dodona și Delfi reprezintă cele mai cunoscute și prestigioase oracole din Grecia antică,enerate și consultate de regi, oameni de rând, dar și de zei.

maternă, cealaltă este limba noastră paternă, un mod de-a ne exprima cu băgare de seamă și-n chip ales, prea desăvârșit ca să fie apreciată la dreapta-i valoare numai după ureche, limbă care pentru vorbire trebuie să o naștem din nou¹⁷⁹.

Mulțimea oamenilor care în Vârsta de Mijloc sau Evul Mediu se mulțumeau să vorbească greaca și latina, nu erau calificați prin întâmplarea nașterii să citească operele geniale scrise în asemenea limbi. Pentru că aceste opere nu erau scrise nici în acea greacă, nici în acea latină vulgară, îndeobște pe atunci știută, ci în limba aleasă a literaturii. Și oamenii din Vârsta de Mijloc nu învățaseră dialectele mai nobile ale Greciei și ale Romei. Așa că aceste opere erau pentru asemenea oameni, ca și materia pe care erau scrise, o hârtie de lepădat. Ceea ce prețuiau acești oameni, în schimb, era o tristă literatură contemporană. Dar când diferitele nații din Europa învățară deosebite limbi scrise, cu toate că aspre și-n felul lor îndestulătoare pentru trebuințele literaturilor lor născânde, atunci știința cea veche se însufleți și erudiții ajunseră să deosebească, după această înrudire îndepărtată, comorile din antichitate. Ceea ce mulțimea romană și greacă nu putea auzi, câțiva erudiți, după scurgerea veacurilor, citeau și câțiva erudiți mai citesc.

Orice admirație am avea pentru elocvența accidentală a oratorului, trebuie să recunoaștem că nobilele cuvinte scrise sunt îndeobște atât de departe de fluctuările limbii vorbite sau tot atât de mai presus de ea, ca și firmamentul cu stelele sale de nori. Stelele sunt *de față* și cine e în stare le poate citi. Astronomii vorbesc despre ele fără încetare și le observă. Nu-s niște exhalări ca voroavele noastre zilnice sau ca aburul respirației noastre. Despre așa-numita elocvență din forum, ce-am putea spune altceva decât că-ndeobște e o curată retorică? Din cei patru pereți ai cabinetului nostru de studiu n-am putea-o numi altfel. Oratorul cedează, se lasă răpit de inspirația unui fapt trecător și vorbește cu abandonare, pierdut mulțimii pe care-o are în față, celor care-l pot *asculta*. Scriitorul, a cărui viață e mai egală, mai ordonată și pe care atât evenimentul, cât și

179. Ioan, III, 3 (*n. tr.*).

mulțimea care inspiră pe orator l-ar tulbura, se adresează inteligenței și inimii omenirii, tuturor celor care pot să-l *priceapă*, din orice generație.

Nu-i de mirare că Alexandru cel Mare, în cursul expedițiilor sale, purta cu el *Iliada* într-o besactea¹⁸⁰ prețioasă. Pentru că o vorbă scrisă e asemenea unei sfinte relicve. Pentru noi ea e un lucru mai intim și mai universal decât orice altă operă de artă. E opera de artă care se apropie de viață mai mult. Vorba scrisă se poate traduce în toate limbile, nu numai să se citească, ci să se exhale în realitate de pe toate buzele omenesti; nu numai să se reprezinte pe pânză sau în marmură, ci să facă parte din însuși suflul vieții.

Simbolul cugetării unui om din vechime ajunge cuvântul unui modern. Cele două mii de veri n-au făcut decât să împărtășească monumentelor literare ale Greciei, ca și marmurilor sale, o șlefuire mai matură, de aur autumnal. Pentru că aceste monumente și-au dus pretutindeni, în toate țările, ca să se ocrotească împotriva atacurilor sau măcinărilor vremii, atmosfera lor de divină seninătate. Cărțile reprezintă comorile adunate de lume și legitima moștenire a generațiilor și-a neamurilor. Cărțile, cele mai vechi și mai bune, au locul lor firesc și-nsemnat pe polița celei mai umile colibe. Ele n-au nimic de pledat sau de cerut pentru ele și, câtă vreme ele vor lumina și vor întreține pe cititor, bunul lui simț nu le va putea respinge sau lepăda. Autorii lor alcătuiesc aristocrația cea mai naturală și mai mândră a oricărei societăți și, mai mult decât regii sau împărații, au înrâurire asupra neamului omenesc.

Când omul fără carte, poate disprețuit și înfumurat, câștigându-și prin silința și industria lui dreptul la odihnă și independența la care-a râvnit, când se vede primit în cercurile bogăției și a celor din lumea bună, dânsul își îndreaptă negreșit ochii și spre culmile încă nepătrunse ale inteligenței și ale geniului. Și, dându-și seama de nedesăvârșirea culturii sale, ca și de zădărnicia tuturor avuțiilor sale, dovedește bun-simț prin grija ce-o are de-a asigura copiilor săi cultura intelectuală, a cărei

180. Cutie (de lemn) ornamentată, folosită pentru păstrat bijuterii, obiecte de cusut, tutun etc.

lipsă dânsul o simte atât de mult. Numai așa întemeiază dânsul cu ade-vărat o familie.

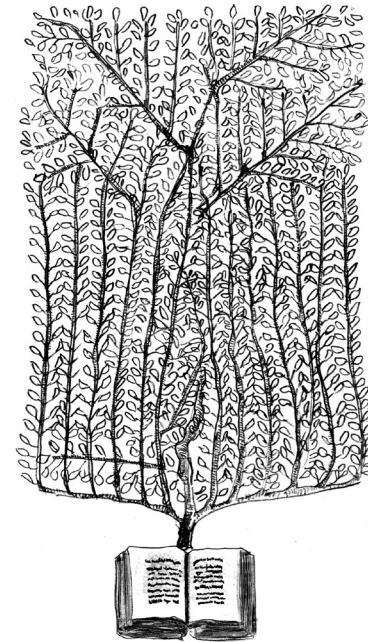
Cei care n-au învățat să citească pe clasici în limba lor, adică în textul original, nu pot să-și facă decât o idee nedesăvârșită despre istoria nea-mului omenesc. Pentru că, trebuie să o spunem, n-avem nicio traducere mai acătării a lucrărilor lor în vreo limbă modernă. Doar dacă n-am privi ca o traducere însăși civilizația ce avem. Homer nu există în engleză, nici Eschil, nici chiar Virgil – opere tot atât de limpezi, tot atât de senine și aproape tot atât de frumoase ca dimineața. Pentru că scriitorii din urmă, orice am putea spune despre geniul lor, rar au egalat vreodată, dacă au egalat, frumusețea și desăvârșirea laborioasă a celor vechi, ca și lucrările cărora aceștia și-au consacrat o viață întreagă. Și numai cei care n-au cunoscut niciodată pe clasici pot spune că ei ar putea să fie uitați. De uitare va putea fi vorba cu atât mai puțin când vom avea știința și geniul care să ne îngăduie de a-i pătrunde și aprecia. Când va veni vârsta de aur a omenirii, toate relicvele, clasicii noștri și toate scripturile și mai vechi, mai mult decât clasice, încă și mai puțin cunoscute, se vor întruni laolaltă. Vaticanurile se vor umple de *Vede* și *Zend-Aveste*¹⁸¹ și *Bibliei*, de Homeri, de Danți și Shakespeari. Toate veacurile își vor depune astfel succesiv în forul lumii glorioasele lor trofee. O asemenea stivă ne va îngă-dui poate să escaladăm și cerurile în cele din urmă.

Operele marilor poeți n-au fost încă citite până acum de omenire, pentru că numai marii poeți ar fi putut să le citească. Ele au fost citite numai după cum vulgarul citește-n stele, astrologicește, iar nu în chip astronomic. Cea mai mare parte din oameni au învățat să citească pen-tru a se supune unei meschine necesități, după cum au învățat să soco-tească ca să-și țină catastifele și să nu se lase înșelați în comerț. Din lec-tura privită ca cea mai nobilă îndeletnicire intelectuală, dânsii nu știu nimic sau aproape nimic. Cu toate astea, numai asta înseamnă a citi în cel mai înalt înțeles al cuvântului. Trebuie să citim nu ca să ne legănăm

181. Culegere de texte mitologice și religioase persane, scrisă în limba pehlevi sau persana medie.

la sunetul cuvintelor, ca o alintare, lăsând să dormiteze cele mai nobile facultăți ale noastre. Ci să citim cu silință, cu trudă, consacrand unei asemenea munci cele mai prețioase și mai lucide ceasuri ale noastre.

Eu cred că, îndată ce am învățat să citim, trebuie să cunoaștem ceea ce e mai bun în literatură. Să nu ne mărginim la a repeta acele *b, a, ba* ale noastre și doar cuvintele de-o silabă. Să nu rămânem întreaga viață

tot în aceeași clasă, a țâncilor, încă și acolea codași. Cea mai mare parte din oameni sunt mulțumiți dacă citesc sau ascultă citindu-se și au avut norocul să se pătrundă de înțelepciunea unei singure cărți bune, *Biblia*. Cât pentru restul vieții, să vegeteze și să-și irosească facultățile, să-și prăpădească vremea cu ceea ce lumea numește lecturi ușoare. Cunosc o lucrare în mai multe volume, pe care o propagă cabinetele

literare, intitulată *Little Reading*¹⁸². Credeam că se referă la un oraș cu asemenea nume pe care încă nu-l vizitasem. Sunt oameni care, ca și cormoranii sau corbii de mare și struții, mistuie tot felul de lucruri de asemenea soi, chiar după cel mai îmbelșugat prânz de carne și legume, pentru că asemenea oameni nu vor să se piardă nimic. Dacă alții sunt mașinile care să producă asemenea merinde, mașinile care s-o absoarbă sunt ei. Aceștia citesc pentru a mia oară povestea despre Zebulon și Sofronia. Cum au iubit aceste persoane, cum n-a iubit nimeni mai înainte, fără ca vreuna din ele să facă *cursul amorului lor sincer s-ajungă lin*¹⁸³ – în tot cazul, cum și-a urmat acest amor cursul și s-a încurcat și s-a descurcat și așa mai departe... Cum un sărman nenorocit s-a urcat într-o clopotniță, căreia ar fi putut tot atât de bine nici să nu-i calce pragul, după care, urcându-l fără nicio nevoie acolo, fericitul romancier trage clopotul să se adune toată lumea să asculte, o, Doamne, să asculte cum se coboară... Întrucât mă privește, eu cred c-ar fi mai bine de-a metamorfoza pe toți acești eroi aspiranți de roman universal, de a-i metamorfoza în oameni moriști, după vechiul obicei care consta de-a așeza pe eroi printre constelații și de a-i lăsa să se învâртеască acolo până vor rugini, fără să se mai coboare vreodată ca să plictisească cu năzbâțiile lor oamenii cumsecade. Altă dată, când romancierul va trage clopotul, nu voi mai face nicio mișcare, chiar de-ar fi să ardă templul din temelii. „În Vârful Picioarelor-Hop-Tumba Fac, roman din Vârsta de Mijloc de vestitul autor al *La-Ri-Fla-Fla*, va apărea în fascicule lunare. [E o gloată.]¹⁸⁴ Nu dați năvală...” Și lumea citește cu ochii holbați, cu curiozitatea întetită, o curiozitate primitivă, cu rânza neobosită¹⁸⁵, ale cărei *corugații*¹⁸⁶ nici măcar n-au nevoie de stimulent.

182. Traducerea acestui cuvânt este *Mica Lectură*. Reading mai este însă și un nume de oraș (*n. tr.*).

183. Shakespeare: *Visul unei nopți de vară*. Actul I, scena I (*n. tr.*).

184. Traducere ezitantă a lui Mușoiu. Expresia aici are sensul de „e un mare succes, e mare îmbulzeală”.

185. Cu sensul de „cu stomacul, cu digestia neobosită”, gata să „mistuie” tot.

186. Încrețirea pielii.

Citește cum citește un școlăraș de patru ani ediția lui de doi gologani cu coperta aurită a Cenușăresei – fără niciun progres bag de seamă, nici ca pronunțare, nici ca accent sau ca dicție, sau vreun talent de-a scoate sau vâri vreo morală. Rezultatul este slăbirea vederii, o stagnare a circulației vitale, o secătuire generală și-o deprimare a tuturor facultăților intelectuale. Acest soi de turtă dulce se pune zilnic în aproape toate cuptoarele, mai cu râvnă decât grâul curat sau secara și mălaiul, și găsește totdeauna o piață sigură și cumpărători după ea ahtiați.

Cărțile cele mai bune sunt citite puțin chiar de cei așa-numiți buni cititori. La ce se reduce oare lectura la noi, în Concord? Cu puține abateri, nu se vede nicio înclinație în orașul acesta pentru cele mai bune sau pentru cărțile foarte bune, chiar din limba engleză, ale cărei cuvinte pot fi citite și silabisite de către toți. Până și oamenii crescuți în colegii, care-au trecut prin înalte școli, așa-zicând înzestrați cu o educație liberală, aici ca și mai pretutindeni, de altminteri, după câte știu, de abia dacă au o slabă cunoștință, dacă o au și pe asta, despre clasicii englezi. Cât despre monumentele înțelepciunii omenești, despre clasicii vechi, despre *Bibliei*, accesibile oricărui însetat de a-și spori cunoștințele, nimeni nu-și dă nici cea mai mică osteneală să se adape.

Cunosc un pădurar între două vârste care ia un ziar francez, nu pentru noutăți, cum zice el, pentru că-i mai presus de una ca asta, ci așa, „ca să se întrețină”, fiind din naștere canadian. Și, când îl întreb care-i cel mai bun lucru ce-ar putea să-l facă în lumea asta, dânsul declară că acela de a-și întreține engleza și-a o spori. Asta-i aproape tot ce fac sau caută să facă, îndeobște, cei care-au fost crescuți în colegiu, luând pentru asta un ziar englezesc.

Și apoi, după ce-ai citit o carte în engleză de oarecare valoare, cu cine să vorbești la Concord? Sau, să presupunem c-ai citit în original unul din acei clasicii, greci sau latini, pe care sunt obișnuiți să-i ridice în slăvi chiar și cei așa-numiți necărturari. Nu vei găsi un suflet căruia să-i vorbești despre el și va trebui să te osândești la tăcere. Drept vorbind, poate doar profesorul de colegiu, dacă a învins dificultățile limbii; care să fi învins,

de asemeni, dificultățile unui spirit ca cel al poeziei unui poet grec și care să aibă de dăruit oarecare simpatie cititorului vigilent și (negreșit) eroic. Cât despre *Sfintele Scripturi* sau despre *Bibliile* omenirii, cine din orașul aceasta le cunoaște măcar după nume? În afară de evrei, cea mai mare parte din oameni habar n-au că și alte neamuri ar fi avut o scriptură. Un om, oricare, se va abate cale de-o poștă din drumului lui pentru a pune mâna pe un dolar de argint. Iată însă niște cuvinte de aur, rostite de cei mai mari înțelepți din vechime, a căror valoare ne-au trâmbițat-o de-a rândul înțelepții fiecărui veac. Cu toate astea, noi nu învățăm a citi decât lectura ușoară, abecedarele, cărțile de școală și, după ce părăsim școala, *Little Reading*, micile lecturi, cărțile cu istorioare pentru nevârstnici și începători. Așa că lectura noastră, convorbirea noastră, cugetarea noastră, cu toatele sunt la un nivel foarte coborât, vrednic cel mult de niște pitici și de niște neisprăviți.

Eu năzuiesc să fac cunoștința unor oameni mai înțelepți decât aceia pe care i-a produs pământul Concordului, oameni ale căror nume nici nu sunt cunoscute aici. Sau să aud cumva numele lui Platon fără să fi citit vreodată ce spune el? Ca și cum Platon ar fi fost concetățeanul meu și nu l-aș fi văzut niciodată – vecin cu mine și nu l-aș fi auzit niciodată vorbind sau n-aș fi ținut seama de înțelepciunea cuvintelor sale. Să fie însă cu puțință una ca asta? Dialogurile sale, care cuprind ceea ce era într-însul nemuritor, să zacă acolo pe raft, fără să-mi fi aruncat vreodată ochii pe ele? Suntem de-o educație inferioară, josnici și ignoranți. În privința asta mărturisesc că fac mare deosebire între ignoranța celorlora dintre concetățenii mei care nu știu să citească deloc și ignoranța celui care n-a învățat să citească decât lucruri pentru copii și pentru cei cu puțină pricepere. Ar trebui să ne ridicăm la valoarea oamenilor mari din vechime, fie și numai începând a cunoaște cât prețuiesc aceștia. Nu suntem decât o rasă de stârpituri și-n avânturile noastre intelectuale nu ne ridicăm deloc mai sus decât coloanele gazetei zilnice.

Nu toate cărțile sunt atât de mărginite ca cititorii lor. Și poate nu lipsește cartea care ar rezolva toate problemele a căror dezlegare ne

preocupă. Dacă am fi în stare a le înțelege, poate că am găsi într-însa cuvinte care ar conveni absolut condiției noastre, tot atât de salutare ca și dimineața sau primăvara și care poate ne-ar face să vedem lucrurile sub o nouă înfățișare. Câți oameni n-au făcut să dateze de la lectura unei cărți o eră nouă în viața lor! Poate că există pentru noi cartea care să explice minunile noastre și să descopere altele noi. Se poate ca lucrurile acum neexprimabile să le găsim undeva exprimate. Chestiile care ne tulbură, ne încurcă, ne zăpăcesc, la timpul lor s-au prezentat minții tuturor înțelepților. N-a lipsit una. Și fiecare a dat un răspuns după gradul des- toinției sale, prin spusele sale, prin viața sa. Pe lângă înțelepciune, am mai căpăta și mărinimie.

Singuraticul tocmit cu ziua în vreo fermă din împrejurimile Concordului, înzestrat cu a doua naștere¹⁸⁷ și cu o experiență religioasă a lui, care se vede redus, cum socoate, la gravitatea tăcerii și la exclusivism prin credința lui, nu poate bănui c-ar fi adevărat, dar Zoroastru¹⁸⁸, acum atâtea mii de ani, aceeași cale-a bătut și-a făcut aceeași experiență. Ca un înțelept ce era, Zoroastru știa însă că experiența îi era universală, de aceea el se purta cu vecinii săi ca atare; și trece să fi inventat, să fi întemeiat printre oameni și-un cult. De aceea, singuraticul să se întrețină cu Zoroastru, umil, după care, trecând prin înrăurirea mărinimoasă a tuturor oamenilor iluștri, să se întrețină chiar cu însuși Isus Hristos, fără să-și mai bată capul cu „biserica noastră”.

Noi suntem mândri că trăim în veacul al XIX-lea și ne lăudăm că mergem mai iute pe calea progresului decât alte popoare. Uitați-vă ce puțin face urbea noastră pentru propria ei cultură. Eu nu vreau nici să-i măgulesc pe concetățenii mei, nici să fiu de ei măgulit, pentru că asta nu ne va înainta cu niciun pas mai departe. Noi avem nevoie să fim înțețiți, să fim îmboldiți ca niște boi ce suntem pentru a iuți pasul. Comparativ, avem un sistem cuviincios de școli comune – astea numai pentru copiii cei mici. Dar, în afară de-un liceu, pe jumătate mort de foame și care

187. Ioan, *Evangelhia*, Cap. III (n. tr.).

188. Zoroastru sau Zarathustra, personaj mitologic sau divin, fondator al zoroastrismului.

funcționează doar iarna, și de curând slabul început al unei biblioteci, pusă la cale de către stat, nicio școală pentru cei maturi. Aproape pentru orice alt articol de alimentație destinat să facă plăcerea, dacă nu durerea stomacului nostru, cheltuim mult mai mult decât pentru alimentarea noastră mentală.

Ar fi vremea să avem și școli necomune, nu numai comune, să nu renunțăm la educația noastră când începem a deveni bărbați și femei. Ar fi vremea ca satele să fie niște universități și ca cei mai vârstnici dintre locuitorii lor, *fellow*-ii¹⁸⁹ de universități, cu răgaz – dacă vor avea cu adevărat înclinarea – să urmeze studii liberale întreaga lor viață. Să se mărginească oare lumea pe veci numai la un Paris sau Oxford? Nu s-ar putea oare face ca niște studenți să fie întreținuți și să primească o educație liberală sub cerul Concordului? N-am putea angaja oare vreun Abelard¹⁹⁰ să ne țină cursuri? Din nenorocire, hrănirea vitelor, ca și păzirea prăvăliei, ne ține prea mult departe de școală și educația noastră rămâne amărât de înapoiată și neglijată.

Ar fi nevoie ca-n țara asta comuna să ia în unele privințe locul mare-lui senior de odinioară din Europa. Comuna ar trebui să-și facă o cinste de-a ocroti frumoasele arte. Pentru asta e destul de bogată. Nu-i lipsește decât cuvântul trebuitor și cultura. Comuna cheltuie cu dărnicie, fără să țină socotală, pentru lucrurile care au trecut în ochii fermierilor și în ochii negustorilor. Dar, când e vorba să-și dezlege băierile pungii pentru lucrurile pe care oamenii inteligenți le socotesc cu mult mai fundamentale, parcă i-ai cere luna. Orașul acesta a cheltuit 17.000 de dolari pentru o primărie, pleșca sau politica fie laudate, probabil însă că nu va cheltui atâtea parale pentru spiritul viu – adevărata carne de pus în asemenea carapace –, nu va cheltui atâtea parale într-o sută de ani. Cei o sută douăzeci și cinci de dolari prevăzuți anual pentru un liceu de iarnă

189. În universitățile engleze se numește *fellow* cel care, terminându-și studiile, consimte să rămână unul din familiii colegiului său (*n. tr.*).

190. Pierre Abélard (1079-1142), teolog, filosof și compozitor francez. A fost unul dintre fondatorii metodei scolastice. A influențat evoluția scepticismului și raționalismului.

sunt mai bine cheltuiți de Comună decât orice altă sumă egală cheltuită de ea.

Dacă trăim în veacul al XIX-lea, de ce nu ne-am bucura de avantajele pe care ni le prezintă veacul al XIX-lea? De ce viața noastră să fie numai și numai provincială? Dacă ținem să citim gazetele, de ce să nu înlăturăm cancanurile din Boston și să nu punem mâna dintr-odată pe gazeta cea mai bună din lume, fără să sugem mereu la țâța gazetelor pentru „familiile neutre” sau să paștem *Ramurile de Măslin*¹⁹¹ aici, în Noua Anglie? Rapoartele tuturor societăților savante să ajungă până la noi și vom vedea dacă ele au vreo știință. De ce să lăsăm lui Harper și Frații și lui Redding și Compania¹⁹² grija de a ne alege lecturile? După cum nobilul cu gust cultivat se înconjoară cu tot ce contribuie la cultura-i – geniu, știință, spirit, cărți, tablouri, sculpturi, muzică, instrumente de precizie ș.a.m.d –, tot așa să facă și satul. Să nu se mărginească la un belfer, un popă, un pălămar¹⁹³, o bibliotecă de parohie și trei oameni de seamă, aleși pentru că strămoșii noștri pelerini au petrecut cu aceștia o întreagă iarnă geroasă pe-o stâncă supusă la bătaia vânturilor. A lucra în chip colectiv înseamnă a lucra în spiritul așezămintelor noastre. Și sunt încredințat că afacerile noastre colective fiind mai înfloritoare decât cele ale unui nobil, noi dispunem de mai multe mijloace. Noua Anglie ar putea angaja pe toți înțelepții lumii ca să vină s-o instruiască. Ea îi poate sălășlui și nutri tot timpul la locuitori, fără să se arate provincială câtuși de puțin. Iată școala *necomună* care ne trebuie. Dacă-i nevoie, suprimați un pod de peste pârau, faceți mai pe-ncolo un mic ocol și aruncați un arc peste prăpastia mult mai întunecoasă a ignoranței ce ne împrejmuiește.

191. Ziar săptămânal publicat la Boston (*n. tr.*).

192. Edituri din Statele Unite.

193. Paracliser, țârcovnic.

ZGOMOTE

dâncindu-ne în cărți, chiar și în cele mai alese, mai clasice, și citind numai anumite graiuri scrise (ele însele simple dialecte) și dialecte provinciale, iată-ne în primejdia de-a uita și graiul pe care toate lucrurile, ca și toate evenimentele, îl vorbesc fără metaforă, singurul bogat, graiul etalon sau model. Multe se publică, dar puține se imprimă în asemenea grai. Razele care străbat prin oblon vor zbura din amintire odată dat în lături oblonul. Nu-i metodă sau disciplină care să poată înlocui nevoia de-a fi mereu cu luare aminte. Ce înseamnă un curs de istorie sau de filosofie, chiar și de poezie, cu oricâtă măiestrie ar fi fost întocmite, sau cea mai bună societate, sau cea mai minunată rutină de existență, față de disciplina de-a privi totdeauna ce-i de privit? Vrei să fii un cititor, curat un om de studiu, ori un vizionar? Citește-ți destinul, vezi ce-i înaintea ta și întinde calea-n viitorime.

În cea dintâi vară n-am citit cărți, am prășit doar fasole. Ce zic, am făcut adesea ceva mai bun. Au fost ceasuri când nu m-am simțit

îndrituit să sacrific floarea clipei de față niciunei munci, fie cu capul, fie cu brațele. Uneori, în câte-o dimineață de vară, după ce-mi făceam scăldătoarea obișnuită, mă așezam în pragul casei mele scăldată-n soare de la răsăritul soarelui la amiază și stăteam între pini, hiori și sumaci¹⁹⁴, în sânul unei singurătăți și unei liniști pe care nimica n-o tulbura, pe când păsările cântau primprejur sau zburau fără zgomot prin casă, până ce soarele ajungea la fereastra-mi de la apus sau zgomotul vreunei harabale de călători de pe drumul cel mare îmi aducea aminte de timpul scurs. În clipele acelea creșteam, după cum crește porumbul noaptea, și nicio muncă cu mâinile n-ar fi avut atâta valoare. Nu era deloc un timp pierdut acesta din viața mea, ci cu mult mai presus de rația sau porția mea obișnuită. Pricepeam ce înțelegeau orientalii prin contemplare și lăsare de muncă sau prin odihnă. Îndeobște eu nu mă îngrijeam de trecerea vremii. Ziua înainta parcă pentru a lumina vreo ispravă făcută de mine. Acum era dimineața și acum era seara, și nimic de seamă îndeplinit. În loc de a cânta ca păsările, eu zâmbeam pe tăcute fericii mele neîntrerupte. După cum pitulicea, cocoțată în hiorii din fața casei mele, își ciripea trilul ei, tot așa îmi aveam și eu răsul interior sau ciripitul înăbușit pe care-l puteai auzi purcezând din cuibul meu. Zilele mele nu erau zile de săptămână care să poarte pecetea vreunei zeități păgâne și nu erau hăcuite de ceasuri, aceste zile fărâmițate de tic-tacul unui ceasornic. Pentru că eu trăiam ca indienii Puri¹⁹⁵, despre care se zice că „pentru ieri, azi și mâine n-aveau decât un singur cuvânt. Deosebirea de înțeles o exprimau arătând cu degetul înapoi pentru ieri, înainte pentru mâine și deasupra capului pentru ziua ce trece”¹⁹⁶. Curată trândăvie după concetățenii mei, fără doar și poate. Dar dacă m-ar fi judecat păsările și florile după legea lor, negreșit că nu mi-ar fi găsit nicio vină. De altfel, omul trebuie să-și găsească îndreptățirea

194. Sumacul (*Rhus glabra*), arbust cu flori albe și frunze folosite la fabricarea pielilor fine, dar și în medicină, răspândit mai ales în climatele mai calde.

195. Trib din nordul Americii de Sud, azi dispărut.

196. Pasaj din lucrarea exploratoarei Ida Laura Pfeiffer, *Călătoria unei femei în jurul lumii (Eine Frau fährt um die Welt)*, apărută în 1850.

în sine. Ziua naturală e cât se poate de potolită și nu-și va dezaproba indolența nicicând.

Prin felul meu de viață aveam cel puțin avantajul asupra oamenilor nevoiți să-și caute petrecere în afară, în societate și teatru, că însăși viața mea devenise pentru mine o petrecere și nu înceta niciodată de a fi nouă. Era o dramă cu mai multe scene, fără sfârșit. Și, dacă ne-am câștigat totdeauna viața într-adevăr și ne-am rândui-o după cel din urmă și cel mai bun chip chibzuit de noi, n-am fi niciodată bântuiți de urât. Urmați-vă geniul cât mai de aproape și nu va fi nevoie să vi se arate alt punct de vedere din ceas în ceas. Gospodăria era o minunată și voioasă petrecere. Îmi erau murdare podelele? Mă sculam de mânecate și, așezându-mi tot mobilierul afară pe iarbă, pat și scânduri de pat, una peste alta, udam podelele cu apă, le presăram cu nisip de la lac, după care cu o mătură le frecam până ce se albeau. Și până să bage sătenii ceva în gură, soarele de dimineață îmi și usca cumsecade casa, pentru a-mi îngădui s-o rânduiesc din nou. Așa că meditațiile mele erau aproape neîntrerupte. Nimic mai hazliu decât să vezi toate uneltele mele de gospodărie pe iarbă, grămăjoară ca o boccea de bohemian și masa mea rotundă cu trei picioare, de pe care nu ridicam nici cărțile, nici condeiul, nici cerneala, așezată între pini și hiori. Păreau mulțumite și ele să se afle afară și parcă nemulțumite să se vadă în casă din nou. Îmi venea uneori să aștern un macat¹⁹⁷ peste toate și să mă întind alături și eu. Era o plăcere să vezi soarele strălucind peste tot și să auzi suflând pe deasupra libera adiere de vânt. Toate obiectele familiare păreau mai interesante afară decât în casă. O pasăre saltă pe o cracă vecină, siminocul¹⁹⁸ crește sub masă, la picioarele căreia măcăcinii se-ncolăcesc. Măciulii de pin, scăfârlii de castan, frunze de fragi împestrițează și umplu pământul. Pare că așa era dat să se amestece aceste forme cu mobilierul meu – masă, scaune și scânduri de pat – fiindcă odinioară acestea au fost printre ele și făceau parte din neamul lor.

197. Cuvertură brodată sau înflorată care se pune pe pat sau pe divan.

198. Siminocul (*Helichrysum arenarium*), plantă erbacee cu flori mici, galbene, care-și păstrează aspectul natural și după ce se usucă.

Casa mea era așezată pe o costișă, tocmai la marginea unor gigantici copaci, în mijlocul unei dumbrăvi de pitch-pini¹⁹⁹ și hiori, cam la vreo jumătate de duzină de prăjini departe de lac, la care ducea o cărare care cobora de pe coastă. În curtea mea din față creșteau fragi, mure, siminoc, iarba Sfântului Ioan²⁰⁰, splinuța de aur²⁰¹, stejăreii de tufă, cireșul pitic, afina și aluna de pământ. Pe la sfârșitul lui mai, cireșul pitic (*Cerasus pumila*) împodobe marginile cărării cu gingașele lui flori răsfirate-n umbrele, cilindric, în jurul scurtelor sale tulpini, care toamna se plecau sub greutatea marilor și frumoaselor cireșe, căzând în ghirlande în toate părțile, ca niște raze. Din cireșe am gustat ca o măgulire adusă Naturii, cu toate că numai de gustat nu erau. Sumacul sau oțetarul (*Rhus glabra*) creștea cu îmbelșugare împrejurul casei, deschizându-și cale prin umplutura mea de pământ și ridicându-se de cinci-șase picioare încă din cel dintâi anotimp. Larga lui frunză înhorbotată²⁰² din tropice era hazlie, cu toate că la privit cam ciudată. Mugurii mari care întârzie primăvara scoteau deodată codițe uscate pe care le-ai fi socotit moarte, se dezvoltau ca prin farmec în verzi rămurele drăgălașe și fragede, c-un diametru de-un deget. Și uneori creșteau atât de nesocotit, punându-și la încercare slabele lor articulații, încât, așezat la fereastra mea, mi se întâmpla să aud câte-o fragedă și delicată rămurică căzând deodată ca un evantai până la pământ, cu toate că nu sufla nicio adiere, ruptă de propria ei greutate. În august, mulțimea de gorgoaze²⁰³ care atrăseseră în floare puzderii de albine sălbatice, căpătau încetul cu încetul frumoasa lor culoare catifelată cărămizie și, din pricina greutății lor, îndoiau și ele și rupeau rămurelele delicate.

199. Pitch-pinul (*Pinus rigida*), specie de pin răspândită în estul Americii de Nord.

200. Salvia sau Iarba Sfântului Ioan (*Salvia sclarea*), plantă specifică zonei mediteraneene, este cultivată pentru uleiul său și este folosită în scopuri terapeutice.

201. Splinuța (*Solidago virgaurea*), plantă cu tulpină păroasă și flori galbene reunite în ciorchini, cunoscută pentru proprietățile sale medicinale.

202. Dantelată.

203. Fructe, poame crude.

În după-amiaza asta de vară, când stau la fereastra mea, șoimi și vultani fac rotocoale în apropierea locului meu desfundat de cultură²⁰⁴. Fanfara porumbeilor sălbatici, care zboară câte doi și câte trei de-a curmezișul câmpului meu de vedere sau se cocoată bătând din aripi pe ramurile pinilor de la nord din dosul casei mele, dă văzduhului glas. Un pescărel încrețește fața cea lucie a lacului și prinde un pește. O vidră se furișează pe lângă lac, în fața casei mele și prinde o broască de lângă țârm. Stânenelul se apleacă sub greutatea „bondarilor”²⁰⁵ care zboară în toate părțile. Și întreaga jumătate de ceas din urmă am auzit, când pierzându-se-n depărtare, când întărindu-se, ca gălgâiala unei găinuși, huruiala vagoanelor drumului de fier care transportă călătorii de la Boston la țară. Pentru că nu trăiam atât de în afară de lume ca acel copilandru care, se zice, trimis la un fermier în partea de răsărit a statului, nu întârzie să fugă pentru a se întoarce acasă, nu atât din pricina muncii prea mari, ci mai ales din pricina urâtului. El nu văzuse un loc atât de trist și atât de departe de lume. Oamenii plecaseră nu știu unde. Și el nu auzea nici măcar un șuierat de locomotivă. Mă întreb dacă mai e vreun asemenea loc acum în Massachusetts:

*In truth, our village has become a butt
For one those fleet railroad shafts, and o'er
Our peaceful plain its soothing sound is – Concord.*

Și așa, iată și satul nostru ajuns o țintă
Pentru una din aceste linii ferate, și pe
Întinsa și liniștita noastră câmpie
Zgomotul alinător e – Concord.²⁰⁶

Calea ferată de la Fitchburg atinge lacul cam la o sută de prăjini la sud de unde locuiesc. Eu merg de obicei pe linie la sat și mă găsesc, așa-zicând, legat de lume prin calea asta. Oamenii trenurilor de marfă, care călătoresc de la un capăt la altul, mă salută ca pe-o veche cunoștință

204. Aici cu sensul de „poiană” sau „loc desțelenit”.

205. Aici cu sensul de „presuri”, păsări mici, asemănătoare cu vrăbiile.

206. Dintr-un poem de W. E. Channing, prieten de-al lui Thoreau (*n. tr.*).

a lor, atât de des mă întâlnesc și mă lasă în urmă, socotindu-mă c-aș fi vreun ampolaiat, ceea ce și sunt. Pentru că aș și voi bucuros să mă văd undeva reparator de cale pe orbita pământului.

Șuieratul locomotivei pătrunde-n pădurea mea și vara și iarna, parcă-ar fi țipătul unui uliu pe cale de-a se lăsa peste vreo ogradă de fermă, și-mi aduce la cunoștință că un număr de neastâmpărați negustori din marele oraș sosesc în cuprinsul celui mic sau că niște zvânturatici negustori de la țară se întorc de pe versantul celălalt. Atingând un orizont, dau de veste ca să deschidă altui orizont calea, auziți fiind uneori din cuprinsul ambelor orașelor. Uite că ți-a venit de-ale băcăniei, țară, tainul vostru, țărani! Nu-i om atât de independent în ferma lui să zică: baiu!²⁰⁷ Și iată-vă răsplata, strigă țaranului șuieratul – lemnul de construcție, ca niște lungi berbeci, repezindu-se cu douăzeci de mile pe ceas la asaltul zidurilor cetății, și atâtea scaune ca să se poată așeza pe ele toți obosiții, toți cei doborâți sub poveri, care locuiesc în spatele unor asemenea ziduri. Iată politețea covârșitoare, copleșitoare, cu care țara întinde un scaun orașului. Toate colinele indiene cu afine se văd despuiate, toate bălțile acoperite cu stufăriș se văd răzuite la oraș. Pleacă bumbacul și vine pânza, pleacă mătasea, vin stofele, pleacă cărțile, vine însă spiritul care le-a scris.

Când întâlnesc locomotiva cu trenul ei de vagoane, care se depărtează cu o mișcare planetară – sau, mai degrabă, ca o cometă, pentru că observatorul nu știe dacă, cu o așa viteză și cu direcția ce-o are, va mai vizita vreodată sistemul nostru, fiindcă orbita ei nu seamănă deloc cu o curbă care se întoarce – cu norii ei de fum, flamura fâlfâietoare în urmă, tivită cu aur și cu argint, ca niște nori scâmoși pe care i-am văzut sus în ceruri, desfășurându-și masa lor în lumină, ca și cum acest semizeu în călătorie, acest grămăditor de nori, acuș-acuș va lua și cerul apusului să-l arunce după sine ca să-l urmeze; când aud acest cal de fier trezind cu nechezatul lui ca un tunet ecoul munților, când îl văd spulberând pământul cu picioarele sale și suflând pe nări foc și fum (nu știu ce fel

207. Cu sensul de „nici vorbă!”.

de cal înaripat sau dragon aruncător de foc se va mai pune de-acum în mitologie), e ca și cum pământul ar fi dobândit în sfârșit o rasă vrednică de a-l locui astăzi. Numai dacă toate ar fi așa precum par și dacă oamenii ar subjuga elementele pentru scopuri înalte, dacă norii suspendați deasupra locomotivei ar fi nădușeala unor fapte eroice sau ar aduce bunăstarea celui care alunecă pe deasupra țarinei fermierului, atunci elementele și însăși Natura ar întovărăși bucuros pe oameni în misiunea lor și le-ar sluji drept escortă.

Eu pândesc trecerea vagoanelor de dimineață cum aștept răsăritul soarelui, doar olecuță mai regulat. Trenul lor de nori, care se-ntinde departe-n urmă, mergând la cer, pe când vagoanele merg la Boston, ascunde soarele o clipă și întunecă câmpul meu depărtat, tren ceresc pe lângă care trenulețul de vagoane care-ncinge pământul nu-i decât un cârlig de cange²⁰⁸.

Rândașul calului de fier s-a sculat de mâncate în dimineața asta de iarnă, la licărirea stelelor care înălbesc munții, ca să dea fân și să-și înhame fugaciul. Chiar și focul a fost ațâțat, de asemeni, devreme, pentru a-i împărtași căldura vitală și să-l avânte. Dacă întreprinderea ar fi tot atât de nevinovată pe cât este de matinală... Când zăpada e groasă, i se pun telegarului rachetele cuvenite și cu plugul cel uriaș trage o brazdă de la munte la mare, brazdă-n care vagoanele, în urmă, ca o semănătoare, seamănă toți oamenii neastâmpărați, agitați și toată marfa flotantă la sate, ca o sămânță. Zilnic telegarul²⁰⁹ de fier zboară peste câmpii, neoprindu-se decât ca să îngăduie stăpânului său să se odihnească. Și la miezul nopții sunt deșteptat de galopul lui și de sfornăiala-i înfruntătoare, când în vreo dosnică gură de pădure înfruntă elementele sub armătura-i de gheață și de zăpadă. Și de-abia cu luceafărul de dimineață se întoarce la grajd, pentru a porni din nou în călătoriile lui, fără odihnă și fără somn. Uneori seara îl aud în grajduri, deșertând din plămâni-i energia prisositoare a zilei, ca să-și astâmpere nervii, să-și răcorească plămânii și creierii câteva

208. Prăjină lungă de lemn având la capăt un cârlig sau două, folosită la acostarea sau îndepărtarea de mal a navelor mici sau, în general, la prinderea obiectelor.

209. Cal folosit la trăsura.

ceasuri de-un somn de fier. Dacă întreprinderea ar fi atât de eroică, atât de impunătoare, pe cât e de prelungită și de neobosită...

Hât departe, prin pădurile seculare situate la confinele orașelor, pe unde odinioară numai vânătorul pătrundea ziua, în noaptea cea mai întunecată revarsă lumină strălucitoare saloane, cei dinlăuntru habar n-având că pe aici ar trăi cineva. Acum oprindu-se în vreo luminoasă gară, în vreo capitală sau târguleț, unde se adună o mulțime de lume curtenitoare, acum în Balta Lugubră²¹⁰, spăimântând bufnițele și vulpile. Plecarea și sosirea vagoanelor fac azi epocă²¹¹ în ziua satului. Pleacă și vin cu atâta regularitate, cu atâta precizie, şuierătura lor se aude atât de departe, încât fermierii își reglează după ea ornicele. Așa că o singură instituție bine orânduită reglează o întreagă țară. De la inventarea drumului de fier, n-au mai făcut oare oamenii cu punctualitatea oarecare progres? Nu vorbesc oare și nu gândesc mai repede la gară decât făceau în birourile diligenței? E ceva electrizant în atmosfera celui dintâi din aceste locuri. Am rămas uimit de minunea ce-a săvârșit-o, ca unii din vecinii mei, oricât aș fi profetizat că nu vor ajunge niciodată la Boston datorită unui atât de grabnic mijloc de transport, să fie gata la sunetul clopotului. A face lucrurile „repede ca trenul” a ajuns de acum o zicătoare. Și ar face ca o oarecare autoritate să te avertizeze cât mai des și-n chip sincer să te ții departe din calea sa. În asemenea caz fără impunere de a citi legea contra atrupamentelor²¹², fără salve de pușcă peste capetele mulțimii. Noi am clădit dintr-o bucată un destin, un Atropos²¹³ care niciodată nu întoarce capul. (Mașina voastră n-ar trebui să aibă alt nume). Oamenii sunt avertizați că, la un ceas și anumit minut, aceste săgeți vor fi slobozite spre anumite puncte cardinale. Și nu se stingheresc daraverile nimănui, iar copiii pot să meargă la școală pe altă cale. Așa trăim pe un picior mult mai stabil. Și cu toții suntem crescuți să ne

210. Mlaștină de pe coasta Virginiei și Carolinei de Nord.

211. Cu sensul de „sunt punctul culminant al zilei”.

212. Adunare zgomotoasă de oameni.

213. În mitologia greacă destinul era personificat prin moire. Hesoid amintește trei: Clotho, care toarce firul vieții, Lahesis, care îi măsoară lungimea și Atropos, care-l taie.

vedem astfel copiii lui Tell²¹⁴. Văzduhu-i plin de săgeți nevăzute. Orice cărare ce nu-i a ta, e cărarea destinului. Tu, păstrează-ți cărarea.

Ceea ce-mi recomandă comerțul e îndrăzneala lui și bravura. El nu pune mâinile la piept ca să se roage lui Jupiter. Eu văd zilnic oamenii care-l practică mergând la afacerile lor cu mai mult sau mai puțin curaj și încântare, făcând chiar mai mult decât bănuiau și purtându-se chiar mai bine decât puteau să-și închipuiască cu tot dinadinsul. Eroismul care-i face să rămână nestrămutați o întreagă jumătate de ceas pe frontul de bătaie de la Buena Vista²¹⁵, nu mă atinge atât cât statornica și

voioasa bărbăție a celor care-și fac din plugul de zăpadă cartierul de iarnă, care nu se mulțumesc cu curajul celor trei ceasuri de dimineață, curaj pe care Bonaparte îl socotea cel mai rar, dar al căror curaj nu se odihnește atât de curând, care nu dorm decât atunci când doarme tempesta²¹⁶ sau când sunt înghețați mușchii telegarului lor de fier. În

214. Wilhelm Tell, erou popular elvețian care a străpuns cu o săgeată un măr așezat pe capul fiului său.

215. Bătălie din războiul mexican din 1847 (n. tr.).

216. Furtună.

această dimineață de Mare Ninsoare, poate încă în plină furie și care îngheață sângele oamenilor, aud accentul înăbușit al clopotului de locomotivă ieșind din brăul de negură alcătuită din răsufierea-le rătăcită, care dă de veste că vagoanele *sosesc* fără întârziere, cu tot vetoul tempestei de zăpadă din nord-estul Noii Anglii. Și văd plugarii acoperiți de zăpadă și promoroacă, cu capul ridicat deasupra unui corman²¹⁷ care răstoarnă alte cele decât părăluțe²¹⁸ și cuiburi de șoareci de câmp²¹⁹, ca acele bucăți de stâncă din Sierra Nevada care ocupă un loc aparte în univers.

Împotriva oricărei așteptări, comerțu-i încrezător și senin, sprinten, aventuros și neobosit. De altminteri foarte natural în metodele lui, mult mai natural decât multe întreprinderi fantastice și experiențe sentimentale, de unde și nemaipomenita-i izbândă. Sunt cât se poate de bucuros și încântat când, trenul de marfă întrecându-mă cu zgomot din mers, miros bucatele care-și răspândesc mireasma de-a lungul căii de la Lungul Ambarcader²²⁰ până la lacul Champlain, bucate care-mi vorbesc de țări străine, de stânci de coral sau de mărgean, de oceane indiene, de cerul tropicelor, de întinderea globului. Mă simt și mai mult un cetățean al lumii la vederea frunzei de palmier care va acoperi vara viitoare capetele blonde ale Noii Anglii, a cânepii de Manila și a învelitorilor de nuci de cocos, a vechilor odgoane, a baloturilor de cafea, a fierăriei și a cuielor ruginite. Vagonul plin de pânze ferfenițite e mai instructiv și mai interesant astăzi decât dacă toate acestea ar fi fost prefăcute în hârtie și bucoavne tipărite. Cine va ști să descrie cu atât pitoresc ca aceste peticării istoria tempestelor prin care au trecut? Ele-s niște copii ce nu mai au nevoie de corectură. Iată plecând acum lemnul de clădărie²²¹ din pădurile din Maine, care n-a fost cărăbănit la mare în timpul celui din urmă puhoi, mai scump la mie cu patru dolari, din pricina celui

217. Răsturnătoare, parte a plugului care răstoarnă brazda.

218. Bănuțul sau părăluța (*Bellis perennis*), plantă erbacee cu flori albe, roșiaticie sau gălbui, plăcut mirositoare. Este cultivată și ca plantă decorativă.

219. Aluzie la două poeme ale lui Robert Burns (*n. tr.*).

220. Gara din Boston (*n. tr.*).

221. Cherestea.

cărăbănit sau fărâmat – pin, brad negru, cedru – întâia, a doua, a treia și a patra calitate, toate până mai ieri de-o singură calitate, ca să se legene desupra ursului, desupra cerbului, deasupra renului. După aceea varul din Thomaston²²², un lot minunat de găsit undeva în văgăuna munților înainte de a se stinge. Baloturi de trențe de toate nuanțele și calitățile, cea mai josnică stare la care se poate coborî bumbăcăria și pânzăria, rezultatul final al toaletei – desene ce nu se mai poartă azi decât doar la Milwaukee, a acelor splendide articole indiene, tulpanuri, museline engleze, franceze, americane și așa mai departe, adunate din toate cartierele, atât de bogățime, cât și din sărăcime, mergând să se prefacă-n hârtie de-o singură culoare sau de-o ușoară nuanță, pe care se vor scrie, credeți-mă, povești despre viața reală, minunate și proaste, și întemeiate pe fapte...

Vagonul închis care miroase a pește sărat, puternica aromă a Noii Anglii și a comerțului, mă face să mă gândesc la pescării și la marile bănci. Cine n-a văzut un pește sărat, puternic afumat ca să țină cât va dura lumea, fără ca ceva să-l poată corupe, făcând perseverența sau nestrămutarea sfinților de rușine? S-ar putea mătura sau pava cu el chiar și străzile și despica lemne mărunțele. În dosul lui căraușul ar putea să se adăpostescă de soare, de vânt sau de ploaie, cu încărcătură cu tot. Pește pe care negustorul, cum a făcut odată un negustor din Concord, l-ar putea spânzura ca firmă dinaintea prăvăliei la stabilire și lăsa acolo până ce nu va mai fi cu putință celui din urmă client să spună dacă lucrul e animal, vegetal sau mineral, cu toate că va fi rămas tot atât de pur ca un fulg de zăpadă, iar pus în oală va ieși un pește auriu, minunat pentru prânzul de sâmbătă...²²³ Apoi piei spaniole, cu coada încă încârligată și îmbârligată, cum era când boii care o purtau alergau prin pampasuri, nemărginitele câmpii ale teritoriului spaniol – semnul oricărei îndărătnicii, dovadă că aproape toate viciile înnăscute sunt disperate și incurabile. Mărturisesc că,

222. Oraș din statul Maine cunoscut pentru producția de var.

223. În Noua Anglie odinioară era obiceiul de-a face sâmbăta un prânz de pește sărat (*n. tr.*).

practic vorbind, atunci când cunosc adevărata dispoziție a unui om, eu nu nutresc nicio nădejde s-o schimbe și să-și însușească una mai bună sau mai rea în starea aflătoare de existență. Cum zic orientalii: „Încălziți, comprimați, înfășurați cu legături coada unui cotei²²⁴, iar după zece ani consacrați unei asemenea munci, ea tot forma naturală și-o va lua”. Singurul leac fără greș împotriva unor boli înrădăcinate ca cele arătate de aceste cozi, e de a face din ele clei. Ceea ce cred că, de obicei, se și face. După care rămân cum le pui și se lipesc...

Iată un butoi de melasă sau de rachiu, adresat lui John Smith din Cottingsville, Vermont, vreun negustor din fundul Munților Verzi care importă pentru fermierii vecini și stă poate în clipa asta în pragul pivniței sale, gândindu-se la cele din urmă sosiri de pe coastă, cum vor schimba prețurile pentru el, povestind de douăzeci de ori înainte de dimineața asta, ieri și alaltăieri, că așteaptă „de prima calitate” cu trenul ce vine. După cum anunță și *Cuttingsville Times*.

Pe când toate astea pleacă, altele vin. Înștiințat prin fluierat, ridic ochii de pe cartea mea și zăresc vreun pin mare, tăiat undeva departe, de pe colinele de la nord, care și-a luat zborul peste Munții Verzi și Connecticut, aruncat ca o săgeată de la un capăt la altul al teritoriul comunei în zece minute, și abia dacă îl mai contemplă vreun ochi. Plecând,

*to be the mast
Of some great ammiral.*

...să fie catargul
Vreunui mare amiral.

Milton, *Paradisul pierdut*

Și ascultați iară sosind trenul de animale, purtător de vite din o mie de munți²²⁵, țarcuri de staule, ogrăzi de ferme în văzduh²²⁶, păzitorii

224. Cățel.

225. Psalmi, I, 10 (*n. tr.*)

226. Cu sensul de „în aer liber”.

înarmați cu toiegele lor, ciobănașii în mijlocul turmelor lor, totul, afară doar de pășunea munților, dus într-un vârtej, ca frunzele spulberate de vântul lui septembrie din munți. Văzduhu-i plin de mugetul vacilor, de behăitul oilor, de zgomotul grămădirii boilor, ca și cum ar trece vreo vale pastorală pe aici. Când bătrânul clopotar din frunte bălăngănește talanga, munții sar ca niște berbeci, iar colinele ca niște mieluși.²²⁷ Un vagon la mijloc, plin de bouari, acum pe aceeași treaptă cu cirezile lor, rezămați în nefolositoarele lor băte, ca de firma funcției lor, cu toate că acum rămași fără slujbă. Unde să le fie și câinii? Pentru câini e panică. De data asta au pierdut calea și nu-și mai fac meseria. Parcă-i aud lătrând la spatele munților din Peterborough și parcă-i văd urcând gâfâind versantul occidental al Munților Verzi. De acum încolo nu vor mai răspunde la hăulire. Slujba lor, pierdută și dânsa. Uite credința lor, neasemănata lor istețime. Se vor întoarce iar la bârlogul lor primitiv sau poate vor ajunge sălbatici și vor face pace cu lupul și vulpea. Și iată-ți viața pastorală trecută-n vârtej. Dar clopotul sună și trebuie să mă dau la o parte din cale, ca să las că treacă vagoanele:

*What's the railroad to me?
I never go to see
Where it ends.
It fills a few hollows,
And makes banks for the swallows,
It sets the sand a-blowing,
And the blackberries a-growing.*

Ce-mi folosește mie drumul de fier?
N-am să mă duc niciodată să văd
Unde-ajunge.
Umple vreo văgăună
Face pentru rândunele terase,
Să se spulbere nisipișul,
Mărăcinii să crească.

227. Psalmi, CXIV, 4 (*n. tr.*)

Și-am trecut peste cale, cum treci peste-o urmă de care de prin pădure. Și nu voi avea ochii scoși și urechile sparte de fum, de aburi, de fluierat.

Și acum, când vagoanele au trecut și cu ele tot acel tulburător univers, când în lac peștii nu mai simt huruiala vagoanelor, sunt mai singur decât oricând. Tot restul îndelungatei după-amieze, meditațiile mele nu vor mai fi poate întrerupte decât de huruiala sau trăncănitura abia auzită a unei trăsuri sau a unui car, departe pe drumul mare.

Uneori, duminica, auzeam clopotele; clopotul din Lincoln, din Acton, din Bedford sau Concord, când vântul era priincios ca o slabă, dulce și-ai fi zis firească melodie, vrednică de importat în singurătate. La o potrivită depărtare, peste pădure, acest zgomot capătă o vibraătoare zbârnăitură, ca și cum țepile de pin ar fi fost la orizont coardele unei harfe atinse de vânt. Orice zgomot perceput la o cât mai mare distanță nu produce decât un singur și același efect, o vibraare a lirei universale, o auală²²⁸, după cum atmosfera mijlocitoare face interesantă la privire o depărtată muchie de pământ, prin culoarea azurie ce-i dă. Și așa, îmi venea o melodie filtrată de aer și care tănuise cu fiecare frunză, cu fiecare acuşor de pădure, o parte din zgomotul reluat de elemente, modulat, repetat din vale-n vale-n ecou. Ecoul, până la un punct, este un zgomot original – de acolo vraja farmecului său. Nu-i numai o repetare a ceea ce s-ar fi convenit să fie repetat primprejur, ci în parte glasul pădurii – aceleași cuvinte și note vulgare cântate de o nimfă a pădurilor.

Seara, mugetul depărtat al vreunei vaci, la orizont, dincolo de pădure, răsuna dulce, melodios, luându-l mai întâi drept glasul unor menestrelți,

228. Zgomot prelung, confuz și monoton.

poetși și cântăreți ambulanti, care-mi dădeau uneori serenadă, poate pe cale de-a rătăci prin munți și prin văi. [Fără să întârzi, nu fără plăcere, să mă văd înșelat, când se prelungea în muzica ieftină și naturală a vacii.]²²⁹ Nu vreau să fac o satiră, ci să-mi dau cu părerea asupra cântării acestui soi de flăcăi, când spun c-am observat deslușit că era apropiată de muzica vacii și că, la urma urmei, nu era vorba decât de-o singură articulare a Naturii.

Regulat, la șapte ceasuri și jumătate, într-o perioadă a verii, odată trenul de seară trecut, *whip-poor-will*-ii își cântau vecerniile timp de o jumătate de ceas, instalați pe-o stinghie lângă ușa mea sau pe creștetul casei. Începeau să cânte aproape cu regularitatea unui ceasornic, din cinci în cinci minute, un timp anumit, potrivit cu apusul soarelui în fiecare seară. Și aveam un rar prilej de-a face cunoștință cu obiceiul lor. Uneori auzeam în diferite părți ale pădurii patru sau cinci, din întâmplare unul întârziat asupra altuia c-o măsură și atât de aproape de mine, încât adesea distingeam, pe lângă cârăitul care întovărășea fiecare notă, acea bâzăitură deosebită, ai fi zis a unei muște dintr-o pânză de păianjen, cu toate că-n mai ridicată măsură. Uneori se întâmpla ca unul să se învârtească și să se învârtească roată împrejurul meu în pădure, la depărtare de câteva picioare abia, ca legat de-o sfoară, probabil când mă aflam aproape de ouăle lui. Și cântau la intervale, de la un capăt al nopții la altul, pentru a deveni și mai melodioși cu puțin înainte de zori și odată cu ivirea lor.

Când celelalte păsări tac, cântul îl încep huhurezii, ca niște bocitoare, străvechiul lor *u-lu-lu*. Țipătul lor lugubru e cu adevărat

229. Traducere ezitantă a lui Mușoiu. O redare alternativă a textului lui Thoreau ar putea fi următoarea: „Însă nu eram decepționat dacă aceasta se prelungea în muzica ieftină și firească a vacii.”

ben-johnsonian.²³⁰ Hâtre vrăjitoare de miezul nopții. Nu-i cinstitul și repezitul *tu-whit to-who* al poezilor, ci, fără nicio glumă, un cânt de cimitir cum nu se poate mai solemn, alinările mutuale ale iubiților care se sinucid, amintind chinurile și deliciile amorului supernal²³¹ în crângul infernal. Îmi plăcea să ascult tânguirea lor, răspunsurile lor înduioșătoare, țurluite²³² de-a lungul poalelor pădurii, care aduceau uneori a muzică de păsări cântătoare, dacă muzică se poate numi partea mohorâtă și-n lacrimi, regretele și suspinele cărora le-ar fi ars să fie cântate. Erau spiritele, spiritele abătute și presentimentele melancolice ale sufletelor scăpate, care odinioară, sub forma omenească, cutreierau pe înnoptate pământul și se dedau la lucruri întunecate, pe cale de a-și ispăși acum păcatele prin imnurile sau trenodiile lor plângătoare, pe scena fărădelegilor lor. Și pricep mai bine prin astea adevărul și capacitatea acestei naturi, sălașul nostru al tuturor. „*Uh-u-u-u, ce folos că nu-s mor-r-r-t!*”, suspină unul din cântăreți pe marginea lacului și, într-un zbor circular, pleacă cu neliniștea disperării să se pună pe-o nouă creangă de stejar desfrunzit. Atunci, „*Ce folos că nu-s mor-r-r-r-t!*”, repetă altul, ca un ecou pe țărmul opus, cu o mișcătoare sinceritate. Și *mor-r-r-r-t* revine ca un suflu de departe, din pădurile din Lincoln.

Mai aveam serenada unei bufnițe. Colea, aproape să pui mâna pe ea. Huhuitul ei l-ai fi luat drept sunetul cel mai melancolic al Naturii. Ca și cum ar fi vrut să stereotipizeze și să permanentizeze prin corul ei cele din urmă tânguiri ale unei ființe omenești, vreo sărmană și slabă rămășiță de mortalitate, care a lăsat speranța după ea și urlă ca un animal, cu toate că cu hohote de plâns omenești, care străbat valea întunecată, hohote care fac și mai înflorătoare un soi de melodie

230. Ben Johnson, poet din timpul lui Shakespeare (*n. tr.*).

231. Cu sensul de „ceresc”, „paradisac”.

232. Sunete monotone și puțin armonioase.

gâlgâitoare. Când încerc s-o imit, mă văd chiar pe mine că încep prin sunetele *gl*, expresia unui spirit care a ajuns la gradul gelatinos de mucegăială în mortificarea oricărei cugetări sănătoase și curajoase. Uite însă una care răspunde din fundul pădurii pe-un ton pe care depărtarea îl face cu adevărat melodios: *Hu, huu, buu, burou, buu!* Și, într-adevăr, de cele mai multe ori asta nu insuflă decât plăcute asociații de idei, fie că ai fi auzit asemenea accente ziua sau noaptea, vara sau iarna.

Eu mă bucur de existența bufnițelor. Scoată pentru oameni huiduieli idioate și maniace. E un zgomot care se armonizează minunat cu bălțile și cu pădurile crepusculare pe care nu le împodobește nicio lumină, care amintește o natură vastă și puțin dezvoltată, necunoscută de oameni. Bufnițele reprezintă cugetările cu totul crepusculare și nesatisfăcute pe care le are oricine. Soarele a strălucit totdeauna peste suprafața vreunei sălbatice bălți, unde bradul negru se înalță acoperit de leprariță, ulii învârtindu-se pe deasupra, unde pițigoi țâraie prin tufșuri și găinușa, ca și iepurașii, stau pitiți în ele. Dar, iată că o zi mai lugubră și mai altminteri s-arată și se ivește o rasă diferită care să exprime caracterul acestei Naturi.

Seara târziu aud huruiala vagoanelor de pe poduri, zgomot care noaptea se aude mai de departe decât oricare altul. Aud lătratul câinilor și uneori și mugetul unei nemângâiate vaci, în vreo depărtată ogradă de fermă. Între acestea tot țărmul răsună de trâmbița broaștelor uriașe, spiritele netămăduite ale unor băutori și cheflii rămași nepocăiți, căutând să cânte o horă în lacul lor stigian²³³ – dacă nimfele din Walden îmi

233. Referință la râul Styx, care în mitologia greacă separa lumea celor vii de lumea morților.

îngăduie asemenea comparație, e pentru că, cu toată raritatea ierburilor, sunt broaște în el. Spirite care nu se îndură să părăsească regulile de desfătare ale veselelor chefuri de odinioară, cu toate că glasul le-a răgușit și li s-a făcut acum solemn și grav, făcând voioșia de răs; cu toate că vinul, pierzându-și buchetul, nu mai e decât o poșircă de umflat burta, iar dulcea beție, neputând să mai înece amintirea trecutului, nu mai e decât o simplă saturație, o îmbibare cu apă, o dilatare. Cea mai „aldermanică”²³⁴, cu gușa pe o frunză de broscăriță, care slujește de ștergar gurii sale băloase pe țărnul acesta septentrional, trage un gât bun de apă (odinioară disprețuită), după ce trece mai departe o cupă, slobozind *tr-r-r-unk, tr-r-r-unk, tr-r-r-unk!* Dintr-un golfuleț depărtat vine strună pe apă aceeași parolă repetată acolo de cea care, urmând a doua după vârstă și gușă, și-a înghițit pe deplin partea ei. Și, după ce regula asta s-a repetat și-a ocolit tot țărnul, atunci izbucnește și pristavul²³⁵ bucuros, *tr-r-r-unk!* După care una alteia făcându-și ecou, fără să lipsească purtătoarea cea mai puțin umflată de burtă, cea mai sfrijită, mai fleșcăită, ca să nu fie vreo scăpare din vedere cumva. Și cupa trece, trece de-a rândul, până ce soarele risipește ceața dimineții, când patriarhul, singurul care nu-i atunci sub lac²³⁶, urmează a mai orăcăi, din când în când, în zadar, *trunk*, așteptând între timp un răspuns.

Nu-mi aduc aminte să fi auzit cândva în timpul deștelenirii zgomotul de cucurigu și-am socotit că făcea să întreții vreun cocoșel, măcar pentru muzica lui, în calitate de pasăre cântătoare. Accentul acestui ex-fazan sălbatic de India e, fără îndoială, accentul cel mai remarcabil pe care-l scoate vreo pasăre. Și, dacă s-ar putea aclimatiza cocoșii fără să fie domesticiți, ar ajunge curând zgomotul cel mai vestit din pădurile noastre, întrecând trâmbița ascuțită a găștei și chiotul bufniței. Închipuți-vă

234. *Alderman*, magistrat municipal, pururea reprezentat gușat și burtos. (*n. tr.*)

235. Cu sensul de „maestrul de ceremonii”.

236. În loc de „sub masă” (*n. tr.*).

atunci cotcodăcitul găinilor, pentru a umple răstimpul când s-ar odihni goarna domnului și seniorului lor. Nu-i de mirare că omul a adăugat această pasăre la avutul său casnic (ca să nu mai vorbim de ouăle și de hartanele²³⁷ de pui). Să te plimbi într-o dimineață de iarnă printr-o pădure în care aceste păsări ar fi din belșug, prin pădurile lor native, și să auzi cocoșii sălbatici cucurigând în copaci, clar și strident, pe întinderi de mile, pe pământul răsunător, acoperind nota celorlalte păsări, mai slabă, ia închipuți-vă asemenea lucru. Ar face națiile mai vigilențe. Care om nu s-ar scula de mâncate și nu s-ar scula din ce în ce mai de mâncate în fiecare zi, până ce-ar deveni cu adevărat sănătos, bogat și-nțelept?²³⁸ Acest cânt de pasăre străină e celebrat de poezii tuturor țărilor, paralel cu cânturile cântăreților lor băștinași. Inimosului crainic toate climatele-i plac. El e chiar și mai indigen decât băștinașii. Sănătatea lui e totdeauna desăvârșită. Plămâni-i sunt puternici, iar înfocarea neslăbită nicicând. Până și marinarul se deșteaptă pe Atlantic și Pacific la glasul lui. Dar zgomotul lui strident pe mine nu m-a sculat niciodată din somn.

Eu n-am întreținut nici câine, nici pisică, nici porc, nici găini, așa că vi s-ar părea c-ar fi fost lipsă de zgomote casnice. Nici putinei²³⁹, nici vârtelniță²⁴⁰, nici cântecul ibricului, nici șuierătura samovarului, a fântâniei de ceai, nici țipăt de copil să te consoleze. Un om de datină veche, un gospodar și-ar fi prăpădit capul sau ar fi murit de urât. Nici măcar guzgani în perete, pentru că foamea i-ar fi alungat sau, mai curând, nicio nadă nu i-ar fi atras. Nimic decât vererițe pe casă și sub podele. În boldul²⁴¹ casei un *whip-poor-will*. Sub fereastră o gaiță viorie. Un iepure sau

237. Pulpe de pui.

238. Aluzie la vorbele lui Benjamin Franklin: „Early to bed and early to rise, makes a man healthy, wealthy, and wise”, adică „Devreme în pat, devreme trezit, îl face sănătos pe om, bogat și chibzuit.”

239. Recipient în care se bate laptele sau smântâna ca să se aleagă untul.

240. Unealtă de lemn cu care se deapănă firele de cânepă, lână sau bumbac.

241. Cu sensul de „vârf”.

o marmotă pitiți sub casă. Domiciliați sau adăpostiți după ea, o bufniță bătrână, cu o bufnicioară. O ceată de găște sălbatice sau un cufundar cu râsul lui, pe lac. Și o vulpe să latre noaptea. Nu era măcar o ciocârlie, măcar un grangur, aceste drăgălașe păsări de câmp, să-mi viziteze vreodată deștelenirea. Nici cocoși care să cânte cucurigu acum, nici găini să cotcodăcească în ograda fermei. Nici ogradă de fermă, ci libera Natură venind să bată chiar la pragu-ți. O pădurice crescând sub ferestrele tale, oțetarii sălbatici și mărăcinii năpădindu-ți beciul, nemlădioșii pitch-pini frecându-se de șindrila și pârâind, căutându-și un loc cu rădăcinile pe cale de-a se înfige aproape sub casă. Drept găleată de cărbuni sau oblon, pe care vântul l-a spulberat, un pin spintecat sau rădăcinile cărăbănite din dosul casei drept combustibil. Drept potecă de ajuns în timpul nămeților la bariera curții de intrare nicio barieră, nici curte de intrare și nici potecă către lumea civilizată.

SINGURĂTATE

În seara asta fermecătoare ființa mea întregă e ca un singur simț și prin toți porii numai farmec absorb. Colind în natură cu o libertate nețărmită. Mi se pare că nu fac decât una cu ea. Pe când mă plimb de-a lungul țărmurilor pietroase ale lacului cu o bluză fără mâneci pe mine, cu toate că-i cam răcoare și cerul înnorat și e vânt, și cu toate că nu văd nimic deosebit să mă atragă, toate elementele îmi sunt familiare, neobișnuit de prietenoase. Cu orăcăitul lor, broaștele uriașe vestesc apropierea nopții, iar din partea cealaltă a apei vine cântecul huhurezului pe aripa murmurătoare a adierii. Simpatia mea pentru frunzele tremurătoare de arin și de plop mă face aproape să-mi pierd respirația. Dar, asemănătoare cu lacul, seninătatea mea numai se brăzdează, fără să fie tulburată adânc. Aceste vălurile ridicate de adierea serii sunt tot atât de departe de vijele ca și suprafața lucie ca o oglindă a lacului. Cu toate că acum s-a întunecat, vântul suflă încă și mugește-n pădure, valurile urmează a se

clătina înainte și câteva creaturi dezmiardă încă liniștea cu accentele lor. Niciodată tăcerea nu e deplină. Animalele cele mai sălbatice nu se odihnesc, ci acum își caută prada. Fără nicio teamă, vulpea, dihorul, iepurele cutreieră câmpiile și pădurile, străjerii de noapte ai Naturii, trăsătură de unire a vieții însuflețite de la o zi la alta.

Întors acasă, găsesc adesea că diferiți vizitatori au fost pe la mine, lăsându-mi cartea lor de vizită: un mănunchi de flori, o cunună de nu-mă-uita, un nume cu creionul pe o frunză îngălbenită de nuc sau pe o așchioară de lemn. Cei care umblă rar la pădure iau din ea câte-o bucățică, ca să se joace cu ea mergând, pe care după aceea o lasă anume sau o uită. Unul, după ce a curățat de coajă o vârguță de salcie, a împletit-o în formă de cerc și a părăsit-o pe masa mea. Știu totdeauna când vine cineva în lipsa mea, fie după mlădițele sau ierburile culcate, fie după urma de pași. Sexul, vârsta sau calitatea, de asemeni, mi se vedește îndeobște prin oarecare mici amănunte: o floare aplecată, o mână de iarbă smulsă și aruncată, mirosul stăruitor al unei țigări sau al unei lulele. Ceva mai mult, mi s-a întâmplat uneori să fiu înștiințat de trecerea unui călător pe drumul cel mare, ca la șaizeci de prăjini de la mine, după duhoarea lulelei sale.

De obicei e destul spațiu în jurul meu. Orizontul meu nu-i niciodată mărginit la cât aş putea întinde doar coatele. Codrul, pădurea deasă, nu mi-i tocmai până în fața casei, nici lacul. Mai e destul luminii, familiar și călcat de mine, pe care am pus stăpânire și l-am împrejmuiră oarecum, reclamându-l Naturii. Cui datorez însă că mi se lasă mie de către oameni această vastă întindere, acest întins circuit de câteva mile pătrate de pădure solitară, pentru retragerea mea? Vecinul meu cel mai apropiat este la o depărtare de o milă și nicio casă nu se vede pe-o rază de-o jumătate de milă decât din vârful colinelor. Tot orizontul mărginit de pădure este numai al meu. De-o parte, privirea mi se întinde în depărtare până la calea ferată, unde s-apropie de lac. Iar de alta, până la împrejmuirea care mărginește calea pădurii. Căutând bine, locul în care hălăduiesc e tot atât de singuratic ca și-o câmpie. E tot atât de Noua Anglie, ca și

Asia, Africa. Așa-zicând, eu am mica mea lume, numai a mea, cu soarele meu, luna mea și cu stelele mele. Niciodată vreun călător n-a trecut noaptea pe dinaintea casei mele, nici bătut-a la ușa mea. Ca și când eu aş fi fost cel dintâi om sau cel din urmă. Afară de primăvara, când venea la lungi răstimpuri câte-un om din sat să pescuiască somnul-pisică – care pescuia negreșit mai mult în lacul Walden de felul lui și care țicnea cârligul din beznă –, om care nu întârzia, însă, să bată-n retragere, de obicei cu coșarca aproape goală, „abandonând lumea beznelor mie”²⁴². Altfel, niciodată inima cea neagră a nopții nu era profanată de vreo vecinătate omenească. Eu cred că oamenilor li-i cam frică îndeobște de întuneric, măcar că toate vrăjitoarele au fost spânzurate și s-a introdus creștinismul și lumânările.

Cu toate astea, experiența mi-a arătat adesea că societatea cea mai dulce și mai blajină, cea mai nevinovată, cea mai întăritoare, se poate găsi în orice lucru firesc, chiar pentru sârmanul mizantrop și pentru cel mai melancolic dintre oameni. Nu există melancolie într-atât de mohorâtă pentru cine trăiește în mijlocul Naturii și-i încă pe deplin în simțirile sale. Niciodată n-a avut loc vreo furtună, vreo vijelie, care să nu pară ca o muzică eoliană unei urechi sănătoase și pure. Nimic nu-l poate constrânge, ce-i drept, la vulgara tristețe pe omul simplu, curajos. Câtă vreme anotimpurile vor să-mi rămână prietene și să le gust dulceața, nimic nu va putea face să privesc viața ca o povară și să-mi fie silă de ea. Dulcea ploaie care-mi stropește fasolea și mă silește să stau în casă nu-i nici posomorâtă, nici melancolică; chiar pentru mine ea-i minunată. Ce-i drept, mă împiedică de a-mi prăși fasolea, dar ea face mult mai mult decât prășitura mea. Dacă ține prea mult ca să putrezească sămânța-n pământ și să se prăpădească în vale cartofii, ea-i încă bună pentru iarba cea de pe plaiuri. Bună pentru iarbă, cum să nu fie bună ploaia și pentru mine?

Când mă asemăn câteodată cu ceilalți oameni, mi se pare că pe mine zeii mă favorizează mai mult, în afară de orice merit pe care eu, unul,

242. Aluzie la vestita elegie a lui Thomas Gray, „Într-un cimitir de țară” (*n. tr.*).

nu mi-l cunosc. Ca și cum, prin favoarea lor, aș avea o garanție și o siguranță de care semenii mei sunt lipsiți și m-aș găsi obiectul unei îndrumări și ocrotiri speciale. Nu mă laud, dar s-ar putea să mă laude alții. Singuratic nu m-am simțit niciodată sau măcar apăsător de sentimentul singurătății, afară de o singură dată, după câteva săptămâni de la venirea mea la pădure când, vreme de un ceas, m-am întrebat dacă vecinătatea apropiată a omului nu era neapărată pentru o viață senină și sănătoasă. A fi singur parcă nu era un lucru tocmai plăcut, dar îmi dădeam în același timp seama de-o ușoară indispoziție, care știam prea bine că avea să-mi treacă. Și, pe când mă băntuiam asemenea gânduri în sânul unei dulci ploi, avui deodată sentimentul unei societăți atât de duioase și atât de binefăcătoare în Natură, până și-n plescăirea picăturilor de ploaie, în tot ce-mi atingeau auzul și privirea din jurul casei. Simții o bunăvoință atât de nemărginită și de neașteptată susținându-mă ca o atmosferă, încât mi se vădi deșertăciunea foloaselor ce se atribuie vecinătății oamenilor. Și singurătatea nu m-a mai apăsător de atunci. Niciun ghimpe de pin care să nu se dilate, care să nu se umple de simpatie și care să nu fie pentru mine ca un prieten. Eram atât de limpede vestit de prezența a ceva cu mine-nrudit, până și-n priveliștile pe care obișnuim să le numim sălbatice și pustii, încât cel mai apropiat de mine, ca sânge și ca simțire omenească, nu era nici parohul, nici un sătean. Și, dându-mi seama de asemenea lucru, mi se păru că nicăieri pe pământ nu mă mai puteam socoti ca străin.

*Mourning untimely consumes the sad.
Few are their days in the land of the living,
Beautiful daughter of Toscar.*

Durerea timpurie pe cei triști îi consumă.
În țara celor vii, rare zilele lor,
Încântătoarea fiică a lui Toscar.

Ossian²⁴³

243. Pseudonim sub care a publicat poetul scoțian James McPherson (1736-1796), care a prelucrat vechi legende locale atribuite bardului Ossian.

Îndelungatele ceasuri care mă țineau toată ziua în casă primăvara și toamna, dezmiertat de mugetul vijeliilor și de neîntreruptele lor asalturi, sunt dintre cele mai plăcute trăite de mine. Amurgul venea devreme, preludând o seară îndelungată. Câte cugetări n-au avut timpul să se înrădăcineze și să se dezvolte atunci în mintea mea. În timpul vajnicelor ploi furtunoase de la nord-vest, care aproape să spulbere casele satului, când gospodinele stăteau în tindă cu mătura și cu copaia în mână, căutând să oprească năvala puhoiului, așezat în spatele ușii căscioarei mele – care, la urma urmei, mai mult o tindă era – gustam adânc plăcerea că mă aflu la adăpost.

În toiul unei furtuni întovărășită de fulgere, trăsnetul lovi un brad mare de cealaltă parte a lacului, lăsând o adâncă crestătură de sus în jos, într-o spirală foarte regulată, adâncă de-un deget cel puțin și largă de trei sau patru, ca și cum ar fi fost făcută c-un cuțitaș. Am trecut și mai deunăzi pe acolo și-am fost cuprins de înfiorare ridicând ochii și uitându-mă la această întipărire, mai vădită decât oricând, amintirea unui cumplit, zdrobitor fulger căzut din cerul fără nicio prihană acum opt ani.

Mi se spune adesea: „Trebuie să te afli prea singur unde trăiești. Nu simți oare nevoia să te apropii de oameni, mai ales în zilele și nopțile ploioase și de ninsoare?”. La aceasta ce pot răspunde? Pământul pe care-l locuim, cât e de mare, în spațiu nu e decât un punct. La ce distanță unul de altul credeți că se află doi dintre cei mai depărtați locuitori față de steaua de sus, al cărei disc nici nu se poate aștepta să i se aprecieze lărgimea de instrumentele noastre? Și de ce oare m-aș simți singur? Planeta noastră nu e oare în Calea Laptelui? Întrebarea ce mi se pune nu mi se pare cea mai de seamă. Ce fel de spațiu este acela ce desparte pe-un om de semenii săi și-l face solitar? Eu am observat că niciun exercițiu cu picioarele nu poate apropia cu mult două spirite unul de altul. Care vecinătate ar fi oare mai de dorit? Fără îndoială că nu e a celei mai mari părți dintre oameni, a gării, a poștei, a cârciumii, a templului, a școlii, a băcăniei, a Beacon Hill²⁴⁴ sau a

244. Colină pe care se ridică palatul guvernamental din Boston (*n. tr.*).

Five Points²⁴⁵, locuri obișnuite de adunare, ci cea a izvorului veșnic al vieții, de unde am băgat de seamă că izvorăște întreaga noastră experiență, cu salcia care crește aproape de apă și-și îndreaptă rădăcinile către ea. Vecinătatea poate să varieze după naturi, dar acolo își va avea bârlogul cel înțelept...

Într-o seară întâlnii pe drumul lui Walden pe unul din concetățenii mei care, precum se spune, „agonisise o frumoasă avere” – *frumusețe* pe care, din partea mea, niciodată n-am prea văzut-o – ducând la târg o pereche de boi și care dorea să știe cum mă putusem hotărî să renunț la atâtea comodități ale vieții. I-am răspuns că mă simțeam cât se poate de bine făcând așa și neapărat nu glumeam. După care m-am îndreptat spre casă ca să mă culc, lăsându-l pe el să orbecăiască prin întuneric și prin noroi spre Brighton – sau Bright-town²⁴⁶ – unde avea să ajungă Dumnezeu știe când în ziua.

Orice perspectivă de deșteptare sau de revenire la viață face pentru un om mort indiferentă chestia de timp sau de loc. Locul unde deșteptarea se poate petrece e pururea același și nepomenit de plăcut simțurilor noastre. De cele mai multe ori numai împrejurărilor exterioare și trecătoare le îngăduim să inspire acțiunile noastre. Rătăcirile noastre n-au, de fapt, altă pricină. Puterea care fasonază existența este foarte aproape de toate lucrurile. *Aproape* de noi, lângă noi, cele mai mari legi se îndeplinesc neîntrerupt. *Lângă noi* nu-i lucrătorul pe care l-am tocmit, cu care atât de mult ne place să sporovăim, ci lucrătorul al cărui lucru chiar noi suntem.

„Cât de nemărginită și de adâncă este înrăurirea puterilor nevăzute ale Cerului și ale Pământului! Căutăm să le descoperim și nu le vedem. Căutăm să le auzim și nu le auzim. Una cu substanța lucrurilor, aceste puteri nu pot să fie despărțite de lucruri. Aceste puteri fac ca-n tot universul oamenii să-și purifice și să-și sanctifice inimile, să se îmbrace în haine de sărbătoare ca să aducă jertfe și închinăciune strămoșilor lor. Ele

245. Răspântie din New York (*n. tr.*).

246. Bright e nume familiar ce se dă în America boilor. *Town* desemnează oraș (*n. tr.*).

sunt o mare de subtile inteligențe. Dăinuiesc pretutindeni – deasupra noastră, la stânga noastră, la dreapta noastră; de pretutindeni ne-văluiesc aceste puteri.”²⁴⁷

Suntem supuși unei experiențe care nu-i lipsită de interes pentru mine. Nu putem noi oare să ne lipsim de societatea celor banali, să avem drept tovarăși propriile noastre cugetări? Adevăr grăiește Confucius: „Virtutea nu rămâne niciodată stingheră ca un orfan. Ea-și creează neapărat vecini”.

Datorită cugetării noi putem să fim afară din noi, într-un înțeles sănătos, cu alte cuvinte să ne dublăm. Printr-o silință conștientă a minții, noi putem să ne ținem departe de acțiuni și de urmările lor. Toate lucrurile, bune sau rele, trec astfel pe dinaintea noastră ca un șuvoi. Noi nu suntem absorbiți în chip absolut de natură. Eu pot să fiu sau bușteanul care plutește pe râu, sau Indra²⁴⁸ care privește din Cer la el. *Pot să fiu* mișcat de o reprezentare teatrală și *pot să nu fiu* mișcat de vreo întâmplare reală care s-ar părea că mă privește foarte de-aproape. Eu nu mă cunosc decât ca o entitate umană, așa-zicând, ca scena unor cugetări și unor pasiuni. Sunt convins de-o oarecare dedublare datorită căreia pot rămâne tot atât de departe de mine ca și de alții. Oricâtă înverșunare aș atribui experienței mele, eu sunt conștient de prezența și de critica unei părți din mine care s-ar putea zice că nu-i o parte din mine, ci un spectator, un spectator care nu ia parte la nicio experiență, care se mulțumește numai s-o urmărească și care nu-i nici eu, nici tu. Căzută perdeaua asupra comediei vieții, care câteodată se prefacă în tragedie, spectatorul își vede de cale. Pentru el totul era numai o ficțiune, o simplă lucrare de imaginație, câtă vreme persoana-i era în joc. Această facultate de dedublare poate face din noi uneori mediocri vecini, mediocri prieteni, [nu tocmai buni]²⁴⁹.

Eu găsesc mai sănătos să rămân singur cea mai mare parte din timp. Chiar cea mai bună societate tot este dizolvantă, plictisitoare. Mie-mi

247. Din Confucius (*n. tr.*).

248. Zeitate vedică a religiei hinduse, zeul cerului și al războiului.

249. Pasaj adăugat de Mușoiu.

place să rămân singur. Și niciodată n-am găsit camarad a cărui tovarășie să fie atât de învăluitoare ca tovarășia singurătății. De altminteri, nu suntem noi îndeobște mai singuratici când ieșim să ne amestecăm printre oameni, decât atunci când rămânem acasă la noi? Omul care cugetă și lucrează, oriunde s-ar afla, totdeauna e singur. Singurătatea nu se măsoară cu milele de întindere care ne despart de semenii noștri. Studentul cu adevărat silitor e tot atât de singur în stuparul încărcat al universității din Cambridge ca un derviş în pustie. Fermierul poate munci toată ziua singur la câmp sau la pădure, să sape pământul, să taie lemne și să nu se simtă singur deloc, aflându-se-n treabă. Dar când se întoarce seara acasă, neputând să rămână singur într-o cămară, în vocea cugetărilor lui, are nevoie să meargă unde poate „să vadă lume”, să se recreeze, să se răsplătească pentru ziua lui de singurătate. De aceea dânsul se miră că omul de studii poate petrece toată noaptea singur acasă și cea mai mare parte din zi, fără plictiseală, fără gânduri negre sau „gărgăuni”. El nu-și dă seama că omul de studii, cu toate că acasă, se află la muncă în câmpul *lui*, trage cu securea în pădurea *lui*, ca fermierul în ale sale, ca la urmă să caute aceeași recreație, aceeași societate ca și fermierul, cu toate că sub o formă poate mai condensată.

Lumea se întâlnește îndeobște prea lesne. Ne găsim la prea apropiate intervale unii de alții ca să avem vremea de a dobândi o nouă valoare. Ne întâlnim de câteva ori la masă în fiecare zi, ca să ne dăm reciproc să gustăm, iarăși și iarăși, din aceeași brânză mucegăită care suntem. A trebuit să ne impunem un oarecare mănunchi de reguli numite etichetă și politețe ca să putem îndura această deasă întâlnire și să nu izbucnim într-o războire pe față. Ne întâlnim la poștă, la adunarea parohială și-n jurul căminului în fiecare seară. Prea trăim în gloată, prea trăim în mulțime și ne încurcăm unul altuia calea. Ne izbim unii de alții și așa pierdem unii față de alții orice respect. Mai puțină frecventare ar fi de ajuns pentru toate comunicările mai de seamă și cordiale. Uitați-vă la fetele dintr-o fabrică – niciodată nu-s singure, afară de-n visele lor. Dacă n-ar fi decât un locuitor pe mila pătrată, ca acolea

unde hălăduiesc eu, ar fi cât se poate de nimerit. Valoarea unui om nu stă doar în pielea lui, ca să fie nevoie să-l și atingem.

Am auzit odată de-un om rătăcit prin pădure care-a murit de foame la poalele unui copac, a cărui singurătate ar fi găsit susținere în vedeniile grotești pe care, din pricina slăbiciunii lui fizice, i le-a făurit imaginația-i bolnavă, vedenii pe care el le-a luat drept realitate. Când suntem în deplină sănătate și putere, atât fizică, cât și mintală, putem și noi să găsim susținerea neîntreruptă a unei asemenea societăți – mai normală, însă și mai firească – și să ajungem a ne da seama că niciodată nu suntem singuri.

Eu am o mulțime de lume la mine, mai ales de dimineață, când nu e nimeni. Voi face unele comparații ca cineva să-și poată face o idee de starea mea. Eu nu-s mai singuratic, mai solitar decât cufundarul de pe lac, al cărui răs e atât de voios, decât însuși lacul Walden. Ce tovarășie are oare acest lac solitar? Și cu toate astea, gânduri negre nu-l stăpânesc, ci gânduri senine-s în el, în azurul apelor sale. Soarele încă-i singur, afară de în vremea înnorată, când ai zice câteodată că-s doi, din care unul nu-i decât un soare înșelător. Dumnezeu, de asemenea, este singur. Diavolul însă e departe de a fi singur, el e totdeauna în companie, e legiune. Eu nu-s mai solidar decât o simplă lumânărică sau o simplă păpădie dintr-o livadă, sau o frunză de fasole, de măcriș, decât un tăun, un bondar. Nu-s mai singur decât Mill Brook²⁵⁰, decât o sfârlează de vânt, decât Steaua Polară, decât vântul de sud sau o bură de ploaie de aprilie, decât un dezgheț din ianuarie sau decât cel dintâi păianjen dintr-o casă nouă.

În îndelungatele seri de iarnă, când ninsoarea cade îndesată și când vântul urlă-n pădure, primesc uneori vizita unui bătrân colonist și proprietar băștinaș. Se zice că lacul Walden l-ar fi săpat el, că el l-ar fi împietruit și împrejmuit cu o pădure de pini. Dânsul îmi povestește de vremurile vechi și din eternitatea cea nouă. Și numai amândoi petrecem o seară cât se poate de veselă, stând la taifas simplu,

250. Mill Brook, numele râului care trece prin Concord (*n. tr.*).

neafectat. Privim lucrurile cu-ngăduință și voioșie, chiar fără poame și fără cidru. Un prieten de-o înțelepciune cum nu se poate mai mare și de un spirit cum nu se poate mai rafinat, care se ține mai discret decât au făcut vreodată Goffe sau Whaley²⁵¹ și care, cu toate că trece drept mort, nimeni nu poate spune unde-i înmormântat.²⁵² Prin împrejurimi mai locuiește și-o damă – cam înaintată în vârstă și nevăzută pentru cei mai mulți – în a cărei livadă înmiresmată îmi place uneori să colind, culegând câte-o floriceică, cu urechea deschisă la povestirile ei. Pentru că geniul ei este de-o îmbelșugare fără pereche, iar memoria ei merge cu mult mai departe decât mitologia. Ea-mi poate spune începutul fiecărei legende, cum și pe ce fapte s-a întemeiat, pentru că evenimentele s-au petrecut în timpul tinereții sale. Bătrâna damă e robustă și rumenă. Se simte bine pe orice timp. Se împacă cu toate anotimpurile. Și pare că va supraviețui tuturor copiilor ei.²⁵³

O, binefăcătoare curățire a naturii, a soarelui, vântului, a ploii, a verii și iernii, cu câtă sănătate și cu câtă voioșie îți răspândești neîntrerupt dărnicia! Și atât de mare e simpatia acestora cu neamul omenească, încât întreaga natură ar fi întristată, lumina soarelui s-ar întuneca, vântul ar suspina omenește, norii ar vărsa lacrimi, pădurile s-ar despuia de frunzele lor și-ar îmbrăca doliul în toiul verii, dacă s-ar întâmpla ca un om să se întristeze pentru o cauză dreaptă. De ce n-aș trăi în bună înțelegere cu pământul? Nu-s oare și eu oarecare frunză și pământ vegetal?

Care-i pilula ce ne va păstra sănătoși, voioși, senini? Nici cea a strămoșului meu sau al tău, remediile universale, vegetale, botanice, ale strămoșei noastre, Natura, datorită cărora ea s-a păstrat mereu tânără, a supraviețuit la vremea ei atâtor bătrâni Parri²⁵⁴ și și-a nutrit sănătatea cu trupeșia lor ofilită. Drept leac universal, în locul uneia din acele

251. Personaje acuzate că au luat parte la omorârea lui Carol I al Angliei și care au trăit ascunse în Massachusettes (*n. tr.*).

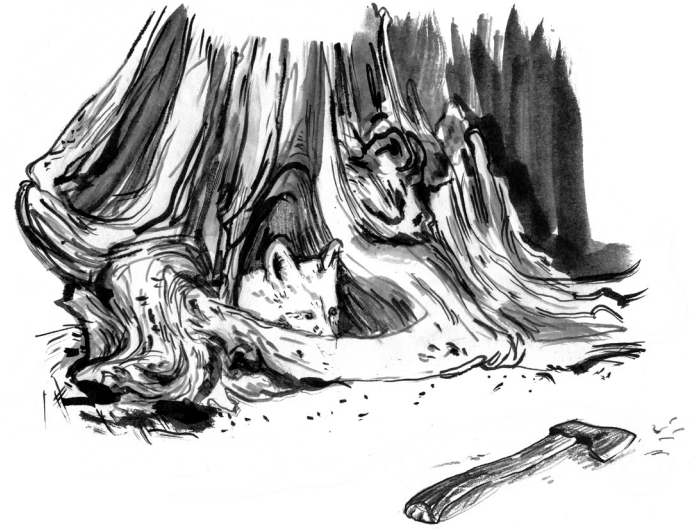
252. Fără îndoială zeul Pan (*n. tr.*).

253. Fără îndoială dama Natură (*n. tr.*).

254. Thomas Parr, care a murit în 1635 la Londra, în vârstă, se zice, de o sută cincizeci și doi ani (*n. tr.*).

fiolă șarlatanești, pline de-o mixtură scoasă din Acheron²⁵⁵ și din Marea Moartă – care ies din acele vagoane lungi, negre, cu despărțituri joase, care seamănă cu niște goelete [corăbioare cu două catarge]²⁵⁶ pe care le vedem uneori umplute cu butelii –, îngăduiți ca eu să trag o sorbitură de aer proaspăt de dimineață, neprefăcut. Aerul dimineții. Dacă oamenii nu vor să bea din el la izvorul zilei, pună-se atunci și în butelii, să se vândă în prăvălii pentru cei care și-au pierdut buletinul de abonament la ceasul dimineții din lumea asta. Cu toate astea, luați aminte, el nu-și va păstra până la amiază tăria, chiar dacă ar fi păstrat în cel mai răcoros celar, ci, cu mult mai înainte, va face să sară astupușurile²⁵⁷, pentru a se îndrepta către vest, pe urmele Aurorei.

Eu nu sunt un adorator al Hygeei²⁵⁸, fata bătrânului herbivor Esculap²⁵⁹, care ni-i înfățișată pe monumente ținând într-o mână un șarpe și în alta o cupă din care șarpele parcă bea. Ador mai curând pe Hebeea²⁶⁰, paharnicul lui Jupiter, făcută de Iunona dintr-o lăptucă sălbatică²⁶¹, care avea puterea să redea vigoarea tinereții zeilor și oamenilor. A fost, fără-ndoială, singura fată bine clădită, sănătoasă și viguroasă care a călcat vreodată pământul, iar sub pașii ei, ori pe unde se arăta, era primăvară.

VIZITATORI

Eu cred că nu iubesc societatea mai puțin decât alții și sunt gata să mă alipesc momentan ca o lipitoare de orice om plin de sânge ce-mi iese-n cale. Nu-s de felul meu un sihastru și aș fi în stare să-l întrec pe cel mai fidel stâlp de cafe-nea, dacă treaba mea la cafenea ar fi.

În casa mea aveam trei scaune: unul pentru singurătate, al doilea pentru prietenie, al treilea pentru societate. Când vizitatorii veneau în număr mai mare decât m-aș fi așteptat, pentru toți nu era decât al treilea scaun, dar îndeobște ei economiseau spațiul stând în picioare. E uimitoare câtimea de oameni mari, bărbați și femei, ce poate încăpea într-o căscioară. Eu am avut sub acoperișul meu până la douăzeci și cinci și treizeci de suflete, cu corpul lor, în același timp și cu toate astea ni se întâmpla adesea să ne despărțim fără să ne fi dat seama c-am fost prea aproape unii de alții. Multe din casele noastre, atât cele publice cât și cele private, cu încăperile lor aproape nenumărate,

255. Râu din Grecia care în mitologie se considera că avea legături directe cu Tartarus (Iadul).

256. Explicație adăugată de Mușoiu.

257. Dopurile.

258. Zeița greacă a sănătății. În *Iliada* apare ca fiind fiica medicului Esculap.

259. Zeul grec al medicinei.

260. Zeița greacă a tinereții și a vigorii.

261. Hebeea, după unele povestiri, pare să-și fi datorat nașterea faptului că Iunona, mama ei, la un ospăț dat de Jupiter, mâncase cu poftă o lăptucă sălbatică (*n. tr.*).

cu sălile lor nemăsurate și cu pivnițele lor pentru aprovizionarea cu vinuri și cu alte muniții pentru pace, mi se par de-o mărire extravagantă pentru locuitorii lor. Ele-s atât de vaste și de mărețe încât cei ce le locuiesc par să nu fie decât o vermină²⁶² care le bântuie. Sunt uimit când în fața nu știu cărei Case Tremont, Astor sau Middlesex²⁶³, la strigarea lacheului văd că apare, târându-se de la un colț al verandei la altul, un ridicol șoricel, care se ascunde numaidecât în vreo gaură din pavaj.

Neajunsul pe care l-am observat câteodată într-o căscioară ca a mea era greutatea de a mă putea retrage cât mai departe de vizitatorul meu când ne apucam să formulăm marile cugetări în cuvinte mari. Cugetărilor tale, pentru a-și întinde toate pânzele, le trebuie spațiu și să facă o bună cale până să intre în port. Înainte de a atinge urechea auditorului, glonțul cugetării tale, stăpânindu-și abaterea laterală și ricoșarea, trebuie să intre în cea din urmă și constantă a lui traiectorie, altfel riscă să iasă pe urechea cealaltă pentru a brăzda mai departe văzduhul. Indivizii, ca și națiile, au nevoie de anumite margini, largi și firești, măcar un teren neutru, destul de mare. Eu am gustat o foarte mare plăcere vorbind peste lac cu un camarad care se afla pe țărnul opus. În casa mea eram atât de aproape unul de altul încât la început nu înțelegeam nimic. Nu puteam vorbi destul de încet ca să ne putem auzi. Ca și când ai arunca într-o apă liniștită două pietre atât de apropiate încât să-și întretaie undulațiile. Dacă suntem pur și simplu limbuți și vorbitori zgomotoși, atunci putem îndura să stăm cât de aproape unul de altul, coastă lângă coastă și să ne simțim reciproc respirația. Dar dacă vorbirea e rezervată, chibzuită, ea cere mai multă depărtare între convorbitori. Așa că orice fierbințeală și asudare animală să se poată evapora.

Dacă vrem să ne bucurăm de cea mai intimă societate cu ceea ce e în fiecare din noi în afară sau mai presus de-o interpelare, trebuie nu numai să păstrăm tăcerea, ci să ne ținem îndeobște la o așa distanță

262. Cu sensul de „paraziți”, „dăunători”.

263. Case de miliardari (*n. tr.*).

corporală unul de altul, ca-n niciun caz să nu ne fie cu puțință de-a ne auzi altuia glasul. Din acest punct de vedere, glasul nu există decât pentru comoditatea celor care-s tari de ureche. Sunt însă o mulțime de lucruri frumoase pe care nu le putem exprima dacă ar trebui să le spunem cu glas tare. La mine, de îndată ce convorbirea prindea să ia o mai înaltă întorsătură și mai măreață, trebuia să ne depărtăm încet-încet scaunele încât ajungeau să atingă pereții opuși, așa că, îndeobște, nu era loc de-ajuns.

Odaia mea „predilectă” (salonul meu), cu toate astea pururea gata pentru vizite, pe covorul căreia rar cădea soarele, era pădurea de pini de la spatele casei mele. În zilele de vară, când veneau la mine oaspeți distinși, eu acoala îi conduceam. Și ce mai servitor, care mătura parchetul, ștergea mobilele de praf și ținea toate în bună regulă...

Dacă venea vreun oaspete, unul singur, care împărtășea uneori cu mine prânzu-mi frugal, frământarea aluatului pentru vreun *pudding à la minute*²⁶⁴ sau supravegherea creșterii și coacerii unei pâinișoare sau turte-n spuză, nu întrerupea nicidecum convorbirea. Când veneau câte douăzeci de persoane în casa mea, se înțelege că nu mai putea fi vorba de prânz, chiar dacă ar fi putut să fie destulă pâine pentru vreo doi. Ca și când mâncarea ar fi fost un lucru ieșit acum din obicei. Firește că practicam atunci abstenența. Și nu se lua niciodată drept o jignire adusă ospitalității, ci drept cea mai nimerită și înțeleaptă purtare. Cheltuirea și slăbirea vieții fizice, care atât de adesea cer reparare, păreau miraculos de întârziate în asemenea caz și puterea vitală nu pierdea nici de-un deget teren. Cu chipul acesta puteam să primesc și-o mie de persoane, nu numai douăzeci. Și, dacă s-ar fi întâmplat vreodată ca cineva să-mi părăsească casa dezamăgit sau scăpărându-i de foame măselele, când mă găsea acasă de simpatia mea cel puțin putea să fie cu totul asigurat. Atât e de lesne – cu toate că o mulțime de gospodari se-ndoiesc – de a stabili alte obiceiuri, mai bune, în locul celor vechi. Ce nevoie de a-ți întemeia reputația pe prânzurile pe care le dai? Cât mă privește, niciodată nu m-a

264. Denumire dată în Noua Anglie porumbului fiert.

abătut mai sigur de-a frecventa o casă vreun cerber²⁶⁵ ca pregătirea de-a mi se oferi un ospăț, pregătire pe care eu am luat-o totdeauna drept o vestire politicoasă, pe ocolite, de-a nu mai prilejui asemenea bătaie de cap. Eu cred că niciodată nu voi mai da cu ochii de asemenea scene. Mă voi mândri să am drept deviză a căscioarei mele aceste rânduri ale lui Spenser²⁶⁶, pe care unul din vizitatorii mei mi le-a zgâriat drept carte de vizită pe-o frunză aurită de nuc:

*Arrived there, the little house they fill,
Ne looke for entertainment where none was.
Rest is their feast, and all things at their will;
The noblest mind the best contentment has.*

Sosind, iată-i umplând căscioara.
Nicio privire la ospăț, unde nu e ospăț.
Totul minunat li se pare, sărbătoare le e odihna;
Spiritul nobil se și admite satisfăcut.

The Faerie Queene, cap. XXXV

Winslow, mai târziu guvernator al coloniei din Plymouth, mergând c-un tovarăș pe jos prin păduri ca să facă o vizită de gală lui Massasoit²⁶⁷, ajunsese la coliba acestuia mort de foame și obosit. Bine primit de rege, despre mâncare, cu toate astea, nu fu vorba în ziua aceea. „Înnoptându-se”, iar aici voi reproduce propriile lor spuse, „ne culcă pe pat împreună cu el și cu nevasta lui, el la un capăt, noi la celălalt; patul alcătuindu-se numai din scânduri așezate pe niște capre, cam la un picior de la pământ, și dintr-o subțire rogojină așternută deasupra. Alți doi dintre demnarii săi, din lipsă de loc, se îngămădiră lângă și peste noi. Așa că adăpostul fu mai rău decât călătoria.” A doua zi, la

265. În mitologia greacă Cerberul era un câine monstruos, tricefal, care păzea intrarea în Infern.

266. Edmund Spenser (1552-1599), poet englez, autor al poemului „The Faerie Queene”.

267. Massasoit (1585-1660), căpetenie a indienilor și prieten al primilor pelerini americani.

o vreme, Massasoit „aduse doi pești pe care-i împușcase”, cam de trei ori mai mari decât o plătică. „Peștii fierți, cel puțin vreo patruzeci de priviri erau aruncate asupra lor. Aproape toată lumea mănă din ei. Singurul nostru ospăț timp de două nopți și o zi. Și, dacă unul din noi n-ar fi cumpărat o găinușă, călătoria noastră am fi făcut-o nemâncați.” Temându-se să nu-i apuce vreo durere de cap din pricina lipsei de hrană și de nesomn, nesomn din pricina „cântecelor barbare ale sălbaticilor” – pentru că acești aveau obiceiul să cânte ca să adoarmă – și ca să se poată întoarce cât mai aveau puterea de-a călători, Winslow cu tovarășul lui se retraseră. Cât despre găzduire, au fost, ce-i drept, sărăcăcios găzduiți. Cu toate că ceea ce ei au luat drept incomoditate era, fără îndoială, merit să le facă onoare. Dar, ca nutriment, nu văd ce-ar fi putut să facă indienii mai bine. N-aveau ei singuri ce să mănânce. Și erau prea deștepți ca să-și închipuie că niște scuze ar fi putut să le înlocuiască oaspeților lipsa bucatelor. De aceea și-au mai strâns curelele și-au tăcut muche, fără să crâncească ceva. În timpul altei vizite a lui Winslow, anotimpul fiind îmbelșugat pentru indieni, n-a mai fost nicio lipsă.

Cât despre oameni, ei nu vor lipsi niciodată de nicăieri. Cât am locuit în pădure, eu am avut mai mulți vizitatori decât oricând altădată în viața mea. Vreau să zic că am avut vreo câțiva. Mulți s-au prezentat aici în împrejurări mai priincioase decât m-aș fi putut aștepta oriunde aiurea. Și puțini au venit să mă vadă pentru lucruri neînsemnate. În privința asta, compania mea era cruntă, era triată, pe sprânceană aleasă de singură depărtarea mea de oraș. Eu eram retras atât de departe în marele oraș al singurătății, unde râurile societății se pierd, încât, îndeobște, cât se atingea de nevoile mele, numai cele mai fine aluviuni se aflau depuse în preajma-mi. Și veneau plutind până la mine dovezile unor continente neexplorate și necultivate de pe tărâmul celălalt.

Cine să se prezinte dimineața la coliba mea de nu un om cu adevărat homeric sau paflagonian²⁶⁸ care să poarte un nume atât de potrivit și atât de poetic²⁶⁹, pe care regret că nu-l pot imprima aici, de nu un canadian, un lemnar și fabricant de bulamaci²⁷⁰, în stare de-a găuri cincizeci de bulamaci într-o zi, care să-și fi făcut cea din urmă cină dintr-o marmotă prinsă de câinele său. Despre Homer a auzit și dânsul vorbindu-se, și „dacă n-ar fi fost cărțile”, n-ar fi avut „ce să facă în zilele ploioase”, cu toate că nu va fi citit măcar una până la capăt în atâtea anotimpuri ploioase. [Vreun teolog care știa să vorbească grecește în limba în care a fost învățat să-și citească versetul în Testament, undeva-n parohia-i natală]²⁷¹. Și iată-mă nevoit să-i traduc, pe când el ținea cartea, imputarea lui Ahile făcută lui Patrocle pentru înfățișarea lui întristată: „De ce lacrimi, Patrocle, ca o copilă?”

Or have you alone heard some news from Phthia?

*They say that Menoetius lives yet, son of Actor,
And Peleus lives, son of Aecus, among the Myrmidons,
Either of whom having died, we should greatly grieve.*

Sau de la Phthia, vreo veste, singur știi oare?
Menoetius, fiul lui Aecus, se zice, trăiește încă.
Și Peleu, fiul lui Aecus, la Mirmidoni
Mort careva, un mare păcat.

El zice: „Minunat”. La subsuoară are o legătură de scoarță de stejar alb pentru un bolnav, recoltată în ziua de duminică dimineață. Cred că n-o fi rău de mers după așa ceva într-o asemenea zi, zice el. Pentru el Homer era un mare scriitor, cu toate că nu știa tocmai bine despre ce

268. Paflagonia e o veche regiune din Asia Mică, pe țărmul Mării Negre (în nordul Turciei de azi).

269. E vorba de Alexandre Thérien (Terrien), al cărui nume revine adesea în jurnalul lui Thoreau (*n. tr.*).

270. Stâlpi de susținere, grinzii.

271. Traducere ezitantă aici a lui Mușoiu. Mai apropiată de sensul textului lui Thoreau este traducerea din 1973: „Un preot care știa greaca l-a învățat să citească versurile din testament, undeva într-o parohie îndepărtată.” Henry David Thoreau, *Walden...*, p. 147.

era vorba în scrierile lui. Greu s-ar fi putut găsi un om mai simplu, mai natural. Viciul și boala, care aruncă asupra lumii un atât de întunecat văl de-ntristare morală, pentru dânsul păreau, așa-zicând, că n-ar exista. Era în vârstă de vreo douăzeci și opt de ani și părăsise Canada și casa părintelui său de vreo doisprezece ani, ca să lucreze în State și să câștige aici cu ce să-și cumpere o fermă poate-n țara natală. Era turnat în tiparul cel mai bucciu²⁷²: un corp viguros, dar mișcându-se alene, cu destulă grație însă. Gâtul gros și părilit de soare, părul negru, tufos și niște ochi albaștri, spălăciți, adormiți, pe care uneori o scânteiere îi lumina. Purta o caschetă de pânză cenușie, pleoștită, un mintean²⁷³ de șiac²⁷⁴ și niște cizme de piele de vacă. Mare mâncător de carne, el își ducea de obicei la muncă (de la casa-mi vreo două mile) – pentru că toată vara spinteca lemne –, își ducea prânzul într-o găleată de tinichea: carne rece, mai adesea marmote reci, și-ntr-un ulcioraș atârnat cu o sfoară la cingătoarea-i, cafea, din care îmi oferea câteodată și mie să beau. Trecea devreme de-a dreptul prin fasolele mele, cu toate că fără grija de-a ajunge mai degrabă la treabă, cum fac yankeii. Nu voia să se obosească. Să câștige cu ce să-și plătească întreținerea și de rest puțin îi păsa. I se întâmpla adesea să-și lase prânzul în buruieni, dacă îi prindea câinele vreo marmotă pe cale și să se întoarcă o milă și jumătate înapoi s-o jupoaie și s-o pună în beciul casei unde găzduia, după ce petrecea mai întâi vreo jumătate de ceas gândindu-se de n-ar fi putut s-o cufunde mai bine la adăpost în lac până seara, plăcându-i să chibzuiască îndelung asupra unei asemenea teme. Dimineața trecând îl auzeam zicându-mi: „Ce nor de porumbei. Dacă meseria mea n-ar fi să lucrez în fiecare zi, vânătoarea mi-ar da tot ce mi-ar fi de nevoie drept carne: porumbei, marmote, iepuri, găinușe – și zău, cu ce aș putea să dobândesc într-o zi, aș putea să trăiesc o săptămână întregă”.

Era un îndemânatic lemnar, care nu disprețuia nici fantezia, nici ornamentația în meseria lui. Copacii îi tăia de același nivel și chiar de la pământ, pentru ca lăstarii să crească mai viguroși și ca o sanie să poată

272. Grosolan.

273. Tunică din stofă sau haină țărănească scurtă și fără mâneci.

274. Postav de lână de culoare închisă din care se făceau hainele țărănești.

luneca peste rădăcini. Și-n loc să lase copacul întreg și să facă stânjeni din el, îl reducea, ca să isprăvească, în haraci subțirei sau despicături, pe care nu-ți rămânea decât a le rupe cu mâna.

Mă interesa foarte mult omul meu, într-atât era de liniștit, de singuratic și, totodată, de fericit. Un izvor de voioșie și de mulțumire licărea în privirile lui. Voioșia îi era cu totul senină. Mi se întâmpla uneori să-l văd la lucru-n pădure, doborând la copaci. Mă întâmpina c-un râs de mulțumire nespusă și c-o salutare în franțuzeasca canadiană, cu toate că vorbea englezește destul de bine. Apropiindu-mă, își întrerupea treaba și, într-o izbucnire de veselie pe jumătate stăpânită, se întindea de-a lungul vreunui trunchi de pin doborât de el, din care despuia o șuviță de coajă pentru a face din ea un ghem, pe care-l mozolea râzând și vorbind. Atât de mare era la el exuberanța animalică încât, când își aducea aminte de ceva hazliu, râdea câteodată ținându-se cu mâinile de burtă și se tăvălelea pe pământ. Privind în jurul lui arborii, exclama: „Crede-mă, pentru fericirea mea mi-i de ajuns de-a spinteca aici lemne. Eu n-am nevoie de altă petrecere”. Uneori, în timp de odihnă, se juca toată ziua în pădure c-un pistolăș de buzunar, salutându-se la intervale regulate pe sine însuși cu câte-o descărcătură, în mersul său. Iarna își încălzea cafeaua la amiază într-un ibric la un foc. Și, pe când sta pe un trunchi de lemn ca să mănânce, pițigoii îi dădeau târcoale, se așezau pe brațul lui și-i ciuguleau cartoful pe care-l ținea între degete. Ceea ce îl făcea să spună că-i „plăcea să aibă drăguții *frățiori* împrejur”.

În el era dezvoltat mai ales omul animal. Ca putere de îndurare și mulțumire fizică se arăta văr cu pinul și cu stânca. L-am întrebat odată dacă nu se simțea obosit seara după munca de toată ziua. Mi-a răspuns cu toată sinceritatea și seriozitatea-n privire: „Pe dracu' dacă m-am simțit obosit vreodată în viața mea”. Dar omul intelectual și ceea ce numim spiritual dormea în el ca-ntr-un prunc. El nu căpătase decât acea învățătură naivă și zadarnică pe care o dau preoții catolici băștinașilor și căreia școlarul nu-i datorează niciodată ridicarea până nivelul conștiinței, ci numai până la gradul credinței și venerației, și care din copil nu face un

om, ci-l ține pe om în stare de copil. Când l-a făurit Natura pe omul meu, dânsa l-a înzestrat cu un corp viguros, cu mulțumire de starea lui și l-a copleșit cu venerație și cu încredere, ca cei șaptezeci de ani de viață să-i poată trăi ca un copil. Era atât de natural și atât de neprefăcut, încât nicio recomandare n-ar fi putut să-l recomande vecinului tău altfel decât i-ai fi recomandat acestuia o marmotă. Vecinul tău ar fi descoperit de la sine asemenea lucru, cum l-ai descoperit și tu. Nu juca niciun rol. Oamenii îi plăteau un salariu pentru muncă și contribuiau astfel să-l nutrească și să-l îmbrace. Dar niciodată el nu schimba vreo părere cu dânsii. Era atât de simplu și de firește umil – dacă se poate numi umil cel ce n-a avut niciodată vreo năzuință – încât umilitatea în ochii lui nu era o calitate deosebită, de care să fie conștient. Oamenii mai luminați erau, după el, semizei. Dacă i-ai fi spus că unul din acești oameni avea să se arate, se transforma la față, ca și cum avea să se întâmple ceva atât de mareț, de care căuta să se ascundă și cu care să nu dea ochii. Urechile lui laude încă nu auziseră. Avea o considerație deosebită pentru scriitori și predicatori. Minuni erau isprăvile lor. Povestindu-i odată că și eu scriam mult, el socoti multă vreme că era vorba pur și simplu de scrisori, fiindcă și el scria destul de frumos. Mi se întâmpla uneori să găsesc numele parohiei sale natale scris în caractere minunate-n zăpadă, cu toate cuvenitele accente franceze, pe marginea drumului mare, ceea ce-mi arăta că trecuse pe acolo. L-am întrebat dacă nu simțise vreodată nevoia să-și aștearnă gândurile pe hârtie. Mi-a răspuns că scrisori a citit și a scris pentru cei în nestare s-o facă, dar că el cugetări pe hârtie n-a așternut. Nu, n-ar fi putut s-o facă, n-ar fi știu cum să înceapă. Asta l-ar fi răpus. Și apoi ar fi avut și bătaie de cap să nu greșescă ortografia.

Am auzit că un om pe cât de distins, pe atât de înțelept și reformator, l-a întrebat pe canadianul meu dacă n-ar fi vrut să vadă lumea schimbată. La care canadianul meu a răspuns, înăbușindu-și un râs de surprindere, cu accentu-i canadian, habar neavând că asemenea chestie ar mai fi fost vreodată tratată: „Nu, mie-mi place așa cu este”. Un filosof ar fi putut scoate o mulțime de idei din raporturile ce le-ar fi avut cu el.

În ochii unui străin părea a nu cunoaște nimic despre lucruri în general. Chiar mie mi s-a întâmplat să văd uneori în el un om pe care parcă nu-l mai văzusem și să mă întreb dacă era tot atât de înțelept ca Shakespeare sau tot atât de curat ignorant ca un copilăș; dacă trebuia să-l bănuiesc de o rară conștiință poetică sau curat de stupiditate. Un orășean îmi spunea că, pe când îl întâlnea hoinărind prin sat cu mica lui caschetă turtită, fluierând așa pentru sine, i se părea un prinț deghizat.

Singurele lui cărți erau un almanah și-o aritmetică, la care era cât se poate de priceput. Almanahul era pentru el un fel de enciclopedie, care presupunea că cuprinde un rezumat din toate cunoștințele omenești. Ceea ce întrucâtva este adevărat. Îmi plăcea să-l iscodesc asupra diferitelor reforme de actualitate și niciodată n-a lipsit de-a le privi din cel mai simplu și mai practic punct de vedere. Încă nu auzise vorbindu-se despre asemenea lucruri. N-am putea oare să ne lipsim de fabrici? îl întrebam. Mantaua lui de șiac era țesută în casă, îmi răspundea, și nu era rea. Dar fără ceai și cafea n-am putea trăi oare? Și-n țara asta n-am mai găsi vreo altă băutură afară de apă? Dânsul înmuiase frunze de brad negru²⁷⁵ în apă, băuse și i se părea mai de preferat decât apa pe timp de căldură. Mai întrebându-l dacă nu ne-am fi putut lipsi de bani, dânsul făcu din înlesnirea banilor o demonstrație în stare de-a insufla dezvoltările cele mai filosofice asupra acestui așezământ de la obârșia-i, arătând chiar derivarea cuvântului *pecunia*²⁷⁶, care se împăca foarte bine cu banii. Un bou să fi avut al lui și, dacă ar fi avut de cumpărat de la prăvălie numai ace și ață, socotea că trebuia să fie anevoios lucru, cu neputință chiar de-a urma să amaneze de fiecare dată pentru câte ceva câte-o parte din vită... El era în măsură a apăra atâtea așezăminte mult mai bine decât orice filosof, fiindcă dădea, descriindu-le după interesul pe care li-l atribuia, dădea adevărata rațiune a existenței lor, fără ca meditația să-i insuflă vreo alta... Altă dată, aflând definiția lui Platon despre om – un biped fără pene – și că s-a expus un cocoș fără pene, numindu-se omul lui Platon, el găsi că era o mare

275. Cu esența căruia în Canada se face bere (*n. tr.*).

276. Cuvânt latin însemnând „bani”, derivat însă din „pecus”, care înseamnă „vite”, „animale de povară”.

deosebire, pentru că *genunchii* cocoșului se îndoiu de-a-ndărăteala... I se întâmpla să strige: „N-ai idee cât de mult îmi place mie să tăinuiesc²⁷⁷. Crede-mă, aș tot tăinuie toată ziua”. L-am întrebat odată, când nu-l văzusem de luni de zile, dacă nu-i venise vreo idee nouă în toată vara: „Ei, cucoane”, răspunse, „un om care a muncit ca mine, dacă nu uită ideile pe care le-a avut, îi e de-ajuns. Se poate ca omul cu care prășești să fie înclinat să se ia la întrecere cu dumneata. Și atunci, negreșit, mintea trebuie să-ți fie la treabă: cugeți la buruieni”. Uneori el era cel dintâi care să se informeze dacă eu nu mai descoperisem ceva. Într-o zi de iarnă l-am întrebat dacă era mulțumit mereu de starea lui, cu dorința de a insufla popii din sat, nevoit a pleca undeva, să-l ia ca înlocuitor, să trăiască mai cumsecade. „Mulțumit”, îmi răspunse. „Unii sunt mulțumiți cu una, alții, cu alta. Unui om, după ce-a câștigat cât îi trebuie, poate să-i placă să stea toată ziua cu spatele la foc și cu burta la masă, bată-l să-l bată, pe cinstea mea.” N-am putut însă niciodată, oricât de mult m-am muncit, să-l fac să vadă partea spirituală a lucrurilor. Tot ce părea să priceapă în privința spiritualității era un simplu avantaj, ceea ce puteai să te aștepti de la aprecierea oricărui animal. Când îi suflam ideea vreunei îmbunătățiri în felul lui de viață, se mulțumea să răspundă, fără să arate vreo părere de rău, că era prea târziu. Credea însă cu adevărat în cinste și în alte asemănătoare virtuți.

De descoperit, puteai să descoperi, firește, în omul meu o oarecare originalitate adevărată, oricât ar fi fost de neînsemnată. Și observai uneori că cugeta de la sine, prin sine, și-și rostea părerea sa personală – fenomen atât de rar, încât eu aș face în orice zi și zece mile ca să-l observ. Lucrul se reducea la regenerarea sau îmbunătățirea multor așezăminte sociale. Cu toate că șovăia și poate nu izbutea să se rostească destul de deslușit, avea totdeauna o judecată dreaptă în capul lui. Cu toate astea, judecata lui era atât de primitivă, atât de înecată în existența lui animală, încât, cu toate că făgăduind mai mult decât judecata unui om simplu instruit, rar ajungea la maturitatea de a rodi ceva. Dădea doar atât de gândit, că-n cele mai de jos clase puteau să se afle oameni de geniu, oricât de umili și de necărturari

277. Cu sensul de „a sta la taifas”, „a discuta în intimitate”.

ar fi fost, oameni care să-și păstreze felul lor de-a vedea sau care să pară că nu văd nimic – tot atât de insondabili cum părea să fie chiar lacul Walden, din pricină poate că era întunecat și mâlos.

Destui călători s-au mai abătut din cale ca să mă vadă și să-mi vadă lăuntru casei, cerând drept scuză pentru vizită un pahar de apă. Le spuneam că eu beam de-a dreptul din lac, și-l arătam cu degetul, oferind să le împrumut poate vreun polonic. Oricât de departe trăiam, scutit n-am fost de acel turneu anual de vizite care are loc, pare-se, pe la începutul lui aprilie, când toată lumea e în mișcare. Și am avut și eu partea de fericire, cu toate unele tipuri curioase întâmplare printre vizitatorii ce i-am avut. Oameni pe jumătate ramoliți, ieșiți din ospiciu și de aiurea, au venit să mă vadă. Am căutat a-i face să-și pună-n lucrare cealaltă jumătate de creier, să mi se spovedească cumva, făcând cu prilejul acesta din creier o temă de convorbire, fiind cu chipul acesta răsplătit pe deplin. Drept vorbind, mi-am dat seama că unii dintre ei erau mai deștepți decât ceea ce numim *inspectori* ai săracilor și notabili ai orașului, și că ar fi fost timpul ca rolurile să se schimbe... Cât despre creier, am găsit că între jumătate și întreg nu era mare deosebire... Într-o zi, mai ales, un nevoiaș sărac cu duhul, care nu făcea nimănui niciun rău și pe care l-am văzut adesea întrebuițat împreună cu alții ca un fel de împrejmuire – în picioare sau stând pe o buturugă în țarină, ca să împiedice vitele să nu prăpădească recolta și pe el să se împiedice să nu umble lelea – a venit să mă vadă, arătându-și dorința de-a trăi ca și mine. Îmi mărturisii, cu o simplitate și cu o cinste care nu se mai află cu mult mai presus sau mai curând *mai prejos* de tot ce numim smerenie, că „doar mintea nu-l ajungea”. Cuvintele lui. Așa-l făcuse Dumnezeu și se gândea că Domnul avea grijă de dânsul cum avea și de altă lume... „Eu totdeauna am fost așa”, adăugă el, „din copilăria mea chiar. Minte multă n-am avut niciodată. Eu n-am fost ca ceilalți copii. Sunt slab de cap. Socot

că așa a vrut Dumnezeu.” Și dovada spuselor sale era chiar el. Era o enigmă metafizică pentru mine. Rar am întâlnit vreunul din semenii mei pe un teren atât de plin de fâgăduințe. Era atât de simplu și atât de sincer și atât de adevărat ce spunea. Și, la drept vorbind, pe măsură ce părea că se înjosea, el nu făcea decât să se înalțe. Mai întâi n-am băgat de seamă că asta era curat rezultatul unei înțelepte politici sau șiretenii. Părea că pe-o bază de bună credință și de sinceritate, ca aceea pusă de bietul nevoiaș slab de cap, relațiile noastre puteau ajunge la ceva mai bun decât relațiile celor înțelepți.

Am avut câțiva oaspeți dintre oamenii care îndeobște nu erau socotiți printre săracii orașului, dar care s-ar fi convenit prea bine să fie – care erau dintre săracii lumii, în orice caz –, oaspeți care făceau apel nu la ospitalitatea ta, ci la *spitalitatea ta*²⁷⁸, care doreau cu aprindere să fie ajutați și care-și însoțeau mai întâi rugămintea cu înștiințarea că erau hotărâți, printre altele, să nu se ajute niciodată ei singuri. Eu vreau să aflu de la un vizitator care n-ar fi curat mort de foame, oricât de mare poftă de mâncare ar avea, vreau să aflu în ce chip a căpătat pofta asta, cum i-a venit. Ținta carității nu oaspeții sunt. Cei care umblă după ajutor nu mai sunt oaspeți. Unii habar n-aveau că li s-a isprăvit vizita. Cu toate că eu mă apucam de treburile mele, răspunzându-le din ce în ce mai de departe.

În anotimpul emigrării au trecut pe la mine oamenii de aproape toate categoriile de geniu. Unii care aveau din asemenea geniu și de vânzare – sclavi fugari, cu apucături modelate de la plantații, care din când în când ciuleau urechile ca vulpea din poveste, ca și când auzeau copoii lătrând pe urmele lor și care-mi aruncau priviri rugătoare, parcă mi-ar fi zis:

278. Thoreau nascoceste aici un cuvânt, „hospitalality”, tradus de Mușoiu prin „spitalitate”. Dacă „ospitalitatea” înseamnă o primire cordială, „spitalitatea” trimite la o primire comparabilă cu cea dintr-un spital, cu nesfârșite îngrijiri.

*O, Christian, will you send me back?*²⁷⁹

O, creștine, vrei să mă alungi?

Un adevărat sclav fugar, între alții, căruia i-am înlesnit mersul spre Steaua Polară. Oameni cu o singură idee, ca o găină cu un singur pui, și acela boboc de rață. Oamenii cu mii de idei și cu căpățâna zbârlită, ca acele găini menite să păzească o sută de pui, toți în urmărirea unei singure găze, câte-o duzină pierzându-se în fiecare dimineață prin rouă – care cu vremea ajung pletosi, fără îndoială, și răpănoși. Oameni cu idei în loc de picioare, un soi de centiped intelectual de care să te înfiori. Unul mă povățuia să țin o condică în care vizitatorii să-și scrie numele, ca în Munții Albi. Eu eram înzestrat, vai, cu o prea bună memorie ca să fi fost nevoie de așa ceva.

Voi nota câteva particularități mai izbitoare de-ale vizitatorilor mei. Fetele, băieții și femeile tinere îndeobște păreau să simtă încântare că se găseau la pădure. Se oglindeau în Walden, după care își îndreptau privirile către flori și se foloseau de timpul liber pe care-l aveau. Oamenii de afaceri, chiar fermierii, nu se gândeau decât la singurătate și la ocupații, la marea depărtare la care locuiau de una și de alta. Și dacă mărturiseau că nu erau potrivnicii unei plimbări din când în când la pădure, se vedea bine că nu mărturiseau drept. Oameni neliniștiți, curatori, tot timpul bântuiți de grija de a-și câștiga viața, de-a și-o păstra. Pastori care vorbeau de Dumnezeu ca și cum numai lor le-ar fi fost hărăzit monopolul acestui subiect și care nu puteau să îngăduie alte păreri. Doctori, avocați, gospodine grijulii care-și băgau nasul în dulapul și-n patul meu când nu mă aflam acasă. Cum să fi aflat altfel doamna Cutare că cearceafurile mele nu erau atât de albe ca ale sale? Tineri care nu mai erau tineri și care socoteau că lucrul cel mai sigur era de mers pe calea bătută a carierei... Toți aceștia declarau îndeobște că, din situația sau poziția mea, nu era cu putință de

279. Citat din „The Liberty Minstrel” de George W. Clark, New York, 1845.

făcut vreo cumsecade ispravă, de dat cuiva vreo mână de ajutor. Negreșit, aici era buba. Bătrânii, neputincioșii, cei sfoși, de orice vârstă sau sex, nu se gândeau la alta decât la boală, la un accident neprevăzut, la moarte. Pentru aceștia viața era plină de primejdie. Ce primejdie să fie când nu te gândești la primejdie? Aceștia socoteau că un om chibzuit ar alege cu grijă poziția cea mai sigură, cea unde dr. B.²⁸⁰ ar fi la îndemână când l-ai chema. Pentru aceștia satul era în toată puterea cuvântului o *comunitate*²⁸¹, o ligă pentru apărarea mutuală. Așa că nu i-ai fi socotit în stare să meargă să culeagă afine fără o farmacie de buzunar. Hotărât lucru că, atât cât trăiești ești totdeauna în primejdie să mori. Cu toate că primejdia trebuie recunoscută mai mică, decât atunci când începi prin a fi pe jumătate mort. Un om își asumă atâtea riscuri câte încearcă... În sfârșit, mai erau așa-ziișii reformatori, cei mai plictisitori dintre toți, care socoteau că eu îmi petreceam tot timpul cântând.

This is the house that I built,

This is the man that lives in the house that I built.

Asta-i casa pe care am clădit-o eu,

Ăsta-i omul care locuiește în casa pe care am clădit-o eu²⁸²

Fără să știe că în celelalte rânduri venea:

These are the folks that worry the man

That lives in the house that I built.

În casa pe care am clădit-o eu

Sunt oameni care plictisesc omul.

De „hen-harrieri”²⁸³ nu mă temeam, fiindcă eu găini nu țineam. Dar mă temeam de „men-harrieri”²⁸⁴.

280. Doctorul Josiah Bartlett, un celebru medic din Concord.

281. În engleză *com-munity*, de la latinescul „com” = „cu”, „munire” = „întărire” (joc de cuvinte) (*n. tr.*).

282. Aluzie la o veche arie engleză cântată de copii și intitulată „The house that Jack built” (*n. tr.*).

283. Șoimi de baltă. Cuvânt cu cuvânt: „zăpăcitori de găini” (*n. tr.*).

284. Zăpăcitori de oameni (*n. tr.*).

Am avut însă și vizitatori mai duiosși decât cei din urmă. Copiii veniți să culeagă gorgoaze, oameni de la calea ferată ieșiți la plimbare duminica dimineața în cămașă curată, pescari și vânători, poeți și filosofi. Într-un cuvânt, toți cinstiții pelerini care veneau la pădure ca să caute libertatea, lăsând bucuros satul departe de ei, și pe care eram gata a-i saluta c-un „Bine-ați venit, englezi, bine-ați venit, englezi!”²⁸⁵, întrucât avusesem de-a face cu asemenea soi, fiind eu însumi unul de teapa lor.

CÂMPUL DE FASOLE

ntre acestea, fasolele mele – ale căror rânduri, luate în total, alcătuiau o lungime de șapte mile deja cultivate – așteptau cu nerăbdare prășirea, cele semănate dintâi fiind mult crescute până să fie puse și cele din urmă-n pământ. Da, nu mai era deloc vreme de amânat. Ce noimă avea munca asta atât de sânguitoare, atât de respectoasă de sine, această mică muncă herculeană, habar n-aveam. Îndrăgisem rândurile mele, fasolele mele, oricât de prisoselnice erau trebuințelor mele. Ele mă alipiseră de pământ, așa că puterea-mi sporea, ca aceea a lui Anteu²⁸⁶. De ce cultivăm însă atâta fasole? Dumnezeu singur știe. Fapt este că ciudata mea muncă de toată vara a fost să fac ca acest colț al suprafeței pământeste, care nu dăduse mai înainte decât scrântitoare²⁸⁷

286. În mitologia greacă, Anteu (*Ανταος*) era fiul Gaiei (zeița Pământului) și al zeului mărilor, Poseidon. Avea particularitatea de a rămâne invincibil cât timp era în contact cu solul, cu pământul matern.

287. Scrântitoare (*Potentilla*), plantă din familia erbaceelor, cu tulpina întinsă pe pământ și flori mici, galbene.

285. Cuvinte cu care indianul Samoset îi întâmpină pe pelerini la Plymouth, Massachusetts (*n. tr.*).

sau cinci-foi²⁸⁸, decât măracini, sunătoare, pojarniță și altele asemănătoare, drăgălașe poame sălbaticе și gingașe flori, să producă această păstaie. Ce aveam să învăț eu oare de la fasole sau fasolea de la mine? Le îngrijeam, le prășeam, dimineața și seara cătam la ele. Treaba mea zilnică asta era, de privit o frumoasă frunză lată. Drept ajutoare, roua și ploaia care adăpau pământul uscat și chiar dădeau rodnicie pământului, cât o avea, pentru că, de altminteri, pământul era slab și sleit. Drept vrăjmași, viermii, zilele friguroase și, mai presus de toate, marmotele. Acestea ronțăiră un sfert de acru în locul meu, de n-a mai rămas bob. Dar cu ce drept îndepărtasem eu pojarnița și surorile sale și le răsturnasem vechea lor grădină de zarzavat? Cu toate astea, fasolele rămase n-aveau să întârzie de-a fi prea scortoase pentru marmote și ele aveau de înfruntat alți vrăjmași.

Când aveam patru ani, îmi aduc bine aminte, am fost adus din Boston în orașul acesta²⁸⁹, orașul meu natal, tot prin această pădure și prin câmpul acesta, până la lac. Asta-i una din cele mai vechi priveliști care mi-au rămas întipărite în minte. Și iată că în seara asta flautul meu²⁹⁰ a deșteptat ecourile deasupra acelorași ape. Pini se înalță și acum aici, mai bătrâni decât mine. Sau, dacă au căzut câte unii, cu despicăturile lor m-ajut la fierberea cinei și altă vegetație crește-n loc, pregătind o altă priveliște pentru alți ochi de copilăș. La aceeași nelipsită rădăcină, în această pășune, încolțește aproape aceeași iarbă, pojarniță sau sunătoare, cum i se zice. Și iată că, cu vremea, această priveliște fabuloasă a visurilor mele copilărești eu am contribuit s-o travestesc²⁹¹. Și unul din rezultatele prezenței mele, ca și a înrâuririi mele, se vede în aceste frunze de fasole, frunze de păpușoi, curpene de cartofi.

Am plantat cam doi acri și jumătate de platou. Și, cum nu era mai mult decât cincisprezece ani de când pământul fusese desfundat, mai

288. Cinci-foi sau sănișoara (*Sanicula europaea*), plantă cu frunze mari, dințate și flori mici, albe și roșii.

289. Tatăl lui Thoreau și-a dus familia de la Concord la Chelmsford în 1818 și, de aici, la Boston, ca să se întoarcă la Concord în 1823 (*n. tr.*).

290. Flautul era singurul instrument muzical al lui Thoreau, care îi prilejui după moarte o poemă de miss Alcott (*n. tr.*).

291. Cu sensul de „a transforma”.

scoțând și eu câteva coarde de buturugi, n-am mai dat niciun îngrășământ pământului. În cursul verii se vădi însă, după capetele de săgeți pe care le-am descoperit la prășire, că-n vechime locuise pe acolo un popor stins. Semănase păpușoi și fasole înainte de venirea oamenilor albi pentru a deșteleni țara. Așa că istovise pământul întrucâtva față de aceste produse.

Înainte ca marmota sau veverița să treacă drumul și înainte de a se ridica soarele deasupra stejarilor arbuști, când toată roua era neclintită, cu toate că fermierii mi-au atras luarea aminte împotriva ei – eu aș povățui ca toată munca să se facă numai pe rouă – mă apucam să dobor semeția trufașelor rânduri de buruieni din câmpul meu de fasole și să le arunc pulbere peste cap. Dis-de-diminează eram la muncă desculț, înotând ca un artist plastic în nisipul umezit de rouă, fărâmicios, din care soarele îmi încărca picioarele cu lostopane²⁹² mai târziu. Și soarele mă lumina ca să prășesc fasole, în timp ce eu hotărânceam cu-ncetul (de la coadă spre cap și de la cap spre coadă) această podină galbenă, nisipoasă, între lungile rânduri verzi, de cincisprezece prăjini, care ajungeau într-o parte la un tufiș de stejari arbuști, unde mă puteam odihni la umbră, iar în alta la un câmp de spinăriș, ale cărui porumbele verzi, până să mă dedau unui nou pugilat, aveau când să-și înnegrească culoarea. Înlăturarea buruienilor, punerea de pământ proaspăt la tulpina fasolelor și îndemnarea acestei buruieni semănată de mine să facă pământul cel galben să-și rostească cugetarea de vară în frunze și flori de fasole și nu în pelin²⁹³, iarbă câinească²⁹⁴, mohor²⁹⁵, asta era zilnica-mi treabă. Ajutându-mă prea puțin cu cai sau cu vite, cu oameni sau cu flăcăi tocmiți, cu unelte perfecționate de agricultură, nu înaintam așa iute și ajungeam mai intim

292. Bulgări, cocloașe.

293. Pelin (*Artemisia absinthium*), plantă cu frunze albe-verzui, păroase și cu flori galbene, folosită și la prepararea unor băuturi medicinale.

294. Iarba câinească sau pieptănariță (*Cynosurus*), plantă din familia gramineelor, cu tulpina care se termină în spic, folosită uneori și ca nutreț.

295. Mohor (*Setaria*), plantă din familia gramineelor, cu flori galbene-ruginii, care crește în culturile de păioase, utilizată uneori ca furaj.

cu fasolele mele de cum era obiceiul. Dar munca cu mâinile, chiar dusă până să ajungă corvoadă, nu-i poate niciodată cea mai rea formă de trândăvie. Munca era o nestrămutată și nepieritoare morală și, pentru omul instruit, ea produce un rezultat clasic.

În ochii călătorilor trecători către vest, prin Lincoln și Wayland, ca să se ducă cine știe unde, eu eram prea *agricola laboriosus*. Ei, stând comod în cabriolette, cu coatele pe genunchi și cu hăturile atârând liber în festoane; eu, casnicul gospodar, băștinașul muncitor de pământ. Domeniul meu nu întârzia însă de-a fi în afară de vederea și de cugetarea lor pentru ei. De altfel, era singurul câmp descoperit și cultivat pe o mare întindere, și de-o parte și de alta a drumului, așa că trecătorii profitau. Uneori se întâmpla ca, din sporovăiala și din chibzuielile acestor călători, omul din câmp să audă mai mult decât ar fi fost destinat pentru urechile sale: „Fasole, atât de târziu. Mazăre, atât de târziu”; pentru că eu urmam să seamăn, când alții începuseră să prășească. Agricultorul sacerdotal²⁹⁶ n-o prevăzuse. „Porumb pentru vaci, vere, porumb pentru vaci. Să încolțească aici?”, întrebă cascheta neagră a pardesiului cenușiu. Iar fermierul cu trăsăturile aspre își oprește buiestrașul, bucuros să cerceteze ce faci, când nu vede îngrășăminte în brazdă, recomandându-ți ceva rumeguș, ceva din vreo altă murdărie alcătuită, poate cenușă sau ipsos. Dar aici erau doi acri și jumătate de brazde și, drept droagă²⁹⁷, numai o săpăligă; și numai două mâini de înhămat la ea – alte droage și cai nefiind agreate –, iar rumegușul fiind departe de tot. Tovarășii de călătorie, trecând în zgomotul roților, comparau câmpul meu cu glas tare cu câmpurile prin care trecuseră, așa că știam ce figură făceam în lumea agriculturii. Câmpul meu era fără estimare²⁹⁸ în raportul domnului Colman²⁹⁹. Dar, ca s-o spunem în treacăt, cine estimează oare

296. Probabil aluzie la vreun pastor trecător pe acolo (*n. tr.*).

297. Căruță mare.

298. Cu sensul de „nu se afla”, „nu era menționat”.

299. Henry Coleman (1785-1848), responsabil al biroului agricol din Massachusetts.

valoarea recoltei pe care o hărăzește Natura în câmpurile și mai sălbatice, încă neexploatare de om? Recolta fânului *englezesc* este cântărită cu îngrijire, umiditatea calculată, calculate silicatele și potasiul. Cu toate acestea, în cele mai mici văgăuni și smârcuri de pădure, bahn³⁰⁰ și ceairuri³⁰¹, crește o recoltă bogată și variată pe care omul uită numai s-o adune. Câmpul meu era, așa-zicând, veriga care lega câmpurile sălbatice de câmpurile cultivate. După cum unele state sunt civilizate, altele semi-civilizate, altele sălbatice sau barbare, așa și câmpul meu se găsea că este; cu toate că nu în rău înțeles, un câmp cultivat, cum s-ar zice, pe jumătate. Fasolele pe care le cultivam eu erau niște fasole pe cale să se întoarcă bucuroase la starea lor sălbatică, primitivă. Iar săpăliga mea le cânta *Ranz des Vaches*³⁰².

În apropiere, pe cea mai înaltă rămurică de fag, cântă sturzul cel oacheș – prostul cel roșcovan³⁰³, cum le place unora să-l numească –, cântă întreaga dimineață, de societatea dumitale voios. El ar descoperi, firește, câmpul altui fermier dacă al dumitale n-ar fi aici. Și pe când dumneata semeni boabele, el strigă: „Pune-le acolo, pune-le acolo, acoperă-le bine, acoperă-le bine, trage deasupra, trage deasupra”. Nu era însă vorba de păpușoi, ci era la adăpost de vrăjmașii speciei sale. Poate să vă vină să întrebați ce avea de-a face această limbuție, aceste virtuozități ale unui Paganini amator, pe-o coardă sau pe douăzeci, ce aveau de-a face cu semănăturile tale. Cu toate acestea, erau de preferat cenușei de la leșie sau ipsosului. Erau un fel de îngrășăminte de suprafață, ieftină, în care eu aveam deplină încredere.

Întinzând sau adunând cu săpăliga mea un pământ mai proaspăt împrejurul rândurilor mele, eu tulburam cenușa unor popoare fără nume-n istorie, care au trăit sub cerul acesta în cursul anilor primitivi.

300. Câmp mlăștinos, smârc.

301. Câmpie nelucrată, aflată în apropierea unei ape.

302. Cântec al crescătorilor de vaci elvețieni, care apare menționat și în *Wilhelm Tell* de Schiller.

303. Sturzul zeflemitor (*Mimus polyglottos*), pasăre specifică Americii de Nord, cunoscută pentru abilitățile sale de a imita cântecele altor păsări sau sunetele amfibienilor și insectelor.

Și micul lor calabalâc de război și de vânatoare era astfel dat la lumina zilei moderne. Zăcea de-a valma cu alte pietrării naturale, din care unele purtau urma unui foc de piei-roșii, iar altele urma arsurii de soare. Zăcea de-a valma și cu resturi de olărie și sticlărie aduse de proaspeții cultivatori ai acestui pământ. Când săpăliga mea dădea de pietre și zăngănea, muzica făcând un ecou în pădure și-n cer, era pentru munca mea o întovărășire care dădea o imediată și nemăsurată recoltă. Nu mai prășeam fasole și fasole nu eu prășeam. Și-mi aminteam cu tot atâta milă, ca și cu mândrie, dacă-mi mai aminteam, de unele din cunoștințele mele duse-n oraș să asiste la liturghie.

Șoimul se învârtea în nămiezele pline de soare pe sus – pentru că mi se întâmpla să consacru prășitului toată ziua –, se învârtea ca un punct negru-n ochi, sau în ochiul cerului, căzând din când în când deodată și cu același zgomot, ca și cum cerurile s-ar fi despicate, sfâșiate la urmă în adevărate zdrențe și fășii, cu toate că rămânea o boltă nedespicate. Mici demoni care umpleau văzduhul și-și depuneau ouăle pe pământ, pe nisipul gol ori pe stânci, pe creștetul munților, unde rar le găsea cineva. Drăgălași și gingași, ca niște crețuri luate din lac, ca niște frunze răpite de vânt și azvârlite să plutească în ceruri, atât de mare înrudire e în Natură. Șoimul e fratele aerian al valului, pe deasupra căruia zboară, supraveghindu-l. Aripile lui măiestre și umplute cu aer seamănă cu aripioarele rudimentare și fără fulgi ale undei.

Mi se mai întâmpla să pândesc doi ulii din înaltul cerului în zborul lor circular, înălțându-se și coborându-se alternativ, apropiindu-se unul de altul, ca să se depărteze apoi, simbol al cugetărilor mele. Sau eram atras de trecerea unor porumbei sălbatici dintr-o pădure în alta, într-o ușoară și vibrantă bătaie de aripi, cu graba unor mesageri. De sub vreo răgălie putrezită săpăliga mea răsturna vreo salamandă amortită, grozavă, ciudată, vestigiul al Egiptului și al Nilului, cu toate că contemporană cu noi. Dacă făceam o pauză, răzâmat de săpăliga mea, toate zgomotele și privescările le auzeam și vedeam pretutindeni în rândul fasolelor, parte din nesfârșitul ospăț pe care-l hărăzea câmpul.

În zilele de gală sau de paradă, orașul descarcă tunurile lui grele, care răsună până-n pădure ca niște puști de soc. Și câteva crâmpoie de muzică marțială ajung din când în când până acolo. Pentru mine, unde mă aflu, în câmpul meu de fasole, la cealaltă extremitate a ținutului, tunurile fac zgomotul unei gogoase care se sparge. Dacă era vorba de o desfășurare militară de care nu aflasem nimic, uneori aveam vaga presimțire a unui fel de mâncărime sau indispoziții la orizont, ca și cum trebuia să se întâmple vreo molimă curând – scarlatină sau blândă³⁰⁴ – până ce, în sfârșit, o suflare de vânt mai priincioasă, zorindu-se peste câmpuri și de-a lungul căii Wayland, îmi aducea vestea că „miliția făcea exercițiu”. După zbârnăirea îndepărtată, ai fi zis că ar fi roit albinele cuiva și că vecinii, după povața lui Virgiliu³⁰⁵, cu ajutorul unui ușor *tintinnabulum*, pe cele mai sonore din uneltele lor gospodărești, se sileau a le face să se coboare din nou în stup³⁰⁶. Iar când zgomotul se stinge cu totul în depărtare, când bâzâitura înceta, când cele mai priincioase adieri nu mai istoriseau nimic, pricepeam că cel din urmă bondar trebuie să se fi retras de acum în siguranță în stupul din Middlesex și că acum gândul tuturor era îndreptat spre mierea cu care stupul era umplut.

Mă simțeam mândru știind că libertățile din Massachusetts și-ale maicii noastre, patria, erau sub asemenea pază. Și-ntorcându-mă la săpăliga mea, eram plin de-o nespusă încredere și-mi urmam pe mai departe munca, voios, într-o senină așteptare a viitorului.

Când erau mai multe muzici, părea că tot satul ar fi fost o uriașă suflare și că toate clădirile s-ar fi umflat și dezumflat pe rând și cu zgomot. Uneori însă atingeau pădurea accente nobile și pline de inspirație, trompeta cântând Înălțarea. Atunci simțeam c-aș fi pus în frigare un mexican³⁰⁷, c-un sos oarecare – pentru că de ce să ne ținem numai

304. Urticarie.

305. Publius Vergilius Maro (70-19 î.e.n.), poet roman, autor al unor texte despre lucrul cu pământul, arbori, bovine și albine.

306. O veche (și aparent falsă) credință pretindea că albinele puteau să fie „convinse” să se întoarcă în stup dacă auzeau zgomote intense.

307. Referință sarcastică la Războiul mexican (1846-1848), care a dus la anexarea Texasului de către Statele Unite. Conflictul a început când Thoreau se afla la Walden. Thoreau s-a opus războiului, pe care-l vedea doar ca pe un mijloc de a extinde sclavia.

de baliverne? – și căutam prin prejurul meu vreo marmotă sau vreun sconcs, ca să-mi desfășor instinctele mele cavalești. Aceste accente marțiale păreau a veni tot atât de departe ca Palestina. Și-mi aminteam de un marș al cruciaților la orizont, pe lângă o ușoară fanfară și-o tremurare onduloare a creștelor de ulmi suspendate deasupra satului. Era negreșit una din zilele *mari*. Cu toate că cerul, văzut din desfundătura mea, avea tot aceeași mare și eternă privire pe care zilnic o are.

O experiență neobișnuită, îndelungată cunoștință cultivată de mine cu fasolele, fie semănându-le, fie prășindu-le, fie culegându-le, fie bătându-le cu îmblăciul³⁰⁸, fie vânturându-le, fie vânzându-le – ceea ce era cel mai anevoie dintre toate; aș putea să adaug, mâncându-le, pentru că, negreșit, am și gustat din ele. Eram hotărât a cunoaște fasolele.³⁰⁹ Pe când creșteau, aveam obiceiul să prășesc de la cinci dimineața până la amiază, întrebuițând de obicei restul zilei la alte treburi. Gândiți-vă cât de apropiată cunoștință și cât de curioasă poți face astfel cu tot soiul de buruieni... Vor fi oarecare repetări în această descriere, pentru că nu puține repetări sunt și-n muncă... Cât de apropiată cunoștință poți face, tulburând fără nicio milă delicatele lor organisme, făcând rânduri întregi de-un soi, pentru a cultiva cu sânguință de-un altul. Uite pelinul pontic, uite anserina albă³¹⁰ sau loboda, uite măcrișul, uite brăbinul³¹¹. Rade-le, hăcuiește-le mărunțel, răstoarnă-le cu gaidelile-n sus, cu rădăcinile la soare, nu le lăsa nicio fibră la umbră. Altfel se vor întoarce pe partea cealaltă și vor fi tot atât de verzi ca și prazul în două zile. Un război îndelungat, nu cu cocorii, ci cu niște buruieni, acești troieni care aveau de partea lor soarele, ploaia și roua. Zilnic fasolele mă vedeau venindu-le într-ajutor înarmat c-o săpăligă și curățindu-le rândurile de vrăjmași, umplând tranșeele cu morți vegetali. Câți trufași Hectori cu canaful

308. Unealtă agricolă formată dintr-un băț lung, la capătul căruia se află un braț mobil, cu care se lovesc spicele de cereale sau păștile pentru a alege semințele.

309. În America, despre cineva ignorant se zice că „nu cunoaște fasolele” (*n. tr.*).

310. Anserina sau coada racului (*Potentilla anserina*), plantă erbacee perenă, cu flori galbene, care înflorește vara-toamna.

311. Brăbinul sau colțul-lupului (*Bunias orientalis*), plantă ierboasă cu flori galbene.

ondulător³¹², care dominau cu mult grămada camarazilor lor, n-au căzut sub arma-mi și nu s-au rostogolit în țărână.

Zilele de vară, pe care unii din contemporanii mei, la Boston sau la Roma, le consacrau frumoaselor arte, pe care alții le consacrau contemplării în India, alții comerțului la Londra sau New York, eu le consacram agriculturii. Nu că-mi trebuia să mănânc fasole – fiindcă de felul meu, cât s-atinge de fasole, eu sunt pitagorician³¹³ și, ori că ar fi vorba de supă, ori de scrutin, de votare, eu le-aș schimba cu orezul³¹⁴ – ci, poate, fiindcă trebuia ca unii să muncească la câmp, fie și pentru tropuri și expresie, ca să slujească vreunui fabricant de parabole într-o zi. La urma urmei, era o petrecere rară care, prea prelungită, ar fi putut să fie o desfrânare.

Cu toate că nu le-am dat niciun îngrășământ și nu am prășit decât o singură dată fasolele mele, eu le-am prășit mai bine decât se face de obicei, până ce m-am oprit. Și-n sfârșit mi-am luat răsplata, „care, într-adevăr, n-a fost”, zice Evelyn³¹⁵ „compost sau gunoi, sau altceva, de asemănat cu neconținutele frământări și răsturnări de pământ vegetal cu hârlețul”. „Pământul”, adăugă Evelyn aiurea, „mai cu seamă când este nou, cuprinde un oarecare magnetism datorită căruia atrage sarea (putere sau virtute, numiți-o cum vreți), care-i dă pământului viață. Magnetism care-i logica oricărei munci, oricărei mișcări la care ne dedăm față de pământ, ca să ne susținem; orice gunoiște și alte amestecături murdare nefiind decât vicarii înlocuitori ai îmbunătățirii firești”. Câmpul meu fiind însă unul din acele „câmpuri laice, întrebuițate și istovite, care se bucurau de sabatul lor”, atrăsese poate, după cum Sir Kenelm Digby³¹⁶

312. Comparație între asemănarea dintre creasta coifurilor purtate de războinici în vechime și „ciucurii” plantelor pe care le prășea Thoreau în grădina.

313. Pitagora (582-507 î.e.n.), filosof și matematician grec. Le-a interzis discipolilor săi să mănânce fasole, crezând că o astfel de dietă le-ar încetini gândirea.

314. În Grecia antică boabele de fasole erau folosite pentru a ține socoteala voturilor.

315. John Evelyn (1620-1706), autorul operei *Jardinier français* (*Grădinarul francez*) și al mai multor opere asupra cultivării grădinilor (*n. tr.*).

316. Sir Kenelm Digby (1603-1665), autor, diplomat și „naval commander”, își atribuie căsătoria unor înrâuriri astronomice (*n. tr.*).

pare a crede, „spiritele vitale” ale văzduhului. Așa că am recoltat vreo douăsprezece busheli³¹⁷ de fasole de pe el.

Pentru a fi mai precis, pentru că se deplângea că domnul Colman a raportat mai ales experiențele costisitoare ale gentilomilor campaniarzi, adică ale moșierilor, cheltuielilor mele fură:

Pentru o săpăligă	\$ 0.54
Aratul, grăpatul, făcutul cuburilor	\$ 7.50
Încărcat fasole de sămânță	\$ 3.12 și jumătate
Cartofi de sămânță.	\$ 1.33
Mazăre de sămânță.	\$ 0.40
Sămânță de napi.	\$ 0.06
Filin ³¹⁸ alb pentru alungatul corbilor	\$ 0.02
Trei ceasuri de mașină agricolă c-un flăcău.	\$ 1.00
Cal și droagă pentru ridicarea recoltei.	\$ 0.75
Total: \$ 14.72 și jumătate	

Venitul meu (*patrem familias vendacem, non emacem esse oportet*)³¹⁹ fu pentru:

Nouă busheli și 12 quarturi ³²⁰ de fasole, vândute	\$ 16.94
Cinci busheli de cartofi mari	\$ 2.50
Nouă busheli de cartofi mici	\$ 2.25
Iarbă.	\$ 1.00
Paie	\$ 0.75
Total: \$ 23.44	

Dând un profit pecuniar de \$ 8.71 și jumătate

317. Bushel, adică „baniță” în Statele Unite: 35 litri (*n. tr.*).

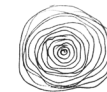
318. Sfoară.

319. „Stăpânul casei ar trebui să fie vânzătorul, nu cumpărătorul.” Citat aparținându-i lui Marcus Porcius Cato (234-149 î.e.n.).

320. Calc după limba franceză. Cvartul este o veche unitate de măsură.

Rezultatul experienței mele cu cultivarea fasolelor, iată-l: să se semene fasole mărunță, albă, tufoasă, obișnuită, pe la începutul lui iunie, în rânduri de trei picioare pe optsprezece palmace interval, având grija de-a nu alege sămânță veche, rotundă și nemestecată. Să se dea din capul locului băgare de seamă la viermi și să se împlinească lipsurile prin semănare din nou. Să se dea luare aminte apoi la marmote, dacă-i un loc neadăpostit, pentru că astea vor ronța în trecut cele dintâi frunze fragede, până aproape la cotor. Când tinerele vrejuri se vor ivi, marmotele le vor observa din nou și le vor tunde cu muguri cu tot și cu tinerele păstăi, așezate cu capul ridicat, ca veverițele. Dar, mai ales, să se recolteze cât mai devreme, dacă nu vrem să ne apuce înghețul și vrem să avem o frumoasă recoltă, potrivită pentru vândut. Un mijloc de-a înlătura o pierdere simțitoare.

Afară de asta, eu am mai căpătat o experiență. Mi-am zis: în altă vară n-am să mai semăn cu atâta sârguință fasole, nici păpușoi, ci semințe (dacă se va mai găsi pe undeva asemenea sămânță), cu sinceritatea, loialitatea sau cinstea, simplitatea, buna-credință, nevinovăția și altele la fel, să văd dacă nu vor răsări în solul acesta – chiar fără atâta muncă și gunoie – și nu mă vor nutri. Pentru că, negreșit, un asemenea soi de recolte vor fi secătuit solul. Așa mi-am zis, sârmanul de mine. Și iată că a trecut o vară și alta, și alta, și-s nevoit să mărturisesc, cititorule, că semințele semănate de mine, dacă într-adevăr *au fost* semințele unor atare virtuți, au fost mâncate de viermi sau vitalitatea și-au prăpădit-o. Ceea ce-a făcut că n-au răsărit din pământ... Îndeobște oamenii nu vor fi curajoși decât în măsura în care părinții lor au fost curajoși sau sfoși. Generația aflătoare, fără îndoială, nu va lipsi să semene păpușoi și fasole în fiecare an, întocmai cum au făcut indienii acum atâtea veacuri, și i-au învățat și pe primii coloni să facă, ca și cum ar fi fost un destin.

Mai deunăzi, spre marea mea mirare, am văzut un bătrân făcând gropi pentru a șaptezecă oară, dacă nu mai mult, cu o sapă, și nu ca să se lungească dânsul la fund. De ce n-ar încerca însă Noua Anglie și alte cele și, fără să dea atâta însemnătate recoltei sale de boabe, de cartofi și de iarbă, ca și pometurilor sale³²¹, de ce n-ar face să răsără și alte recolte? De ce să facem atâta caz de fasolele noastre de sămânță și să nu facem niciun caz de o nouă sămânță, de o generație nouă de oameni? În realitate, ar trebui să ne simțim săturați și reconfortați dacă, întâlnind un om, am fi încredințați că vedem unele din calitățile mai sus indicate, pe care toți le apreciem mai mult decât pe alte produse, dar care de multe ori sunt semănate din azvârlite și rămân suspendate-n văzduh, dacă am fi încredințați că le vedem că au prins rădăcini într-însul și-au răsărit.

Iată venind de-a lungul căii o calitate mai subtilă și mai nespuse de aleasă, ca loialitatea, ca cinstea și ca dreptatea, cu toate că într-o foarte slabă măsură. Ambasadorii noștri ar trebui să aibă drept misiune de-a trimite asemenea semințe în țară, mai curând decât altele. Iar Congresul să facă așa ca-n toată țara să se facă distribuirea. Cu sinceritatea n-ar trebui niciodată să fim atât de parcimonioși. Nu ne-am înșela, nu ne-am insulta, nu ne-am izgoni, n-am fugi niciodată unii de alții din pricina ticăloșiei noastre, dacă ar fi de față migdala meritului și-a iubirii. Întâlnirile noastre n-ar trebui să fie niciodată atât de grăbite. Cea mai mare parte dintre oameni – și câți n-am întâlnit care păreau că n-au deloc timp! – sunt cu totul absorbiți, nu-și văd decât de fasolele lor. Am vrea să ne întreținem nu cu niște oameni pururea pe cale de-a roboti, rezemați într-o săpăligă sau într-un hârleț, ca-ntr-o cârjă, în intervalele muncii. Nu cu o ciupercă, ci cu niște oameni ridicăți în parte de la pământ, ceva mai mult decât ridicăți, ca niște rândunele coborâte și mergând pe pământ:

*And as he speaks, his wings would now and then
Spread, as he meant to fly, then close again.*

321. Recoltă de fructe.

Și pe când vorbea, aripile-i din când în când se desfășurau
Ca și când ar fi vrut să zboare, după care se închideau.

Ca să ne închipuim că vorbim cu niște îngeri. Pâinea poate să nu ne nutrească întotdeauna, însă totdeauna ne face bine. Ea înlătură chiar înțepeneala încheieturilor noastre și ne face sprinteni și mlădioși, când parcă tocmai bine nu ne-am simțit; sprinteni și mlădioși, ca să recunoaștem orice generozitate în Natură sau om, ca să împărtășim orice bucurie curată și bărbătească.

Vechea poezie, ca și vechea mitologie, lasă cel puțin a se înțelege că agricultura a fost odinioară o artă sacră. Dar practicarea ei e urmărită de noi cu o grabă și-o nesocotită profanatoare, ținta noastră fiind numai de-a poseda ferme mari și recolte bogate. N-avem nici sărbătoare, nici procesiune, nici ceremonie, fără să trecem cu vederea concursurile noastre agricole și ceea ce numim Acțiuni de Grație³²², prin care fermierul să-și exprime sentimentul ce-l poate avea despre sfințenia profesiei sale; sau care să-i amintească sacra ei obârșie. Ceea ce ispitește pe fermier și-l atrage este premiul, este banchetul. Nu lui Ceres³²³ aduce el jertfă, nici lui Jupiter Pământeanul, ci, socot eu, infernalului Plutus³²⁴. Datorită avariției și egoismului și unui josnic obicei (de care unii nu ne-am emancipat) de-a privi pământul mai mult ca o proprietate sau ca un mijloc de-a dobândi proprietate, peisajul e deformat, agricultura degradată de noi, iar fermierul duce o viață din cele mai păcătoase. El nu cunoaște Natura decât ca jefuitor. Caton susține că câștigurile agriculturii sunt mai cu deosebire pioase și drepte (*maximeque pius quæstus*). Și, după Varron³²⁵, vechii romani numeau același pământ Mamă și Ceres și credeau că cei care-l cultivau duceau o viață pioasă, folositoare, că erau singurii supraviețuitori din neamul Regelui Saturn³²⁶.

322. Sau Ziua Recoltei.

323. Zeița romană a recoltei și grâului.

324. Zeul grec al bunăstării și bogăției.

325. Marcus Terentius Varron, scriitor și magistrat roman, este autor opereii *De re rustica*, menționată deja de Thoreau în capitolele anterioare.

326. Zeul roman al agriculturii, dreptății și justiției.

Noi uităm prea adesea că privirea soarelui nu face deloc deosebire între țarinele noastre cultivate și câmpii sau păduri. Toate îi reflectă deopotrivă razele, după cum i le și absorb, și țarinele nu sunt decât o slabă parte din splendidul tablou pe care soarele îl contemplă în zilnica-i cursă. Pentru el, pământul întreg e ca o grădină de cultivat. De aceea ar trebui să privim binefacerea luminii solare cu o tot atâta încredere și mărinimie. N-are a face că eu prețuiesc sămânța unor fasole și că o recoltez la sfârșitul anului. Acest întins câmp, pe care eu atât l-am privit, nu mă privește pe mine ca pe cel mai de căpetenie cultivator, ci privește de aiurea niște mai rodnicitoare înrâuriri pentru el, care-l udă și-l înverzesc. Aceste fasole au un produs care de mine nu-i adunat. Nu răsar oare în parte pentru marmote?

Spicul de grâu (în latinește *spica*, din mai vechiul *specca*, din *spe*, speranță) n-ar trebui să fie singura speranță a agriculturului. Grăuntele lui sau bobul (*granum*, din *gerendo*, acțiune de-a încolți), nu e totul ce încolțește. Cum să lipsească atunci pentru noi secerișul? Să nu mă bucur oare și de îmbelșugarea ierburilor ale căror semințe sunt grânarul păsărilor? Nu prea are de-a face comparativ. Cu alte cuvinte, să nu ne prea pese că țarinele umplu hambarele fermierului. Agricultorul cinstit își va alunga supărarea, după cum veverițele nu atribuie niciun interes chestiei de-a ști dacă pădurea va produce ori ba în anul acesta castane. Agricultorul cinstit își va isprăvi munca odată cu ziua, renunțând la orice pretenție asupra produsului țarinei sale, jertfind în spirit nu numai cele dintâi, dar și cele din urmă ale ei roade.

SATUL

După prășit (sau poate citit și scris), dimineța, de obicei mă scăldam a doua oară în lac, străbătând înot, ca probă de distanță, vreunul din golfulețele lui, îmi spălam persoana de pulberea muncii sau îmi netezeam cea din urmă încrețitură pricinuită de studiu. Și după-amiaza eram cu totul liber. Zilnic sau o dată la două zile, mergeam să dau o raită prin sat, să aud trăncănelile care acolo nu se mai întrerupeau, trecând din gură-n gură sau din ziar în ziar, și care, luate în doze homeopatice, erau, trebuie s-o spunem, tot atât de răcoritoare în felul lor ca și foșnetul frunzelor și orăcăitul broaștelor. După cum mă plimbam prin pădure, să văd păsările și veverițele, tot așa mă plimbam prin sat să văd oamenii și copiii ștregari, iar în locul vântului printre pini, ascultam hurelul căruțelor.

De-o parte a casei mele, pe pajiștea de lângă gârlă, locuia o colonie de șobolani moscați. La spatele păduricii de ulmi și platani, de cealaltă parte, era un sat de oameni care nu-și mai vedeau capul de treabă, tot atât de

curioși pentru mine ca și marmotele de câmpie, oameni care stăteau fiecare dinaintea vizuinii sale sau alergau la vreun oarecare vecin, apucați de cârceii pălăvrăgelii. Mergeam aici adesea să le observ obiceiurile. Satul mi se părea o mare sală de snoave. Și-ntr-o parte, ca să poată trăi, cum făcea *Redding & Company*³²⁷ din strada State, oamenii țineau nuci și struguri sau sare și făină și alte produse de băcănie. Unii arătau însă atâta poftă pentru cea dintâi marfă – adică pentru snoave – și atât de zdravene organe de mistuire aveau, încât erau în stare să stea cât de mult pe maidane, fără să se miște din loc și să le lase această marfă să fiarbă-ncet și să zumzăie la urechile lor ca acele vânturi Eteziene³²⁸ văratice, sau ca și cum ar fi inhalat eter – care nu produce decât toropeală și nesimțire la suferință –, altminteri s-ar fi îmbolnăvit de la atâta pălăvrăgeală. Dar așa puteau să asculte oricât, fără ca asta să aibă asupra conștiinței lor vreo înrăurire vătămătoare. Hoinărind prin sat, eu nu lipseam aproape niciodată să văd un șir din aceste personaje de elită, fie stând la poartă pe-o scară – încălzindu-se la soare cu capul aplecat înainte și cu ochii gata de a-i întoarce din când în când la dreapta și la stânga de-a lungul drumului, cu voluptate –, fie rezemate de vreun pătuleț, cu mâinile-n buzunar, ca niște cariatide, parcă să-l sprijinească. De obicei, stând în aer liber, nu le scăpa nimic din ce aducea vântul. Erau niște rudimentare mori, în care orice trâncăneală se prefăcea mai întâi de toate în huruială, pentru a trece după aceea în mori mai perfecționate, cu alte cuvinte prin case.

Ce am observat era că organele de căpetenie ale satului erau băcănia, cârciuma, poșta și banca. Și încă, drept parte necesară a mecanismului, satul întreținea, unde se cuvenea, un clopot, un tun și-o pompă de foc. Afară de asta, casele erau așezate în așa fel ca să se poată trage din neamul omenesc cel mai mare folos cu putință. Erau așezate în ulicioare și față-n față, astfel ca orice trecător să fie ușor de bombardat și orice

327. Cunoscută librărie cu salon ceai de pe strada bancherilor și agenților de bursă din Boston.

328. Vânturi din nord, care bat în Mediterana în fiecare an cam după perioada de caniculă, temperând arșița verii.

bărbat, femeie sau copil să-l poată cârpi. Nu mai încapă vorbă că cei așezați mai la începutul liniei – unde puteai să vezi mai bine și totodată să fii văzut și să și dai cea dintâi lovitură – își plăteau mai scump locul lor. Cât despre ceilalți locuitori răspândiți mai la margine, unde începeau să se caște de la o casă la alta largi deschizături, locuri goale, pe unde trecătorul putea să sară peste ziduri sau s-o șteargă iute, ca să scape pe drumul vacilor, locuitorii nu plăteau decât o foarte ușoară dare, fie foncieră, fie pe ferestre și uși.

Firme atrăgătoare erau pretutindeni atârinate. Unele, ca taverna și hanul, să te prindă prin poftă. Altele, ca magazinul cu noutăți și prăvălia giuvaerghiului, să te agațe prin fantezie. Iar altele să te apuce de păr, de picioare sau de pulpanele hainei, ca bărbierul, cizmarul sau croitorul. Și apoi mai erai invitat ne-ntrerupt, invitat cu totul stăruitor, erai tras cu alte cuvinte de mâncă să intri în toate casele pe lângă care treceai și să aștepti aici și alți musafiri. Cel mai adesea eu scăpam minunat de asemenea primejdii, fie mergând cu îndrăzneală și fără șovăire cu capu-n piept înainte, spre ținta mea, cum se recomandă celor ce aleargă cu vântu-n coastă, fie concentrându-mi cugetările asupra unor subiecte înalte, ca Orfeu, care „cântând din lira-i din răspuțeri laudă zeilor, domina cu asta vocea Sirenelor și scăpa de primejdie”³²⁹. Uneori mi se întâmpla s-o șterg deodată ca o săgeată, fără ca cineva să poată spune în care parte am apucat. Pentru că eu nu mă împiedicam de mofturi și nu stăteam deloc la cumpene față de-o spărtură din gard. Uneori aveam obiceiul s-o zbughesc și-n vreo casă unde eram, firește, bine primit. Și, după ce-mi umpleam sacul cu toate noutățile ce mai rămaseră din huruială, după ce ascultam toate perspectivele de război și de pace și luam cunoștință că mai era până la sfârșitul lumii, căutam să-mi capăt din nou libertatea pe căile dosnice, după care scăpam din nou la pădure.

Nimic nu era mai plăcut când stăteam mai târziu în oraș, decât să mă avânt în noapte, mai cu seamă dacă noaptea era întunecată și furtunoasă,

329. Pe vasul Argonauților, Orfeu este luat pentru a acoperi ademenirile sirenelor cu cânturile sale.

și să întind pânzele din vreun strălucit vorbitor de sat sau din vreo sală de conferințe cu un sac de secară sau de făină de păpușoi în spinare, să întind pânzele spre micul și liniștitul meu port din pădure. Și, după ce astupam toate răsufătorile de pe afară, să mă retrag sub tăblii cu un vesel mănunchi de cugetări, lăsând la cârmă numai omu-mi exterior sau legând și cârma în mers, cu pânzele cu totul desfășurate. Lângă focul cabinei mele, „sub pânza mea navigând”, îmi veneau o mulțime de gânduri înviorătoare. Și niciodată n-am fost aruncat pe coastă, nici adus la disperare, pe orice timp, cu toate că am întâlnit și eu câteva cumplite furtuni.

În pădure, chiar în nopțile obișnuite, se face mai întuneric decât îndeobște se crede. Ca să nu rătăcesc drumul trebuia adesea să ridic ochii deasupra cărării, la deschizătura copacilor. Iar unde drumul nu era umblător, să caut cu piciorul slaba urmă a pașilor mei sau să mă călăuzesc după așezarea cunoscută a unor copaci pe care-i pipăiam cu mâna, trecând de pildă printre doi pini, la nu mai mult de optsprezece palmace unul de altul, prin adâncul pădurii și pe-o noapte oricât de neagră. În câte-o noapte întunecoasă și umedă, când picioarele recunoșteau pe dibuite cărarea pe care ochii-mi n-o vedeau, când mă întorceam târziu, visător și cu gândul aiurea tot lungul drumului, până ce eram deșteptat de nevoia de-a ridica mâna și a o pune pe clanță, mi se întâmpla să nu-mi pot aduce aminte de-un singur pas de pe cale și să cuget că poate corpu-mi, dacă stăpânu-i s-ar fi abătut, și-ar fi găsit singur calea de întors după cum mâna își găsește calea la gură, fără îndrumător.

De multe ori, când se întâmpla ca vreun vizitator să stea la mine până seara târziu și să fie noaptea întunecoasă tare, eram nevoit să-l însoțesc până la drumul bătut de la spatele casei și să-i arăt calea de apucat, pe care, ca să n-o piardă, trebuia să se încreadă mai mult picioarelor decât ochilor. Într-o noapte întunecoasă de tot, am pus astfel pe cale doi tineri care pescuiseră-n lac. N-aveau de trecut prin pădure decât vreo milă până la casa lor și erau obișnuiți cu drumul. A doua sau a treia zi, unul

dintr-înșii îmi povesti c-au rătăcit mai toată noaptea pe aproape de locuința lor, pe care n-au găsit-o decât la ziuă, uzi până la piele, fiindcă între timp îi trăsese câteva ropote de ploaie, iar frunzele copacilor se muiaseră. Am auzit vorbindu-se de-o mulțime de oameni care se rătăceau chiar și pe ulițele satului, când ceața era atât de deasă, așa-zicând, de s-o tai cu cuțitul. Unii locuitori mai de pe la margine, plecați cu căruța-n târg după târguieii, erau nevoiți să rămână-n căruță și să măie toată noaptea în târg. Iar dame și domni, întorcându-se de la vizite, dibuind trotuarul cu piciorul, se depărtau câte o jumătate de milă din calea lor, fără să-și dea seama când o coteau.

E o experiență uimitoare – pe care-i bine s-o faci, într-atât e de prețioasă – aceea de a te rătăci uneori prin pădure, în orice timp. Adesea, pe vreun viscol, chiar și ziua, mi s-a întâmplat să horhăesc³³⁰ pe un drum bine cunoscut, fără să pot spune, cu toate astea, care cale duce la sat. Cu toate că știi că ai călcat-o de mii de ori, nu poți recunoaște nici cea mai mică urmă deosebitoare și ți se pare tot atât de străină ca și o cale siberiană. Noaptea, nu mai încapе vorbă, nedumerirea sau zăpăcirea e fără de asemănare mai mare. În plimbările cele mai obișnuite noi nu încetăm, oricât de inconștient, să ne călăuzim ca piloții după oarecare lumini sau promontorii bine cunoscute. Și, chiar dacă depășim cursa noastră obișnuită, tot avem în amintire înfățișarea unui promontoriu învecinat. Numai când ne rătăcim cu totul sau suntem făcuți să ne învârtim împrejurul nostru – pentru că în lumea asta-i de ajuns să fii făcut să te-nvârtești o dată împrejurul-ți cu ochii legați ca să te rătăcești –, numai atunci ne dăm seama de întinderea și de necunoscutul Naturii. Orice om, de câte ori se deșteaptă din somn sau din vreo oarecare preocupare, trebuie să-și învețe din nou punctele cardinale. Numai când ne rătăcim – cu alte cuvinte, numai când am rătăcit lumea – începem a ne găsi pe noi și ne dăm seama de punctul unde ne aflăm, ca și de întinderea nesfârșită a raporturilor sau relațiilor noastre cu alții.

330. A orbecăi, a umbla în neștire.

Într-o după amiază, pe la sfârșitul celei dintâi veri, mergând în sat să-mi iau eu o gheată de la un cârpaci, am fost înhățat și băgat la închiisoare pentru că, după cum am povestit-o aiurea, nu plătisem o dare sau nu recunoscusem autoritatea Statului care cumpără și vinde bărbați, femei și copii, cum ar cumpăra niște vite la poarta Senatului său.³³¹ Eu îmi alesesem calea pădurii cu alte gânduri. Dar, oriîncotro s-ar îndrepta un om, el se va vedea urmărit de oameni, care vor pune gheara scârboaselor lor așezăminte pe el, silindu-l, când pot, să facă parte din disperata lor societate „odd fellow”³³². Ce-i drept, aș fi putut să mă împotrivesc cu puterea, cu mai multă sau mai puțină izbândă. Aș fi putut să mă reped asupra societății cu „șișu-n mână”. Dar am găsit că e mai bine ca societatea să se repeedă cu „șișu-n mână” asupra mea, societatea fiind ființa disperată. Mi s-a dat drumul, firește, a doua zi. Mi-am luat gheata reparată și m-am întors la pădure la timp pentru a-mi lua prânzul meu de afine pe Fair-Heaven Hill.

N-am fost molestată niciodată de nimeni sau atacat, afară de cei care reprezentau Statul. De aceea n-aveam nici încuietoare, nici lacăt, decât pentru pupitrul în care-mi păstram hârtiile mele. Măcar un ivăr³³³ să pun la ușă sau la ferestre. Și nu-mi încuiam niciodată ușa, nici ziua, nici noaptea, chiar când trebuia să lipsesc mai multe zile de-acasă. În toamna următoare am și petrecut vreo cincisprezece zile în pădurile din Maine. Cu toate astea, casa mea a fost mai respectată decât dacă ar fi fost păzită de-o gardă de soldați. Plimbătorul obosit putea să se odihnească și să se încălzească la vatra mea, cărturarul să petreacă cu cele câteva bucoavne aflate pe masa mea, iar simplul curios să deschidă ușa dulapului, să vadă ce-mi mai rămase din prânz și ce perspective aveam pentru cină. Și trebuie s-o spun că, dacă au fost destui oameni din toate clasele care să apuce asemenea cale spre lac, niciodată n-am avut vreo supărare serioasă din partea lor. Și niciodată nu mi-a lipsit din casă ceva, afară de-o mică carte, un volum de Homer, care poate păcătuia că era aurit. Cât s-atinge

331. *Walden* a fost scris în ajunul Războiului de Secesiune (*n. tr.*).

332. „Odd fellow” erau o societate secretă ca a francmasonilor (*n. tr.*).

333. Zăvor.

de volumul acesta, cred că tot un soldat din tabăra noastră³³⁴ l-a șterpelit la vremea aceea. De altminteri, sunt încredințat că, dacă toată lumea ar trăi tot atât de simplu cum trăiam eu pe atunci, furtul și șterpelirea n-ar mai fi cunoscute. Furtul și șterpelirea n-au loc decât în comunitățile în care unii posedă mai mult decât trebuie, pe când alții duc lipsă. Homerii lui Pope³³⁵ n-ar întârzia să se vadă repartizați cum se cuvine:

Nec bella fuerunt,

*Faginus astabat dum scyphus ante dapes.*³³⁶

Nor wars did men molest,

When only beechen bowls were in request.

Războiul nu se putea isca,

Câtă vreme era în cinste srafa³³⁷ de fag.

„Voi, care conduceți daraverile publice, ce nevoie aveți să vă slujiți de pedepse? Iubiți virtutea și poporul va fi virtuos. Virtuțile unui om superior sunt ca vântul, virtuțile unui om de rând, ca iarba. Când vântul trece peste dânsa, iarba se-nclină.”³³⁸

334. Adică cineva în stare de-a aprecia cartea (*n. tr.*).

335. Pope, care a tradus pe Homer în engleză (*n. tr.*).

336. Tibul (cartea I, Elegia X) (*n. tr.*).

337. Strachina.

338. Analectele lui Confucius, cartea a XII, cap. XIX (*n. tr.*).

LACURILE

neori, după o indigestie de societate omenească și de flecăreală, storcând până la ultima picătură pe toți prietenii mei din sat, mă avânturam la întâmplare spre apus, mai departe decât până unde mă opream de obicei, în părțile și mai neumblate ale comunei, „spre alte și alte păduri, după noi pășunaturi.”³³⁹ Sau, pe când soarele se culca, îmi luam cina din porumbele și afine pe Fair-Haven Hill, făcându-mi o provizie pentru câteva zile. Fructele nu-și dau adevărata savoare celui care le cumpără, nici celui care le cultivă pentru vânzare. Numai un singur chip e de a dobândi această savoare, cu toate că puțini se slujesc de el. Dacă vreți să vă cunoașteți savoarea afinelor, întrebați pe micul văcar sau întrebați găinușa. E o greșală vulgară a celui care nu le-a cules niciodată, de-a crede că a pus în gura lui afine. Niciodată o afină n-a ajuns la Boston. Aici nu-s cunoscute de pe timpul când creșteau pe cele trei coline ale Bostonului. Gustul de

339. Milton, *Lycidas* (n. tr.).

ambrozii și esența fructului pier, odată cu catifelarea, cu bruma pe care o răpește frecătura îndurată în căruța care merge la târg, fructul ajungând o simplă merindă. Câtă vreme Dreptatea Eternă va dăinui nicio afină nu se va vedea transportată în inocența-i de pe colinele țării la târg.

Din când în când, isprăvindu-mi prășitul sau plivitul zilnic, plecam să întâlnesc un oarecare camarad nerăbdător, pornit să pescuiască încă de dimineața în lac, tăcut și nemișcat ca o rață sau ca o frunză plutitoare și care, după ce încercase diferite genuri de filosofie, ajungea, de obicei, la sosirea-mi, la încheierea că făcea parte din vechea tagmă a cenobiților.³⁴⁰ Era un om mai în vârstă, pescar minunat și priceput în toate meșteșugurile pădurene, căruia îi plăcea să-mi vadă casa ca pe-o clădire anume ridicată pentru folosința pescarilor. Negreșit că-mi plăcea să-l văd șezând sub portalul meu, pregătindu-și undițele. Câteodată stăteam împreună pe lac, el la un capăt al lunrii și eu la altul. Între noi se schimbau însă puține cuvinte, din pricină că în anii din urmă surzise, cu toate că, din când în când, îngâna câte-un psalm care se armoniza cu filosofia mea minunată. Relațiile noastre erau astfel relații de armonie, mult mai plăcute decât dacă le-ar fi întreținut vorba... Când – ceea ce se întâmpla de obicei – n-aveam pe nimeni cu care să vorbesc, avea obiceiul de-a deștepta ecurile cu o lovitură de vâslă pe latura lunrii mele, umplând pădurile din preajmă c-un răsunset din ce în ce mai larg împrejur, făcându-le să se ridice, cum își ridică paznicul unei menajerii fiarele, până la a scoate un murmur din cea mai mică vâlcea, din cea mai mică colină împădurită.

În serile calde stăteam adesea în luntre cântând din flaut și vedeam bibanul pe care parcă-l vrăjisesem balansându-se-n jurul meu, iar luna călătorind pe fondul gudronat, așternut de epavele pădurii. Odinioară, neavând ce face în nopțile întunecoase de vară, veneam din când în când la lacul acesta, la Walden, c-un camarad și, aprinzând aproape de

340. Aici e un joc de cuvinte: *See no bites* se zice de pescarii care n-au văzut încă pește țicnindu-le pluta (*n. tr.*). Cenobiții erau monahi, călugări.

marginea apei un foc care socoteam să atragă peștii, prindeam „lupi”³⁴¹ cu ajutorul unei motoaște³⁴² de viermi înșirați pe o sfoară. După care, noaptea târziu, după ce ne săturam de undit, aruncam în aer tăciunii aprinși ca niște rachete care, căzând în lac, se stingeau sfârâind, ca să ne lase să orbecăim în cea mai mare beznă apoi. Și așa, fluierând o melodie, ne îndrumam spre bârlogul oamenilor. Iată însă că, în cele din urmă, mi-am și stabilit căminul aproape de țărmul acestui lac.

Uneori, după ce stăteam în vreun vorbitor din sat până ce întreaga familie se trăgea la culcare, mi se întâmpla ca, întorcându-mă la pădure, să petrec timpul din miezul nopții pescuind dintr-o luntre la lumina lunii (cumva și în vederea prânzului de-a doua zi), pe când bufnițele și vulpile îmi făceau serenadă, iar cărâitura vreunei păsări necunoscute se făcea auzită și ea câteodată pe aproape. Asemenea experiențe erau pe cât de neobișnuite, pe atât de atrăgătoare pentru mine – cu ancora la patruzeci de picioare sub apă și la douăzeci sau treizeci de prăjini de la țărm, înconjurat uneori de mii de mici bibani și ceacări³⁴³, care încrețeau suprafața în lumina lunii cu sfârcul cozii, și comunicând cu o lungă sfoară de in cu tainicii pești nocturni, al căror sălaș se afla la patruzeci de picioare sub apă. Sau remorcând uneori la dreapta și la stânga pe lac, la blânda adiere a nopții, de-a lungul unei sfori de șaizeci de picioare, pe care din distanță în distanță o simțeam străbătută de-o ușoară zvâcnitură, semnul vieții vreunui surd care, umblând în bobote și căutându-și gândul pe acolo, moale la hotărâre, îi dădea pe la extremitate târcoale. În cele din urmă, sfârșeam prin a aduce, încetul cu încetul, la aerul regiunilor superioare, trăgând mână după mână, vreun „lup” cornut care se zvârcolea și țipa. Era ceva straniu, mai ales în nopțile întunecoase, când cugetările îți erau plecate să rătăcească în alte sfere, spre teme cosmogonice vaste, ceva straniu să simți acea slabă smucitură care te întrerupea din visări și te înlănțuia din nou la Natură. Părea că după asta puteam

341. Somni.

342. Ghem, cocoloș, mănunchi.

343. Boiștean, crăieț sau scrofiță (*Phoxinus phoxinus*), pește de talie mică, răspândit în zonele cu ape curgătoare reci.

să-mi arunc undița în văzduh, ca și la fund, în acest element de abia cu puțin mai dens. Cu chipul acesta aș fi prins, cum se zice, cu o singură nadă, doi pești.

Priveliștea lui WALDEN este de umile dimensiuni și, cu toate că foarte frumoasă, de măreție nu se apropie. Așa că Waldenul n-ar putea să intereseze pe cine nu l-a frecventat îndelungat sau n-a locuit aproape de țărmul său. Cu toate astea, lacul acesta e cât se poate de însemnat prin adâncimea și puritatea ce-o are, ca să merite o descriere mai amănunțită. E un puț limpede și verde închis, de-o jumătate de milă lungime, cu circumferința de-o milă și trei sferturi, întinderea cam la șaizeci și mai bine de acri; un izvor nesecat în mijlocul pădurilor de pini și stejari, fără cea mai mică intrare văzută sau scurgere, în afară de nori și evaporare. Colinele ce-l împrejmuesc se ridică prăpăstios din apă până la înălțimea de patruzeci sau optzeci de picioare, la răsărit ajungând în unele locuri aproape de o sută și o sută cincizeci de picioare, pe-o rază de-un sfert și de-o treime de milă. Colinele sunt cu totul împădurite.

Toate apele din Concord au cel puțin două culori: una când sunt privite de la distanță, alta, mai deosebită, de aproape. Cea dintâi atârână mai ales de lumină și-i după cer. Pe senin, vara, apele par albastre de la mică distanță, mai cu seamă când sunt agitate, iar de la o mare distanță toate au aceeași culoare. Pe furtună, au câteodată culoarea întunecată a ardeziei. Marea, însă, trece într-o zi drept albastră, iar în alta drept verde, fără vreo schimbare simțită în atmosferă. Când priveliștea era acoperită de nea, am văzut râul nostru, Concord, și apă și gheață, aproape tot atât de verde ca iarba. Unii văd în albastru „culoarea apei curate, fie lichidă, fie solidă”. Când privim însă apele noastre de pe bordul unui caic³⁴⁴, le vedem de culoare foarte deosebită.

344. Ambarcațiune îngustă, cu două catarge și vele.

Walden uneori e albastru, alteori verde, chiar fără a te schimba din loc. Întins între pământ și cer, el îmbracă culoarea amândurora. Contemplat de pe-o culme, el reflectă culoarea cerului, dar aproape de tine e de-o culoare gălbuie, aproape de țărm unde se vede nisipul. Apoi de-un verde deschis care se-nchide treptat, pentru a se preface, în mijlocul lacului, într-un verde întunecat uniform. Sub anumite lumini, chiar de pe-o culme privit, aproape de țărm, e de-un verde strălucitor. S-a atribuit asemenea lucru reflectării verdeții. Dar tot verde-i și lângă ridicătura de nisip de la calea ferată, și primăvara, înainte de înfrunzire. Ceea ce poate rezulta pur și simplu din contopirea albastrului ceresc cu galbenul reflectat de nisip. Culoarea irisului său asta e. Tot așa-i și partea unde, primăvara, primind căldura soarelui răsfrânt de fund și pe care și pământul o dă, gheața se topește întâi și întâi, alcătuiind un mic canal împrejurul mijlocului înghețat încă. Ca și celelalte ape ale Concordului când sunt agitate puternic pe timp senin – astfel ca suprafața valurilor să poată reflecta ceru-n unghi drept – sau din pricină că se amestecă cu el mai multă lumină, de la mică distanță, Walden pare de-un albastru mai întunecat decât chiar cerul. Pe asemenea timp aflându-mă însă pe suprafața-i, am discernut un albastru deschis fără pată, de nedescris, despre care ne dau o idee mătășăriile moarate sau sclipitoare și lamele de oțel – un albastru chiar mai „ceruliu” decât cerul, alternând cu verdele întunecat și original al părților opuse al valurilor, care ar părea comparativ mocirloase. Un albastru verzui și sticlos, dacă-mi mai aduc bine aminte, ca acele fășii de cer de iarnă văzute prin spărturi de nori la apus, înainte de apunerea soarelui; cu toate că un simplu pahar din apa-i ținut la lumină e tot atât de incolor ca aceeași cantitate de aer. E un fapt binecunoscut că o placă de sticlă va avea o culoare verde datorită „masei” sale, după cum zic fabricanții, pe când o bucățică din ea va fi incoloră. N-am făcut niciodată experiența să văd ce grosime ar trebui să aibă o masă de apă din Walden ca să reflecteze culoarea verde. Apa râului Concord e neagră sau de-un brun cât se poate de întunecat pentru cine o privește de sus în jos și, ca și cea a celor mai multor lucruri, dă corpului care se scaldă în ea o

culoare gălbuie. Dar apa lui Walden e de-o limpezime atât de cristalină încât corpul celui care se scaldă pare de-un alb de alabastru, încă și mai puțin natural, care, dat fiind că și membrele par îngroșate și răsucite, produc un efect monstruos, bun de dat ca model unui Michelangelo.

Apa lui Walden e atât de transparentă încât poți ușor să-i vezi fundul la o adâncime de douăzeci și cinci sau treizeci de picioare. Vâslind deasupra apei, vezi la mai multe picioare de la suprafața-i cârdurile de bibani și ceacări, lungi poate de-abia de-un palmac, deosebindu-i prea bine pe cei dintâi după dungile lor transversale. I-ai fi luat drept niște pești sihaștri în stare să găsească și pe acolo vreo hrană. Odată, cu mulți ani în urmă, venind iarna să fac produști³⁴⁵ în gheață ca să prind știuculițe, ridicându-mă de pe gheață pe țârm, mi-am azvârlit securea pe suprafața cea lucioasă. Ca și când ar fi dirigit-o însă necuratul, lunecând vreo patru sau cinci prăjini, a nimerit tocmai în una din aceste produști, într-un punct unde apa era de douăzeci și cinci de picioare de adâncă. De curiozitate m-am culcat pe gheață uitându-mă prin produșcă. Securea sta în cap, cam pe-o coastă, cu coada-n sus, care se cumpănea încetinel, după pulsul lacului. Ar fi putut să stea acolo, cumpănindu-se tot așa, până ce cu vremea i-ar fi putrezit coada, dacă n-aș fi intervenit eu. Făcând cu ajutorul unei dălți de gheață ce-o aveam, drept deasupra, o altă produșcă și tăind cu cuțitul cea mai lungă prăjină de mesteacăn pe care am putut-o găsi primprejur, am făcut un laț pe care l-am fixat la capătul prăjinei, pe care coborât-o în apă cu băgare de seamă. Am petrecut lațul pe deasupra mânerului prăjinei și cu chipul acesta mi-am scos securea.

Țârmul lui Walden, care se alcătuește dintr-un brâu de pietre albe netede, rotunjite ca niște pietre de caldarâm, afară de vreo două golfulețe de nisipiș, țârmul este atât de râpos încât în unele locuri ar fi de ajuns un salt ca să ajungi în apă până peste cap. Și, dacă n-ar fi neasemănata ei transparentă, fundul lacului ai putea să-l vezi tot, până-n partea opusă. Unii socotesc că Walden n-ar avea fund. Nicăieri nu-i mocirlos. Și un observator trecător ar zice că nu-i niciun fir de iarbă în el. Cât despre

345. Produșcă sau produh înseamnă copcă, răsuflătoare în gheață.

plante, în afară de micile cuprinsuri de curând inundate – care, la drept vorbind, nu fac parte din domeniul lui – o cercetare mai amănunțită nu descoperă niciun stânjinel, nicio trestie, măcar un nufăr, galben sau alb, nimic, decât puțină lucernă, ceva iarba broaștei și poate o pătlagină nouă, pe care un scăldător ar putea prea bine să nu le vadă. Plante care sunt curate și lucioase, ca și elementul în care cresc. Pietrele se întind în apă până la una sau două prăjini, după care fundul este curat nisipos, afară de părțile cele mai adânci, unde de obicei se găsește un mic depozit de tină³⁴⁶, depozit adunat negreșit din frunzele căzute, care au zburat până aici în cursul atâtor toamne care s-au perindat. Și se mai scoate pe ancoră o iarbă verde, strălucitoare chiar în toiul iernii.

Mai avem Lacul Alb, un lac asemănător cu Walden, în Nine Acre Corner,³⁴⁷ cam la două mile și jumătate spre apus. Dar, cu toate că sunt în legătură cu cea mai mare parte dintre lacurile din împrejurime, pe-o duzină de mile, nu cunosc un al treilea lac c-un caracter atât de curat ca Walden, cu care numai apa de izvor s-ar putea poate asemana. Generații peste generații s-au perindat, poate c-au și băut din el, l-au admirat și sondat, după care s-au stins. Apa i-a rămas mereu verde și limpede, ca un izvor care curge intermitent. Poate că-n acea dimineață de primăvară când Adam și Eva au fost alungați din Rai, lacul Walden va fi existat. După care se va fi evaporat într-o ploaie caldă de primăvară, întovărașit de ceață și de-un vânticel de la sud și acoperit de mii și mii de cârduri de rațe și găște, care nu vor fi auzit vorbindu-se de cădere și de păcatul originar, într-un timp când le erau de ajuns niște lacuri de-o asemenea puritate. Începând să urce și să coboare, limpezindu-și apele și colorându-le cu nuanța ce le împodobește și azi, va fi dobândit negreșit un brevet de la cer ca singurul lac Walden al lumii dânsul să fie, distilatorul rouăi cerești. Cine știe în câte literaturi ale popoarelor uitate fântâna Castaliei³⁴⁸ dâ-

346. Noroi, aluviuni.

347. Sătuleț la sudul Concordului (*n. tr.*).

348. În mitologia greacă, fântâna Castalie se afla la poalele muntelui Parnas, loc sacru și reședință a muzelor. Castalia era una dintre nimfele iubite de zeul Apollo. Pentru a scăpa de urmărirea acestuia, nimfa s-a aruncat într-o zi în apele râului Delfi. Apa acestui râu îi inspira pe poeți și artiști.

sul a fost. Sau câte nimfe i-au împletit cununi în Vârsta de Aur! Walden e o nestemată din cea dintâi apă, pe care Concord o poartă în stema-i.

Cu toate astea, cei care au călcat mai întâi pe la această fântână au lăsat poate urme ale pașilor lor. Am rămas uimit să descopăr, înconjurând lacul, chiar unde o pădure deasă a fost doborâtă pe țarm, o îngustă cărare, ai fi zis o punte pe versantul râpos, urcându-se și coborându-se de marginea apei, tot atât de veche, se pare, ca și rasa omenească pe aici. Cărare trasă de picioarele vânătorilor băștinași, călcată încă și astăzi, fără să știe, din când în când, de cei ce hălăduiesc acum pe aceste meleaguri. Ea-i mai ales vădită pentru cel ce se așează în mijlocul lacului iarna, după ce cade o ușoară zăpadă. Atunci capătă înfățișarea unei limpezi linii albe, cotite, pe care n-o întunecă nici iarba, nici rămurelele, foarte vădită de la un sfert de milă în unele locuri, unde vara abia o poți deosebi de aproape. Neaua o întipărește așa-zicând din nou, în limpezi și albe caractere cu înalt relief. S-ar putea ca grădinile ornamentate ale vilelor ce se vor clădi odată și odată pe aici să-i păstreze și ele urma.

Lacul se ridică și se coboară – dacă regulat sau nu și anume la câtă vreme, nimeni nu știe, deși, ca totdeauna, mulți susțin cu hotărâre că știu. De obicei iarna lacul e mai ridicat decât vara, dar n-are nicio legătură cu umiditatea sau cu seceta generală. Mi-aduc aminte că l-am văzut cu un picior sau două mai scăzut și, de asemenea, cu cel puțin cinci picioare mai ridicat decât atunci când am locuit lângă el. Un prag îngust de nisip pătrunde în el, prag al cărui unul dintre capete dă într-o foarte mare adâncime de apă și pe care, prin anul 1824, puneam să fiarbă o cratiță cu „chowder”³⁴⁹ la vreo șase prăjini de țarmul adevărat. Ceea ce, de vreo douăzeci și cinci de ani, nu s-a mai putut întâmpla. Prietenii mei mă ascultau apoi neîncrezători când le povesteam că, după câțiva ani, aveam obiceiul să pescuiesc dintr-o luntre într-un golfuleț retras din pădure, la cincisprezece prăjini de la singurul țarm cunoscut de ei, loc prefăcut demult în pășune. Dar lacul, care n-a încetat de-a crește de vreo doi ani, e astăzi, în vara lui 1852, tocmai cu cinci picioare mai ridicat

349. Amestec de pește și de galeți (pesmeți) (*n. tr.*).

decât era în urmă cu treizeci de ani. Și s-a început a se pescui din nou în pășune, ceea ce face o diferență maximă de nivel, de la șase la șapte picioare. Cu toate astea, apa vărsată de pe colinele înconjurătoare n-are mare însemnătate cu totul. Ceea ce îngăduie să atribuim debordarea unor pricini în legătură cu oarecare adânci izvoare. Vara asta lacul a început să scadă din nou. De notat că asemenea fluctuare, periodică sau nu, pare să aibă nevoie de un șir de ani pentru a se îndeplini. Eu am observat o creștere și parte din două descreșteri, și m-aștept ca peste doisprezece sau cincisprezece ani apa să fie scăzută din nou la cel mai coborât nivel pe care l-am cunoscut vreodată.

Lacul lui Flint, la o milă spre răsărit, ținând seamă de perturbarea pricinuită de căile sale de alimentare și scurgere, ca și lacurile intermediare mai mici, simpatizează³⁵⁰ cu Walden și de curând au ajuns la cea mai mare înălțime ce au avut cândva, odată cu Walden. Același lucru se întâmplă cu Lacul Alb, dacă-i vorba să duc mai departe observația mea.

Această creștere și descreștere a lui Walden la intervale îndelungate e folositoare cel puțin la atât: apa rămânând la mare înălțime un an sau mai mult, dacă face plimbarea împrejurii anevoioasă, stârpește arbuștii, ca și copacii răsăriți de la creșterea din urmă în apropiere de țarmurile lui – pitch-pini, mesteceni, arini, plută și așa mai departe – pentru ca, scăzând din nou, să lase un țarm liber, neastupat. Pentru că, spre deosebire de multe lacuri și de toate apele supuse unei zilnice creșteri, tocmai când apa lui e mai joasă, țarmurile lui Walden sunt cât se poate de netede. Pe partea lacului învecinată cu casa mea un șir de pitch-pini înalți de cincisprezece picioare a fost ucis și deznădăcinat ca și cu o pârghie, ceea ce a pus capăt navei lor. După mărimea lor pot să se socotească și anii care s-au scurs de la cea din urmă creștere a apei până la nivelul de acum. Prin această fluctuare lacul își afirmă dreptul la țarm, așa că copacii nu pot stăpâni țarmul cu drept de posesiune. Țarmurile sunt buzele lacului peste care nicio barbă nu poate crește. Din când în când, lacul își linge

350. Cu sensul că „sunt legate” de Walden.

buzele. Când apa ajunge la cea mai mare înălțime ce-o poate avea, arinii, sălciile, arțarii scot din apă, din toate părțile trunchiurilor lor, o mulțime de rădăcini roșii, fibroase, lungi de mai multe picioare și până la trei sau patru picioare deasupra pământului, în stăruința lor de a se sprijini. Și-am văzut că tufișurile de coacăze înmănunchiate din jurul țărmlui, care îndeobște nu dau niciun rod, în împrejurările astea dau o îmbelșugată recoltă.

Sunt oameni pentru care pavarea atât de regulată a țărmlui e o enigmă. Concetățenii mei au auzit cu toții povestindu-se tradiția – cei mai bătrâni m-au încredințat c-au auzit-o povestindu-se-n tinerețea lor – după care indienii țineau aici în vechime un *paw-waw*³⁵¹ pe-un munte tot atât de ridicat în văzduh, pe cât e de înfundat lacul acum în pământ, slujindu-se, cum spune istoria, de-o limbă destul de profană. Cu toate că acest viciu e dintre acelea de care indienii niciodată nu s-au făcut vinovați. Și pe când muntele era astfel ocupat, muntele s-a cutremurat și deodată s-a prăbușit, scăpând numai un bătrân squaw, numit Walden, de la care și numele lacului. S-a presupus că, pe când s-a cutremurat muntele, pietrele aflătoare acum s-au rostogolit în jos de pe coastele lui, ca să se prefacă în țărmlu de azi. În tot cazul, e mai mult decât sigur că odinioară n-a fost acolo lac, iar acum este. Această fabulă indiană nu contrazice deci nici într-o privință povestirea vechiului colon, despre care care am pomenit, a vechiului colon care își amintea atât de bine timpul în care a venit pentru întâia dată aici cu vârguța lui ghicitoare, a văzut o șuviță de abur ridicându-se deasupra pajîștei unde vârguța lui de alun se înclină numaidecât spre pământ, ceea ce l-a făcut să sape acolo un puț. Cât s-atinge de pietre, mulți mai cred că anevoie pot fi atribuite acțiunii valurilor pe aceste coline. Dar eu observ că colinele înconjurătoare sunt uimitor de pline de pietre asemănătoare, atât de pline încât a trebuit să fie așezate în ziduri de cele două părți ale tranșeei căii ferate care trece pe lângă lac. De altfel, cele mai multe pietre sunt de partea unde țărmlu e mai răpos. Ceea ce face, spre dizgrația mea, ca pietrele

351. Adunare (*n. tr.*).

pentru mine să nu mai fie un mister. Pavatorul pentru mine-i vădit.³⁵² Dacă numele lacului nu se trage din cel al vreunei localități engleze – Saffron Walden³⁵³, de pildă – putem presupune că la obârșie fu numit Lacul *Walled-in*.³⁵⁴

Lacul era puțul meu gata săpat. Vreme de patru luni pe an apa lui era tot atât de rece pe cât era de limpede și curată și-n celălalt timp. Și eu o găseam tot atât de bună ca oricare alta din comună, dacă nu cea mai bună. Iarna, orice apă expusă la aer e mai rece decât apa de izvor și de puț, care-i la adăpost. Temperatura apei din lac, zăcută în încăperea mea de la cinci după-amiază până a doua zi la amiază, la 6 martie 1846 – termometrul fiind ridicat o parte din timp la 65 de grade sau 70³⁵⁵, întrucâtva și din pricina soarelui care încălzea acoperișul –, temperatura-i era de 42 de grade,³⁵⁶ adică cu un grad mai rece decât apa celui mai rece puț din sat, proaspăt scoasă. Temperatura Fântânii Țășnitoare, în aceeași zi, era de 45 de grade,³⁵⁷ adică cea mai caldă din toate apele verificate, cu toate că era cea mai rece din câte le cunoșteam vara. Bineînțeles, când nu era amestecată cu apă mai adâncă sau stătătoare. Ceva mai mult, din pricina adâncimii sale Walden nu ajungea niciodată atât de cald vara ca celelalte ape expuse îndeobște la soare. Pe timpul cel mai călduros, puneam de obicei o găleată din el la beci, unde, răcorindu-se peste noapte, răcorită rămânea toată ziua. Ceea ce nu se întâmpla cu o altă apă de la un izvor din apropiere. Era bună și peste o săptămână, ca și-n ziua când era scoasă, fără să miroasă a pompă. Cel care sălășluiește o săptămână vara pe țărmlu unui lac n-are decât să pună o găleată de apă

352. Ghețarul care în cursul perioadei glaciare a adus acolo aceste pietre (*n. tr.*).

353. Oraș din comitatul Essex, din Anglia (*n. tr.*).

354. Încins cu ziduri (*n. tr.*).

355. 18 sau 21 centigrade (*n. tr.*).

356. 5 centigrade (*n. tr.*).

357. 7 centigrade (*n. tr.*).

într-o groapă de câteva picioare adâncime, la umbra cortului său, ca să nu mai atârne de luxul gheții.

Am prins în Walden știucă, din care una cântărea șapte livre, fără a mai vorbi de alta care a smuls sfoara cât ai clipi și pe care pescarul, fiindcă n-a văzut-o, garantează că era de cel puțin opt livre. Am prins biban și „lupi”, dintre care unii cântăreau peste două livre, ceacări, morărași sau clenii (*Leuciscus pulchellus*), câteva rare plătici și o pereche de țipari, din care unul cântărea patru livre. Dacă precizez, e că greu-

tatea unui pește este îndeobște singurul său titlu de glorie și că acești țipari sunt singurii despre care am auzit vorbindu-se pe meleagurile acestea. Și parcă-mi mai aduc aminte de-un peștișor lung de vreo cinci palmace, cu coada argintie și spatele verzui, parcă ghimpat, pe care-l notez aici mai ales pentru a-mi pune faptele în legătură cu povestirea. Lacul Walden, cu toate astea, nu-i prea îmbelșugat în pești. Știuca lui, cu toate că nu prea multă, e mândria-i cea mai de seamă. Și am văzut în același timp de pe gheață cel puțin vreo trei soiuri deosebite de știucă:

una lungă, subțirică, de culoarea oțelului, foarte asemănătoare cu cele ce se prind în râuri – un soi de-un frumos auriu cu rășfrânger verzui, cât se poate de lată, care e specia cea mai obișnuită din Walden; alta, de culoarea aurului, de aceeași formă cu cea din urmă, dar împetrișată pe coaste cu mici pete brune închise sau negre, amestecate cu unele ca sângele roșu spălăcit, cam ca la păstrăvi. Numele specific *reticulatus* n-ar trebui să i se aplice, ci mai degrabă *guttatus*³⁵⁸. Poți zice că-i un pește solid, care cântărește mai mult decât îl arată făptura. Ceacării, „lupii”, cum și bibanul, drept vorbind toți peștii care hălăduiesc în Walden, sunt mult mai bine făcuți, mai frumoși, cu carnea mai tare decât cei din râu și decât cei din alte lacuri, în mare parte din pricină că apa-i mai curată aici, ceea ce e ușor de văzut. Unii ihtiologi foarte probabil ar face din unii alte varietăți. În Walden mai sunt un frumos soi de broaște obișnuite și de broaște țestoase și oarecare scoici. Guzganii moscați și dihorii lasă și ei o urmă în jurul lui și câteodată Walden mai primește vizita unei broaște țestoase de baltă, pornită fără-ndoială-n călătorie. Mi s-a întâmplat uneori, ducându-mi dimineața luntrea în larg, să tulbur câte-o mare broască țestoasă de baltă, care stătuse toată noaptea ascunsă în apă.

Primăvara și toamna în Walden e vizitat de rațe și găște. Rândunelele cu pânțelele alb (*Hirundo bicolor*) îl ating cu aripa, iar [melcii de mare]³⁵⁹ (*Totanus macularius*) „ling” de-a lungul țărmurilor sale pavate cât e vara de mare. Mi s-a mai întâmplat să tulbur câte-un balbuzard³⁶⁰ cocoțat deasupra apei într-un pin alb. Dar mă îndoiesc că Walden a fost profanat vreodată, ca Fair-Heaven, de vreun pescărel. Cel mult dacă a îngăduit prezența anuală a unui cufundar. Și astea-s deocamdată animalele mai de seamă care au făcut cunoștință cu Walden.

358. *Reticulatus* și *guttatus* se referă la petele de pe corpul știucii și la dispunerea lor. *Reticulatus* trimite la o structură rețelară, reticulară, pe când *guttatus* înseamnă în latină „pătat”, „împetrișat”.

359. Traducere imprecisă. Este vorba, de fapt, de fluierari, o specie de pasăre.

360. Uliganul sau vulturul-pescar (*Pandion haliaetus*), pasăre prădătoare răspândită în aproape toate regiunile lumii, în special în zone cu ape permanente, stătătoare sau cu curs lent.

Dintr-o luntre, pe timp liniștit, poți vedea aproape de țărmul nisipos, dinspre răsărit, unde apa-i adâncă de opt și zece picioare, poți vedea grămezi circulare de-un diametru de-o jumătate de duzină de picioare, înalte de-un picior, grămezi alcătuite din pietricele al căror volum nu se ridică până la cel al unui ou de găină, pe când împrejur e numai nisip. La întâia privire te întrebi dacă grămezile astea de pietricele nu le-or fi așezat cumva indienii pe gheață pentru vreun scop, după care, gheața topindu-se, vor fi căzut la fund. Dar sunt prea regulate aceste pietre și unele din ele mult prea recente. Ele se aseamănă cu cele ce le găsim în râuri. Dar cum aici n-avem nici lipani de mare, nici mreie, nu știi opera cărui pește ar fi putut să fie. S-ar putea să fie cuiburi de morăraș. Ele îmbracă fundul apei cu o nostimă taină.

Țărmul Waldenului e destul e neregulat pentru a nu fi monoton. Parcă văd și acum țărmul occidental, scobit de golfulețe adânci, țărmul septentrional mai râpos, iar cel meridional plin de drăgălașe festoane³⁶¹, unde promonotorii peste promonotorii se suprapun în parte, făcându-te să crezi în existența unor golfulețe neexplorate între promonotoriile acestea. Pădurea nu se arată niciodată mai bine încadrată, nici atât de deosebit de frumoasă, ca văzută din mijlocul unui mic lac așezat printre colinele care se ridică de la marginea apei. Pentru că apa în care pădurea se oglindește, nu numai că alcătuieste în asemenea caz primul și cel mai desăvârșit plan, ci, datorită sinuozităților țărmului ei, îi desemnează cea mai naturală și mai plăcută limită, ca-n locurile unde securea face o rariște sau în cele unde pădurea ajunge un loc cultivat. Copacii au destul loc să se întindă de partea apei, și-n direcția apei fiecare-și dezvoltă cele mai puternice crengi. Natura a tivit aici o margine naturală și ochiul se ridică în potrivite gradații de la umilii arbuști de pe țărm la copacii cei mai înalți. Aici se văd puține urme ale mâinii omului. Apa scaldă țărmul ca acum o mie de ani.

361. Broderii, ornamente.

Un lac e trăsătura cea mai frumoasă și cea mai expresivă a unei priveliști. Lacul e ochiul pământului, în care spectatorul, adâncind ochiul său, sondează adâncimea propriei sale naturi. Copacii fluviali învecinați cu țărmul sunt genele delicate ale lacului, care-l împodobesc, iar colinele și stâncile împădurite ce-l înconjoară, sprâncenele așezate pieziș.

Stând pe țărmul nisipos și neted, la marginea lacului dinspre răsărit, într-o liniștită după-amiază de septembrie, când o ușoară ceață estompa conturul țărmului opus, am înțeles de unde venea expresia, „cristalul unui lac”. Ridicând capul, lacul avea înfățișarea celei mai subțiri pânze de păianjen care ar fi fost întinsă peste vale. Sclipind pe fondul pădurii de pini depărtați, el despărțea un strat de atmosferă de altul. Ai fi zis că, pentru a ajunge la colinele din față, ai fi putut să treci peste dânsul ca pe uscat și că rândunelele care-l răzuiuau cu aripa n-ar fi avut decât să se așeze pe el. Ce-i drept, rândunelelor li se întâmpla uneori să se scufunde sub linia apei – pare că din nebagare de seamă – și să se vadă dezamăgite.

Dacă privești peste lac, spre apus, ești nevoit să te slujești de ambele mâini ca să-ți aperi ochii de soarele reflectat, ca și de soarele adevărat, pentru că ambii sori sunt tot atât de orbitori. Și, dacă ai cerceta suprafața lacului între amândoi acești sori, ai vedea că-n toată puterea cuvântului e tot atât de lucie ca și cristalul, afară de atunci când insectele patinoare, răspândite pe întreaga-i suprafață la distanțe egale, produc pe suprafață, prin mișcările lor în soare, cea mai frumoasă scântiere ce se poate închipui; afară de atunci când o rață își curăță penele; afară de atunci când, în sfârșit, după cum am spus, l-atinge cu aripa vreo rândunică. Se poate că-n depărtare un pește să descrie un arc de trei sau patru picioare în aer, ceea ce produce o fulguire strălucitoare, când zvâcnește la suprafață, și o alta când plescăiește în apă. Uneori arcul de argint se vedește întreg. Sau poate, pe ici, pe colo, plutește pe suprafața apei vreun fulg de scai, pe care peștii îl țicnesc, încrețind și ei suprafața cu țicnirea.

Lacul seamănă a sticlă topită, răcită, dar ne-ntărită. Și cele câteva molecule din el sunt limpezi și frumoase, ca și acele ochiuri din sticlă. Poți surprinde adesea o apă și mai lucie și mai întunecată, deosebită de a

naiadelor³⁶², pe care astea s-ar odihni. De pe-un dâmb al colinei, lesne-ți este să vezi sărind oriunde un pește. Pentru că nu e știucă sau ceacă care să prindă o găză de pe această lucie suprafață și care să nu tulbure vădit echilibrul întregului lac. Uimitoare grija cu care acest simplu fapt se anunță – acest omor de piscină nu se putea să rămână necunoscut – și de pe îndepărtata mea cocoțare eu distingeam undulările circulare când aveau o jumătate de duzină de prăjini diametru. Până și înaintarea neconținută pe suprafața lucioasă a unei stelnițe de apă (*Gyrinus*) o poți surprinde de la o jumătate de milă. Pentru că ea brăzdează ușurel apa, producând o încrețitură vizibilă, mărginită de două linii opuse, pe când insectele patinoare alunecă pe deasupra fără să facă vreo încrețitură distinctivă. Când suprafața este agitată puternic nu mai vezi patinoare, nici stelnițe, dar în zilele liniștite și stelnițele și patinoarele își părăsesc adăpostul și se depărtează de țărnișă, lunecând la întâmplare în scurte salturi, până ce acoperă suprafața întreagă.

E o îndeletnicire odihnitoare, în una din frumoasele zile de toamnă, când apreciezi pe deplin toată căldura soarelui, să-ți iei drept scaun o buturugă pe vreo înălțime în fața lacului și să studiezi cercurile de încrețituri ce se înscriu pe suprafața-i neîncetat, altfel invizibile sub cerul reflectat și sub arborii reflectați. Pe întinderea cea mare, nicio tulburare care să nu se micșoreze și să nu se potolească cu încetul. Ca și-ntr-o cană clătinată de apă, ale cărei cercuri tremurătoare tind către margini, nicio tulburare care să nu-și găsească echilibrarea. Nu poate zvâcni un pește, nu poate cădea o insectă pe lac, fără ca noutatea să nu se răspândească în creșteri, care să-și lărgească cercurile în linii pline de frumusețe, ca și cum ar fi ne-ntrerupta nivelare a fântânii sale, dulcea pulsație a vieții sale, palpitatea sânelui lacului. Fiorii bucuriei nu se deosebesc de fiorii durerii. Cât de liniștite-s fenomenele lacului! Ca primăvara, operele omului din nou strălucesc. Ce zic, nu-i o frunză, o rămurică, o piatră, o pânză de păianjen care să nu scânteieze în mijlocul după-amiezii, ca atunci când le

362. În mitologia greacă, naiadele erau nimfe ale râurilor și izvoarelor. De obicei îl însoțeau pe zeul Pan, dar și pe Dionysos.

acoperă roua într-o dimineață de primăvară. Nicio mișcare de vâslă sau de găză care să nu se traducă printr-o scânteiere neașteptată. Iar atunci când cade vâsla, cât de gingaș ecou...

Într-o zi de septembrie sau de octombrie, Walden e o desăvârșită oglindă de pădure, înrămată de jur împrejur cu pietre tot atât de prețioase pentru mine ca și când ar fi fost mai mici sau din cele mai prețioase. Nimic nu dăinuiește, poate, mai frumos, mai curat și totodată mai întins pe fața pământului ca un lac. O apă, un cer. De nicio barieră n-are nevoie. Națiile vin și pleacă, fără a-l murdări. O oglindă pe care nicio piatră n-o poate știrbi, al cărei argint viu nu se va dezlipi nicio dată, a cărei aurire Natura i-o înnoiește neîncetat. Nici furtuni, nici pulbere nu-i pot întina suprafața pururea proaspăt spălată și luminoasă. O oglindă în care orice impuritate se dă afund, pe care o curăță și-o șterge peria cețoasă a soarelui – cel mai ușurel ștergător de praf – care nu rabdă niciun suflu exalat peste ea, ci care-și trimite peste suprafața-i propriului său suflu și se face pe sânel ei reflectat.

Un câmp de apă trădează spiritul care se află în aer. Neîncetat primește viața nouă și mișcare de sus. Prin natura-i, un câmp de apă e mijlocitor între pământ și cer. Pe pământ unduiesc doar copacii și iarba, pe când apa e și ea încrețită de vânt. După dungile ce le face, după scânteierile de lumină, văd unde boarea se izbește în ea. Minunat este să poți să-ți pleci ochii pe suprafața-i. Poate vom ajunge să ne aplecăm privirile și asupra suprafeței aerului și să observăm locul unde-l străbate un spirit poate și mai subtil.

Găzele patinoare și stelnițele de apă, în a doua jumătate a lui octombrie, când vin adevăratele înghețuri, în cele din urmă dispar. Și atunci, ca și-n noiembrie, de obicei în zilele liniștite, nu-i absolut nimic care să încrețească întinderea lacului. Într-o după-amiază de noiembrie, în liniștirea de după o ploaie vijelioasă de mai multe zile, când cerul era încă cu totul acoperit și văzduhul plin de vapori, am observat că lacul se arăta atât de nepomenit de lucios, încât anevoie îți puteai deosebi suprafața, cu toate că nu mai reflecta culorile strălucitoare de octombrie ale colinelor

înconjurătoare, ci întunecatele culori de noiembrie. Puteam să trec pe deasupra cât de domol, ușoarele ondulații prilejite de luntrea mea se întindeau aproape tot atât de departe cât putea să-mi străbată privirea și dădeau imaginilor o înfățișare încrețită. Dar plimbându-mi ochii pe luciul apei, zării la oarecare depărtare, ici-colo, o slabă licărire, ca și cum niște găze patinoare scăpate de îngheț s-ar fi adunat pe acolo, afară dacă suprafața, din pricina lucrului ei, n-ar fi descoperit poate locul unde clo-cotea un izvor. Lopătând cu încetul până la unul din locurile acestea, fui uimit să mă găsesc înconjurat de mii și mii de bibani mititei, cam la cinci palmace de lungi, în apa verde de-un bronz minunat, bibani care forfo-teau pe aici, care se ridicau într-una la suprafață de-o încrețeau, făcând uneori și bulbuci. În această apă atât de transparentă, pe care ai fi socotit-o ca fără fund și care reflecta norii, mi se părea că plutesc în balon, în văzduh. Iar înotatul bibanilor mi se părea ca un soi de zbor sau de fâlfăire, ca a unui stol des de păsări pe cale de-a trece tocmai pe sub nivelul meu, de-a dreapta și de-a stânga, cu aripioarele lor întinse, întocmai ca niște aripi împrejurul lor. Erau o mulțime de bancuri ca acesta în lac, folosindu-se parcă de scurtele ceasuri care mai erau până ce iarna avea să tragă o perdea de gheață peste marea lor lucarnă, dând iluzia uneori c-ar băntui pe acolo vreo adiere sau c-ar cădea stropi de ploaie. Apropiindu-mă fără băgare de seamă de un asemenea banc de bibani și sperându-i, ei bătură deodată cu coada apa, pe care o făcură să pleoscăiască, ca și când ar fi fost lovită cu o creangă frunzoasă, și se refugiară pe dată în adâncime. În sfârșit porni vântul, negura se îndesi, valurile prinseră să alerge, iar bibanul zvâcnea mult mai sus ca înainte, pe jumătate afară – sute de puncte negre de trei palmace lungime, dintr-odată grămadă pe întinsul apei. La 5 decembrie avea să fie un an de când nu mai văzusem suprafața lacului încrețită. De aceea, crezând că era aproape să plouă strașnic, aerul fiind încărcat cu vapori, m-am grăbit să pun mâna pe vâsle și s-o întind către casă. Părea că ploaia și începuse să cadă, cu toate că nu simțeam nicio picătură pe față; întrevedeam însă o scaldătoare cum se cuvine, că voi fi udat până la piele. Deodată însă încrețiturile apei se potoliră, cășunate

fiind de bibani, de bibanii pe care zgomotul lopeților mele îi făcu să dispară. Bancurile lor se dădură la fund claie peste grămadă. Iar eu, la urma urmei, am petrecut o după-amiază uscată.

Un bătrân care a frecventa lacul Walden acum vreo șizeci de ani, pe atunci înconjurat de-o pădure deasă, îmi povestește că pe vremea aceea i s-a întâmplat să-l vadă mișunând de rațe și alt vânat de baltă, în urmă băntuindu-l o mulțime de vulturi. Bătrânul venea acolo la pescuit și se slujea de-o veche ciobacă³⁶³ găsită pe țârm. Făcută din două trunchiuri de molid scobite și pironite alături, la cele două capete fiind tăiată pătrat. Foarte grosolană, până să ia apă ca să se ducă poate la fund, ea dură ani îndelungați. A cui era, bătrânul nu știa – era a lacului. Drept cablu pentru ancora lui bătrânul avea obiceiul să fabrice o funie din scoarță de hiori răsucite. Alt bătrân, un olar care înaintea Revoluției³⁶⁴ locuia aproape de lac, povesti odată bătrânului meu că-n fundul lacului era o ladă de fier pe care o văzuse cu ochii lui. Această ladă plutea câteodată până la țârm, dar când cătai să te apropii de ea, se retrăgea la adâncime și dispărea. Îmi plăcea să aud vorbindu-se de vechea ciobacă din trunchiuri de molid care înlocuise pe una indiană din același material, însă de-o construcție mai dragă-lașă și care înainte poate făcuse parte din copacii țârmului, ca să cadă apoi, așa-zicând, în apă, să plutească pe ea vreme de-o generație, navă parcă anume aleasă a lacului. Îmi aduc aminte că la început, când îmi aruncam privirea în adâncimile astea, puteam vedea odihnindu-se la fund o mulțime de trunchi groși de copaci care fuseseră prăbușiți odinioară de vânt sau care fuseseră părăsiți pe gheață de la cea din urmă tăiere, când pădurea era mai ieftină. Iată-i însă cei mai mulți dispăruți.

Când am început eu să vâslesc pe Walden, lacul era înconjurat din toate părțile de-o pădure deasă, măreață, de pini și stejari. Și-n unele golfulețe sau sânuri, vița sălbatică încolăcise copacii învecinați cu apa,

363. Pirogă, luntre pescărească.

364. Războiul de Independență (*n. tr.*).

pentru a alcătui niște bolte pe sub care luntrea putea să treacă. Colinele care alcătuiesc țărmurile lui Walden erau atât de râpoase și atât de înaltă pădurea care le acoperea pe atunci, încât, dacă-ți aruncaai privirea de la extremitatea de la apus, părea că ai înaintea ochilor un amfiteatru menit pentru vreun spectacol silvestru. Multe ceasuri, când eram mai tânăr, le-am petrecut plutind pe suprafața acestui lac, în voia zefirului, după ce vâlisem până la mijloc, întins pe spate de-a lungul pe podina luntrei, în câte-o după-amiază de vară, visând cu ochii deschiși, până ce luntrea, atingând nisipul, mă deștepta, făcându-mă a ridica capul, să văd pe ce tărâmurii mă dusesse destinul. Zile în care lenevia era cea mai atrăgătoare, ce mai producătoare îndeletnicire. În atâtea și atâtea dimineți am zbughit-o așa, preferând să întrebuițez în chipul acesta cea mai mare parte din zi. Pentru că eram bogat, dacă nu de arginți, cel puțin de ceasuri înșorite și de zile de vară, pe care cu dărnicie le cheltuiau. Și nu-mi pare rău că n-am risipit mai mult din ceasurile și zilele astea la atelier sau la catedra de profesor. De când am părăsit însă asemenea țărmuri, securea le-a sporit singurătatea cu mult și iată că pentru o mulțime de ani nu mai poate fi vorba de plimbare pe sub bolte înalte de copaci, din când în când cu luminișuri de apă. Tăcerea muzei mele poate fi scuzată de acum. Cum să te aștepți ca păsările să cânte când li-i doborât crângul?

Acum s-a isprăvit cu trunchiurile de copaci de la fund, cu vechea ciobacă întunecată de primprejur. Iar oamenii din sat, care de-abia știu unde-i așezat, în loc să alerge la lac să se adape și să se scalde, se gândesc să-i ducă apa, care va trebui să fie cel puțin tot atât de sfântă ca cea a Gangelui, să i-o ducă printr-o țevă până la sat, ca să se slujească de ea la spălatul străchinilor; să se folosească de Waldenul lor printr-o întoarcere de robinet sau printr-o apăsare de piston. Satanicul Cal de Fier, a cărui nechezare asurzitoare străbate de la un capăt al comunei la altul, a tulburat Fântâna Clocotitoare cu copita lui. Și a păscut, până n-a mai rămas urmă, pădurea de pe țărmul lui Walden: calul Troiei, cu mia lui de oameni în burtă, introdus de mercenarii greci. Unde-i oare campionul

țării, acel Moore din Moores Hall³⁶⁵, ca să înfrunte în Marea Tranșee ciumata dihanie și să-i înfigă o lance răzbunătoare în coaste?

Dintre toate personajele pe care le-am cunoscut, cu toate astea, tot Walden e cel ce-și poartă și-și păstrează puritatea cel mai bine. Mulți oameni au fost comparați cu el, puțini sunt însă care să fi meritat asemenea cinste. Cu toate că tăietorii de lemne i-au dezgolit mai întâi un țărm, apoi altul, cu toate că irlandezii și-au clădit în apropierea-i cotețele lor de porci, cu toate că căile ferate i-au călcat frontiera, iar oamenii gheții i-au luat cai-macul într-o zi, Walden rămâne nestrămutat tot apa pe care au căzut privilegiile tinereții mele. Toată schimbarea în mine e. Walden este tot tânăr și pot, ca odinioară, să mă opresc să văd o rândunică împlântându-se-n el parcă să culegă de pe suprafața-i vreo găză. De curând un lucru m-a mai izbit, ca și cum nu l-aș fi văzut repetându-se aproape zilnic mai bine de douăzeci de ani. Ce vreți, așa e Walden, sălbaticul lac pe care l-am descoperit acum câțiva ani. Unde s-a doborât o pădure iarna trecută, se ridică o alta, tot atât de viguroasă, pe țărmu-i. Aceeași cugetare răzbate la suprafața-i, cugetare de odinioară, aceeași bucurie, aceeași fericire lichidă pentru sine și Creatoru-i; și se prea poate și pentru mine. Negreșit că-i făptura unui om năzdrăvan, întru care viclenie nu se afla.³⁶⁶ Apa asta va fi rotunjit-o cu mâna lui, va fi adâncit-o și limpezit-o cu mintea-i ca s-o dăruiască moștenire Concordului. După fața lui Walden, văd că el, ca și mine, e bântuit de aceeași cugetare. Și aproape să zic, Walden, tu să fii, oare?

It is no dream of mine,

To ornament a line.

I cannot come nearer to God and Heaven

Than I live to Walden even

I am its stony shore.

And the breeze that passes o'er

In the hollow of my hand

365. Aluzie la o veche baladă engleză (n. tr.).

366. Ioan, cap. I. v. 49 (n. tr.).

*Are its water and its sand
And its deepest resort
Lies high in my thought.*

Nu, nu-i un vis
Cu care numai să mă încânt
Eu nu pot să mă apropii mai mult de Dumnezeu și de Cer
Decât trăind lângă Walden
Țărmu-i de piatră sunt eu.
Eu, adierea care-l dezmiardă
Nisip și apă.
În pumnul mâinii mele le țin
Și retragerea-i cea mai adâncă
Culmea cugetării mele doar e.

Vagoanele nu se opresc niciodată ca să se oglindească în Walden. Bănuiesc însă că mecanicii, focarii, frânarii și acei călători care, înzestrați c-un abonament, fără să se oglindească în el, îl văd de mai multe ori și văzându-l trebuie să fie mai buni. Mecanicul nu va uita seara, sau natura-i nu va uita că cel puțin o dată pe zi a avut o vedenie de seninătate și puritate. Măcar o dată văzut și-i de ajuns ca Walden să șteargă funinginea mașinii și să spulbere din minte pe State Street.³⁶⁷ Unii au propus ca Walden să fie numit „Picătura lui Dumnezeu.”

Am spus că Walden n-are nici canal de intrare, nici canal de ieșire văzute. Dar el e legat pe de-o parte, din depărtare și indirect, cu lacul lui Flint, care-i mai ridicat. E legat printr-un șir de mici lacuri, care pe acolo se întind, iar pe de alta, direct și vădit, e legat cu râul Concord, care este mai jos. Legat printr-un șir de lacuri la fel, prin care, în altă perioadă

367. Ulița bancherilor și agenților de schimb din Boston (*n. tr.*).

geologică poate, să se fi scurs și prin care un mic dragaj, de care ferească-ne Dumnezeu, ar ajunge să-l facă să se scurgă din nou. Dacă trăind în chipul acesta, retras și pustnicește, ca un sihastru-n pădure, din veac în veac, Walden a dobândit minunata lui puritate, cui să nu-i pară rău ca apele comparativ impure ale lacului lui Flint să se amestece cu el, sau însuși Walden să-și piardă cândva suavitatea în talazurile oceanului?

LACUL LUI FLINT, sau LACUL NISIPOS din Lincoln, cel mai mare lac al nostru și mare interioară, e așezat cam la o milă la răsărit de Walden. Lacul acesta e mult mai mare, trecând c-ar cuprinde cam la o sută nouăzeci și șapte de acri, și în pește mult mai bogat. Dar în comparație este puțin adânc, iar puritatea-i n-are nimic deosebit. O plimbare prin pădure până la el era adesea pentru mine o recreere. Și făcea chiar dacă n-ar fi fost decât să simți vântul suflându-ți deschis în obraz și să vezi valurile alergând, care să-ți amintească viața de marinar.

Mergeam aici toamna, în zilele vântoase, după castane, când castanele cădeau în apa care le arunca la picioarele mele. Și într-o zi, pe când îmi deschideam calea de-a lungul malurilor acoperite cu trestie ale acestui lac, cu fața biciuită de spuma-i rece, dădui de epava putrezită a unei luntrii, cu coastele spulberate, fără altceva decât întipărirea fundului său turtit lăsată printre trestii. Totuși, modelul rămăsese limpede-ntipărit, ca o mare frunză de nufăr cu nervurile sale. Era o epavă tot atât de mișcătoare cum s-ar putea imagina lângă mare, epavă care avea și dânsa morala ei. Acum simplu pământ vegetal, țărm de lac, fără s-o deosebească ceva, în locul ei numai trestii și stânjenei... Îmi plăcea să admir încrețiturile făcute pe fundul de nisip, la extremitatea de nord a acestui lac, încrețituri pe care presiunea apei le învățoșise și le-ntărise sub pasul celor care tot umblaseră pe acolo. Să admir trestiiile care creșteau înșiruite în linii unduitoare, corespunzătoare cu aceste încrețituri, rând după rând, ca și cum valurile le-ar fi plantat... Aici am mai găsit o mulțime nepomenit de

mare de ghemulețe ciudate, alcătuite în aparență din ierburi fine sau din rădăcini măcinate – poate de ericole³⁶⁸ – de-un diametru de la o jumătate de palmac la patru palmace, cu totul sferice. Ele se bălăbănesc pe fundul ridicat de nisip și uneori sunt aruncate pe țarm. Sunt numai de iarbă sau prevăzute cu puțin nisip la mijloc. La întâia vedere le-ai crede fasonate de acțiunea valurilor, ca o pietricică rotunjită de mare. Chiar și cele mai mici sunt alcătuite din elemente tot atât de grosolane, lungi de-o jumătate de palmac. Numai într-un singur anotimp se produc. De altminteri, eu cred că valurile mai mult uzează decât construiesc o materie care a prins consistență mai înainte. Ghemulețele astea, odată uscate, își păstrează forma, cum s-ar zice, la nesfârșit.

LACUL LUI FLINT – atât e de săracă nomenclatura noastră. Cu ce drept puturosul și tâmpitul fermier care a dezgolit fără milă malurile acestei ape azurii până unde i se întindea ferma, cu ce drept i-a dat numele lui? Vreun *skin-flint* (harpagon)³⁶⁹ căruia îi plăcea mai mult suprafața strălucitoare a unui dolar, a unui gologan sclipitor, în care să-și oglindească propria-i față cătrănită, învârtoșată, pentru care până și rațele sălbatice venite să se așeze aici erau niște intruși, cu degetele prefăcute în gheare încârligate și cornate de îndelungata obișnuință de-a râpi ca o scorpie. De aceea, pentru mine, numele acesta nu e un nume. Eu nu mergeam acolo să văd asemenea om, nici să aud vorbindu-se de el. El, care niciodată lacul nu l-a văzut, niciodată nu s-a scăldat în el, nu l-a iubit niciodată, niciodată nu l-a ocrotit, după cum n-a găsit niciodată să spună despre dânsul vreă vorbă bună sau să mulțumească lui Dumnezeu că a făcut asemenea lac. Să se dea lacului mai curând numele peștilor care înoată în el, numele păsărilor sau patrupedelor sălbatice care-l cutreieră, numele

368. Ericolă (*Eriocaulon*), plantă monocotiledonată din familia ericacaulaceae.

369. Zgârcit, linge-blide.

florilor sălbatice răsărite pe țarmurile sale sau numele vreunui bărbat sau copil sălbatic, al cărui fir de istorie să fie țesut cu al său. Nu al celui care nu putea arăta alt titlu pentru posesiunea-i decât actul ce i l-a dat vreun vecin sau vreo legiuire cu același suflet hain. Nu al celui care nu se gândea decât la valoarea-i pecuniară și a cărui prezență aduse poate nenorocirea întregului țarm; care pompă, secătui pământul de primprejur și-ar fi fost bucuros să secătuiască, să pompeze și apele, să le înghită. Căruia îi părea rău numai că nu erau fân englezesc sau livadă de răchițele. Iar dacă n-ar fi fost alte cele să-l răsplătească, el l-ar fi secat și vândut, fie și numai pentru nămolul de pe fund. Lacul nu făcea să i se învârtească moara și n-avea nici un *privilegiu*, nici o patalama la mână pentru a fi contemplat... Nu, eu nu respect lucrările, ferma unui asemenea om, fermă în care nu era nimic care să nu fie prețuit, a unui om care ar fi scos și peisajul și l-ar fi scos și pe Dumnezeu lui la vânzare, dacă ar fi putut să prindă ceva pe el. A unui om care merge să-și caute, să-și găsească până și Dumnezeu la târg. Un om în ferma căruia nimic nu crește în libertate, ale cărui țarini nu dau drept recoltă livezi pentru flori, copaci pentru fructe, ci dolari și dolari; care nu iubește cu dragoste poamele ce le are și pentru care aceste poame nu-s coapte decât odată prefăcute-n dolari. Dați-mi mie sărăcia care se bucură de adevărata îmbelșugare. Fermierii în ochii mei nu prezintă vreun interes decât atunci când sunt triști – triști fermieri. O fermă model! Casa stă ca o ciupercă într-o grămadă de bălegar, cu încăperi pentru oameni, cai, boi și porci, de-a valma, curați și murdari. Aprovizionată cu oameni. O mare întindere de spurcăciuni, întindere îmbăcsită cu putoare de bălegar și de zer, sub o impunătoare stare de cultură deosebită, îngrășată cu inimi și creiere omenești! Ca și cum ar fi nevoie să faci să-ți crească cartofii în cimitir! Așa-i o fermă model.

Nu, nu. Dacă-i nevoie ca celor mai frumoase linii de peisaj să li se dea un nume care să amintească de oameni, să nu li se dea decât numele celor mai nobili oameni, celor mai vrednici. Lacurile noastre să primească

niște nume cel puțin tot atât de potrivite ca marea Icariană, „ale cărei țărături răsună încă de o întreprindere vitejească”³⁷⁰.

LACUL GĂȘTEI, puțin întins, e așezat în calea care ducea la cel al lui Flint. Fair-Haven, revărsare a râului Concord, presupus a cuprinde vreo șaptezeci de acri, e la o milă către sud-vest. Iar LACUL ALB, de vreo patruzeci de acri, la o milă și jumătate dincolo de Fair-Haven. Regiunea mea de lacuri aceasta e. Dimpreună cu râul Concord, astea-s privilegiile mele, drepturile mele de folosință a apei. Zi și noapte, de la un capăt al anului la altul, aceste ape macină grâul ce li-l aduc eu.

De când tăietorii de lemne și calea ferată, și chiar eu am profanat Waldenul, poate cel mai atrăgător, dacă nu cel mai frumos dintre toate lacurile noastre, perla pădurii e Lacul Alb. Un biet nume rămas din deasa lui repetare, derivat poate din limpezimea strașnic de mare a apei sale, poate din culoarea nisipului său. În privința asta, ca și în altele însă, e un frate geamăn dar mai mic al lui Walden. Seamănă atât de mult unul cu altul aceste lacuri, încât ai zice că trebuie să aibă o legătură pe sub pământ. Au același țărniș pietros, iar apa are aceeași culoare. Ca și Walden, dacă într-o zi zăpușitoare, caniculară, i-ai privi de sus, prin pădure vreunul din golfulețele lui adânci, care să nu se coloreze cu oglindirea fundului lui, ai vedea că apa îi este de-un verde albastrui, negricios, verde ca marea. Acum un număr de ani veneam să car de acolo cu căruța nisip, ca să fac hârtie sticloasă și de atunci nu mi-am mai întrerupt vizita. Unii, care au frecventat asemenea lac, au propus să fie numit lacul verde, *Virid*. Poate că i s-ar putea zice lacul Pinului Roșu din următoarea pricină. Nu cu mulți ani în urmă puteai să vezi creasta unui pitch-pin din soiul numit pe acolea pin roșu, cu toate că nu e o specie deosebită. Creasta asta ieșea din adâncul apei la suprafață, la mai multe prăjini de la țărniș. Unii au mers până la a

370. Se cunoaște legenda lui Icar care, avântându-se înaripat către cer, căzu în marea ce poartă numele său (*n. tr.*).

presupune de-aici că lacul s-ar fi cufundat și că pitch-pinul era o rămășiță din pădurea primitivă, cea veche, care odinioară se înălța aici. Eu am descoperit că încă din 1792, într-o *Descripție Topografică a orașului Concord*, descripția făcută de unul din cetățenii acestui oraș, cuprinsă în *Colecțiile Societății Istorice a Massachusettsului*, autorul, după ce vorbește de lacul Walden și de Lacul Alb, adaugă: „În mijlocul acestuia din urmă, când apa-i scăzută, se poate vedea un copac care-ai fi zis că a crescut pe locul unde se află, cu toate că rădăcinile-i sunt la cincizeci de picioare sub apă. Creasta acestui copac e ruptă și măsoară cam paisprezece palmace în diametru...”. În primăvara anului 1849, am vorbit cu cel mai de-aproape vecin al lacului din Sudbury și acesta mi-a povestit că el e acela care a ridicat copacul acesta cu vreo zece-cincisprezece ani mai demult. Pe cât își aducea aminte, copacul se găsea cam la douăsprezece sau cincisprezece prăjini de la țărniș, unde apa avea o adâncime de la treizeci la patruzeci de picioare. Era iarnă și el își petrecuse dimineața cărând la gheață. Se hotărî ca după-amiază, cu ajutorul vecinilor săi, să smulgă vechiul pin roșu. Deschise cu fierăstrăul un canal în gheață spre țărniș și, cu ajutorul boiler, făcu copacul să plutească răsturnat, cât era el de lung, ca să-l urce apoi pe gheață. Nu ajunse însă departe cu treaba când, spre marea-i mirare, descoperi că copacul se înfățișa nu cu capătul care se cuvenea, cioturile crengilor fiind îndreptate de sus în jos, iar sfârșcul vârfului înfipt puternic în fundul cel nisipos. Era un copac cu diametru cam de-un picior la capătul gros, ceea ce dăduse omului nostru nădejdea să scoată cu fierăstrăul ceva din el. Dar atât de putred era, încât nu putea fi bun decât pentru foc, poate nici pentru foc. Îi mai rămăsese din el sub șopron. La capătul gros se vedeau urme de secure și cange. După dânsul, putea să fie un copac căzut de pe țărniș, împins în cele din urmă de vânt în lac și care, creasta odată intrată-n apă, iar capătul cel gros rămas uscat și ușor, a fost luat de apă și afundat cu capul în jos. Tatăl omului nostru, în vârstă de optzeci de ani, nu-și putea aduce aminte să-l fi văzut... Mai multe frumoase și groase trunchiuri se văd și acum pe fundul lacului. Trunchiuri pe care, din pricina ondulării suprafeței, le-ai lua drept niște monstruoși șerpi de apă care se mișcă.

Rară luntre să fi profanat asemenea lac, pentru că nu cuprindea nimic care să ispitească pe vreun pescar. În locul nufărului alb, căruia îi prieste nămolul, sau a vulgarului stuf odorant, stânjelul albastru (*Iris versicolor*), care crește-n apa pură, ici și colo, nu îndesit, ridicându-se din fundul pietros pimplăjurul țărnișurilor, unde, în iunie, se vede vizitat de pasărea-muscă³⁷¹. De admirat culoarea canafurilor lui albaștri, ca și-a florilor lui, mai ales a reflexelor lor, care se învrâstează³⁷² atât de ciudat cu apa albăstrie ca marea.

Lacul Alb și Walden sunt mari cristale pe suprafața pământului, lacuri de lumină. Dacă ar fi înghețate într-una și destul de mici ca să poată fi ridicate, negreșit că s-ar vedea ridicate ca niște pietre prețioase de către sclavi, ca să împodobească frunți împărătești. Lichide însă și destul de întinse, fiindu-ne asigurate nouă și urmașilor noștri pe veci, noi le nesocotim și alergăm după diamantul lui Koh-i-noor³⁷³. Sunt prea pure aceste lacuri ca să aibă o valoare negustorească, iar bălegar nu cuprind. Cu cât mai frumoase sunt ele decât existențele noastre, cu cât mai străvezii decât caracterele noastre! Josnicia niciodată n-am fi deprins-o de la ele. Cu cât mai îndreptățite decât balta de dinaintea porții fermierului, în care se bălăcesc rațele lui! Aici vin frumoasele și curatele rațe sălbatice. Natura n-are un oaspete omenesc care s-o prețuiască. Păsările, cu penele și cântecul lor, sunt în armonie cu florile. Dar care-i tinerelul, care-i copila care să se ia la întrecere cu sălbatica și luxurianta frumusețe a Naturii? Departe de orașele unde locuiesc ei, singură Natura-i înflori-toare. Vorbind de cer, de pământ nu poate să-ți fie decât rușine.

371. Colibri (*Calliphlox bryantae*), pasăre specifică celor două Americi care se hrănește cu polen și insecte mici, recunoscută pentru dimensiunile sale foarte mici, dar și pentru viteza de deplasare rapidă.

372. A îmbina între ele nuanțe diferite, a face dungii de culori diferite.

373. Koh-i-Noor sau Muntele de Lumină, este printre cele mai mari diamante din lume, parte a colecției de bijuterii a Coroanei Britanice.

FERMA BAKER

neori pașii mei mă duceau la mănunchiul de pini, semeți ca niște temple sau ca niște flote cu toate pânzele întinse în mare, cu crengile legănându-se, în care se zbenguia lumina atât de catifelată, atât de verde; la mănunchiul de pini atât de umbroși, încât druizii³⁷⁴ și-ar fi părăsit fără îndoială stejarii lor, ca să-i adore în locul lor. Sau la pădurea de cedri,³⁷⁵ peste Lacul lui Flint, unde copacii acoperiți de bobite albastre închicurate, înălțându-și tot mai sus săgețile lor, erau vrednici să se înalțe la Valhalla și unde ienupărul agățător acoperă pământul cu ghirlandele încărcate de poame. Sau la smârcurile unde mătreța atârână în ghirlande de brazii verzi și „scaunele broaștei”,³⁷⁶ mesele rotunde ale zeilor smârcurilor acoperă pământul, pentru ca alte, mai frumoase ciuperci să împodobească copacii ca niște fluturi, ca niște scoici, scoiculițe vegetale. Unde crește rododendronul

374. Preoți ai vechilor celți din Galia și Britania.

375. Cedru sau ienupărul de Virginia (*n. tr.*).

376. Ciupercă veninoasă (*n. tr.*).

sau cocăzarul³⁷⁷ [și cornul], unde strălucește mugurul roșu de sălcioară ca niște ochi diavolești, unde celastrus³⁷⁸ agățător brăzdează și sugrumă cu încolăcirile lui cei mai viguroși arbori și unde, prin frumusețile lor, boabele de hurmuz sălbatic³⁷⁹ fac pe spectator să-și uite căminul. Unde spectatorul e uimit, ispitit de alte poame sălbatice, fără nume, neîngăduite, prea aurite pentru pălătușul muritorilor. În loc de-a merge să vadă vreun savant, eu vizitam mai ales unii copaci de specie rară de primprejur, care stăteau falnici în mijlocul unei pajști, în inima unei păduri, unui smârc sau în vârful unei coline – ca mesteacănul negru, din care avem câteva frumoase specimene c-un diametru de două picioare. Vărul său, mesteacănul galben, cu îmbrăcămintea lui de aur flotant, tot atât de înmiresmat. Fagul, cu trunchiul atât de curat și atât de frumos zugrăvit de leprariță, desăvârșit în toate amănuntele sale, din care, afară de câteva specimene împărășiate, nu cunosc decât un mănunchi de copaci mai răsăriți, mănunchi lăsat pe teritoriul comunei și pe care unii îl socoteau semănat de porumbeii care odinioară erau atrași nu departe de acoloa cu jir. Face de văzut fibra de argint lucitor, rafia ce se despoaie de pe asemenea lemn. Teiul, carpenul, *Celtis occidentalis* sau falsul ulm, din care n-avem decât un specimen cu adevărat frumos, cu trunchiul mai înalt decât unii pini, un copac de șindrilă sau un brad de Canada, mai desăvârșit decât de obicei, crescut în mijlocul pădurii ca o pagodă. Și mulți alții pe care aș putea să-i numesc, templele pe care le vizitam și vara și iarna.

Odată mi s-a întâmplat să mă aflu tocmai la capătul de jos al unui curcubeu, care umplea stratul inferior al atmosferei, colorând iarba și frunzele de primprejur și luându-mi ochii, ca și cum aș fi privit printr-un cristal colorat. Curcubeul era un lac de lumină, în care am trăit o clipă ca un delfin. Dacă ar fi durat mai mult, ar fi putut să-mi coloreze îndeletnicirile mele și viața. Când mergeam pe ridicătura căii ferate,

377. Coacăz (*Ribes nigrum*), arbust ce crește sub formă de tufă. Fructele sale au diverse utilizări: medicinale, alimentare etc.

378. Celastrus agățător (*Celastrus scandens*), plantă agățătoare cu flori mici, specifică Americii de Nord.

379. *Nemopanthus mucronata* (n. tr.).

nu lipseam niciodată să mă minunez de cearcănul de lumină care îmi înconjura umbra și-mi închipuiam bucuros că eram din rândul celor aleși. Cineva care mă vizită mă încredință că umbrele irlandezilor care mergeau înaintea-i n-aveau cearcăn în jurul lor, că numai indigenii se bucurau de această distingere. În memoriile sale, Benvenuto Cellini³⁸⁰ ne povestește că, nu știu după ce vis grozav sau vedenie care-l bântui în cursul întemnițării-n castelul Sf. Angelo, o lumină strălucitoare, un nimb apărea deasupra umbrei capului său dimineața și seara, fie c-ar fi fost în Italia sau în Franța, lumină mai ales aparentă când iarba era umedă și înrouată. Probabil că era vorba de fenomenul de care pomenesc eu și care se observă cu deosebire dimineața, dar și-n alte ceasuri ale zilei și chiar la lumina lunii. Cu toate că nu atât de rar, fenomenul acesta nu se bagă de seamă de obicei, și în cazul unei imaginații atât de sensibile ca aceea a lui Cellini, e destul să alcătuiască o superstiție. Cellini ne mai spune că nu l-a arătat la multe persoane. Dar nu sunt oare, într-adevăr, obiectul unei distincții cei care se știu și sunt cât mai puțin observați?

Într-o după-amiază am pornit prin pădure să pescuiesc în Fair Haven, cu gând să-mi mai înzdrăvenesc puțin sărăcăcioasa mea listă de bucate leguminoase. Trecerea îmi era prin Hazlia Livadă, care făcea parte din Ferma Baker, acea retragere pe care un poet³⁸¹ a celebrat-o în versuri care încep așa:

*Thy entry is a pleasant field,
Which some mossy fruit trees yield
Partly to a ruddy brook,
By gliding musquash undertook,
And mercurial trout,
Darting about.*

380. Benvenuto Cellini (1500-1571), artist al Renașterii italiene, bijutier și sculptor.

381. William Ellery Channing, prieten cu Thoreau (n. tr.).

Intrarea o pajiște zâmbitoare îi e,
 Pe care o împărtășește mărul carnos
 C-un scânteietor pârăiaș,
 Închiriat de șobolanul care se ascunde în el,
 Aici trăiește și păstrăviul
 Care zvâcnește și repede se dă la adânc.

Înainte de-a mă îndrepta spre Walden, îmi trecuse prin minte ca aici să mă stabilesc. „Șterpelii” câteva mere și sării pârleazul, speriiind și șobolan, și păstrăv. Era în una din acele după-amiezi care par nesfârșit de lungi înaintea ta, în cursul căreia se pot întâmpla atâtea și atâtea evenimente – o largă parte din viața noastră naturală –, cu toate că atunci când plecasem după-amiaza era pe jumătate trecută. Pe cale mă ajunse pe neașteptate o ploaie cumplită, care mă sili să stau vreo jumătate de ceas sub un pin, îngrămădind crengile deasupra capului meu și slujindu-mă de batistă ca șopron. Și când, în cele din urmă, îmi aruncaii undița peste iarba cu știucă, stând în apă până la brâu, mă văzui deodată sub umbra unui nor și tunetul porni să bubuie cu accente atât de strașnice încât nu putui face altceva decât să-l ascult. Zeii trebuie să se mândrească, mă gândeam, că pot pune pe goană cu aceste fulgere înfurcate pe-un biet pescar dezarmat. Mă grăbii în căutare de adăpost spre cel mai apropiat bordei care, la o jumătate de milă de orice drum, dar cu atât mai în apropiere de lac, era de multă vreme nelocuit, după cum povestește Muza:

*And here a poet builded,
 In the completed years,
 For behold a trivial cabin
 That to destruction steers.*

Și aici clădi un poet
 În cursul trecuților ani,
 Căci vedeți o vulgară colibă
 Gata să se dărâme.³⁸²

382. William Ellery Channing (*n. tr.*).

Dar înăuntru, băgai de seamă, locuia acum John Field, un irlandez cu femeia lui, cu mai mulți copii, de la băiețașul cu fața lată, care-l ajuta pe părintele său la treabă și care de abia sosise de la turbărie, alegând alături de dânsul ca să scape de ploaie, până la țâncul cu totul zbârcit, sibilin, cu capul țuguiat, care stătea pe genunchii tatălui său ca-n palatul nobililor. Din fundul culcușului său, loc de umezeală și foamete, își plimba cu curiozitate privirea, cu nesinchiseala copilăriei, asupra străinului, neștiind dacă nu era cel din urmă dintr-o nobilă seminție, speranța și lucașul lumii, în locul bietului țânc mort de foame al lui John Field. Stăturăm aici laolaltă, sub partea de acoperiș prin care curgea mai puțin, pe când afară ploua cu găleata și bubuia.

Stătusem acolo odinioară de multe ori, înainte de-a se fi construit corabia care să aducă în America această familie. Om cinstit, muncitor, însă fără mijloace, așa se vedea și era negreșit John Field. Iar nevasta lui, nici ea nu era mai puțin vrednică ca să facă să fiarbă unul după altul atâtea prânzuri, în adâncul unui atât de impunător cuptor. Cu fața ei rotundă și lucitoare, cu pieptul gol, gândindu-se mereu să-și îmbunătățească starea într-o zi, mătura n-o lepăda niciodată din mână, fără să i se vadă efectul pe undeva. Puii care se adăpostiseră și ei acolo de ploaie umblau prin încăpere ca niște membri ai familiei, prea umanizați, mă gândeam, ca să se frigă cum se cuvine. Stăteau și mi se uitau drept în ochi sau îmi ciuguleau încălțăminte cu înțele... În timpul acesta gazda îmi povestea istoria sa, cât de mult se trudise cu „turba” pe socoteala unui fermier din vecinătate, întorcând un smârc de turbă cu sapa sau cu hârlețul pentru zece dolari pe acru și dreptul de a se folosi de pământ cu îngrășământu-i pe timp de-un an. Cum piciful lui cu fața cea lată munca tot timpul cu voie bună alături de părintele său, fără să bănuiască ce nenorocită învoială făcuse dânsul... Am căutat să-l ajut cu experiența mea, spunându-i că era unul din cei mai apropiați vecini ai mei și că și eu, care veneam acolo să pescuiesc și aveam aerul unui pierde-vară, îmi câștigam viața ca și el. Că locuiam într-o casă bine-ncheiată, luminoasă, curată, care costa de-abia ceva mai mult decât chiria ce se ia de obicei

pe-o dărăpănătură ca cea a lui. Și cum, de-ar fi vrut, într-o lună sau două, și-ar fi putut clădi un palat care să fie curat al lui. Că eu nu consumam ceai, cafea, unt, lapte, carne proaspătă și că, astfel, n-aveam nevoie să muncesc ca să-mi procur asemenea lucruri. Apoi că, nemuncind sau netrudindu-mă strașnic, n-aveam nevoie să mănânc strașnic, așa că mâncarea mă costa mai nimica. Pe când el, începând-o prin ceai, cafea, unt, lapte și carne de vacă, trebuia să muncească strașnic ca să poată cumpăra toate astea. Și după ce muncea strașnic, trebuia tot strașnic să mănânce pentru a repara puterea organismului său. Așa că era „căciulă albă, albă căciulă”³⁸³ – sau, mai curând, nici căciulă albă, nici albă căciulă – fiindcă era mereu supărat și, pe deasupra, își irosea și viața. Cu toate astea, el socotise că, venind în America, avea să se bucure că va putea să-și procure în fiecare zi ceai, cafea, carne. Adevărata Americă e însă țara în care ești liber de-a adopta acel fel de viață care să-ți îngăduie s-o scoți la capăt fără toate astea și unde Statul nu caută să te silească la menținerea sclaviei, la menținerea războiului și a altor cheltuieli de prisos, care, direct sau indirect, purced din întrebuițarea acestor lucruri. Aname vorbeam cu John Field ca și când ar fi fost un filosof sau ar fi năzuit să ajungă. Eu aș vedea cu plăcere toate pajiștile pământului întorcându-se la starea sălbatică, dacă ar urma de-aici, pentru oameni, un început de răscumpărare... Un om n-are nevoie să studieze istoria ca să descopere ce se potrivește cu propria-i natură mai bine. Din nenorocire, cultura irlandeză e o operă de întreprins c-un soi de hârleț de turbă moral. I-am spus irlandezului că, muncind la turbă atât de greu, îi trebuiau ciubote grele și haine groase, care cu toate astea nu întârziu să se murdărească și să se strice. Pe când eu purtam pantofi ușori și haine subțiri, care costau numai pe jumătate, cu toate că eram îmbrăcat ca un domn, cum mă socotea poate (cum negreșit nu eram). Și-ntr-un ceas fără trudă și ca o recreere puteam, dacă voiam, să prind atâta pește cât să-mi ajungă pe

383. Aici Mușoiu traduce literal o expresie din limba franceză: „bonnet blanc, blanc bonnet”. În română echivalentul ar fi „ce mi-e una, ce mi-e cealaltă” sau „ce mi-e baba Rada, ce mi-e Rada baba”.

două zile sau să câștig atâția bani ca să trăiesc o săptămână. Dacă el și familia lui ar fi vrut să trăiască simplu, ar fi putut să meargă să culeagă afine-n timpul verii pentru propria lor plăcere. La care John scoase un oftat, iar femeia lui căscă ochii, punându-și mâinile-n șolduri. Și amândoi păreau să se întrebe dacă posedau atâta capital ca să întreprindă asemenea meserie sau destulă aritmetică ca să izbutească în ea. Pentru ei asta avea nevoie de „calcul mare” și ei nu vedeau limpede cum ar fi scos-o la capăt. Așa că presupunem că ei se luptă și acum vitejește cu viața, față-n față, în felul lor, cu dinții și cu unghiile, fără să aibă îndemânarea de a-i despica hartanele masive cu ajutorul unei lame bine ascuțite și să-i vină bucată cu bucată de hac, [socotind că trebuie să se lupte cu viața cu strășnicie, când e vorba de-a mânuși doar un scai]³⁸⁴. Dar ei luptă cu un covârșitor neajuns, trăind John Field, vai, fără aritmetică, și cu chipul acesta fără nicio izbândă.

„Pescuiești vreodată?” l-am întrebat pe John Field. „O, da, din când în când, de-o mâncărică prind câteodată, când am răgaz, biban de soi.” „Cu ce nadă?” „Ceacări prind cu râme. Și bibanul îl atrag cu ceacări.” „Ai face bine să mergi chiar acum la pescuit, John”, zise femeia lui cu fața înseninată și plină de nădejde. John însă stătea pe gânduri.

Ploaia cea grozavă trecuse și-un curcubeu deasupra pădurii, spre răsărit, făgăduia o seară frumoasă. Așa că mă retrăsei. Ieșind afară, cerui o singură cană de apă, sperând să văd totodată și fundul puțului, ca să-mi completez cercetarea locurilor. Când la puț, din nenorocire nimic decât ghizduri³⁸⁵ și nisip mișcător; de altminteri, frânghia ruptă și găleata la naiba. La urma urmei, se găsi un vas culinar. Apa, cum s-ar zice, se distilă și, după o îndelungată hibzuire și așteptare a celui ce-i era sete, mi se oferă [apă care nici nu era lăsată să se răcească, nici să se așeze]³⁸⁶. Uite ce lături susțin viața aici, îmi zisei. După care, închizând ochii și depărtând

384. Traducere ezitantă. O variantă mai apropiată de textul lui Thoreau ar fi următoarea: „(...) hotărându-se să se poarte aspru cu ea de parcă ar pune mâna pe un ciuline.” Henry David Thoreau, *Walden...*, p. 202.

385. Perete de piatră și bărne.

386. Pasaj omis din traducerea lui Mușoiu.

paiele cu ajutorul unui curent submarin cu dibăcie îndrumat, băui pentru ospitalitatea adevărată cel mai cordial găt de apă ce l-am putut da de dușcă. În asemenea cazuri eu unul nu fac pe năzurosul, când e vorba de arătat că nu ești lipsit de maniere, că adică știi să te porți cuviincios.

Părăsind acoperișul irlandezului după ploaie și îndreptându-mi din nou pașii spre lac, graba mea de-a prinde știuculiți, horhăind prin băltoace, prin vâgăuni și prin găuri de turbărie, prin locuri pustii și sălbatice, mi se păru o clipă copilărească, mie, care trecusem prin școală și prin colegiu. Dar, cum coboram colina pe alergate, spre apusul însângerat, cu curcubeu peste umăr și-n urechi cu ușoarele zvonuri argintii aduse prin atmosfera purificată de pe nu știu care meleaguri, bunul meu Geniu păru să zică: „Mergi și pescuiește zi de zi și vânează mai departe, tot mai departe, și odihnește-te fără teamă la marginea tuturor râurilor și la toate vetrele ca la vatra ta. Adă-ți aminte de ziditorul tău în zilele tinereților tale.³⁸⁷ Scoală-te lipsit de orice grijă înaintea revărsatului zorilor și ia-o razna. Amiaza află-te lângă alte lacuri, dar noaptea să te zăpsească³⁸⁸ pretutindeni la tine acasă. Nu-i câmp mai mare decât acesta, nici mai vrednice jocuri care să nu se poată juca aici. Crește sălbatic precum ți-i firea, ca aceste stufărișuri și bălării, care nu vor ajunge niciodată *fân englezesc*. Tunetul poate să bubuiască. Ce ne pasă dacă amenință să prăpădească recoltele fermierilor? Față de tine nu asta e menirea lui. Fugă ei sub șoproane și sub căruțe, adăpostul tău să fie sub nori. Fă așa ca pentru tine niciun viețuitor să nu fie trafic, ci plăcere. Bucură-te de pământ, fără a pune stăpânire pe el. Numai din lipsă de îndrăzneală și de încredere oamenii au ajuns unde sunt, cumpărând și vânzând, și petrecându-și viața ca niște robi.”

O, fermă a lui Baker...

Landscape where the richest element

Is a little sunshine innocent...

No one runs to revel

On thy rail-fenced les...

387. Ecleeziastul, XII, 3 (n. tr.).

388. Cu sensul de „a prinde”.

*Debate with no man has thou,
With question art never perplexed,
As tame at the first sight as now,
In thry plain russet gabardine dressed...*

*Come ye who love,
And ye who hate,
Children of the Holy Dove,
And Guy Faux of the state,
And hang conspiracies
From the tough rafters of the trees!*

Priveliște al cărei cel mai bogat element

E un soare mic, inocent...

Nimeni n-aleargă să se desfete

Pe pajiștea ta țărcaută...

La ceartă nu te apuci cu nimeni,

Nu ești zbuciumată niciodată de griji,

Potolită de la-nceput ca și acum

Sub pelerina-ți de păslă...

Veniți, voi cei ce iubiți,

Și voi, cei ce urâți,

Copii ai Sfintei Columbe,

Și-ai Statului Guy Faux,³⁸⁹

Și spânzurați conspirațiile

De solide grinzi de copaci!³⁹⁰

Încovoiați, cu capul plecat, odată cu noaptea, oamenii se întorc doar de la câmp sau din ulicioara apropiată pe care o băntuie hărmălaia lor casnică și viața lor lăncezește respirând mereu și mereu propria-i răsuflare. Umbrele lor dimineața și seara se întind mult mai mult decât pașii

389. Guy Faux sau Fawkes (1570-1606), vestit conspirator executat la Londra, la 31 ianuarie 1606 (n. tr.).

390. William Ellery Channing (n. tr.).

lor zilnici. Ar trebui să ne întoarcem de departe, din întreprinderi și încercări și descoperiri, în fiecare zi îmbogățiți cu o experiență nouă și cu un caracter nou.

Nu ajunsesem încă la lac când, nu știu sub ce proaspătă îmboldire, John Field mă ajunse, cu ideile schimbate, părăsind „turbăritul” înainte de apunerea soarelui. Dar bietul om nu făcu decât să tulbure o pereche de înotătoare, pe când eu prindeam o cogeamite știucă, zicând că așa noroc avea el. Schimbând însă-n luntre banca cu mine, văzu că și norocul își schimbă banca. Bietul John Field! Nădăjduiesc că nu va citi aceste pagini fără să tragă din ele un oarecare folos. Bietul de el, care socoate să trăiască în această țară *primitivă* și nouă, după moda vreunei *derivative* țări vechi, și să prindă biban cu ceacări. Nu zic că n-ar fi uneori și ceacărul o bună nadă. Cu orizontul lui cum îl are, așa cum se găsește biet om, născut să fie sărac, cu moștenirea lui de sărăcie irlandeză sau de viață săracă, cu străbunica lui de pe vremea lui Adam și cu deprinderile lui turboase, fără să se ridice vreodată în lumea asta, nici el, nici urmașii lui până ce butucănoasele lor picioare palmate de „bâtlani de turbării” nu vor căpăta la călcăie *talarii*³⁹¹.

PREOCUPĂRILE MAI ÎNALTE

ntorcându-mă prin pădure cu provizia mea de pește, târându-mi undița, pe înnoptate, zării licărirea unei marmote care-mi străbătea pe furișate cărarea. Și, pătruns de-o tresărire neobișnuită de poftă sălbatică, era aproape s-o prind și s-o mănânc crudă. Nu că mi-ar fi fost foame, ci din pricină că dânsa reprezenta sălbăticia. O dată sau de două ori, de altminteri, în cursul sălășluirii mele la lac, m-am pomenit rătăcind prin pădure ca un copoi hămesit, într-o ciudată stare de abandonare, în căutarea vreunui oarecare vânat de mâncat. Dar nicio specie nu mi s-a părut prea sălbatică. Scenele cele mai barbare deveniseră nepomenit de familiare. Găseam în mine (și mai găsesc) instinctul unei vieți mai înalte sau, cum s-ar zice, spirituale, după pilda celei mai mari părți dintre oameni; un instinct de viață sălbatică, plină de primitivă vigoare, ambele obiect al venerației mele. Eu iubesc tot atât ce-i sălbatic ca și ceea ce e blajin. Partea de sălbăticie și de hazard care ține încă de pescuit, pescuitul mi-l recomandă. Îmi

391. Sandalele înaripate ale lui Hermes.

place câteodată să-nșfac viața cu bărbăție și să-mi petrec ziua ca animalele. Poate că îndeletnicirii cu pescuitul, ca și cu vânătoarea, din cea mai fragedă vârstă, îi datorez strânsa legătură ce-o am cu Natura. Pescuitul și vânătoarea ne inițiază de timpuriu și ne deprind cu scene cu care, altminteri, puțină cunoștință am face la o vârstă mai înaintată. Pescarii, vânătorii, tăietorii de lemne și alții care-și petrec viața la câmp și pădure, într-o privință ei înșiși parte integrantă din Natură, se găesc într-o stare mai bună să observe Natura în răstimpul îndeletnicirilor lor, decât ar fi filosofi sau poeții, care se apropie de Natură ca spectatori. Cel ce călătorește prin câmpie este firește un vânător. La izvoarele lui Missouri și ale Columbiei³⁹², un întinzător de capcane, la Cataractele St. Mary³⁹³, un pescar. Cel care nu-i călător, nedocumentându-se asupra lucrurilor decât la a doua mână, decât pe jumătate, nu poate fi luat ca autoritate, ca priceput în toată puterea cuvântului. Interesul nostru crește la culme când știința povestește ceea ce cunosc asemenea oameni, fie din practică, fie din instinct, din pricină că numai asta-i adevărata *umanitate* sau relație despre experiența umană.

Se înșală cei care susțin că yankeul are puține petreceri pentru că n-are atâtea serbări publice ca în Anglia și că bărbății și băieții nu joacă atâtea jocuri câte se joacă în Anglia. Aici plăcerile mai primitive și mai solitare ale vânătorii, ale pescuitului și ale altora la fel nu s-au lăsat înlocuite de celelalte. Nu-i băiețuș din Noua Anglie, dintre contemporanii mei, care să nu fi pus mâna pe-o carabină între zece și paisprezece ani și să nu fi avut pentru vânătoare și pescuit nu un teren limitat, ca cel rezervat de-un mare senior englez, ci nețărmuit, ca acela al unui sălbatic. De aceea, nimic de mirare că nu stă mai des să se joace pe pajiștea comunală. Iată însă că o schimbare prinde a se simți, nu datorită mai numeroasei omeniri, ci răririi vânatului – pentru că nu se află prieten mai mare al animalelor vâdate decât vânătorul, fără a face excepție de „Humane Society”³⁹⁴.

392. Două dintre cele mai mari râuri din America de Nord, ambele izvorând din Munții Stâncoși.

393. Cascadă situată în Parcul Național Glacier din statul Montana.

394. Numele societății pentru protecția animalelor (*n. tr.*).

Cât mă privește, ajuns la lac, mi se întâmplă să doresc a adăuga și ceva pește la lista-mi de bucate, ca să mai variez. Drept vorbind, datorită unei anumite trebuințe care a împins pe cei dintâi pescari, m-am dedat și eu pescuitului. Sentimentul de umanitate la care am putut recurge împotriva acestei îndeletniciri n-a putut niciodată dăinui și se referea mai mult la filosofia mea decât la sentimentele mele. Vorbesc de pescuit pentru că de multă vreme altfel simțeam față de vânatul păsărilor și carabina mi-o vândusem înainte de-a veni la pădure. Nu că aș fi mai puțin uman decât alții, dacă asta înseamnă a fi uman, dar n-am băgat de seamă că sentimentele mele ar fi fost afectate prin asta deosebit. De pești și de viermi nu mă înduioșam. Cât se atinge de vânătoarea de păsări, în timpul celor din urmă ani când mă slujeam de carabină aveam drept scuză că studiam ornitologia, căutând numai păsările noi și rare. Dar acum înclin a crede, și-o mărturisesc, că alt mijloc este mult mai prielnic și mai frumos de-a studia ornitologia. Asta cere o atât de scrupuloasă cercetare a moravurilor păsărilor încât, chiar dacă ar fi fost numai pentru motivul acesta, m-am grăbit să nu mă mai slujesc de carabină. Cu toate astea, cu toată întâmpinarea referitoare la sentimentul de umanitate, mă văd constrâns să mă îndoiesc dacă vreodată alte exerciții de-o valoare egală cu vânătoarea vor putea s-o înlocuiască. Și de câte ori m-a întrebat cu îngrijorare vreunul din prietenii mei despre copiii săi, dacă trebuie să-i lase să vâneze, am răspuns da – amintindu-mi că vânătoarea a fost una din cele mai bune părți ale educației mele –, *fără* din ei vânători, cu toate că simpli amatori de sport la-nceput. Dacă se poate, vânători de ispravă³⁹⁵, ca să nu găsească vânat destul de mare pentru ei în singurătatea aceasta sau oricare alta, de regn vegetal – vânători ca și pescuitori de oameni³⁹⁶. Până acum sunt de părerea călugăriței lui Chaucer, care

*yave not of the text a pulled hen
That saith that hunters ben not holy.*

395. Geneza (*n. tr.*).

396. Evanghelia după Matei, cap. 4, vers. 19.

nu va da drept predică o găină jumulită,
Când vânătorii vor fi arătați ca oameni nesfinți.

E o perioadă în istoria individului ca și-ntr-a rasei când vânătorii sunt „elita”, după cum îi numeau algonquinii³⁹⁷. Nu putem decât deplânge pe tânărul care n-a tras niciodată un foc de pușcă. Pentru asta nu va fi mai uman, ci educația lui îi va fi fost, din nenorocire, neîngrijită... Iată care era răspunsul meu în privința acelor tineri pe care îi preocupa asemenea chestie, încredințat că aceștia nu vor întârzia să fie mai presus de ea, adică să nu se mai preocupe de ea. Nicio ființă omenească, trecând de vârsta nepăsătoare a tinereții, nu va ucide de bunăvoie o creatură, oricare ar fi, a cărei viață îi e dată cu același drept. Iepurele apucat la strâmtoare țipă ca un copil. Luați aminte, mame, că simpatiile mele nu fac întotdeauna obișnuitele deosebiri fil-*antropice*.

Asta-i cel mai adesea introducerea tânărului la pădure și asta-i ceea ce are în el mai original. Mai întâi merge ca vânător și pescar, până când, dacă are în el sămânța unei vieți mai bune, își descoperă propriile inclinații ca poet sau, poate, ca naturalist și azvârle pușca, ca și trestia de undit. Mulțimea oamenilor e încă pururea tânără în privința aceasta. În unele țări nu-i lucru rar să vezi un popă vânător; unul, care-i departe de a se arăta Bun Păstor, ar putea să facă pe-un bun câine de păstor.

Am rămas surprins dându-mi seama că, în afară de tăierea lemnului, tăierea gheții sau altă treabă de asemenea soi, singura îndeletnicire vădită care, după cât știam, ar fi reținut la lacul Walden o întregă jumătate de zi pe careva din concetățenii mei, părinți de copii, afară de unele abateri, era pescuitul. Îndeobște aceștia nu se socoteau norocoși sau îndestul de răsplătiți pentru timpul lor fără să prindă vreo desagă de pește, măcar că avuseseră tot timpul Walden-ul sub privirile lor. Poate c-ar fi avut nevoie să viziteze Walden-ul de o mie de ori până să li se limpezească atracția către pescuit și până să fie însuflețiți de năzuințe mai înalte. Firește că asemenea cale spre purificare nu va putea fi străbătută de către concetățenii mei dintr-odată.

397. Populații nativ-americane din zona Marilor Lacuri.

Guvernatorul și consilierii ce-i are vor fi păstrând o vagă amintire despre lac pentru că, atunci când erau copii, vor fi pescuit și dâșii în el. Însă acum sunt prea bărâni și prea sus-puși să mai meargă la pescuit, de aceea nu mai e vorba să-i cunoască farmecul. De acum se așteaptă să meargă doar la cer într-o zi. Dacă legislatura se gândește la Walden, mai întâi de toate e să reglementeze numărul de cârlige cu care cineva poate să pescuiască în el. Dar habar n-are de cârligul cârligelor datorită căruia, punând în cârlig drept nadă legislatura, să fie vorba de pescuit chiar lacul însuși. Astfel, până și-n societățile civilizate, omul embrionar în dezvoltarea-i trebuie să treacă prin etapa de vânător.

În anii din urmă am observat de mai multe ori că eu nu puteam să mă apuc de pescuit fără să mă cobor întrucâtva față de respectul de sine. Și experiența asta am făcut-o și refăcut-o. Nu-s lipsit de îndemânare și, ca mulți din confrății mei, nu-s lipsit de-un oarecare instinct, care se deșteaptă din când în când. Dar, odată lucrul săvârșit, simt c-ar fi fost mai bine să nu fi pescuit. Nu cred să mă înșel. Era o slabă atragere de luare aminte, cum se arată primele licăriri ale dimineții. Netăgăduit că-n mine hălăduiește acel instinct care aparține ordinilor inferioare ale creațiunii. Cu toate astea, fiecare an mă găsește din ce în ce mai puțin pescar, cu toate că fără mai multă umanitate și-nțelepciune chiar. Deocamdată nu mai sunt pescar chiar deloc. Dar îmi dau seama că, dacă ar fi să locuiesc în vreo pustie, m-aș vedea din nou ispitit să ajung, în toată puterea cuvântului, și vânător, și pescar. De altminteri, în orice carne e ceva fundamental murdar și am început a vedea de unde se înjgheabă gospodăria și de unde purcede truda, care costă atât, pentru a arăta o înfățișare curată și potrivită în fiecare zi, pentru a ține casa plăcută și scutită de toate mirosurile, de toate arăturile supărătoare. Fiind propriul meu măcelar, spălător de vase, bucătar, ca și domnul pentru care erau servite bucatele, pot vorbi din experiență, experiență cu desăvârșire completă. Întâmpinarea practică împotriva hranei animale, în cazul meu, era necurătenia ei. Afară de asta, după ce prindeam, curățam, fierbeam și-mi mâncam peștele, mi se părea că nu eram destul de sătul. Sărăcăcios

și de prisos, nu făcea cât costa. Puțină pâine și câțiva cartofi îl puteau prea bine înlocui, fără atâta trudă și murdărie.

Ca mulți dintre contemporanii mei, un șir de ani arareori m-am slujit de hrană animală sau de ceai, de cafea și așa mai departe. Nu atât din pricina efectelor nocive, vătămătoare, ce le atribuim acestora, cât din pricină că n-aveau nimic să-mi atragă imaginația. Dezgustul pentru hrana animală nu-i la mine efectul experienței, ci un instinct. În multe privințe părea mai frumos de-a trăi cu mai puțin și de-a mânca oarecum mai prost. Și, cu toate că nu m-am hotărât niciodată anume la așa ceva, ca să-mi împac imaginația, am mers destul de departe pe calea asta. Cred că omul care s-a silit întotdeauna să-și păstreze în cea mai bună stare facultățile sale înalte sau poetice întotdeauna a fost înclinat să se ferească îndeosebi de hrana animală, ca și de orice hrană prea îmbelșugată. E un fapt semnificativ, recunoscut de entomologiști – îl găsec în Kirby și Spence³⁹⁸ – că „unele insecte în starea lor cea mai desăvârșită, cu toate că înzestrate cu organe de nutriție, nu se slujesc de ele deloc”. Și Kirby și Spence stabilesc ca „o regulă generală, că aproape toate insectele mănâncă în asemenea stare mult mai puțin decât în starea de larve. Omida vorace, prefăcută în fluture și larva mândăcioasă, ajunsă muscă” se mulțumesc cu o picătură-două, fie de miere, fie de vreun alt lichid zaharat. Abdomenul sub aripile fluturelui reprezintă încă larva. [E frântura de rege care își ispitește Parca]³⁹⁹, ursitoare insectivoră. Marele mândăcios e un om în stare de larvă. Și în asemenea condiție sunt întregii nații, nații lipsite de gust și de imaginație, pe care le trădează marea lor burtă.

E nevoie de procurat, ca și de pregătit, o hrană destul de simplă și destul de curată ca să nu jignească imaginația. Dar de nutrit, eu cred că trebuie nutrită și imaginația când nutrim corpul. Și corpul și imaginația ar trebui să se așeze la aceeași masă, iar lucrul acesta se poate face.

398. William Kirby (1759-1850), William Spence (1783-1860), entomologiști englezi (n. tr.).

399. O redare mai apropiată de textul lui Thoreau ar fi aici: „Aceasta este îmbucătura care îi tentează soarta lui de insectă.” Henry David Thoreau, *Walden...*, p. 209.

Fructele trebuie mâncate cumpătat, nu să ne facă să ne fie rușine de pofta noastră sau să întrerupă alte nobile urmăriri. Adăugați un condiment în plus la bucatele voastre și vă vor otrăvi. A trăi cu o bucătărie bogată! Mai mare daraua decât ocaua⁴⁰⁰. Nu-i om care să nu roșească surprins pregătindu-și cu mâinile sale cutare prânz, fie de hrană animală, fie de hrană vegetală, pe care zilnic îl pregătesc pentru el alții. Câtă vreme lucrurile nu se vor schimba, noi nu vom fi civilizați. Și, oricât de domni ori de boieri și de doamne sau cucoane am fi, nu suntem nici adevărați bărbați, nici adevărate femei. Iată ce negreșit inspiră felul schimbării de-ndeplinire. De ce să nu se împace imaginația cu carnea și cu grăsimea? Eu sunt bucuros că nu se împacă. Nu-i oare destul blam că omul e un animal carnivor? Negreșit, omul poate trăi (și trăiește) într-o mare măsură, făcându-și pradă din celelalte animale. Dar e o nenorocită metodă, așa cum poate să-și dea seama oricine se va apuca să prindă iepuri în cursă, sau să înjunghie miei. Iar cine va instrui pe oameni să se mulțumească c-un regim mai nevinovat și mai sănătos nu poate fi privit decât ca un binefăcător al neamului omenesc. Oricare ar fi felul meu de purtare, eu nu mă îndoiesc că, între alte destine, omul îl va avea și pe acela de-a renunța să mai mănânce animale, după cum triburile sălbatice au renunțat de-a se mai mânca între ele, de îndată ce au intrat mai mult în atingere cu altele mai civilizate.

Când plecăm urechea la cele mai sfioase, dar stăruitoare inspirații ale geniului nostru, negreșit sincere, nu vedem la ce extreme, dacă nu la ce nebulie, ne pot ele duce. Cu toate astea, cu cât devenim mai hotărâți și mai credincioși nouă, vedem că asta-i direcția pe care o are calea noastră. Oricât de sfioasă ar fi opoziția sigură pe care o simte în sine un om sănătos, ea va sfârși prin a precumpăni asupra argumentelor și obiceiurilor neamului omenesc. Poate să rezulte de aici și-o slăbiciune fizică. Urmărilor acestea nu vor fi regretabile pentru nimeni, pentru că ele vor fi rezultatul unei vieți care s-a conformat unor principii mai înalte. Dacă ziua și noaptea vor fi de așa fel încât să le saluți cu bucurie și dacă viața

400. Expresie cu sensul de „prea mult efort pentru un lucru puțin însemnat”.

exhală suavitatea florilor și a ierburilor pline de mireasmă, dacă este mai mlădioasă, mai strălucitoare, mai nemuritoare, aceasta va fi izbânda noastră. Natura întregă ne va ferici și orice clipă va fi un motiv de-a ne binecuvânta noi înșine. Cele mai mari câștiguri, cele mai mari valori sunt acelea pe care le apreciem mai puțin. Putem lesne să ne îndoim de existența lor. Și curând le uităm. Cea mai înaltă respectabilitate sunt ele. Poate că faptele cele mai înmărmuritoare și cele mai reale nu se văd niciodată comunicate de la om la om. Adevărata recoltă a vieții mele zilnice e întrucâtva tot atât de intangibilă, tot atât de indescritibilă, ca sclipirile dimineții și serii. Strâng în brațe o mică pulbere de stea întrevăzută, un segment de curcubeu poate.

Cu toate astea, cât mă privește, nu mă voi arăta niciodată până la atâta de năzuos. Mi s-a întâmplat să pot mânca la nevoie și un șobolan cu oarecare agrementare. Și s'încântat c-am băut atât de îndelung apă, pentru același motiv pentru care prefer cerul natural paradisului unui mâncător de opium. Aș fi bucuros să rămân pururea cumpătat: gradele de beție sunt nesfârșite. Eu privesc apa ca singura băutură demnă de-un înțelept. Vinul nu-i o licoare atât de nobilă. Și apucă-te de spulberă speranțele unei dimineți cu o ceașcă de cafea fierbinte sau a unei seri cu o cană de ceai. Ah, cât decad când mi se întâmplă să mă las ispitit de așa ceva! Până și muzica te poate îmbăta. Cauze asemănătoare, care par mărunte, au distrus doar Grecia și Roma; și vor distruge Anglia și America. Ca îmbătare, cine să nu prefere să se îmbete cu aerul pe care-l respiră? Eu am descoperit că cea mai serioasă întâmpinare împotriva muncii neîntrerupte era că mă silea să mănânc și să beau, de asemenea, grosolan. Trebuie să spun însă că, în privința asta, mă simt acum întrucâtva mai îngăduitor. Nu atribui atâta religiozitate mâncării și nu aștept nicio blagoslovenie înainte de-a îmbuca. Nu c-aș fi devenit mai înțelept decât înainte, dar sunt nevoit să mărturisesc, oricât de regretabil ar fi, că am devenit cu timpul mai călit și mai nepăsător. Poate că asemenea chestii nu se tratează decât la tinerețe, cum se credea îndeobște despre poezie. Practica mea nu e „nicăierea”, părerea mea e de față. Cu toate că sunt departe de a mă

crede unul din acei privilegiați la care face aluzie vechiul *Ved*, care zice că „cel care are credință adevărată în Ființa Supremă omniprezentă poate să mănânce orice” – cu alte cuvinte, nu-i ținut să se uite la natura bucatelor sale sau la calitatea celui care le pregătește. Chiar în cazul celor privilegiați trebuie ținută seama, după cum observă un comentator hindus, că *Vedantul* limitează asemenea privilegiu pe „timp de mizerie mare”.

Cine n-a extras uneori din hrana-i o mulțumire nespusă, în care nu era amestecată pofta cât de puțin? Mă înfior la gândul că mi-am putut datora o percepție mentală simțului de obicei grosolan al gustului, că am putut fi inspirat pe calea simțului gustativ, că oarecare gorgoaze mâncate de mine pe versantul unei coline au putut să-mi nutrească geniul. „Sufletul nefiind pe sine stăpân”, declară Thseng-tseu⁴⁰¹, „omul privește și nu vede, ascultă și nu aude, mănâncă și nu-și dă seama de gustul, de dulceața mâncării”. Cel care-și dă seama de adevărata savoare a bucatelor sale nu poate fi niciodată un mâncăcios; cel care nu-și dă seama, nu poate fi altceva. Un puritan se poate repezi la coaja lui de pâine oacheșă, cu o poftă tot atât de grosolană, cum nu s-a repezit niciodată un „alderman” la supă lui à la tortue. Nu hrana care intră în gură pângărește omul, ci pofta cu care cineva mănâncă. Nici calitatea, nici cantitatea, ci robirea gusturilor senzuale, când ceea ce se mănâncă nu-i o carne menită să ne întrețină animalul sau să ne inspire viața spirituală, ci o hrană pentru viermii care colcăie-n noi. Dacă vânătorul dă preferință broaștei țestoase de baltă sau guzganului tămâios și altor pofcioase vânatuiri de asemenea soi, frumoasa doamnă își îngăduie să-i placă piftia făcută dintr-un picior de vițel sau sardelele de peste mări, și iată-i chit. Dumnealui aleargă la havuzul⁴⁰² morii. Dumneaei, la gavanosul⁴⁰³ cu dulceți. De mirare e numai că dumnealor pot, că dumneata și cu mine putem să ducem această murdară viață de jivină, să mâncăm și să bem atât.

401. Thseng-Tseu, discipol al lui Confucius.

402. Bazin descoperit, construit în parcuri.

403. Borcan.

Întreaga noastră viață trebuie să fie cu totul morală. Nicio clipă de împăcare între virtute și viciu. Bunătatea este singurul plasament care nu produce niciodată scădere. Din muzica harpei care vibrează în jurul lumii, îndemnul neîntrerupt spre bunătatea-i ne pătrunde. Harpa-i agentul care călătorește pentru Compania de Asigurare a Universului, care recomandă regulamentul, legile sale, iar mica noastră bunătate e toată prima pe care-o plătim. Dacă tânărul ajunge în cele din urmă nepăsător, legile universului nepăsătoare nu-s, ci-s totdeauna de partea celor mai senzitivi. Ascultați în cel mai mic zefir imputarea, pentru că ea există neapărat – cine nu o aude e cu totul nenorocit. Nu putem atinge o coardă, nici mișca un registru, fără să ne pătrundă morala plină de vrajă. Unele zgomote supărătoare, dacă te îndepărtezi, se prefac într-o muzică, mândră și suavă satiră a mediocrității existențelor noastre.

Suntem conștienți că-n noi sălășluiește un animal care se deșteaptă cu atât mai mult, cu cât natura noastră mai înaltă dormitează în noi. Animalu-i reptil, senzual și fără-ndoială nu poate fi cu totul înlăturat; asemănător cu viermii care, chiar în viață și sănătoși, în corpul nostru hălăduiesc. Dacă s-ar putea să fugim noi de acest animal, natura nu i-am putea-o schimba. Mă tem să nu se bucure de-o oarecare sănătate particulară a lui. Dar cred c-ar putea prea bine să ne fie mai bine, fără a fi până la atâta de puri... Am găsit odată o falcă de mistreț, falca inferioară, cu toți dinții și toți colții – pe cât de albi, pe atât de solizi – care vorbea de-o sănătate și de-o putere animală deosebite de sănătatea și de puterea spirituală. Ființa care-a avut-o a izbutit prin alte mijloace decât prin cumpătare și puritate. „Oamenii se deosebesc de brută”, zice Mencius⁴⁰⁴, „prin ceva cu totul neînsemnat. Obștea gloatei nu întârzie de-a pierde acest ceva. Oamenii superiori îl păstrează cu râvnă mare.” Cine știe la ce soi de viață am ajunge dacă am ajunge la puritate? Dacă aș cunoaște un om destul de înțelept să mă învețe puritatea, aș alerga pe dată să-l găsec. Stăpânirea asupra pasiunilor noastre și asupra simțurilor exterioare ale corpului, ca și

⁴⁰⁴. Mencius (forma latinizată) sau Meng-Tze, faimos filosof chinez, discipol al lui Confucius.

faptele bune, sunt declarate de către *Vede* ca neapărate pentru apropierea sufletului de Zei. Iar spiritul, cu vremea, poate pătrunde și diriguie fiecare membru și fiecare funcție a organismului, pentru a preface în puritate și cucernicie ceea ce, de regulă, ia cea mai grosolană senzualitate. Energia instinctivă care, când ne dăm frâu liber, ne secătuiește și ne murdărește, când suntem cumpătați ne învigoarează și ne inspiră. Castitatea e înflorierea omului. Ceea ce numim Geniu, Eroism, Sfințenie și așa mai departe sunt numai roadele variate ale castității. Canalul purității deschis, omul își ia zborul pe dată spre Dumnezeu. Puritatea noastră ne inspiră neîntrerupt, iar impuritatea noastră ne copleșește. Bindecuvântat omul încredințat că animalul din el moare zi de zi și că divinul prinde temei. Poate-i tocmai unul care, în natura inferioară și bestială cu care s-a însoțit, a găsit o pricină de rușinare. Mă tem ca noi – fauni și satiri ce suntem, zei sau semizei –, împerechind divinul cu bestialul, să nu fim creaturile dorinței necumpătate și ca însăși viața noastră să nu ne facă poate nefericirea.

*How happy's he who hath due place assigned
To his beasts and disafforested his mind!*

Can use his horse, goat, wolf, and every beast,

And is not ass himself to all the rest!

Else man not only is the berd of swine,

But he's those devils too which did incline

Them to a headlong rage, and made them worse.

Fericit cel care are loc anumit pentru animalele ce le are

Și-și lasă spiritul răpit de regimul pădurilor.

Se poate folosi de calul ce-l are, de capra lui, de lupu-i și alte vite

Fără ca el însuși să fie pentru restul un măgar.

Altfel oamenii nu-s decât o turmă de porci

Și chiar demonii care i-au mânat pe orbite

Turbează când ei se vădesc și mai răi.

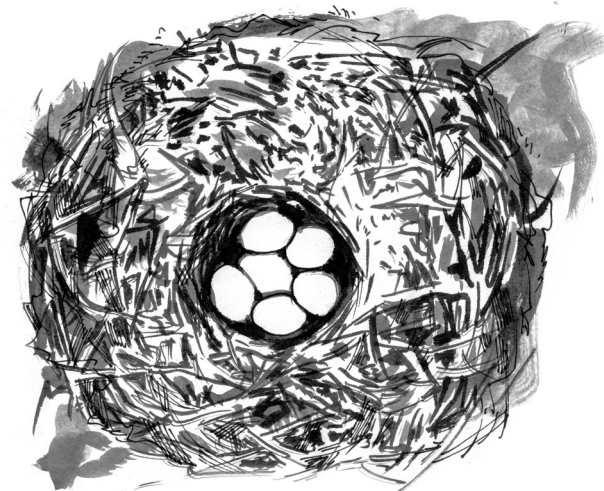
Epistola doctorului John Donne

Orice senzualitate e senzualitate, oricât de multe forme ar îmbrăca, iar orice puritate e puritate. Senzualitatea și puritatea se manifestă în toate: când mâncăm și când bem, și când ne împreunăm, și când dormim. E desul să cercetezi doar una din aceste fapte ale omului, ca să te încredințezi pe deplin cât de senzuală e. Cel impur nu poate sta cu puritate nici sculat, nici culcat. Atacă o jivină la o deschizătură a vizuinei sale și ea se va arăta la o alta. Dacă vrei să fii cast, trebuie să fii cumpătat. Ce-i castitatea? Cum va putea oare un om să știe că-i cast? N-are cum ști. De auzit am auzit vorbindu-se de această virtute, dar habar n-avem de ce e. Vorbim după zvon. Din activitate purced înțelepciunea și puritatea, din trândăvie, ignoranța și senzualitatea. La omul instruit senzualitatea e o obișnuință lenevoasă a spiritului. O persoană impură e întru totul o persoană trândavă, care se așează lângă vatră, pe care soarele o luminează culcată, care se odihnește fără a fi obosită. Dacă vrei să vă feriți de impuritate și de toate păcatele, lucrați cu trageră de inimă, chiar dacă ar fi să râniți bălegar. Natura e anevoie de înfrânat, dar trebuie înfrânată. La ce slujește să fii creștin, dacă nu ești decât păgânul mai pur, dacă nu practici mai multă renunțare, dacă nu ești mai religios? Cunoscut mai multe sisteme de religii, socotite drept păgâne, ale căror precepte ar face să roșească pe cititor și l-ar îndemna la mai multe silințe, chiar dacă n-ar fi decât pentru simpla îndeplinire a riturilor.

Nu-mi vine să vorbesc despre lucrurile acestea, nu din pricina subiectului – nu mă îngrijesc deloc de mai multă sau mai puțină obscenitate a *cuvintelor* mele –, ci pentru că nu pot vorbi despre ele fără să-mi dezvălui impuritatea. Noi vorbim liber, fără rușine, de-o anumită formă de senzualitate și păstrăm tăcerea asupra alteia. Suntem atât de josnici, de degradați, încât nu putem vorbi în chip simplu despre niște funcții necesare naturii omenești. În timpurile mai primitive, în unele țări, nu se afla funcție care să nu fi primit din partea cuvântului un tratament respectuos și care să nu fi fost cărmuită sau impusă de lege. Legiuitorul stabilește chipul de-a mânca, de-a bea, de-a te împreuna, de-a da excrementele și urina afară și așa mai departe, arătând ce e josnic, fără să se scuze fățarnic, luând lucrurile acestea drept bagatele.

Orice om e ziditorul unui templu, numit corpul său, templu zidit dumnezeului la care se închină, într-un stil propriu al lui, și nu se poate achita de asta mărginindu-se numai la a ciopli marmură. Noi suntem cu toții sculptori și pictori, iar materialele noastre sunt carnea noastră, sângele nostru, oasele noastre. Orice cugetare înaltă începe pe dată a purifica trăsăturile unui om, orice josnicie sau senzualitate, a le abrutiza.

Într-o seară de septembrie, după o zi de muncă obositoare, John fermierul stătea în pragul casei, cu mintea mai mult sau mai puțin frământată de treaba lui. După scâldătoare, se pusese jos ca să-l recreeze pe omul intelectual din el. Seara era mai curând răcoroasă, iar unii din vecinii omului meu se temeau să nu dea înghețul. Nu trecuse mult timp de când își urma cursul cugetărilor lui și auzi un flaut al cărui sunet se armoniza minunat cu dispoziția lui. Gândul la treaba lui nu-l slăbea. Dar refrenul cugetării sale – cu toate că treaba urma să se frământa în mintea lui și cu toate că se descoperi pe cale de-a pune, fără să vrea, alte lucruri la cale –, refrenul cugetării sale era că treaba îl interesa acum mai puțin. Nu era decât jegul pielii sale, acel jeg mereu și mereu curățit. Sunetele flautului ajungeau însă la urechile sale dintr-o sferă deosebită de sfera în care muncea el și insuflau muncă pentru unele facultăți care dormitau în el. Sunetele flautului îndepărtau, încetul cu încetul, îndepărtau și bătătura, și satul, și starea în care trăia. Și-un glas îi zise: „De ce să stai pe loc, să duci această tristă viață de zdrobitoare muncă, când o existență de frumusețe e cu putință pentru tine? Aceleași stele scânteiază și pe alte meleaguri. Dar cum să scapi din starea în care te afli, pentru a te călători cu adevărat într-acolo?”. Tot ce-i trecu prin minte lui John să facă fu să practice vreo înfrânare nouă, să-și lase spiritul să i se coboare, pentru răscumpărare, în corp și să se trateze pe sine c-un tot mai mare respect.

VECINII SĂLBATICI

neori aveam un tovarăș la pescuit⁴⁰⁵, care venea din cealaltă parte a comunei prin sat până la casa mea, iar prinderea prânzului împreună era o îndeletnicire tot atât de sociabilă ca și înfulecarea-i.

Sibastrul. – Mă întreb ce face lumea în clipa asta. Uite, trei ceasuri de când n-am auzit măcar o lăcustă pe miriște. Hulubii dorm cu toții pe stinghiile lor, fără o bătaie din aripi măcar. Oare cornul de amiază al unui fermier răsună de dincolo de pădure? Lucrătorii fabrică conserve din carne marinată de vită, fabrică cidru și pesmeți din făină de păpușoi. De ce se frământă oare așa oamenii? Cine nu mănâncă n-are nevoie să lucreze. Mă întreb cât au recoltat, cu alte cuvinte, ce-au câștigat. Cine ar dori să trăiască unde nu poți cugeta din pricina lătrăturilor Turcului? Și, ah, îngrijirea gospodăriei! Să freci ivărul de la ușa diavolului, să verși

405. William Ellery Channing (*n. tr.*)

hârdaiele într-o zi atât de frumoasă. Mult mai bine să n-ai gospodărie. Mai nimerit o scorbura de copac. Cât despre vizitele de dimineață și lume la prânz, nimic decât toc-toc-ul unei ghionioaie⁴⁰⁶. O puzderie sunt. Soarele acolea-i prea cald. Pentru mine însă astea sunt născute prea departe în viață. Apă de izvor am și pe masă un coltuc de pâine oacheșă. Ascultă! Aud un foșnet de frunze. Vreun câine hămesit din sat, împins de instinctul de vânătoare? Sau porcul rătăcit, care se zice că-i prin pădure și ale cărui urme le-am văzut după ploaie? Uite ce curând oțetarii mei și măceșii mei mirositori tremură. Ei, domnule Poet, aici ești? Ce crezi azi despre lume?

Poetul. – Uite norii de acolo cum plutesc! Tot ce azi am văzut mai mareț. Nimic de felul acesta în vechile tablouri. Nimic în celelalte țări, decât doar la înălțimea coastelor Spaniei. Un cer în toată puterea cuvântului, mediteranean. Ca să-mi câștig ziua, și neavând pe azi nimic de mâncat, m-am gândit că puteam merge la pescuit. Iată o adevărată ocupație de poet. Singurul meșteșug pe care l-am învățat. Hai să mergem!

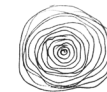
Sibastrul. – Nu pot să mă împotrivesc. Pâinea mea oacheșă e puțină. Vin cu tine numaidecât. Dar deocamdată să-mi isprăvesc o meditare serioasă. Cred că sunt pe sfârșite. Lasă-mă, așadar, singur o clipă. Dar, ca să nu întârziem, tu vei scormoni nadă în vremea asta: râme de undiță, greu de întâlnit pe meleagurile acestea, unde pământul n-a fost niciodată cu bălegar îngrășat. Soiul aproape li s-a și stins. Plăcerea de-a scormoni după nadă e aproape tot una cu aceea de-a prinde pește, când pofta de mâncare nu-ți este prea ascuțită. Iar plăcerea asta rămâne astăzi doar pentru tine. Te povățuiesc să scormonești ceva mai departe, printre alunele de pământ, colo unde vezi iarba sfântului Ioan. Cred că-ți pot garanta o rămă la trei brazde întoarse de iarbă, dacă te vei uita bine la rădăcini, ca și cum ai prăși. Afară dacă nu vrei să pășești mai departe, ceea ce n-ar fi, firește, lucru atât de prostesc, pentru că eu am descoperit că râmele bune cresc aproape deopotrivă cu pătratul distanțelor.

⁴⁰⁶. Ciocănitoare (*Picidae*), pasăre de talie mică sau mijlocie, recunoscută pentru ciocul puternic.

Sibastrul singur. – Să vedem unde ajunsesem? Cred că eram aproape în dispoziția aceasta de spirit, iar lumea se afla cam la răsândia asta: să merg le cer sau la pescuit? Dacă voi căuta să aduc această meditație până la capăt, se va mai prezenta oare un prilej atât de minunat s-o mai am? Eram aproape de-a ajunge la esența lucrurilor, esență care n-a existat niciodată în viața mea. Mă tem că n-am să pot să-mi mai amintesc cugetările. Dacă vor face osteneala, am să le fluier. Când ni se prezintă e oare nimerit să zici „vom vedea”? Cugetările mele n-au lăsat nicio urmă și nu mai pot să descopăr cărarea. La ce mă gândeam oare? Că era o zi mohorâtă de tot. Voi încerca cele trei maxime ale lui Koung-fu-tsen⁴⁰⁷. Se poate ca astea să mă aducă la starea-n chestiune. Nu știu dacă era melancolie sau un început de extaz. *Nota bene*, prilejul pierdut nu-l mai prinzi.

Poetul. – Și acum, Sibastrule, e cumva prea devreme? Am tocmai treisprezece întregi, fără a mai pune la socoteală pe cele vătămate sau care n-au mărimea trebuitoare. Dar și astea-s bune pentru plevușcă; nu îmbracă tocmai bine cârligul. Râmele din sat sunt prea groase: un ceacăr poate ciupi în voie din ele fără a da de cârlig.

Sibastrul. – Bine, atunci s-o ștergem. Mergem-vom oare la râul Concord? Dacă apa nu va fi prea umflată, avem acolo cu ce petrece.

De ce tocmai aceste lucruri pe care le vedem creează oare o întreagă lume? De ce oare drept vecini omul tocmai asemenea soiuri de animale are? Ca și cum nimic altceva decât un șoarece n-ar putea să umple crăpătura de coala. Mi se pare că Pilpay & comp.⁴⁰⁸ a supus animalele tocmai la ceea ce puteau să slujească mai bine, pentru că într-o privință toate sunt niște vite de povară menite să ducă o parte din cugetările noastre.

⁴⁰⁷. Confucius (forma latinizată) (551-479 î.e.n.), filosof și politician chinez, întemeietor al confucianismului, filosofie care promova moralitatea individuală și guvernamentală, corectitudinea în relațiile sociale, justiția și sinceritatea.

⁴⁰⁸. Pilpay, filosof indian sub al cărui nume s-au adunat fable foarte vechi (*n. tr.*).

Șoarecii care-mi bântuiau casa nu erau șoarecii obișnuiți, care se crede c-au fost aduși în țară de aiurea, ci o specie sălbatică, indigenă, care nu se găsea în sat. Am trimis un specimen unui distins naturalist și l-a interesat mult. Pe vremea când clădeam, unul din acești șoareci își avea gaura lui sub casă și, înainte de-a pune a doua pardoseală, când nu măturasem încă nici așchiile de pe jos, venea la ora prânzului regulat să culeagă fărâmiturile căzute la picioarele mele. Probabil că niciodată nu dăduse încă cu ochii de om. Și nu întârzie să se familiarizeze cu totul, alergând pe încălțăminte, urcându-mi-se pe haine. Urca cu înlesnire pereții încăperii, în salturi scurte, ca o verעיță, cu care de altminteri și semăna la mișcări. Într-o zi, cum stăteam pe jumătate culcat, cu cotul rezemat pe masă, se urcă pe hainele mele în sus, de-a lungul mânecii, dând târcoale hârtiei în care îmi era înfășurat prânzul. Căuta s-o descopere undeva, jucându-se parcă de-a ascunsul cu ea. În sfârșit, cum țineam în mână, între degetul gros și arătător, o bucățică de brânză, începu să ciugulească din ea, așezându-se-n mâna mea. După care își șterse botul și labele ca o muscă și pleacă.

O pupăză își făcu numaidecât un cuib sub streășina mea și o mierlă⁴⁰⁹, căutând opoșire, într-un pin crescut în coastele casei. În iunie găinușa (*Tetrao umbellus*), pasăre atât de fricoasă, își trecu puii pe sub ferestrele mele, din pădurea de la spate până în fața casei, cloncănind și chemându-și puii ca o găină, arătându-se de altminteri în toate ca găina pădurii. La apropierea cuiva, la un semn al mamei, puii se împrăștie ca și când ar fi măturați de-o furtună, simulând atât de bine asemănarea cu frunzele și vreascurile, încât mulți călători au putut să pună piciorul în mijlocul unei familii întregi, să audă fâlfâirea aripilor păsării bătrâne fugind, chemările sau piuiturile ei îndurate, sau s-o vadă târându-și aripile ca să le atragă luarea-aminte, fără

409. Mierla din America, se deosebește de cea din Europa (*n. tr.*).

să bănuiască vecinătatea puilor. Uneori mama se va învărti și iar se va învărti înaintea ta, într-o astfel de dezbrăcătură, încât te vei întreba o clipă ce fel de creatură e. Puii se vor tupila cât mai la pământ, muți, adesea vârându-și capul sub o frunză, neîngrijindu-se decât de instrucțiunile date de departe de mama lor, fără ca apropierea ta să-i facă să fugă încotrova și, cu chipul aceasta, să se trădeze. Poți chiar să calci peste ei sau să ai ochii ațintiți o clipă asupra lor, dar de descoperit nici vorbă. Câteodată i-am ținut în palmă, fără să vădească vreo altă grijă – supunându-se mamei și instinctului lor – decât să se tupileze fără teamă și fără tremur. Atât de desăvârșit este acest instinct încât odată, când i-am pus pe frunze din nou, unul din ei, din întâmplare căzând pe-o coastă, peste vreo zece minute l-am găsit, cu ceilalți, în aceeași stare. Puii de găinușă nu sunt golași ca puii celor mai multe păsări, ci mai deplin dezvoltati și mai precoci decât chiar puii de găină. Ciudata privire adultă, cu toate că inocentă, a frumoșilor lor ochi liniștiți, e cum nu se poate mai minunată. Toată inteligența pare reflectată în ea. Ochii lor te fac să te gândești nu numai la puritatea copilăriei, ci la o înțelepciune luminată de experiență. Niște asemenea ochi nu s-au putut naște odată cu pasărea, ci-s contemporani cu cerul pe care îl oglindesc. În pădure nu se găsește o a doua piatră scumpă care să semene cu asemenea ochi. Rar izvor atât de limpede în care să-și scalde călătorul privirea. Adesea se întâmplă ca vânătorul, nerod sau nebăgător de seamă, să tragă în asemenea clipă asupra mamei și să-i lase acești nevinovați în prada unei fiare sau păsări răpitoare, sau încetul cu încetul să nu se facă decât una cu frunzele veștede, cu care de altminteri și seamănă. Se zice că, clociți de-o găină, se împrăștie la cea mai mică alarmă, așa că se pierd, pentru că chemarea mamei lor lipsește ca să-i adune din nou. Astea erau găinile mele și puii mei.

Este curios numărul animalelor ce trăiesc sălbatice și libere, cu toate că neștiute-n pădure, și-și caută hrana în vecinătatea orașelor, bănuite numai de vânători. Ce viață retrasă își orânduiește să ducă-n pădure vidra! Ea ajunge până la patru picioare lungime, de talia unui copilaș, fără

ca vreun ochi omenesc s-o zăpsească⁴¹⁰ poate vreodată. Am văzut odinioară *ratonul* [sau ursul spălător] în pădurea situată în apropierea locului pe care mi-am clădit casa și cred că l-am mai auzit mormăind noaptea.

Îndeobște la amiază mă odihneam un ceas-două la umbră, după plantare, prânzeam și citeam câțva lângă un izvor, obârșia unei bălți și-a unui pârâu, care purcedea de sub colina Bristerului, la o jumătate de milă de țarina mea. Ajungeai aici printr-un șir de vâlcele cu iarbă deasă, pline de tineri pitch-pini, vâlcele care coborau într-o pădure mai mare, învecinată cu balta. Și aici, într-un loc pe cât de retras, pe atât de umbros, sub un stufos pin Weymouth⁴¹¹, se întindea chiar o pașiște în care puteai să te tăvălești. Am adâncit izvorul și-am făcut un puț cu o frumoasă apă azurie, din care puteam să scot o întregă găleată, fără s-o tulbur. Aproape în fiecare zi veneam aici pentru apă, în toiul verii, când lacul era prea cald. Aici își aducea și becața puii să scurme nămolul după viermi, zburând cam la un picior și ceva deasupra micuților, la poalele povârnișului, pe când puii alergau buluc pe sub ea. Dând cu ochii de mine, văd becața lăsându-și puii ca să se răcorească și să se rotească în jurul meu din ce în ce mai aproape, până la mai puțin de cinci sau patru picioare, sămuind aripile sau picioarele frânte, ca să-mi atragă luarea-aminte și să facă să scape puii, care se și puseseră pe mers cu un țuiut ușor, înșiru-iți unul după altul prin baltă, după povața becaței. Sau auzeam țuiutul micuților dacă nu le vedeam mama... Aici veneau să se așeze și turturelele deasupra izvorului sau să zboare din creangă-n creangă prin pletoșii pini Weymouth, pe deasupra capului meu. Tot așa, vererița roșcată, sărind jos de pe mai apropiată cracă, se arată cu deosebire familiară și curioasă. Destul să stai liniștit mai mult timp în vreun loc atrăgător din pădure pentru ca toți locuitorii pădurii să vină să ți se înfățișeze pe rând.

410. A descoperi.

411. Pinul alb (*Pinus strobus*), unul dintre cele mai înalte conifere din estul Americii de Nord; poate fi întâlnit și în Europa.

Fui și martorul unor evenimente cu un caracter mai puțin liniștit. Într-o zi, pe când mă duceam la depozitul meu de lemne – mai curând la grămada-mi de buturugi – dădui cu ochii de două mari furnici, una roșie, potrivită, alta cu mult mai mare, neagră, lungă de aproape jumătate de palmă, care se luptau între ele cu furie. Încăierate, nu se slăbeau, se zbăteau, se rostogoleau fără o clipă de răgaz pe-o surcea. Aruncându-mi privirile mai departe fui uimit să văd că surcelele erau pline de asemenea combatanți, că nu era vorba de-un *duellum*, ci de un *bellum*, de-un război între două neamuri de furnici, roșiile totdeauna opuse negrelor și adesea două roșii împotriva uneia negre. Legiunile acestor mirmidoni acopereau colinele și văile șantierului meu, iar pământul era de acum acoperit cu muribunde și moarte, și roșii, și negre. Singura bătălie la care am fost vreodată martor, singurul câmp de bătălie pe care vreodată l-am străbătut în toiul bătăliei. Războiul de exterminare. Roșiile, republicane, de-o parte; negrele, imperialiste, de alta. De fiecare parte gloatele erau încăierate într-o luptă pe viață și pe moarte, fără ca cel mai mic zgomot să fi ajuns la urechile mele. Niciodată soldații oameni n-au luptat cu o înverșunare mai mare. Am observat două, puternic încleștate una cu alta, în fundul unei vâlcele scaldate-n soare, printre surcele, hotărâte, în amiaza acelei zile, să lupte până la apunerea soarelui sau până la cea din urmă picătură de viață. Luptătoarea cea roșie, mai mică, era înfipă în fruntea potrivniciei sale ca o căpușă și, cu toate rostogolirile de pe câmpul de bătălie, nu slăbea deloc una din antenele ei de la rădăcină, celeilalte venindu-i mai dinainte de hac. Pe când cea neagră, mai puternică, o scutura la dreapta și la stânga pe potrivnică ei și, după cum am băgat de seamă privind mai de aproape, o și despuiase de mai multe din membrele sale. Luptau cu mai multă înverșunare decât buldogii. Nici una, nici alta nu arătau nici cea mai mică înclinare să se retragă. E vădit că deviza lor de bătaie era: „Să învingem sau să murim”. Între acestea sosi o furnică roșie singurică, de pe versantul văii pe care se dădea lupta, negreșit în culmea ațâțării, care-și răpusese poate vrăjmașul sau

încă nu luase parte la luptă; probabil fiindcă încă nu-i lipsea niciun membru, dându-i-se, se vede, de către mama ei drept consemn să se întoarcă cu scutu-i sau întinsă pe scut⁴¹². Sau poate să fie vreun oarecare Ahile, mocnindu-și furia în sine și venind acum să răzbune sau să-l elibereze pe-al său Patrocle. Dânsa văzu inegala luptă din depărtare – pentru că negrele erau aproape de două ori mai mari decât cele roșii –, se apropie grăbită până-n clipa când se puse în defensivă, la mai puțin de jumătate de palmac de cele care luptau. Și, deodată, prinzând momentul priincios, se repezi asupra războinicei negre și-și începu lucrarea la rădăcina labei drepte anterioare, lăsând vrăjmașei să aleagă din propriile sale membre. Și-așa aveam trei încheștate de moarte, atât de încheștate încât ar fi dat de rușine orice altă îmbucare sau legătură. Nu m-aș fi mirat în clipa aceea să văd că și furnicile aveau respectiva lor muzică militară, așezată pe câteva surcele mai sus, pe cale de-a intona ariile lor naționale, cu scop de-a îmbărbăta pe cele sfoase și de-a însufleți pe cele moarte. Mă simțeam înfierbântat oarecum chiar și eu, ca și când ar fi fost vorba de niște oameni. Cu cât ne gândim mai mult la asemenea lucru, cu atât mai puțină deosebire găsim. Și, fără îndoială, istoria Concordului, dacă nu chiar și istoria Americii, nu relatează luptă care să susțină un moment comparația cu lupta pe care-o aveam eu sub ochi, fie din punctul de vedere al numărului celor înrolați, fie din punctul de vedere al patriotismului și al eroismului desfășurat. Ca număr și măcel era un Austerlitz⁴¹³ sau Dresda. Bătălia de la Concord! Doi uciși din partea patrioților și Luther Blanchard⁴¹⁴ rănit. Ce are a face! Aici fiecare furnică era un Buttrick⁴¹⁵ – „Trageți, pentru Dumnezeu, trageți!” – și cu miile erau cele care împărtășeau

412. Expresie provenită din Sparta antică. Mamele sau soțiile le urau celor care plecau la război să se întoarcă fie victorioși din luptă, fie morți pe scut, aduși de tovarășii lor.

413. Armata franceză, condusă de Napoleon, a înfrânt la Austerlitz armata ruso-prusacă a țarului Alexandru I. Este considerată a fi o capodoperă a tacticii militare, dar și una dintre cele mai sângeroase bătălii ale secolului al XIX-lea.

414. Luther Blanchard a rămas în istorie ca primul soldat american rănit în timpul Războiului de Independență.

415. Maiorul John Buttrick, conducătorul miliției din Concord la începutul Războiului de Independență.

soarta lui Davies și Hosmer⁴¹⁶. Acolo, niciun mercenar măcar. Nu mă îndoiesc că nu s-ar fi bătut în numele unui principiu, ca și strămoșii noștri, iar nu pentru a înlătura o dare de trei „penny” pe ceaiul lor. Și rezultatul acestei bătălii era să fie tot atât de însemnat, tot atât de memorabil, pentru ce le interesa pe ele, ca și rezultatul bătăliei de la Bunker Hill⁴¹⁷ cel puțin.

Am ridicat surcica pe care se zbăteau cele trei furnici despre care vorbesc, am dus-o în casă și-am pus-o sub un pahar, pe prichiciul ferestrei, să văd care avea să fie sfârșitul. C-un microscop în mână, fixat asupra furnicii roșii pomenită la început, am observat că, cu toate că pe cale cum era de-a roade cu îndârjire piciorul anterior stâng al potrivniciei sale, după ce-i smulsesse antena ce-o mai avea, propriul ei piept, cu totul sfâșiat, expunea ceea ce mai avea ca părți vitale fâlcilor războinicei negre, a cărei platoșă era vădit prea deasă pentru ca cea roșie s-o poată străbate. Și întunecatele rubine din ochii pacientei scânteiau cu ferocitatea pe care numai războiul o poate înflăcări. Furnicile mai luptară o jumătate de ceas sub pahar. Când m-am uitat la ele din nou, soldatul negru despărțise de corp capetele potrivnicilor săi, iar aceste capete, pururea vii, îi atârnavă de-o parte și de alta, ca niște trofee la oblâncul șei, negreșit cu tot atâta soliditate, pe când ea se străduia cum putea – fără antene cum se găsea, cu o singură rămășiță de labă și acoperită de nu știu câte alte răni –, se străduia să se scape de capetele acestea. Ceea ce izbuti în cele din urmă, după o altă jumătate de ceas. Ridicai paharul și neagra plecă peste prichiciul ferestrei în această stare de nepuțință. Supraviețuit-a ea oare acestei lupte și petrecutu-și-a restul zilelor în vreun Hotel al Invalizilor? Nu știu. Dar cred că industria acestei furnici la puțin lucru avea să fie redusă pe viitor. N-am aflat niciodată de partea căreia din părți a fost victoria, nici măcar pricina războiului n-am aflat-o. Dar tot restul zilei am rămas zbuciumat

416. Thoreau numește două dintre primele victime ale bătăliei de la Concord, pe ofițerul Isaac Davies și pe soldatul Abner Hosmer.

417. Bunker Hill, numele unei mici coline din Charlestown, Massachusetts, vestită ca teatru al celei dintâi încăierări mai de seamă din Războiul Independenței (17 iunie 1775) (*n. tr.*).

de-o ațâțare și de-o sfășiere, ca și cum aș fi fost martorul violenței, cruzimii, măcelului unei bătălii omenești, desfășurată în fața casei mele.

Kirby și Spence povestesc că bătăliile furnicilor se celebrează încă demult, înregistrându-li-se datele, cu toate că, după ei, singurul scriitor modern care ar fi asistat la asemenea lupte ar fi Huber.⁴¹⁸ Aeneas Sylvius,⁴¹⁹ zic ei, „după ce face o foarte amănunțită dare de seamă despre una dintre aceste bătălii, disputată cu multă înverșunare de-o specie mare și de-o specie mică pe trunchiul unui păr, adaugă că această bătălie fu dată sub pontificatul lui Eugenius al IV-lea, în prezența lui Nicolas Pistoriensis, jurisconsult eminent, care a relatat toată istoria bătăliei cu cea mai mare fidelitate...” „O încăierare asemănătoare, între furnicile mari și furnicile mici, mai e relatată de către Olaus Magnus, încăierare în care cele mici, ieșind izbânditoare, se spune că ar fi înhumat corpurile propriilor lor soldați, lăsând pe cele ale potrivnicilor lor uriașe în prada păsărilor. Evenimentul acesta s-a petrecut înaintea izgonirii tiranului Christian al II-lea al Suediei...” Bătălia la care am asistat eu a avut loc sub președinția lui Polk, cu cinci ani înainte de admiterea legii lui Webster⁴²⁰ asupra sclavilor fugari.

Câți „turci” din sat⁴²¹, buni cel mult să alerge după o broască țestoasă de baltă oploșită într-un pătut de bucate, n-au bătut pădurea cu mădularile lor grele, fără știrea stăpânului lor și n-au adulmecat în zadar vechile vizuini de vulpi și marmote. Conduși de vreun răpciugos de cotei pe cale de-a înșira cu neastâmpărare pădurea, puteau să insuflă fără îndoială o groază firească oaspeților acesteia când, cine știe unde, în urma călăuzei lor, acești giganți canini lătrau la o mică veveriță refugiată în vreun copac ca să-i observe, sau o luau la goană, făcând să se aplece tufișurile sub greutatea lor, închipuindu-și c-ar fi pe urma vreunui membru rătăcit din familia ierbivorelor.

418. Pierre Huber (1777-1840), entomolog elvețian, autor a numeroase lucrări despre insecte.

419. Enea Silvio Piccolomini (1405-1461) a ocupat tronul papal sub numele de Pius al II-lea. E mai cunoscut ca scriitor sub numele latinesc (*n. tr.*).

420. Daniel Webster (1782-1852), om de stat american (*n. tr.*).

421. Aici textul Thoreau se referă la câini. Mușoiu folosește ca nume generic pentru câini Turcu, după ediția franceză.

Odată fui uimit văzând o pisică de-a lungul țărmlui pietros al lacului, știut fiind că pisica rar se depărtează atât de departe de casă. Uimirea fu reciprocă. Cu toate astea, cea mai domestică pisică, care-și va fi petrecut viața culcată pe-un covor, în pădure pare cu totul acasă la ea și, prin apucăturile ei viclene, furișe, se va arăta mai băștinașă decât băștinașii. Odată, culegând zmeură, am întâlnit în pădure o pisică cu pisoi ei cu totul sălbatici, care, ca și mama lor, își umflară spinarea, rânjind spre mine. Cu câțiva ani înainte de-a mă așeza la pădure, într-una dintre fermele din Lincoln, cea mai apropiată de lac, a domnului Gilian Baker, era ceea ce numim „o pisică înaripată”. Când m-am dus s-o văd, în iunie 1842, plecase la vânat în pădure, după obiceiul ei. Stăpână-sa mi-a spus însă că sosise-n vecinătate de vreun an și ceva, prin aprilie, și că au izbutit în sfârșit s-o ia în casă. Că era de culoare sinilie închis, la gât cu picățele albe, cu vârful labelor alb și cu o coadă mare flocoasă ca de vulpe; că iarna blana ei se îndesa și-i atârna de-a lungul laturilor, alcătuiind șuvițe de zece și doisprezece palme lungime pe două și jumătate lățime, iar sub bărbie era ca un manșon – deasupra lins, dedesubt îndesit ca o păslă –, pentru ca primăvara toată încotoșmeala să cadă. Mi s-au dat o pereche de „aripi” pe care le păstrez și acum. N-au nicio aparență de membrane. Unii au crezut că fie era vorba de ceva asemănător cu veverița zburătoare, fie de vreun alt animal sălbatic. Ceea ce se prea poate, dat fiind că, după naturaliști, împreunarea jderului cu pisica de casă a produs hibridi în stare să plodească. Ar fi tocmai specia de pisică pe care mi-ar fi plăcut s-o am, dacă ar fi fost să am vreodată pisică. De ce o pisică de poet n-ar avea, ca și calu-i, aripi?

Toamna sosește cufundarul (*Colymbus glaciatis*), ca de obicei, ca să năpârlească și să se scalde-n lac, făcând ca râsu-i sălbatic să răsune-n pădure, încă înainte de a mă scula eu. La zvonul sosirii sale, vânătorii din Milldam se pun numaidecât în mișcare, care-n chibitcă⁴²², care pe jos, doi câte doi și trei câte trei, înarmați cu carabine brevetate, cu gloanțe conice și cu ocheane. Aleargă vâjâind prin pădure ca frunzele de toamnă, cel puțin zece oameni pe-un cufundar. Unii se așază de-o parte a lacului,

422. Căruță mică acoperită, trasă de cai.

alții de alta, pentru că biata pasăre nu poate să fie în același timp peste tot. Dacă se scufundă aici, cată să apară dincolo. Dar iată ridicându-se bunul vânt de octombrie, care face să freamăte frunzele și să încrețească fața apei, așa că nu mai e cu puțin să se audă sau să se vadă vreun cufundar, cu toate ochenele. Vrajmașii lui mătură cu privirea tot lacul, iar cu zgomotul descărcăturilor lor fac să răsună pădurea. Valurile mărinimoase se ridică și se sfarmă cu furie, luând partea întregii ginte acvatice volatile. Așa că vânătorii noștri trebuie să bată în retragere spre oraș, spre tarabă, fără nicio ispravă. Dar adeseori izbutesc. Când mergeam să iau o căldare de apă, dimineața devreme, de multe ori mi se întâmpla să văd la câteva prăjini de mine această maiestuoasă pasăre îndepărtându-se de golfulețul meu, cu toate pânzele întinse. Când încercam s-o ajung cu luntrea, să văd mai bine cum manevra, deodată se cufunda și-o pierdeam, așa că uneori n-o mai descopeream decât seara. La suprafață însă eu eram pentru dânsa ca un egl. Îndeobște profita de-o ploaie, ca să plece.

Cum vâsleam de-a lungul țărmului dinspre miazănoapte, într-o foarte liniștită după-amiază de octombrie – pentru că mai ales în zilele astea cufundarii se pun pe lacuri ca niște fulgi de „iarbă flocoasă” –, după ce-mi plimbasem zadarnic privirea pe lac în căutarea vreunui cufundar, deodată unul, depărtându-se de țărm către mijloc, la câteva prăjini de mine, izbucni în râsu-i sălbatic și se trădă. Îl urmării vâslind cu o lopată – dânsul se cufundă. Când se ivi din nou, eram mai aproape de el decât înainte. Se cufundă iar. Dar eu am calculat rău direcția ce avea s-o ia și iată-ne departe la vreo cincizeci de prăjini, când se arată, pentru că eu contribuiseam să măresc depărtarea. Și din nou se puse pe răs, pe-un răs zgomotos și îndelungat, cu mai multă dreptate decât oricând. Și manevră cu atâta dibăcie încât nu m-am putut apropia de el la mai mult de-o jumătate de duzină de prăjini. De câte ori se arăta la suprafață, întorcând capul la dreapta și la stânga, cerceta cu luare aminte pământul și apa, ca, după toate aparențele, să-și aleagă direcția și să se arate acolo unde apa avea să aibă cea mai mare întindere și cât mai departe de luntre. Era uimitoare iuțeala cu care se hotăra și cu care se puntea în mișcare. Mă tot duse până-n partea

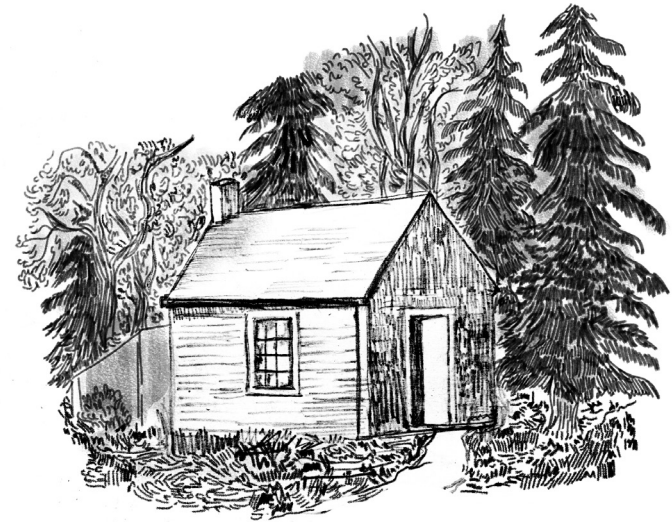
cea mai largă a lacului, fără a putea fi nici acolo vânat. Și-n timp ce el rumea în capul lui nu știu ce, în capul meu mă sileam să-i găsec cugetarea. Era o frumoasă partidă, jucată pe oglinda lacului, om contra cufundar. Deodată, pionul adversarului dispare sub tabla de șah. Problema era de a pune pionul tău cât mai aproape de locul unde avea să apară al său. Uneori se arăta pe negândite de cealaltă parte a mea, fără îndoială trecând pe sub luntre. Atât de lungă îi era răsuffarea, iar el atât de neobosit, încât oricât de departe ar fi înnotat pe sub apă, se cufunda pe dată din nou. Și atunci niciun geniu n-ar fi putut ghici urma cursei sale, pe care putea s-o facă-n adâncul lacului ca un pește, sub oglinda cea liniștită, pentru că avea timpul și facultatea de-a vizita fundul în adâncul cel mai ascuns.

Se zice c-au fost prinși cufundari în lacurile din New York la o adâncime de patruzeci de picioare, cu cârlige cu nadă pentru păstrăvi. Walden este însă și mai adânc. Ce surpriză trebuie să fie pentru pești văzând acest mare oaspete deșănțat, venind din altă sferă să-și croiască cale prin masa lor. Iar el părea să-și cunoască calea tot atât de sigur pe sub apă ca și la suprafață. Pe sub apă înota încă cu mult mai iute. O dată sau de două ori mi s-a întâmplat să zăresc un creț în dreptul unde se apropia de suprafață, scoțând numai capul pentru a recunoaște locurile și cufundându-l pe dată din nou. Mi-am dat seama că era tot atât [de curios] pentru mine să mă odihnesc cu mâinile pe vâsle și să-i aștept ivirea din nou, cât să caut a calcula unde avea să apară. Pentru că de câte ori nu mi s-a întâmplat – când eu mă zgâiam să scotocesc cu ochii suprafața într-o direcție – să tresar la zgomotul râsului său demonic la spatele meu. Dar de ce, după această desfășurare de viclenie, se anunța neîntrerupt prin acest răs în momentul când ieșea la suprafață? Gușa lui albă oare nu era de ajuns să-l trădeze? Un nătărău cufundarul acesta, gândeam eu. Îndeobște auzeam zgomotul apei bolborosite când apărea și cu chipul acesta-l descopeream. După trecerea unui ceas de asemenea joc, părea tot atât de neobosit. Se cufunda tot atât de voios și înota încă și mai departe decât la început. Uimitoare seninătatea cu care, odată ajuns la suprafață, se depărta fără nicio pasare, cu labele palmate, pentru a face sub apă toată treaba ce-o

avea de făcut. Țiuitul lui obișnuit se rezuma la acel răs demonic, asemănător totuși întrucâtva cu al găinușii de baltă. Dar, de îndată ce-mi zădărnicea așteptarea cu mai multă izbândă, pentru a apărea la mai mare distanță, i se întâmpla să scoată un urlet prelung, necunoscut pe pământ, asemănător mai mult cu urletul unui lup decât cu țipătul vreunei păsări – ca atunci când un animal își pune botul la pământ ca să urle din răspun-teri. Țipătul cufundarului așa era, poate cel mai sălbatic sunet ce s-a auzit vreodată pe meleagurile hălăduirii mele și de care răsuna pretutindeni pădurea. Cu toate că cerul era înnorat atunci, lacul era atât de luciu încât n-aveam nevoie să mai aud cufundarul. Îl vedeam unde despica suprafața. Gușa lui, aerul potolit, luciul apei, erau întovărășite împotriva lui. Ivindu-se însă cam la vreo cincizeci de prăjini de unde eram, scoase unul din acele urlete prelungite, parcă pentru a cere ajutor de la zeul cufundarilor. Și deodată se ridică un vânt care încreți suprafața apei și împânzi atmosfera c-un fel de bură, lucru de care fui uimit ca de-un răspuns la ruga cufundarului, zeul său arătându-mi mânia. De aceea am și lăsat cufundarul să dispară pe suprafața cea tulburată.

Ceasuri întregi în zilele de toamnă priveam rațele șerpuind cu îndemânare, cotind și ținând mijlocul lacului, departe de vânător – îndemânare pe care n-ar fi avut atâta nevoie s-o desfășoare [în sânurile] sau golfulețele Louisiane. Silite să se ridice în zbor, li se întâmpla să se tot învâртеască deasupra lacului, în cerc, la o înălțime mare de tot, de unde, ca niște puncte negre de pe cer, puteau să contemple în voie alte lacuri și râul. Și, pe când le credeam de acum plecate încotrova, datorită unui zbor planat ele se odihneau la un sfert de milă, pe-o parte depărtată a apei, unde nu era nimeni. Mă întreb însă ce motiv – altul decât scăparea – puteau să găsească ele de-a pluti prin mijlocul lui Walden, afară dacă nu-i iubeau apele pentru același motiv ca și mine.

ÎNCĂLZIREA CASEI

În octombrie mergeam la strânsură pe pajiștea râului și mă întorceam cu o recoltă mai prețioasă ca frumusețe și ca mireasmă decât ca hrană. Aici mai admiram, dacă nu le culegeam chiar, acele mărunte pietre scumpe de ceară, afinele, cerceii ierbii de baltă, un soi de perle roșii, pe care fermierul le smulge cu o greblă proastă, lăsând pajiștea despuiată într-un crâșcat⁴²³, măsurându-le cu banița, cu dolarul, fără multă bătaie de cap, vânzând astfel jefuirea luncii la Boston și New York pentru *dulceață*, ca să fie acolo satisfăcut gustul iubitorilor de Natură. Tot așa răzuiesc și măcelarii limbile de bizon, cum e răzuită și iarba din luncă, fără pă sare de planta smulsă și zvâcnitoare. Rodul strălucitor al măcrișului⁴²⁴ era ca o hrană doar pentru privirile mele. Pentru pus la murat adunam însă o mică provizie de mere pădurețe, din cele trecute cu vederea de

423. Scrâșnit de dinți, grimasă de ciudă.

424. Drăcila (*Berberis vulgaris*), arbust spinos cu flori galbene și fructe roșii, adesea cultivat ca gard viu.

proprietar și de călători. Când castanele erau coapte, puneam deoparte cam o jumătate de baniță pentru iarnă. Era foarte plăcut pe asemenea timp să cutreieri pădurile de castani din Lincoln, nemărginite pe vremea aceea – castani care dorm acum somnul cel mai greu sub drumul de fier –, să cutreieri cu o traistă la șold și-n mână cu-n toiag pentru spargerea cojilor; pentru că eu nu așteptam gerul. Plăcut de tot să auzi, prin foșnetul frunzelor, muștrările gălăgioase ale veverițelor roșcate și ale gaițelor, ale căror poame, deja bătute, mi se întâmpla să le fur, dat fiind că măciuliile alese de ele nu se putea să nu cuprindă un lucru bun. Din când în când mă cățaram și-n copaci, scuturându-i. Castanii creșteau și în spatele casei mele. Un copac mare de tot, care-mi adăpostea casa aproape în întregime, atunci când înflorea răspânda o mireasmă care îmbălsăma întreaga împrejurime. Veverițele și gaițele își însușeau însă cea mai mare parte din roadele lui. Gaițele mai cu seamă tăbărau de mânecate în gloată și dezghiocau castanele înainte de-a le cădea coaja. Le lăsam în seamă copacii mei și eu mergeam să cutreier pădurile mai depărtate, alcătuite în întregime doar din castani.

Acest soi de nuci, cât durează, pot să înlocuiască prea bine pâinea. S-ar mai putea găsi și alte cele, poate, pâinea s-o înlocuiască. Într-o zi, săpând să caut răme de undiță, am descoperit nuca de pământ (*Apios tuberosa*) pe coarda-i chiar, cartoful băștinașilor, un soi de rod fabulos, pe care o mai dezgropasem și mâncasem parcă în copilăria mea, fără să-mi mai aduc aminte de ea. De atunci i-am văzut adesea floarea cutată de catifea roșie, susținută de cotoarele altor plante, fără să-mi dau seama că ea era. Lucrarea sau cultivarea pământului aproape că a stârpit-o. Are un gust dulceag, aproape ca a cartofului degerat și mie-mi plăcea mai mult fiartă decât prăjită. Acest tubercul părea ca o vagă făgăduire a Naturii de-a purta ea de grijă propriilor ei copii și de a-i nutri pur și simplu de acum în vreun timp viitor. În timpurile acestea de vite îngrășate și de lanuri onduloare de cereale, această umilă rădăcină, care odinioară era *totemul* unui trib indian, se vede cu totul uitată sau cunoscută numai pentru vița ei înflorită. Domnească însă din nou

acolo Natura sălbatică și vom vedea că delicatele și mănoasele cereale engleze vor dispărea probabil în fața unui noian de vrăjmași, pentru ca, în lipsa îngrijirilor omului, corbul să ducă ultimul bob de grâu în lanul de grâu al Dumnezeului hindușilor, spre sud-vest, de unde pare a-l fi adus. Nuca de pământ, astăzi aproape stârpită, va putea atunci învia din nou și propăși, firește, cu toate gerurile și cu toată lipsa de cultivare, dovedindu-se indigenă, căpătând în sfârșit iarăși însemnătate și demnitate ca nutriment al tribului vânătorec. Negreșit vreo Ceres sau Minervă indiană a născocit-o și hărăzit-o. Iar când va începe a împărăți pe aici poezia, frunzele și codița-i de nucă se vor vedea încrustate în operele de artă.

Încă de pe la întâi septembrie vedeam doi-trei mici paltini îmbrăcându-se în stacojiu peste lac, mai la vale de locul unde trei sălcioare făceau să li se deosebească trunchiurile lor albe, la capătul unui promontoriu, aproape de apă. Câte istorii nu povestea oare culoarea lor! Și treptat-treptat, din săptămână în săptămână caracterul fiecărui copac se vădea tot mai mult și copacul se admira în imaginea ce i-o trimitea oglinda lucioasă a lacului. În fiecare dimineață, directorul acestei galerii înlocuia cu tot atâtea tablouri – care se deosebeau printr-un colorit mai strălucitor sau mai armonios –, înlocuia tablourile vechi, pe care le dădea la o parte.

Viespile năpădiră cu miile, în octombrie, în bârlogul meu, ca într-o sălășluire de iarnă, așezându-se între ferestre și deasupra capului pe pereți, făcând uneori pe vizitatori să se tragă-ndărăt. Dimineața mai măturam din ele, când erau amorțite de frig. Dar nu m-am ostenit niciodată să mă descotorosesc cu totul de ele. Priveam chiar ca o măgulire purtarea lor de a-mi privi casa ca un prielnic azil. Nu m-au tulburat niciodată în chip serios, cu toate că mi-au împărțit chiar și patul. Și, încetul cu încetul, au dispărut în vreo scorbura negreșit, fugind de iarnă și de gerul cel mare.

Ca și viespile, înainte de-a mă instala de-a binelea în sălășluirea de iarnă, în noiembrie, cutreieram partea de nord-est a lui Walden, în care soarele, reflectat de pădurile de pitch-pini și de țărnel pietros, făcea

„vatra” lacului. E cu atât mai plăcut și mai sănătos să te vezi încălzit cât mai mult de soare, decât de-un foc artificial. Și eu mă încălzeam la spuză fierbinte lăsată de vară, ca un vânător de acum călătorit.

Când să-mi construiesc soba, m-am apucat să studiez neapărat zidăria. Cărămizile mele fiind „de ocazie”, trebuiau curățate cu mistria, încât m-am instruit mai mult decât se obișnuiește asupra calității cărămizilor și mistriilor. Tencuiala care acoperea cărămizile avea vreo cincizeci de ani și părea să crească cu atât mai mult în tărie. Dar asta e ca una din acele zicători, adevărate sau neadevărate, pe care oamenii bucuos le repetă. Zicători care cresc, de asemenea, în tărie, pentru a se alipi cu atât mai puternic cu vremea, așa că trebuie mai multe lovituri de mistrie ca să cureți un vechi Solomon. Nenumărate sunt satele din Mesopotamia construite din cărămizi „de ocazie” de calitate cât se poate de bună, cărămizi scoase din ruinele Babilonului. Iar cimentul care le acoperă e încă și mai vechi și probabil mai puternic. Oricum, am rămas uimit de călirea neasemănată a oțelului, care a rezistat fără a se știrbi de la atâtea strașnice lovituri. Cum cărămizile mele mai fuseseră întrebuițate la altă vatră, cu toate că n-am citit pe ele numele lui Nabucodonosor, am ales din asemenea cărămizi câte am putut găsi mai potrivite, pentru a mă scuti de-o muncă de prisos și de pierdere de timp, umplând răiturile cu pietricele de pe marginea lacului. Tencuiala mi-am fabricat-o din nisip alb, din același cuprins.

Cu soba am zăbovit cam mult, soba fiind partea cea mai vitală a casei. Și într-adevăr am tot cumpănit încât, începând de la pământ dimineața, un rând de cărămizi ridicate de-abia de câteva palmace de la dușumea mi-au slujit tocmai bine seara de pernă. Pe cât mi-aduc aminte n-am căpătat niciun junghi, junghiurile mele fiind de dată mai veche. Pe vremea aceea luai în gazdă pentru vreo cincisprezece zile pe un poet⁴²⁵ căruia,

425. William Ellery Channing (*n. tr.*).

cu chiu cu vai, de-abia am putut să-i află un loc. Își avea cuțitul cu el, cu toate că aveam vreo două și eu. Le curățam înfigându-le în pământ. Și treburile bucătăriei le făceam împreună. Cât mă privește, eram încântat văzându-mi opera înfripându-se cu atâtea temeinicie și atâtea soliditate, gândindu-mă că, dacă înainta cu încetul, era menită să dureze mai mult. Soba cu coșul ei e până la un punct o clădire independentă, care are pământul drept temelie și străbate casa spre cer. Când arde casa, coșul sobei rămâne adesea-n picioare, dovadă a însemnătății și independenței ce-o are. Lucrul se petrecea pe la sfârșitul verii. Și iată că ne aflăm în noiembrie.

Vântul de nord și începuse să răcească lacul, cu toate că trebuiră mai multe săptămâni de vânt neîntrerupt ca să se simtă, atât era de adânc lacul. Când am început a face focul de seară, înainte de a-mi tencui casa, coșul trăgea minunat din pricina multelor crăpături care se aflau printre scânduri. Și-am petrecut câteva fericite seri în această încăpere răcoroasă și aerisită, împrejmuțată de scânduri butucănoase, înnegrite, pline de noduri, cu grinzi cu coaja pe ele deasupra capului. Odată tencuită, casa nu mi-a mai fost niciodată atât de încântătoare, cu toate că prezenta, trebuie să mărturisesc, destul confort. O încăpere care slujește de locuință omului nu trebuie să fie oare destul de înaltă ca să lase deasupra capului o oarecare întunecime în care jocul umbrelor să se poată zbengui seara în jurul grinzilor? Asemenea forme sunt mai plăcute gustului și închipuirii decât picturile *a fresco* sau alte împodobiri, oricât de costisitoare ar fi. În ziua când m-am folosit de dânsa pentru a găsi atât căldură, cât și adăpost, pot zice că am locuit pentru întâia dată în casa mea. Pentru a ține lemnele pe vatră aveam o pereche de vechi grătare și nimic nu mi se părea mai plăcut decât să văd fundul cuptorului meu afumat și să bat în tăciuni cu mai mult drept și mai multă mulțumire decât de obicei. Sălașul meu era mic, așa că abia puteam da în el găzduire unui ecou.

Părea, însă, cu atât mai mare cu o singură încăpere și fără vecini. Tot farmecul unei case era adunat într-un singur loc: era și bucătărie sau cuhnie, și odaie de culcare, și salon de vorbit, și cămară. Toate mulțumirile pe care pot să și le însușească din viața părinții, copiii, stăpânii, servitorii, eu le aveam. Capul familiei (*pater familias*), susține Caton, trebuie să aibă în vila lui de țară „*cellam oleariam, vinariam dolia multa, uti luceat caritatem expectare, et rei, et virtuti, et gloriae erit.*” Ceea ce înseamnă: o pivniță pentru ulei și vin, mai multe buti⁴²⁶, pentru a aștepta fără grijă zilele grele. Îi va fi de folos și va fi spre cinstea, spre gloria lui. În celariul meu eu aveam o baniță de cartofi, vreo două mertice⁴²⁷ de mazăre cu gărgărițele lor, pe dușumeaua mea puțin orez, un ulcior de melasă, iar cât s-atinge de secară și de porumb, din fiecare câte-un mertic.

Uneori visez o casă mai mare și mai populată, durată într-o vârstă de aur din materiale durabile, fără muncă de cârpăceală, care să se alcătuiască tot dintr-o singură încăpere, o sală primitivă, largă, gospodărească, solidă, fără tavan, fără tencuială cu ipsos și nimic decât niște grinzi și niște tabanuri⁴²⁸ pentru a sprijini un fel de cer deasupra capului tău. Casă bună de apărut de ploaie și de zăpadă, în care „king” și „queen posts”⁴²⁹ să stea afară să-și primească omagiul, după ce vei fi adus salut lui Saturn, prosternat unei mai vechi dinastii, trecând pragul. O casă cavernoasă, înăuntrul căreia să fi nevoit să ridici o torță în vârful unei prăjini ca să ai o idee de culmi, în care unii să poată hălădui pe vatră sau pe cuptor, alții pe prichiciul ferestrei, alții pe lavițe, unii la o margine a încăperii, alții la alta, unii pe grinzi, laolaltă cu păianjenii, în văzduh, dacă așa le-ar fi cheful. O casă în care, de îndată ce vei fi deschis ușa și vei fi dat bună ziua, să te găsești la tine, în care călătorul obosit să se poată spăla, să poată mânca, sta la taifas, dormi, fără s-o ia numaidecât la drum. Un adăpost peste care ai fi bucuros într-o noapte furtunoasă să dai, care să cuprindă tot ce trebuie să aibă esențial o casă și nimic ce-ar fi

426. Butoaie.

427. Vas de lemn pentru măsuratul cerealelor, unitate de măsură.

428. Scândură folosită la structura acoperișului.

429. Bold și coardă. Cuvânt cu cuvânt: *jambaj, rege și regină (n. tr.)*.

o povară, în care toate comorile casei să se poată îmbrățișa dintr-o ochire, în care fiecare lucru trebuitor omului să se afle la locul lui – și bucătărie, și cămară, și vorbitor, și cameră de culcare, și celar și pătuli; în care să se poată găsi unele lucruri trebuitoare, ca un butoi sau o scară, stând tot atât de bine ca și un bufet și să auzi o oală fierbând; în care să poți aduce închinăciune focului care-ți pregătește mâncarea, ca și cuptorului care îți coace pâinea. O casă în care mobilele și uneltele neapărate să fie cele mai de căpetenie ornamente, din care să nu se gonească nici spălătoria, nici focul, nici gospodina și în care s-ar putea întâmpla să fii rugat să te dai la o parte de pe chepeng⁴³⁰, dacă bucătăreasa ar avea nevoie să se coboare în beci, cu care prilej vei afla unde, sub tine, e pământul tare sau săpat, fără să ai nevoie să bați din picior. O casă a cărei încăpere să fie tot atât de deschisă, tot atât de vădită ca și-un cuib de pasăre și în care, intrând pe ușa din față și ieșind pe cea din dos, să nu fie fără să vezi pe vreunul din locuitorii ei; în care găzduitul să primească de fapt loc de cetățenie în locuință, nu să se vadă exclus din cele ale sale șapte-optimi, întemnițat într-o celulă aparte și invitat a se socoti ca la el în casă într-o temniță celulară.

În zilele noastre, gazda nu te mai primește-n căminul *său*, ci a luat un zidar să-ți construiască unul undeva, pe-un coridor, ospitalitatea fiind arta de a te ține *la cât mai multă distanță*. Bucătăria e înconjurată cu atât mister, ca și când ar fi vorba să fii otrăvit. Știu că am trecut prin acareturile a o mulțime de oameni, din care s-ar fi putut să fiu dat afară în chip legal, dar nu-mi aduc aminte să fi călcat în casa multor oameni. Eu aș putea să fac o vizită, în hainele mele vechi, chiar și unui rege și unei regine, care ar trăi pur și simplu într-o casă ca cea descrisă de mine, dacă ar fi să mă abat pe la ei. Tot ce-aș dori să învăț însă e cum să ies de-a-ndăratelea dintr-un palat modern, dacă aș fi prins în vreunul cândva.

S-ar zice că în chiar vorbitoarele noastre vorbirea își pierde vigoarea pentru a se preface cu totul în *vorbarie*, atât de departe de simbolurile limbii sunt existențele noastre, atât de departe vin tropurile și

430. Ușă de pivniță aflată la nivelul podelei.

metaforele limbii, prin atâtea farafastâcuri⁴³¹, ca și când ar fi aduse pe tipsie. Cu alte cuvinte, atât de departe de atelier și de bucătărie e vorbitorul. Însuși prânzul nu-i acolo îndeobște decât parabola unui prânz. Ca și cum numai sălbaticul ar trăi destul de aproape de Natură și de Adevăr, ca să împrumute de la Natură și de la Adevăr un trop. Cum să poată învățatul, care locuiește cine știe unde în teritoriile din nord-vest sau în insula Man, cum să poată spună ceea ce este parlamentar în bucătărie?

Cu toate astea, n-am văzut niciodată mai mult de unul sau doi din oaspeții mei care să fi avut curajul să rămână să mănânce cu mine vreun „pudding à la minute”. Când vedeau apropiindu-se asemenea criză, ei preferau să întrebuițeze pipa ca să bată-n retragere, ca și când casa ar fi prins să se cutremure din temelie. Cu toate astea dânsa a rezistat la nenumărate pudding-uri de astea „à la minute”.

De tencuit n-am tencuit decât atunci când timpul a ajuns răcoros de tot. Pentru asta am adus într-o luntre, de pe țărmul opus al lacului, nisip mai alb și mai bun. Și-aș fi adus și mai de departe la fel, de-ar fi trebuit. Casa mea, până una-alta, se văzu, de jur împrejur, până la pământ, drănițită⁴³². Drănițind-o, simțeam o plăcere văzându-mă în stare să înfig fiecare cui dintr-o singură lovitură de ciocan. Și mi-am făcut o ambiție din a zvârli tencuiala din ciubăr cu mistria, destul de repede și fără să fac murdărie. Mi-aduc aminte de întâmplarea unui înfumurat ciocoiș care, îmbrăcat elegant, se plimba odinioară prin sat, dând povețe lucrătorilor. Încumetându-se într-o zi să treacă de la vorbă la faptă, își suflecă mânecele, puse pestelca⁴³³ unui tencuitor și, după ce-și încărcă mistria fără pricepere, cu o privire mândră îndreptată-n sus, spre perete, făcu în direcția aceea un gest semeț, pentru ca, numaidecât, spre uimirea lui, să primească conținutul în sânul său plastronat⁴³⁴. Am admirat din nou economia și folosul tencuiei, care nu numai că împiedică atât de minunat pătrunderea frigului, ci se și netezește frumos. Am mai luat

431. Ornamente inutile.

432. Acoperită cu șindrila.

433. Șorț de pânză purtat peste haine.

434. Plastronul este partea din față (detașabilă) a unei cămăși bărbătești.

cunoștință de diferitele accidente care i se pot întâmpla celui ce tencuiește. Am fost uimit văzând ce însetate de apă erau cărămizile – care nici nu așteptau să-mi egalizeze tencuiala pentru a absorbi toată umezeala – și câte găleți de apă trebuiau pentru botezarea unui nou cămin. Cu o iarnă înainte fabricasem o mică câtime de var, arzând niște scoici *Unio fluviatilis*, produse de-ale râului nostru, pe care le-am cules pentru plăcerea experienței. Așa că proveniența materialelor mele o cunoșteam. Aș fi putut să-mi procur și-o bună piatră de var de la mai puțin de-o milă sau două și să mă apuc s-o ard singur, dacă aș fi vrut.

Între timp lacul, în sânurile mai umbrite și mai puțin adânci, se slei. Se slei cu câteva zile, dacă nu cu câteva săptămâni înainte de înghețarea totală. Întâia gheață, tare, întunecată și străvezie, era interesantă și minunată în mod deosebit. Ea mai prezenta și cel mai bun prilej ce se poate ivi de-a cerceta fundul lacului în partea-i cea mai ridicată. Puteai să te întinzi în tot lungul pe-o gheață a cărei grosime nu trecea de-un palmac, ca o insectă patinatoare pe luciul apei, pentru a studia fundul pe îndelete, la o depărtare de două-trei palmace, ca pe-o picătură din dosul unui cristal, apa fiind neapărat și cu totul liniștită atunci. Nisipul înfățișează o mulțime de părții care arată că o ființă a călătorit dintr-o parte în alta, de unde s-a întors înapoi. Și drept epave e presărat de țesturi⁴³⁵ de viermi *caddis*, țesturi alcătuite din firicele albe de cuarț. Încrêțitura nisipului poate să vină chiar de la ei, pentru că țesturi de-ale lor se găsesc și-n părțile mult mai adânci și mai largi, unde nu puteau fi făcute decât de asemenea animale. Dar gheața însăși poate fi obiectul celui mai viu interes, cu toate că va trebui să prinzi ceva mai târziu prilejul s-o studiezi. Cercetând-o de aproape în dimineața care urmează după înghețat, vei descoperi că cea mai mare parte din beșicile de aer, care mai întâi păreau să fie în ea, sunt la suprafața inferioară, iar altele

435. Carapace.

se urcă mereu de la fund. Cu alte cuvinte, de unde gheața fusese până aici relativ solidă și întunecată, vezi deodată apa prin ea. Bășicile sunt de la o optzecime la o optime de palmac diametru, foarte limpezi, foarte frumoase, iar prin gheață îți vezi oglindirea feței în ele. Pe-un palmac pătrat pot să fie treizeci-patruzeci. Chiar în gheață sunt bășicuțe înguste, lunguiețe, perpendiculare, lungi cam de-o jumătate de palmac, conuri ascuțite cu vârful sus. Sau, mai adesea, când gheața e cu totul recentă, mici bășicuțe sferice, una deasupra alteia, ca niște perle. Bășicuțele astea interioare nu sunt însă nici atât de numeroase, nici atât de vădite ca cele de dedesubt. Mi s-a întâmplat uneori să azvârl cu piatra în gheață ca să-i încerc tăria. Cele care o străbăteau duceau cu ele aer, care forma dedesubt bășici albe foarte frumoase și foarte vădite. Într-o zi, când mă întorsei în același loc, după patruzeci și opt de ceasuri, văzui că aceste mari bășici erau încă întregi, cu toate că gheața se îngroșase cam de-un palmac, cum mi-a îngăduit limpede să constat lipitura de la muchia unor bucăți. Dar cele două zile de mai înainte fiind foarte calde, un fel de vară de Sf. Martin⁴³⁶, gheața nu mai avea deocamdată acea transparență care să lase să se vadă culoarea cea verzuie a apei, dimpreună cu fundul. Gheața era opacă și albicioasă sau cenușie și, cu toate că de două ori mai groasă, nu era deloc mai tare decât înainte, pentru că bășicile de aer, sub înrâurirea căldurii, umflându-se și împreunându-se una cu alta, își pierduseră regularitatea. Nu mai erau una deasupra alteia, ci adesea ca niște monede de argint răsturnate dintr-un sac, una cu buza deasupra alteia, sau ca niște mici solzi, ca și când ar fi fost ușurel îmbucate. Nu mai era vorba de frumusețea gheții și era prea târziu de studiat fundul lacului. Doritor să cunosc poziția ce ocupau marile mele bășici față de gheața cea nouă, am sfărâmat o bucată din această din urmă gheață, care cuprindea o bășică de mărime mijlocie, și am întors-o cu susul în jos. Gheața cea nouă se formase în jurul bășicii și pe sub ea, așa că bășica era cuprinsă între ambele părți de gheață. Era întreagă în gheața de dedesubt, lipită de

436. Thoreau se referă la o perioadă mai călduroasă la sfârșit de toamnă, de obicei în preajma zilei sfântului Martin sau a vechiului Halloween, care se celebra pe 11 noiembrie în fiecare an.

cea de deasupra și în formă turtită, întrucâtva poate lenticulară, cu marginile rotunde, groasă de-un sfert de palmac, pe-un diametru de patru palmace. Am rămas uimit văzând că tocmai sub bășică gheața se topise cu o mare regularitate, în formă de farfurioară întoarsă, la înălțimea de cinci optimi de palmac la mijloc, nelăsând aici decât o mică despărțitură între bășică și apă, abia de grosimea unei optimi de palmac. În unele locuri bășicuțele despărțitoare se spărseseră dedesubt și sub bășicile mari de tot, c-un diametru cam de-un picior, probabil că nu mai era gheață deloc. Firește că nenumăratele bășicuțe pe care le văzusem mai întâi la suprafața inferioară a gheții înghețaseră înăuntru pe cât se pare și că fiecare, după puterea ei, lucrase ca o sticlă înfierbântată asupra gheții de dedesubt, pentru a o topi și-a o flenduri. Astea erau micile tunuri cu aer comprimat care contribuiau să facă să pârâie gheața, să geamă.

În sfârșit, tocmai după ce mi-am isprăvit tencuiala, a început de-a binelea iarna și vântul se apucă să urle în jurul casei, ca și cum până atunci n-ar fi avut voie. Noapte după noapte găștele veneau în zbor greu, pe-ntunerice, c-un zgomot de goarnă și-o vâjâire de aripi, chiar după ce pământul se acoperi cu zăpadă, unele pentru a se abate asupra lui Walden, altele într-un zbor coborât, atingând pădurile în direcție lui Fair-Haven, călătorind spre Mexic. De mai multe ori, întorcându-mă de la sat pe la zece sau unsprezece ceasuri noaptea, mi s-a întâmplat să aud pasul unui cârd de găște sau de rațe pe frunzele uscate din pădure, de-a lungul unei bălți care se afla în spatele casei mele, baltă în care asemenea păsări veneau să-și caute hrana. Auzeam slabul *honk* sau *mac* al căpeteniei lor, când se depărtau grabnic.

În 1845 Walden a înghețat de la un capăt la altul, pentru întâia dată în noaptea de 22 decembrie. Lacul lui Flint și celelalte lacuri mai puțin adânci, ca și râul, înghețaseră cu zece zile mai înaintate, de nu mai mult. În 1846, în 16 decembrie. În 1849, pe la 31. În 1850, pe

la 27 decembrie. În 1852, la 5 ianuarie. În 1853, la 31 decembrie. În 1854 zăpada acoperi pământul încă de la 25 noiembrie, punând deodată decorul iernii în jurul meu. Eu m-am retras însă și mai în fundul bârlogului meu, făcând în așa fel încât să întrețin un foc cumsecade și-n casă, și-n inima mea. Îndeletnicirea mea de afară era acum de-a aduna uscături din pădure pentru a le aduce în brațe sau pe umeri, când nu târâiam câte-un pin uscat sub fiecare braț până la șopronul meu. O veche îngrăditură de pădure, dărăpănată, fu pentru mine o bună plească. O jertfă lui Vulcan⁴³⁷, pentru că zeul Hotar⁴³⁸ nu mai putea să slujească îngrăditura.

Cu atât mai interesantă e cina omului care iese pe zăpadă să caute – n-ai putea zice să fure – lemnele trebuitoare pentru pregătirea acestei cine. Cu atât mai gustoase atunci bucatele lui. Sunt destule uscături și tot soiul de lemne căzute în pădurile care împrejmuesc cea mai mare parte din orașele noastre, ca să întrețină o mulțime de focuri, dar care astăzi nu încălzesc pe nimeni și care, după unii, împiedică creșterea unei tinere păduri. Mai erau și lemne plutitoare pe lac. În cursul verii descoperisem o întreagă plută de trunchiuri de pitch-pini, cu scoarța pe ei, legați împreună de irlandezi pe timpul construirii căii ferate. Am tras o parte pe țarm. După doi ani de zăcut în apă și apoi șase luni de odihnă pe uscat, erau cu totul sănătoși, cu toate că saturați de apă, cu toată uscăciunea ce-au putut-o avea. În câte-o zi de iarnă îmi făceam de petrecere să fac să lungească bucată cu bucată pe lac, pe-o întindere de aproape jumătate de milă, patinând în urmă cu capătul unui trunchi lung de cincisprezece picioare pe umăr și cu celălalt capăt pe gheață. Sau, întrunind mai mulți trunchi laolaltă c-un gânj⁴³⁹ de mesteacăn și apoi cu o legătură de mesteacăn sau de anin mai lungă, înzestrată c-un cârlig, să-i fac să străbată același drum. Cu toate că îmbibate cu totul de apă și grele aproape ca plumbul, trunchiurile nu numai c-au ars îndelung, dar au dat încă și un foc minunat. Socot c-au ars chiar cu atât mai bine, cu cât

437. Zeul roman al focului și protector al făurarilor sau fierarilor.

438. Terminus, zeul roman al hotarelor și granițelor.

439. Nuia flexibilă, trecută prin foc și apoi răsucită, care se folosește ca frânghie.

erau mai udați, întocmai ca gudronul cuprins în apă, care arde cu atât mai bine, cum ar arde în lampă.

Gilpin, în descrierea lui despre mărginașii pădurilor din Anglia, declară că „încălcările delicvenților cu casele și gardurile ridicate la poalele pădurii erau privite ca o adevărată pacoste de vechea lege forestieră și erau aspru pedepsite sub numele de *purprestures*, ca contribuind *ad terrorem ferarum – ad nocumentum forestaei* și așa mai departe, adică la sprierea vânatului și la deteriorarea pădurii. Dar eu eram mai interesat de conservarea vânatului și-a deșisului decât vânătorii sau tăietorii de lemne, ca și când aș fi fost în persoană Lord Warden.⁴⁴⁰ Dacă s-ar fi aprins în vreo parte pădurea și-ar fi fost din greșeala mea, aș fi avut o mai îndelungată părere de rău și mai mare decât înșiși proprietarii. Ce zic, eu chiar când vedeam pe fermierii proprietari dând în ea cu securea, mă întristam. Aș fi vrut ca fermierii, atunci când culcă la pământ o pădure, să simtă întrucâtva acea teamă respectuoasă pe care o simțeau vechii romani când se apuau să rărească vreun crâng consacrat (*lucum coniu-care*), ca să facă să pătrundă lumina în el. Cu alte cuvinte, să creadă fermierii că pădurea era consacrată vreunui zeu. Romanul făcea o ofrandă expiatoare și rostea această rugăciune: „Oricare Zeu și Zeiță ai fi, căruia sau căreia îi e închinat acest crâng, fi-mi mie propice și familiei mele, și copiilor mei, și tot neamului meu...”

Valoarea ce se atribuie încă lemnului, chiar în timpul acesta și în această țară nouă, trebuie să se știe, e o valoare mai nestrămutată și mai universală decât a aurului. Cu toate descoperirile și născocirile noastre, nimeni nu va trece nepăsător pe lângă o grămadă de lemne. Lemnul ni-i tot atât de prețios cât le era și strămoșilor noștri saxoni și normanzi. Dacă ei își făceau arcurile din el, noi ne facem din el paturile de pușcă. Michaux⁴⁴¹, acum treizeci și mai bine de ani, declară că prețul lemnului de ars la New York și la Filadelfia „aproape că egalează, câteodată întrece, prețul celui mai bun lemn la Paris, cu

440. „Warden” înseamnă paznic în limba engleză (*n. tr.*).

441. François André Michaux (1770-1855), botanist francez care fu însărcinat cu diferite explorări în Statele Unite (*n. tr.*).

toate că acestei uriașe capitale îi trebuie mai mult de trei sute de mii de stânjeni și cu toate că pe-o rază de trei sute de mii e înconjurată numai de câmpii cultivate”. În comuna noastră prețul lemnului se urcă aproape neîntrerupt și toată întrebarea e cu cât va mai fi urcat în acest an față de anul trecut? Lucrătorii și negustorii care merg chiar ei la pădure știu degeaba mai dinainte că vor asista la vânzarea lemnului și că vor plăti foarte scump chiar privilegiul de-a aduna după tăietorul de lemne. De-o bucată de vreme oamenii cutreieră pădurile după lemne de ars și de lucru: neo-englezi, neo-olandezi, parizieni, celți, fermieri, Robin Hood, Goody Blake și Harry Gill.⁴⁴² Aproape în toate părțile lumii și prințul, și țăranul, și cărturarul, și sălbaticul, cer încă deopotrivă pădurii câteva ramuri să-i încălzească și să le fiarbă mâncarea. Ca și aceștia, nu mă pot lipsi de asta nici eu.

Nu-i om care să nu-și privească grămada de lemne cu drag. Și cu cât erau lângă ea mai multe surcele, cu atât acestea mărturiseau de-atâtea zile de muncă zdravănă. Aveam o secure pe care nimeni n-o reclama, cu care, când și când, în zilele de iarnă, pe partea casei bătută de soare, îmi plăcea să mă învârtesc primprejurul buturugilor scoase din câmpul meu de fasole. Cum mi-a prorocit omul care mi le-a cărat, acestea m-au încălzit de două ori: întâi când le-am ciopârțit și apoi când le-am pus pe foc. Așa că niciun combustibil n-ar fi putut să dea mai multă căldură. Cât despre secure, am fost povățuit s-o dau la călit la fierarul din sat, dar m-am scutit de aceasta și, punându-i o coadă de nuc din pădure, m-am slujit de ea înainte. Chiar dacă era tocită, cel puțin în mână îi ședea bine.

Câțiva butuci de pin rășinos alcătuiau o adevărată comoară. Este bine să nu uităm cât din acest foc nutritor cuprinde încă adâncul pământului. În anii trecuți mergeam adesea ca un căutător de aur pe câte-un clin de pământ despuiat, ocupat odinioară de-o pădure de pitch-pini, să scot rădăcini de pin rășinos. Astea-s aproape fără de moarte. Rădăcini bătrâne de treizeci-patruzeci de ani cel puțin aveau încă inima sănătoasă,

442. Titlul unui poem de Wordsworth (*n. tr.*).

pe când albețu⁴⁴³ era prefăcut de mult în pământ vegetal, după cum se vedea în dungile scoarței bătucite, care alcătuia un inel la suprafața pământului, depărtat la patru-cinci palmace de inimă. Cu securea și cu hârlețul puteai să explorezi asemenea mină și să urmărești rezerva de măduvă, galbenă ca grăsimea de bou, ca și cum ai fi dat de-o mină de aur, îngropată-n pământ. Dar, de obicei eu îmi aprindeam focul cu frunzele uscate din pădure, adunate de mine și puse sub șopron înainte de-a da zăpada. Tăietorul de lemne, când rămânea-n pădure, își ațâța focul cu așchii tăiate subțirel de hiori tineri. Din când în când îmi procuram din aceste așchii și eu. Și când sătenii își aprindeau la orizont focurile lor, prin șuvița de fum care ieșea din coșul meu dădeam și eu de veste diferiților locuitori sălbatici din valea lui Walden că vegheam.

*Light-winged Smoke, Icarian bird,
Melting thy pinions in thy upward flight,
Lark without song, and messenger of dawn,
Circling above the hamlets as they nest;
Or else, departing dream, and shadowy form
Of midnight vision, gathering up thy skirts;
By night star-veiling, and by day
Darkening the light and blotting out the sun;
Go thou my incense upward from this hearth,
And ask the gods to pardon this clear flame.*

Fum ușor, înaripat, pasăre icariană,
Care-ți fulgiiști penele în avântu-ți înălțător,
Ciocârlie necântătoare, vestitoare de zori,
Care dai târcoale cătunelor unde-ți știi cuibul;
Vis care te depărtezi tot mai mult și nedeslușită năluca
De vedenii nocturne, care vălurile ți le aduni
Noaptea steaua întunecând-o, iar ziua
Mohorând lumina, soarele astupându-l;
Mergi, smirna mea, înalță-te din căminul acesta,
Și cere zeilor iertare pentru această flacără clară.

443. Straturile tinere dintre inima lemnului și scoarță.

Lemnele verzi de tot, proaspăt tăiate, cu toate că prea puțin mă slujeam de ele, îmi prindeau și mai bine decât oricare altele. În câte-o după-amiază de iarnă, plecând să mă plimb, mi se întâmpla să las câte-un focușor bun. Când mă întorceam, peste trei-patru ceasuri, îl găseam încă viu, pâlپând. Casa mea nu rămânea goală, cu toate că eu eram plecat de acasă. Ai fi zis că-n urma mea lăsam un paznic voios. Eu și Focul locuiam laolaltă. Și de obicei paznicul meu se arăta credincios. Cu toate astea, într-o zi, pe când mă îndeletniceam să despic niște lemne, îmi trecu prin gând să-mi arunc o simplă privire pe fereastră, ca să văd dacă nu mi se aprinsese casa. Pe cât mi-aduc aminte, e singura dată când m-a cuprins o grijă deosebită de asta. Mă uitai și văzui c-o scânteie îmi sărise pe pat. Intrați și-o stinsei când ea-mi făcuse deja o gaură mare cât palma. Dar casa mea era așezată pe-un loc atât de scaldat în soare, atât de adăpostit și atât de jos îi era acoperișul, încât nu știu să fi fost zi de iarnă în care să nu-mi fi îngăduit să las focul să se stingă.

Cârțițele mi se cuibăriseră-n beci, ronțâind sau rozând un cartof din trei. Își făcuseră chiar acolo un pat molcuț din niște păr rămas de la ten-cuială și din niște hârtie de împachetat. Pentru că și animalelor celor mai sălbatice, ca și omului, le place buna așezare, căldura. Dacă ele trec iarna, o datoresc numai măsurilor de prevedere pe care le iau.

Unii din prietenii mei păreau a crede că, dacă venisem la pădure, era ca să-ngheț acolo. Animalul, firește, se mulțumește să-și pregătească un pat pe care-l încălzește cu corpul său, într-un ungher mai adăpostit. Omul, însă, descoperind focul, închide aerul într-o largă-ncăpere și-l încălzește și nu se mai despoaie pe sine. Își face în încăpere un pat în care să se poată mișca în voie, lepădând veștmintele mai împovărătoare, menținând un fel de vară în toiul iernii, admitând chiar lumina cu ajutorul ferestrelor, iar cu ajutorul unei lămpi prelungind ziua. Cu chipul acesta, omul face un pas sau doi mai departe decât instinctul și-și făurește un timp pentru frumoasele arte. Cu toate că, atunci când mă aflam mai îndelung în bătaia vântului aspru, începea să-mi amorțescă tot corpul, de-ndată ce intram în atmosfera blajină a casei mele,

nu întârziam să-mi capăt din nou toate facultățile și să-mi prelungesc viața. Însă omul cel mai luxos adăpostit nu se prea poate lăuda cu asemenea lucru, așa că nu trebuie să ne batem atâta capul să știm cum ar putea neamul omenesc să se stingă. E de ajuns un vânticel mai ascuțit de la nord, ca să i se taie firul oricând. Ne aducem mereu aminte de „vinerile geroase”⁴⁴⁴ și de zăpezile mari. Ar fi de ajuns o vineri ceva mai geroasă sau de-o zăpadă ceva mai mare pentru a pune capăt existenței omului pe pământ.

Iarna următoare, pentru economie, m-am slujit de-o mică mașină de bucătărie, pentru că pădurea nu era doar a mea. Dar mașina nu păstra focul așa de bine ca soba. Bucătăria, cea mai mare parte din timp, nu mai era acum un procedeu poetic, ci curat un procedeu chimic. Și-n acest timp de mașini economice, nu am întârziat să uităm că aveam obiceiul de-a ne coace cartoafele-n spuză, ca indienii. Mașina nu numai că ocupa loc și răspândea în casă miros, ci ascundea și focul, ceea ce era ca și când aș fi pierdut un prieten. În foc poți vedea o înfățișare oricând. Muncitorul, cufundându-și seara privirea-n el, își curăță gândurile de zgura și pulberea pământescă pe care a adunat-o în cursul zilei. Eu nu mă mai puteam așeza însă să mă uit acum în foc și nu puteam să nu-mi aduc aminte, cu atât mai vârtos, de cuvintele poetului:

*Never, bright flame, may be denied to me
Thy dear, life imaging, close sympathy.
What but my hopes shot upward e'er so bright?
What but my fortunes sunk so low in night?
Why art thou banished from our hearth and hall,
Thou who art welcomed and beloved by all?
Was thy existence then too fanciful
For our life's common light, who are so dull?
Did thy bright gleam mysterious converse hold
With our congenial souls? secrets too bold?*

⁴⁴⁴. Vinerea la care face aluzie Thoreau a fost la 10 ianuarie 1810, a cărei amintire s-a păstrat de înaintașii săi la Concord (*n. tr.*).

*Well, we are safe and strong, for now we sit
Beside a hearth where no dim shadows flit,
Where nothing cheers not saddens, but fire;
By whose compact utilitarian heap
The present may sit down and go to sleep,
Nor fear the ghosts who from the dim past walked,
And with us by the unequal light of the old wood fire talked.*

În veci, flacăra strălucită, răpita nu-mi va fi
Strânsa ta simpatie, în care viața se oglindește.
Decât speranțele mele, izbucnit-a mai strălucit ceva?
Decât destinul meu prăbușitu-s-a ceva mai curând?
De pe vatră și din cămin de ce izgonită ai fost,
Tu, de toți salutată, înfocată și prietenă scumpă?
Existența ta era prea fantastică oare
Pentru viața noastră obișnuită și rebegită?
Licăririle tale aveau vreo înțelegere tăinuită
Cu sufletele noastre surori? Ori fără cuviință cumva?

Oricum fie, sănătoși, teferi, zdraveni, iată-ne așezați
La vatra lângă care nu va dănțui nicio umbră în seara asta,
Lângă care bucurie, nici întristare, nici pic, fără de focul
Care va încălzi picioare și mâini – fără a lua în seamă că-i prea puțin.
Lângă care îndesat, utilitar și cu ochii închiși
Prezentul poate să se întindă și să doarmă, să digereze în pace,
Fără teamă de staffile mișcate de întunecatul trecut.

Ellen H. Hooper, *Focul de lemne*

PRIMII LOCUIȚORI ȘI VIZITATORII DE IARNĂ

Am înfruntat vesele și voioase vijelii de zăpadă și-am petrecut fericite seri de iarnă la gura sobei, pe când zăpada forfotea turbată afară, așa că până și hululuiala bufniței, totul tăcea. Vreme de săptămâni n-am întâlnit în plimbările mele decât oameni care veneau din când în când la pădure ca să taie lemne și să le ducă la sat cu sania. Elementele mă întovărășiră, cu toate acestea, la însemnarea unei părții prin cel mai mare troian din pădure. Pentru că, îndată după trecerea mea, vântul spulbera frunzele de stejjar în urma pașilor mei, în care acestea se cuibăreau și, absorbind razele solare, făceau să se topească zăpada, așa că nu numai că picioarele mele aveau să aibă de acum un covor uscat, noaptea linia lor neagră îmi slujea și de călăuză. Drept societate omenească trebui să chem amintirea celor dintâi locuitori ai acestor meleaguri. După cât țineau minte unii

dintre concetățenii mei, calea lângă care îmi era ridicată casa răsunase de râsul și de trăncăneala unor locuitori, iar pădurile dimprejurii-i purtară încreștarea și pata micilor lor grădini și sălașuri, cu toate că era mult mai gătită asemenea cale de pădure atunci decât azi. În unele locuri, după cum îmi aduc aminte chiar eu, pinii răsăreau⁴⁴⁵ deodată în ambele părți brișca care trecea, iar femeile, ca și copiii care erau nevoiți să străbată singuri această cale pentru a merge pe jos la Lincoln, n-o făceau fără frică și adesea o bună bucată de drum o făceau în fugă. Oricât de umilă, calea care ducea la satele vecine sau slujea cărătorilor de lemne era mult mai plăcută prin varietatea ei decât azi și îi rămânea călătorului multă vreme în minte. Pe unde se întinde acum de la sat la pădure un șes, dăinuia atunci o livadă de arțari pe-un fond de trunchi de copaci, ale căror rămășițe, fără îndoială, încă suportă calea colboasă de azi de la ferma Stratton, acum ferma Ospiciului, la Mont Brister.

La răsărit de semănătura mea de fasole, peste șosea, locuia Caton Ingraham, robul lui Duncan Ingraham, castelan, gentilom al satului Concord. Gentilom care puse să se ridice o casă pentru robul lui, dându-i îngăduire să locuiască în pădurea Waldenului. Caton, nu Uticensis, ci Concordiensis. Unii susțineau că ar fi fost un negru din Guyana. Câțiva își mai aduc aminte de fâșia lui de pământ dintre nuci, pe care-i lăsă să crească ca să se folosească de ei la nevoie, la bătrânețile lui. Nucii au ajuns însă pe mâna unui speculator mai tânăr, mai alb. Dar și acesta locuiește astăzi într-o casă defel de strâmtă. Groapa beciului lui Caton, măcar că aproape astupată, se mai vede și acum, cu toate că-i puțin cunoscută, ascunsă cum e trecătorilor printr-o leasă⁴⁴⁶ de pini. Acum o umple oțetarul (*Rhus glabra*) și una din cele mai timpurii soiuri de splinuță (*Solidago stricta*) crește cu îmbelșugare în ea.

Chiar la marginea țarinii mele, încă și mai aproape de oraș, Zilpha, femeie de culoare, își avea căsuța în care țesea pânză pentru târgoveți, făcând să răsune pădurea Waldenului de cântecul ei răsunător, fiindcă

avea o voce pe cât de frumoasă, pe atât de puternică. În timpul războiului din 1812 sălașul ei sfârși prin a-i fi incendiat, în lipsa-i de acasă, de soldații englezi, prizonieri eliberați pe cuvânt, iar pisica, câinele și găinile îi arseră cu totul, de-a valma. Viața Zilphei fu grea și aproape neomească. Un vechi cutreierător al acestei păduri își aduce aminte că, trecând prin fața casei ei la o amiază, o auzi borscorodind prin bolboroseala cratiței: „N-au mai rămas decât oase, decât oase din voi”. Am văzut și eu pe asemenea loc câteva cărămizi într-un tufăriș de stejari.

Mai de vale, pe cale, la dreapta, pe Mont Brister, locuia Brister Freeman, „un negru iscusit”, odinioară rob al domnului Cummings – pe locul unde dăinuiesc încă merii pe care i-a plantat și îngrijit Brister; copaci groși și bătrâni astăzi, cu poamele sălbatice și acum, care aduc a mere de cidru, după care mă prăpădesc. Nu de mult i-am citit epitaful în vechiul cimitir din Lincoln – cam de-o parte, lângă mormintele fără nicio inscripție ale vreunor grădinari britanici căzuți în retragerea de la Concord –, epitaful în care era denumit „Sippio Brister” (Scipio Africanul i s-ar fi putut zice), „om de culoare”, ca și când ar fi fost să fie decolorat. Epitaful îmi mai spunea, prin atâtea litere înflorite, data când a murit, chip ocolit de a-mi face cunoscut că ntr-un timp a trăit. Cu el sălășluia și Fenda, ospitaliera-i soție, care-ți ghicea norocul, măcar că mai mult în glumă – vâjnoasă, durdulie, neagră, mai neagră decât orice copil al nopții, un glob cum nu s-a ridicat mai întunecat asupra Concordului, nici înainte și nici pe urmă.

Mai departe, la poalele colinei, la stânga, pe vechea cale trasă-n pădure, se văd urmele unei concesiuni de-a familiei Stratton, a cărei livadă cuprindea altădată întreg clinul⁴⁴⁷ Mont-Brister-ului; livadă de mult copleșită de pitch-pini, afară de câteva buturugi, ale căror vechi rădăcini mai furnizează puieții unor copaci înfloritori din sat.

În apropierea orașului ajungeai la lotul lui Breed, de cealaltă parte a drumului, tocmai la poalele pădurii, loc vestit prin borboațele unui demon fără nume, definit în vechea mitologie, care a jucat un rol pe cât

445. Cu sensul de „a zgâria”.

446. Desiș.

447. Versantul.

de însemnat, pe atât de uimitor în viața noastră din Noua Anglie și care, ca oricare alt personaj mitologic, merită și el într-o zi să-și vadă scrisă biografia. Venind mai întâi sub înfățișarea unui prieten sau a unui om de ogradă, demonul prăda și apoi asasina întreaga familie: spiridușul Noii Anglii. Dar nu aparține încă istoriei de-a povesti toate tragediile ce s-au petrecut pe aici. Mai trebuie timp pentru a le netezi și a le da o culoare mai azurie. Tradiția cea mai vagă și mai îndoielnică spune că odinioară ar fi fost pe aici o tavernă. Același puț astâmpăra setea călătorului și-i răcorea animalul de călărie. Aici oamenii, după cum se vede, se salutau, se ascultau și își povesteau noutăți, după care-și vedeau de cale.

Acum vreo zece ani, bordeiul lui Breed era încă-n picioare, cu toate că de mult părăsit. Era aproape tot atât de mare ca al meu. Niște tineri răufăcători, într-o seară de alegeri, de nu mă înșel, i-au dat foc. Locuiam atunci la marginea satului și tocmai amijisem⁴⁴⁸ cu *Gondibert* al lui Davenant⁴⁴⁹. Sufeream de letargie în iarna aceea, ceea ce, în trecut fie zis, nu mi-am dat niciodată seama dacă trebuia să privesc ca pe un rău de familie – având un unchi⁴⁵⁰ care adormea răsându-se și care, ca să rămână duminica treaz și să respecte sabbatul, era nevoit să curețe într-un beci cartofii de colți – sau ca urmare a încercării mele de-a citi, fără să las nimic la o parte, culegerea de poezii engleze a lui Chalmers⁴⁵¹. Iar *Gondibert* îmi potoli „Nervii”⁴⁵². Îmi lăsasem tocmai capul pe carte, când se dădu deodată alarma de foc, după care, într-o goană trecută și pompele, precedate de-o gloată risipită de bărbați și copii, cu mine-n frunte, pentru că eu și sărisem de-acum peste pârâu. Noi credeam că ardea dincolo de pădure, la sud de tot – noi care nu alergam doar pentru întâia dată la foc –, credeam că arde pătul, prăvălie, casă de locuit poate

sau chiar toate laolaltă. „Pătulul lui Baker”, striga unul. „Pe domeniul lui Codman”, întărea altul. Între care noi scânteii se ridicau deasupra pădurii, ca și cum s-ar fi prăbușit un acoperiș, ceea ce ne făcu să strigăm cu toții: „Concord e în flăcări, săriți!”. Furgoane supraîncărcate, trecând ca vântul, ducând, între altele, poate și pe agentul Companiei de Asigurare, a cărui datorie era să alerge cât mai departe. Din când în când, clopotul pompei de incendiu se bălângănea în urmă, c-un sunet mai potolit și mai sigur, iar la urmă de tot, după cum se șoptea, veneau cei ce pusese răsunet și dăduseră și alarma. Și-așa am tot urmat s-alergăm, ca niște adevărați idealști, înlăturând evidența simțurilor, până când, la o

cotitură de cale, auzind pârâituri și simțind de-a binelea căldura focului venind pe deasupra unui perete, ne dădurăm, vai, seama că ajunsesem. Simpla vecinătate a focului fu de ajuns să ne potolească aprinderea. Mai întâi ne gândeam să aruncăm peste foc o baltă cu broaște. Sfârșirăm însă prin a hotărî să-l lăsăm să ardă, atât de puțin rămăsese pentru cât înconjur făcusem. Și așa făcurăm în jurul pompei noastre un cerc, împingându-ne unii pe alții cu coatele, exprimându-ne sentimentele cu ajutorul unei pâlnii sau pe-un ton mai domol, amintindu-ne marile conflagrații date lumii a le vedea, ca și prăvăliei lui Bascom, gândind în sinea noastră

448. A ațipi.

449. *Gondibert* e un poem epic scris de dramaturgul englez William D'Avenant (1606-1668) în 1650.

450. Este vorba de Charles Dunbar, unchiul excentric al lui Thoreau, cel care a descoperit un nou tip de grafit și care a început fabrica de creioane la care a lucrat o vreme și nepotul său, Henry David.

451. Alexander Chalmers (1759-1834), biograf și editor scoțian.

452. *Iuliu Cezar*, Shakespeare Actul III, Scena II (n. tr.).

că, dacă am fi fost de față la timp, cu „hârdăul” nostru și cu o baltă plină în apropiere, am fi putut preface această supremă și universală conflagrație, de altminteri vestită, am fi putut-o preface în alt potop. În cele din urmă, ne-am retras fără a aduce vreo pagubă, ne-am retras la somn și la *Gondibert*. Cât s-atinge însă de *Gondibert*, voi omite acel pasaj din prefață despre spiritul care-i praful de pușcă al sufletului, „dar cea mai mare parte din omenire este tot atât de străină de spirit ca și indienii de praful de pușcă”.

În noaptea următoare, întâmplându-se să trec peste câmp prin același loc, cam pe la aceeași vreme, și auzind pornind de acolo o tânguire înăbușită, mă apropiai pe întuneric ca să descopăr pe singurul supraviețuitor al familiei pe care-l cunoșteam, moștenitor și-ar virtuților și al păcatelor lor, singurul pe care-l interesa incendiul acesta, ca să-l descopăr culcat pe burtă și privind peste peretele beciului jarul care încă ardea dedesubt, bombănind încet, cum îi era obiceiul. Petrecuse ziua lucrând departe în livezile de pe marginea râului și se folosise de cele dintâi momente care putea zice că-s ale lui pentru a vizita locuința părinților săi și a tineretilor sale. Sfredeli cu ochii beciul în toate părțile și din toate punctele de vedere, din colț în colț, pururea culcându-se pentru asta pe burtă. Ca și cum ar fi fost vreo comoară de care-și aduse aminte, ascunsă acolo între pietre, unde nu se afla nimic altceva decât o grămadă de cărămizi și cenușă. Casa nimicită, omul privea ce mai rămăsese. Și se simțea consolată de simpatia ce prezența mea implica, arătându-mi, pe cât putea întunericul să îngăduie, arătându-mi locul unde era puțul acoperit, care, slavă domnului, n-avea cum arde. Și merse multă vreme pe dibuite prin jurul zidului pentru a găsi crăcana tăiată și înfiptă de părintele său, căutând cu mâna pironul sau cramponul de fier de care era atârnată o greutate la partea mai groasă, singura de care se mai putea agăța acum, ca să-mi dovedească că nu era o prăjină proastă. Am pipăit-o și-am văzut-o aproape zilnic în plimbările mele. Istoria unei familii era legată de această crăcană.

Mai la stânga de puțul lui Breed și de tufele de liliac de lângă zid, unde e acum o curată câmpie, locuiau altădată Nutting și unul căruia i se zicea Burtosul. Dar să ne întoarcem către Lincoln.

Mai departe-n pădure, dar nici tocmai așa de departe de mine, unde calea se apropie mai tare de lac, se așezase ca „squatter” Wyman olarul, care-și aprovizionă concetățenii cu obiecte de pământ ars și care lăsa după dânsul urmași. Cât s-atinge de bunurile acestei lumi n-a fost niciunul dintr-înșii bogați, pământul ținându-i cu îngăduire cât au trăit. Zadarnic venea după impozit de atâtea ori pe acolo șeriful. Dânsul se mulțumea să „sechestreze niște ulcele” drept formă, cum am citit în scriptele lui, neputând să pună mâna pe altceva. Într-o zi, în toiul verii, pe când prășeam, un om care ducea o căruță cu oale la târg își opri calul în dreptul ogorului meu și întrebă de Wyman cel tânăr. Cumpărase mai demult o roată de olar de la el și dorea să știe cum se mai află. Citisem ceva despre pământul de oale și despre roata de olar din Biblie, dar nu mi-a trecut niciodată prin minte că oalele de care ne slujim n-ar fi fost chiar acele pe care ni le-au transmis intacte acele timpuri sau că n-ar fi crescut ca țigvele în copaci. M-am bucurat că o artă atât de plastică era pururea în cinste în preajma mea.

Cel din urmă locuitor al pădurii mele, înaintea mea, fusese un irlandez, Hugh Quoil, care stătea în locuința lui Wyman. Colonelul Quoil, cum i se zicea. Zvonul îl făcea să treacă drept soldat de la Waterloo⁴⁵³. Dacă ar fi trăit, l-aș fi îndemnat să-și ducă mai departe bătăliile lui. Aici

⁴⁵³. Bătălia de la Waterloo din 1815, în care Napoleon a fost înfrânt de ducele de Wellington.

fusese terasier. Napoleon se duse la Sf. Elena⁴⁵⁴. Quoil veni la pădurea Waldenului. Tot ce știu despre dânsul e tragic. Era un om cu deprinderi delicate, ca un om care văzuse lumea, și capabil de-o vorbire civilizată, cât nu erai în stare de-a asculta. În toiul verii purta palton, suferind de *delirium tremens*, iar fața îi era de culoarea cârmâzului⁴⁵⁵. Muri pe cale, la poalele Mont Brister-ului nu cu mult înainte de venirea mea în pădure, așa că nu mi-l amintesc ca vecin. Înainte de a i se fi dărâmat casa, pe care camarazii săi o ocoleau ca pe-un „castel blestemat”, eu unul am vizitat-o. Colea îi zăceau hainele vechi, zbârcite de multă purtare, ca și când ar fi fost el pe patul de scânduri scorjite. Pipa i se odihnea spartă pe vatră, ca ulciorul spart la izvor.⁴⁵⁶ De altminteri, acesta din urmă n-ar fi avut cum să fie simbolul morții lui, pentru că, după cum arăta, cu toate că va fi auzit vorbindu-se de Izvorul lui Brister, niciodată nu l-a văzut. Câteva cărți de joc murdare, risipite pe podele – rigă de tobă, de pică, de cupă. Un pui de găină negru pe care „administratorul”⁴⁵⁷ n-ar fi avut cum să-l pună sub sigiliu. Negru ca noaptea și ca ea de tăcut, fără să scoată măcar un cârâit, așteptând-o fără-ndoială pe doamna Vulpe, merse să se cuibărească în odaia vecină. După casă se vedea aproape ștersul semn al unei grădini, care, cu toate că semănată, nu văzuse măcar o dată o sapă din pricina cumplitelor accese de tremurături ale stăpânului ei, măcar că era pe vremea secerișului. Drept poame, grădina era năpădită de pelinariță și de măracini care, drept fruct, își lipiră ghimpii de hainele mele. Pielea unei marmote era proaspăt întinsă la spatele casei, trofeul ultimului Waterloo al lui Hugh Quoil. Firește că de caschetă caldă și de mitene nu mai avea trebuință.

Pe timpul meu, un singur semn în pământ mai arăta locul acestor sălășluiți, cu pietrele hrubei înmormântate, cu căpșunele, zmeura, alunii și oțetarii care creșteau în iarba scaldată-n soare. Vreun pitch-pin sau

stejar noduros ocupa acum ceea ce fusese temeliea vetrei. Și unde fusese pragul ușii se mlădia acum poate un mestecăn negru, mirositor. Semnul puțului se vedea uneori; unde odinioară gistise⁴⁵⁸ un izvor, iarbă uscată și fără lacrimi. Puțul fusese poate acoperit cu vreo piatră sub iarbă, când neamul celor care locuiau pe acolo s-a stins, ca să nu se mai descopere decât cine știe când. Ce gest jalnic trebuie să fie acoperirea unui puț, care coincide cu deschiderea puțului lacrimilor. Niște semne de hrube, ca niște vizuini părăsite de vulpi, gropi vechi, tot ce mai rămăsese pe locul unde odinioară domnise freamătul, zbuciumul vieții omenești, unde „destinul, liberul arbitru, preștiința absolută,”⁴⁵⁹ sub o formă sau alta, într-un dialect sau în altul, fuseseră rând pe rând discutate. Cât mă privește, tot ce-am putut să aflu din toate concluziile se reduce la aceea că „Brister și Caton doar smulgeau lână”⁴⁶⁰. Ceea ce-i aproape tot atât de edificator ca și istoria celor mai vestite școli de filosofie.

Liliacul zglobiu crește însă mereu, mai crește o generație după ce ușa, pragul de sus și de jos nu mai sunt, deschizându-și la întoarcerea primăverii florile înmiresmate, ca să le întindă mâinii trecătorului visător. Răsădit și udat odinioară de mâini de copii, în niște straturi în fața casei, rămas mai apoi în picioare lângă niște poale de zid, în niște retrase pășuni, făcând loc unor născânde păduri, singurul urmaș din stirpea hălăditoare pe aici, singurul supraviețuitor al unei familii. Cum să se fi gândit micii țigănuși că gingașul butaș cu doi ochișori pe care l-au înfipt la umbra casei lor și pe care l-au udat zilnic va prinde asemenea rădăcini și le va supraviețui lor și casei, în ograda ce l-a adăpostit, ca și-n grădina și livada adultului, pentru a le povesti istoria în chip vag trecătorului singuratic, peste o jumătate de veac de la ajungerea lor la maturitate și după moartea lor, înflorind tot atât de statornic, mirosind tot atât de frumos ca în primăvara dintâi. Culorile sale fragede, încă civilizate, veselitoare, le-am admirat, culorile sale de liliac.

454. Insulă pe care a fost întemnițat Napoleon.

455. Cârmâzul (*Phytolacca americana*), plantă cu flori mici alb-roz și fructe roșii, întrebuințate la fabricarea carminului (un colorant vegetal).

456. *Edleziastul*, cap. XII, vers. 7 (*n. tr.*).

457. Personaj împuternicit de autoritate să administreze bunurile persoanelor decedate (*n. tr.*).

458. A ieși la suprafață, a izbucni.

459. Milton, *Paradisul pierdut* (*n. tr.*).

460. Lâna *smulsă* de pe pielea oilor moarte are mai puțină valoare decât cea care provine din tunderea oilor vii (*n. tr.*).

Sătutețul ce-a fost pe aici germeul a ceva mai mult, de ce oare a decăzut când Concord e în plină vigoare? Să-i fi lipsit oare avantajele naturale? Ce, nu se acordau oare brevete de apă? Lacul Walden era destul de adânc și izvorul Brister destul de rece. Privilegiul de-a trage oricâte gături sănătoase de apă toată lumea-l avea. Dar oamenii nu se foloseau de apă decât ca să-și clătească paharul. Și era un neam de oameni vestit de-nsetat ce era. Comerțul cu coșuri, cu mături de casă și de ogradă, fabricarea rogojinelor, împletitura cu păpurii, țesăturile de pânză de in, olăria, n-ar fi putut oare să propășească aici? N-ar fi putut face oare să înflorească ca o roză pustietatea⁴⁶¹ și o numeroasă posteritate n-ar fi putut să moștenească oare pământul părinților săi? Pământul sterp cel puțin ar fi putut să înfrunte degenerarea celui din vale. Din nenorocire, cât de puțin înalță amintirea oaspeților omenești care au trăit pe aici, cât de puțin înalță această amintire frumusețea peisajului în preajma căruia au hălăduit! Poate că Natura avea să mai facă o încercare cu mine ca întâiul colon și casa mea ridicată cu o primăvară în urmă rămâne-va cea mai veche dintr-un cătun.

Eu nu știu ca vreun om să fi construit cândva pe locul pe care m-am așezat eu. Să nu-mi vorbiți de-un oraș zidit pe locul unui oraș mai vechi, ale cărui materiale-s ruine, ale cărui grădini, cimitire. Pământul e acolo îmbătrânit, urgisit și, înainte de-a veni vremea neapărată, pământul însuși va fi distrus. Cu asemenea reminiscențe repopulam eu pădurea și mă legănam să adorm.

Întreg anotimpul acela rar am avut vreun vizitator. Când zăpada era mai mare, trecea o întregă săptămână, chiar două, fără ca vreun plimbător să se aventureze aproape de casa mea. Dar eu am trăit în ea tot atât de călduros ca și-un șoarece de câmpie sau ca vitele și păsările care se zice c-au trăit pe aici îndelung, fără nicio hrană, întroienite, îmbucate

de vijelii. Sau ca familia aceluia colon, din cele dintâi timpuri, din orașul Sutton, tot din statul Massachusetts, a cărei căscioară, cu totul acoperită de zăpada cea mare din 1717, pe când bărbatul lipsea de acasă, fu găsită de-un indian datorită găurii făcută în volbura zăpezii de răsuflarea coșului. Ceea ce și făcu ca familia să fie salvată. Pentru mine nu s-a mișcat firește niciun indian, dar nici nevoie n-a fost, dat fiind că stăpânul casei era acasă.

Zăpada cea mare. Ce frumos să auzi vorbindu-se de așa ceva. Când fermierii nu puteau răzbi la pădure sau la baltă cu carele lor, erau nevoiți să doboare copacii care le dădeau umbră casei și, vremea devenind și mai aspră, tăiară copacii din livadă, de la zece picioare de la pământ, cum se văzu în primăvara care veni. Atât fusese zăpada de mare.

Pe vreme de zăpadă mare, pârția pe care o urmam pentru a merge de la drumul mare la casa mea, lungă cam de-o jumătate de milă, ar fi putut să fie înfățișată printr-o linie punctată, șerpuitoare, cu largi intervale între puncte. Timp de-o săptămână, pe același timp, făceam exact același număr de pași, tot atâta de lungi și la dus și la întors, punând anume piciorul, cu exactitatea unui compas, în propriile mele urme adânci – la așa rutină ne aduce iarna – cu toate că adesea urmele mele erau pline de cel mai limpede siniliu de cer. Nicio vreme însă nu putea să-mi stânjenească mie plimbările sau mai degrabă ieșirile; pentru că mi se întâmpla adesea să fac opt sau zece mile prin zăpada cea mai adâncă, ca să fiu exact la întâlnirea cu un fag, c-un mesteacăn bătând în galben sau cu vreo veche cunoștință dintre pini, când țurțurii și zăpada, înclinându-le ramurile și ascuțindu-le astfel vârful, prefăceau pinii în brazi. Când zăpada era de aproape două picioare pe șes, eu îmi deschideam o cale până-n culmea celor mai înalte coline, făcând să-mi cadă la fiecare pas din copaci câte-o nouă pătură de zăpadă pe cap. Uneori târându-mă până acolo pe mâini și pe genunchi, poticnindu-mă, pe când vânătorii erau ajunși la adăpostul de iarnă pe care-l aveau. Într-o după-amiază mi-am făcut de lucru să pândesc o cucuvea vârgată (*Strix nebulosa*), cocoțată pe una din crăcile uscate de jos ale unui pin Weymouth, aproape de

⁴⁶¹ *Isaia*, cap. XXXV, vers. 1 (*n. tr.*).

trunchi, ziua-n amiaza mare, eu la mai puțin de-o prăjină față de ea. Putea să mă audă mișcându-mă și făcând să pâraie zăpada cu picioarele mele, fără a mă vedea lămurit. La un zgomot mai mare, lungi gâtul, își zbârlî penele, deschizând ochii mari. Dar pleoapele ochilor nu întârziară de-a se pleca și cucuveaua se puse a dormita. După ce o pândii aproape vreo jumătate de ceas, îmi venea și mie să adorm, pe când cucuveaua stătea nemișcată, cu ochii pe jumătate deschiși, ca o pisică, cu pisica soră înaripată. Între pleoape doar cu o îngustă crăpătură, prin care mai păstra o legătură peninsulară cu mine, cucuveaua stătea cu ochii pe jumătate închiși, privind din țara visurilor și căutând să-și facă o idee de mine, lucru nedeslușit și atom care întrerupea vedeniile ei. În sfârșit, la un zgomot mai mare sau din pricina mai marii mele apropieri, iat-o întorcându-se cu strâmtorare și alene pe cracă, ca stingherită, văzându-se tulburată din visuri. Și când zbughi, bătu din aripi în zbor printre pini, dând aripilor ei o desfășurare neașteptată, fără să o aud scoțând vreun cât de mic zgomot. Și așa, călăuzită printre ramurile cele groase de pin, mai mult printr-un sentiment delicat al vecinătății lor decât prin vedere, pipăindu-și cu o aripă simțitoare, așa-zicând, calea-i crepusculară, găsi o altă cracă pe care să se așeze, unde putea să aștepte în pace revărsatul zorilor zilei sale.

Mergând de-a lungul întinsei șosele, construită pentru calea ferată prin baltă, mi s-a întâmplat de mai multe ori să merg împotriva unui năprasnic și șfichiuitor crivăț, căci nicăieri crivățul nu-i mai în largul lui. Iar dacă crivățul mă lovea pe-un obraz, oricât de păgân mă aflam, i-l întorceam și pe celălalt. De-a lungul drumului umblător care venea de la Mont Brister, tot așa s-a întâmplat. Pentru că eu mă duceam la oraș, ca și un prieten indian, cu toate că tot cuprinsul întinselor câmpii descoperite era troienit între murii căii Waldenului și era de ajuns o jumătate de ceas ca să se șteargă urmele celui din urmă călător. Iar când mă întorceam, un și mai mare troian, prin care înotam, fusese îngrămădit de vântul cel activ de nord-vest în jurul vreunei cotituri mai ascuțite a drumului, fără ca vreo urmă de iepure sau măcar fina întipăritură, micul

caracter al unui șoarece de câmp, să se vadă undeva. Arar mi se întâmpla însă să găsesc chiar în toiul iernii câte-o baltă calduță forfotind de izvoare, unde iarba mătăsoasă și varza sălbatică⁴⁶² creșteau cu o frăgezime neîntreruptă, unde se putea ca vreo pasăre mai curajoasă să aștepte să se întoarcă primăvara.

Uneori, cu toată zăpada, când mă întorceam de la plimbarea mea seara, întâlneam urmele adânci ale unui tăietor de lemne plecând de la ușa mea. Îi găseam brațul de surcele pe vatră și casa mi-o găseam plină de fumul lulelei sale. Sau, în câte-o după-amiază de duminică, când eram din întâmplare acasă, auzeam crâșcând zăpada sub pașii unui fermier cu bun-simț, care, venind prin pădure de cine știe unde, îmi căuta casa pentru „puțină sporovăială” – unul din rarii de meseria lui care să fie „oameni pe fermele lor”⁴⁶³, care să îmbrace bluza în locul redingotei de profesor și să fie tot atât de gata să extragă morala bisericii și a statului, ca și a căra din ogradă o căruță de bălegar. Vorbeam despre timpurile aspre și simple când oamenii cu scaun la cap se așezau pe un frig întăritor împrejurul unor mari focuri. Iar când ne lipsea alt desert, ne încercam măselele cu oarecare nuci abandonate de multă vreme de chibzuitele vererițe, știut fiind că cele cu cojile mai groase sunt de obicei mai seci.

Cel care venea mai de departe la bârlogul meu, înfruntând cei mai strașnici nămeți și cele mai cumplite vântoase, era un poet.⁴⁶⁴ Un fermier, un vânător, un soldat, un reporter, chiar și un filosof s-ar putea prea bine să n-aibă curaj, dar nimic nu-l împiedică pe-un poet, pentru că ceea ce-i dă avânt e amorul curat. Cine ar putea să spună hoinărelile lui? Treaba lui îl scoate afară în orice moment, chiar atunci când și medicii dorm. Amândoi făceam să-mi duduie căscioara de-o veselie revărsătoare și să răsună de murmurul multor convorbiri serioase, despăgubind atunci valea Waldenului de îndelugata-i tăcere. Broadway era mută și deșertă

462. *Symplocarpha fetida* (n. tr.).

463. Referință la *The American Scholar* de Ralph Waldo Emerson: „Cultivatorul, care este omul trimis pe câmp pentru a culege hrană, rareori se bucură de ideea demnității serviciului său. Își vede doar obrocul și coșul și nimic altceva, devenind un fermier, în loc să fie un Om al fermei.”

464. Ellery Channing, prieten cu Thoreau (n. tr.).

prin comparație. La răstimpuri potrivite izbucneau salve regulate de răs, care puteau fi puse în legătură atât cu cea din urmă glumă azvârlită, cât și cu cea care avea să vie. În fața unei farfurii de crupe, care una foloasele voioasei sociabilități cu limpezimea de minte pe care-o cere filosofia, făceam nenumărate teorii „nou-nouțe” asupra vieții.

Nu pot uita, firește, că-n timpul celei din urmă ierni de sălășluire la lac, am mai cunoscut un foarte bine venit vizitator⁴⁶⁵ care, străbătând satul, străbătând zăpada, ploaia și bezna până ce dădea de lumina lămpii mele printre copaci, venea câteodată să împărtășească îndelungate seri de iarnă cu mine. Unul din cei din urmă filosofi pe care Connecticutul i-a hărăzit lumii, a început prin a colporta mărfuri, după care, precum spunea, proprii săi creieri. Aceștia din urmă a urmat a-i tot colporta, insuflând divinitatea și dând de rușine pe om, purtând drept rod doar acești creieri, ca nuca miezu-i. Pentru mine era omul cel mai de credință din lume. Cuvintele, ca și atitudinea lui, presupuneau întotdeauna o mai bună stare de lucruri decât aceea pe care putea să și-o închipuie lumea – cel din urmă om care ar fi putut să se înșele în vecii vecilor. De la prezent n-avea la ce se aștepta. Dar, cu toate că relativ nesocotit de prezent, când îi va veni ceasul, legi nebănuite de cei mai mulți se vor îndeplini și capii de familie, ca și ocârmuitorii, vor alerga după povățuire la el.

How blind that cannot see serenity.

Orb cel ce nu poate să vadă seninătatea.⁴⁶⁶

Un adevărat prieten al omului, aproape singurul prieten al progresului omenesc. O veche Mortalitate⁴⁶⁷ (sau mai curând imortalitate), înzestrat cu o răbdare și cu o credință neștrămutată, care făcea vădită imaginea întipărită în corpul oamenilor, imaginea lui Dumnezeu, ale cărui monumente sunt oamenii, niște monumente degradate,

dărăpănate. Cu inteligența lui generoasă dânsul îmbrățișa copii, golani, smintiți, învățați și îmbrățișa părerile tuturor, de obicei lărgindu-le mult și dându-le o gingășie nespasă. Cred c-ar fi fost bine să deschidă un han pe calea cea bătută a lumii, în care ar fi putut găsi adăpost filosofii tuturor neamurilor, han pe-a cărui firmă s-ar fi putut zugrăvi: „Gazdă pentru om, fără animal. Cei cu mintea senină și cu răgaz, intrați. Cei ce cu adevărat, adevărata cale căutați”. Era poate omul cu mintea cea mai sănătoasă și cel mai puțin bântuit de năluci din câți mi-a fost dat să cunosc; și ieri și azi, același. Odinioară am hoinărit împreună și-am sporovăit, lăsând toată lumea în urmă. Pentru că era născut liber, *ingenuus*, n-avea nicio legătură cu vreun așezământ oarecare. Ori în ce parte ne întorceam, părea că cerul și pământul s-ar fi întâlnit, fiindcă el făcea peisajul și mai frumos. Un om înveșmântat în albastru, care avea drept veritabil acoperiș cerul, cerul care-i oglindea seninătatea. Nu văd cum ar putea să atingă moartea asemenea om, de care Natura are atâta nevoie.

Înzestrați fiecare cu câteva șuvițe de cugetări destul de uscate, ne așezam să le șlefuiim, încercându-ne cuțițașele și admirând frumosul rod gălbui de pin. Înaintam atât de domol și cu atâtea reverențe sau vâsleam împreună atât de lin, încât peștii cugetărilor noastre nu fugeau speriați din calea curentului, cum nu se fereau nici de pescarul care undea de pe mal. Ci, ca și norii care pluteau la asfințit pe cer, ca și fulgii cei sidefați care se alcătuiau și se topeau în același timp, circulau cu noblețe, cu demnitate, peștii cugetărilor noastre. Noi în chipul aceasta lucram. Eu și cu binevenitul vizitator despre care vorbesc lucram revăzând întreaga mitologie, rotunjind, pe ici, pe colo unele fabule și zidind în aer castele, pentru care pământul nu prezenta destul de demne, destul de vrednice temelii. Mare Observator, Mare Așteptător. Întreținerea cu un asemenea om din Noua Anglie era o poveste din *O Mie și Una de Nopti*. Ah, și convorbirea pe care o aveam tustrei – sihastru și filosof, și vechiul colon, fermierul despre care am pomenit –, convorbirea care lărgea și care făcea căscioara să-mi pârâie. N-aș putea spune ce greutate avea de suportat presiunea atmosferică pe palmar circular. Asemenea

465. Amos Bronson Alcott, filosof și conferențiar (*n. tr.*).

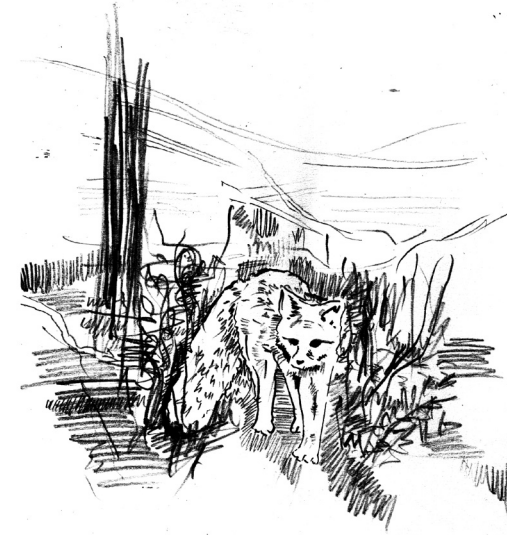
466. Thomas Storer, *Life and Death of Thomas Wolsey, Cardinal*, 1599.

467. Aluzie la personajul din *Puritanii Scoției* de Walter Scott, bătrân care străbate Scoția, curățind și făcând citibile inscripțiile de pe mormintele părăsite (*n. tr.*).

convorbire deschidea până la atât încheieturile acestei căscioare, încât trebuia după aceea să le astup cu ajutorul amorțirii sau toropelii ca să împiedic filtrarea consecutivă. Dar și aveam de ajuns asemenea călți și gata scărmanați.

Mai era cineva⁴⁶⁸ cu care am petrecut „solide momente”, de neuitat, îndelung, în casa-i din sat, cineva care se întâmpla să se abată în treacăt și pe la mine. La mine însă atâta tot ca societate.

Și aici, ca pretutindeni, de altminteri, am așteptat uneori Vizitatorul ce nu s-a arătat. Purana lui Vishnu zice: „Stăpânul casei trebuie să stea seara în curtea lui cât timp trebuie să se mulgă o vacă sau și mai mult dacă-i place să aștepte să-i sosească vreun oaspete”. De asemenea datoric de ospitalitate eu adesea m-am achitat și-am așteptat cât să se mulgă o cireadă întreagă de vaci. Dar n-am văzut om să vie de la oraș.

ANIMALE DE IARNĂ

ând lacurile erau înghețate puternic, suprafața lor deschidea nu numai noi și mai scurte căi spre diferite părți, ci și decorul obișnuit de primprejurul lor căpăta o nouă înfățișare. Străbătând odată lacul lui Flint, după ce-l acoperise zăpada, cu toate că adesea îl străbătusem cu vâsla și cu patinele, mi se păru deodată atât de întins, atât de straniu, parcă ar fi fost în Golful lui Baffin. Munții Lincoln se ridicau împrejurul meu la marginea unei câmpii de zăpadă, pe care nu-mi aduceam aminte să-mi fi călcat vreodată piciorul. Iar pescarii, la o depărtare care nu se putea hotărî pe gheață, în mișcările lor domoale, cu câinii lor ce semănau a lupi, puteau trece drept niște pescari de foci sau drept niște eschimoși. Pe timp de ceață aceștia se estompau ca niște ființe fabuloase, despre care n-aș fi putut spune dacă erau niște uriași sau niște pitici. Luând-o pe aici ca să merg să țin o conferință la Lincoln, nu mi-a fost dat să întâlnesc măcar o urmă sau să trec prin fața vreunei case, de la coliba mea până la sala de conferințe. În lacul

468. Ralph Waldo Emerson (*n. tr.*).

Gâștei, care se afla în calea mea, locuia o colonie de guzgani tămâioși, care își făcuseră cuiburile deasupra, pe gheață, cu toate că nu se ivi niciunul în trecerea mea. Walden aflându-se, ca și celelalte lacuri, îndeobște lipsit de zăpadă sau de-abia presărat, pe ici, pe colo cu mici grămăjoare, era ca și curtea mea în care mă plimbam în voie, pe când aiurea, pe pământul întins, zăpada avea o grosime de aproape două picioare, iar sătenii erau țârcuiți în ulița lor. Și acolo, departe de ulița satului și afară de la îndelungate răstimpuri, departe de chlinchetul clopoțelilor de la sănii, mă dădeam pe gheață și patinam, ca-n unul din cele mai mari parcuri cu elani sprinteni de picior, sub amenințarea pădurilor de stejar și de pini încărcate de zăpadă cu vârf și-ndesat și acoperite de țurțuri de gheață.

Drept zgomot în noaptea de iarnă – și adesea și-n zilele de iarnă – auzeam accentele tânguitoare dar melodioase ale unei cucuvele cine știe cât de departe: un zgomot ca acela ce l-ar face pământul înghețat lovit de-un potrivit *plectrum*⁴⁶⁹ [sau mai] adevărata *lingua vernacula*⁴⁷⁰ a pădurii Waldenului, care-mi ajunsese foarte familiară, cu toate că nu mi s-a întâmplat să văd niciodată pasărea în momentul când o rostea. Rar seară de iarnă să deschid ușa fără s-o aud. *Huu, buu, buu, buu, buuru, buu*, făcea dânsa c-un glas sonor și dintâi trei silabe se rosteau cumva ca *how der do*.⁴⁷¹ Câteodată numai, *buu, buu!*

Într-o seară, pe la începutul iernii, înainte de a îngheța tot lacul, pe la nouă ceasuri, tresării la zgomotul răsunător de trâmbiță al unui gâscan. Deschizând ușa, auzii un zgomot de aripi, ca o furtună stârnită-n pădure, al unui zbor pe deasupra casei mele, destul de jos. Un cârd de gâște treceau pe deasupra lacului în direcția Fair-Haven, pare-se împiedicate să se coboare de lumina mea, căpitanul lor neîncetând să trâmbițeze

469. Nua de fildeș folosită pentru a atinge corzile lirei. Aici e utilizat probabil cu sensul de „mai”, adică unealtă din lemn folosită la nivelarea și îndesarea pământului.

470. Limba locală.

471. În loc de *How do you do?*, adică *Ce mai faceți?* (n. tr.).

cu o bătaie regulată din aripi. Deodată, o adevărată bufniță, cu totul aproape, la spatele casei, începu cu glasul cel mai discordant și mai puternic ce l-am auzit din partea unui locuitor al pădurilor, să răspundă gâscanului la intervale regulate, ca hotărâtă să denunțe și să discrediteze pe acest intrus al Golfului Hudson, dovedind o mai mare pătrundere ca și un mai mare volum de glas la un indigen, pentru a *bu-bui* în sfârșit afară din orizontul Concordului. Ce te-a apucat să alarmezi cetatea la această oră de noapte consacrată mie? Crezi că m-ar prinde cineva dormind la această oră și că n-aș avea plămâni și gâtlee ca tine? *Bu-buu, bu-buu, bu-buu!* Era una din cele mai ascuțite dispute ce mi-a fost dat să le aud. Cu toate astea, pentru o ureche fină, în această dispută erau elementele unei concordii nemaivăzute și nemaiauzite cândva pe asemenea plaiuri.

Mai auzeam geamătul gheții de pe lac, camaradul meu cel mare de noapte, din cartierul Concordului în care locuiam. Ai fi zis că lacul era neliniștit în somn și doritor să se-ntoarcă pe cealaltă parte, tulburat de gaze stomacale și de visuri urâte. Sau mă deștepta pârâitura pământului din pricina înghețului, ca și cum mi s-ar fi izbit o căruță de ușă, pentru a găsi dimineața o crăpătură în pământ, lungă de-un sfert de milă și largă de-o treime de palmac.

Mi se întâmpla să aud vulpile în umbletul lor rătăcitor pe scoarța zăpezii, în noaptea cu lună, după vreo găinușă sau alt vânat, lătrând cu furie, diavolește, ca niște câini de pădure, ca și când le-ar fi făcut rău sau ar fi vrut să protesteze împotriva luminii, deodată dovedindu-se câini, ca să alerge în libertate pe ulițe... Pentru că, dacă ținem socoteală de veacuri, nu poate exista oare și pentru animale, ca și pentru oameni, o civilizație

în desfășurare? Vulpile mi se păreau niște oameni rudimentari, niște oameni de văgăuni, încă în defensivă, care-și așteptau transformarea. Uneori câte-o vulpe atrasă de lumină venea până aproape de fereastra mea, lătra la adresa mea vreo ocară vulpească, după care se retrăgea.

De obicei veverița roșcată (*Sciurus Hudsonius*) mă deștepta-n zori de ziuă prin cursele ei pe acoperiș și de sus în jos pe pereții casei, ca și cum ar fi însărcinat-o anume pădurea să facă asta. În cursul iernii arunca cam o jumătate de baniță de știuleți de porumb încă crud pe coaja zăpezii, înaintea casei, făcându-mi de petrecere să privesc mișcărilor diferitelor animale pe care porumbul le atrăgea. Pe înserate și noaptea veneau iepurii să se înfrupte dintr-un ospăț hrăpitor. Zilnic veverițele roșcate veneau și plecau, iar manevrele lor îmi procurau o mare plăcere. Mai întâi se apropia una cu mare băgare de seamă, printre stejarii pitici, alergând pe scoarța zăpezii în salturi și prin sărituri ca o frunză rostogolită de vânt, când încoace vreo câțiva pași – cu o iuțeală și risipă uimitoare de energie, trepidând cu o grabă nepomenită, ca și cum ar fi fost vorba de o întrecere –, când încolo, tot atâția pași, fără să înainteze însă mai mult de-o jumătate de prăjină în același timp. Și deodată, făcând o pauză, cu o schimă caraghioasă și după o învârtitură fără nicio noimă, ca și cum toate privirile din lume numai asupra ei ar fi fost îndreptate – pentru că nu-i o mișcare de veveriță, chiar în cea mai singuratică retragere din pădure, nu-i o mișcare care, ca și cele ale unei dansatoare, să nu lase de presupus privitori –, pierzând mai mult timp în popasuri și chibzuială, timp care ar fi fost de ajuns pentru a străbate întreaga distanță la pas (n-am văzut niciodată vreo veveriță mergând la pas); deodată, înainte de-a avea timpul să zici un of, iat-o în vârful unui tânăr pitch-pin, pe cale de a-și întoarce ceasornicul și de-a probozi⁴⁷² pe toți spectatorii imaginari, de-a se deda unui solilocviu

472. A lua la rost, a ocări.

și de-a vorbi în același timp întregului univers – fără să-mi fi fost dat a-i descoperi cândva vreun motiv de care nu cred să fi avut măcar ea conștiință. În sfârșit, ajungea la porumb și alegea știuletele ce-i venea mai bine la socoteală. Se urca zbughind cu aceeași pornire nehotărâtă și trigonometrică pe bucata cea mai înaltă din stiva-mi de lemne din fața ferestrei, de unde mi se uita drept în ochi și unde stătea ceasuri întregi, înșfăcând câte-un nou știulete din timp în timp, pe care-l ronțăia mai întâi de toate cu lăcomie, după care îl arunca încotro apuca, plin de grăunțe pe jumătate. Până când, ajungând și mai năzuroasă, se juca cu mâncarea-i, mulțumindu-se doar să guste din inima bobului. Știuletele, ținându-l în echilibru numai cu o labă pe bucata de lemn, firește că scăpa din țitura ei fără grijă și cădea la pământ. Veverița se glidea⁴⁷³ la el cu o înfățișare caraghioasă de îndoială, ca și cum l-ar fi socotit viu, nepricepându-se ce să facă: să se ducă să-l ridice, să caute altul sau să-și vadă de drum, când gândindu-se la porumb, când plecând urechea la zvonurile aduse de vânt. Neobrăzată lighioană risipea cu chipul acesta, în câte-o după-amiază, mulțime de știuleți, până ce, în sfârșit, înșfăca unul mai lung și mai durduluiu, mult mai gros decât ea și, cumpănindu-l cu dibăcie, apuca calea pădurii ca un tigrul c-un bivoli. Cu același mers în zig-zag și cu aceleași dese popasuri, răcâind cu povara-i tot lungul drumului, ca și cum ar fi fost pentru dânsa prea grea, căzând neîntrerupt și făcând din căderea-i o diagonală între o perpendiculară și o orizontală, hotărâtă cu orice preț să ducă treaba la bun liman, diavoliță nepomenit de spulberatică⁴⁷⁴ și ciudată. Și așa pleca cu știuletele la bârlogul ei, să-l ducă poate în creștetul unui pin, la o depărtare de patruzeci sau cincizeci de prăjini, pentru ca apoi să găsesc eu cocenii răspândiți în pădure în toate părțile.

Soseau și gaițele, al căror țipăt discordant se auzea cu mult mai înainte, fiindcă ele de la depărtarea de-o optime de milă își duceau apropierea cu prevedere, s-ar fi putut zice că furișându-se, zburând din ce în

473. Se zgâia, se holba.

474. Flușturatică, nestatornică.

ce mai aproape, din copac în copac, ciugulind boabele lăsate de veverițe să cadă. Cocoțate pe-o ramură de pitch-pin, în graba lor ele căutau să înfulece un bob prea mare pentru gâtlejul lor, bob care le năbușea. Cu mare trudă dându-l afară, petreceau un ceas întreg silindu-se să-l despice cu lovituri repetate de cioc. Fără îndoială că erau niște hoațe pentru care nu aveam prea mare respect. Veverițele, cu toate că la început sfioase, se deprinseseră ca și când ar fi fost vorba de bunurilor lor.

Între timp, pițigoii veneau în stol. Culegeau fărâmiturile căzute de la veverițe și alergau să se cocoțate pe ramura cea mai apropiată, unde, ținând fărâmiturile în ghiarele lor, le zdruncinau cu micul lor cioc ca și cum ar fi fost vorba de vreo găză din coaja copacului, până ce ajungeau destul de mici pentru gâtul lor îngust. Un mic stol din acești pițigoii venea în fiecare zi să ciugulească un prânz lângă stiva-mi de lemne sau fărâmiturile de lângă ușa mea, cu ciripiri sfioase, repezi și zâzâind, ca zăngănitul unor țurțuri în iarbă sau cu zglobiile *dai, dai, dai*. Mai rar în zilele de primăvară câte-un ciripit *fi-bi* de vară venit dinspre partea pădurii. Se arătau atât de familiari încât în una din zile, unul din pițigoii năpădi pe-un braț de crăci ce-l adusesem și se apucă să ciugulească crenguțele fără teamă. Odată o vrăbiuță mi se așeză o clipă pe umăr pe când săpam într-o grădină din sat, făcându-mi prin asta mai multă cinste decât mi-ar fi putut face vreun epolet. Chiar veverițele sfârșiră prin a se familiariza cu desăvârșire și nu se sfiau de a-mi trece peste gheată, dacă drumul le era mai scurt pe acolo.

Când pământul nu era încă cu totul acoperit, ca și spre isprăvitul iernii, când zăpada era topită pe colina-mi de miazăzi și în jurul stivei mele de lemne, găinușele ieșeau din adăpost dimineața și seara pentru a-și căuta prânzul. Oriîncotro te-ai fi plimbat prin pădure, dădeai de găinușe care o zbugheau fremătând din aripi, spulberând zăpada care, de pe frunzele uscate și de pe ramurile de sus, cădea cernută ca o pulbere

de aur în razele soarelui. Pentru că iarna nu înspăimântă această pasăre inimoasă. Deseori se întâmplă ca ea să fie cu totul acoperită de viscol și, se zice, „uneori se afundă cu o lovitură de aripă în zăpada cea moale, în care rămâne ascunsă o zi sau două”. Dădeam peste găinușă și la câmp, unde veneau la apusul soarelui din pădure să desmugurească merii sălbatici. Le puteai vedea în fiecare seară venind regulat la unii copaci, unde stătea la pândă vânătorul viclean. Poate că și livezile mai depărtate, învecinate cu pădurea, aveau să sufere puținel din pricina lor. În tot cazul, eu eram fericit că găinușa găsea de mâncare. Asta-i adevărata pasăre a Naturii, care se hrănește cu muguri și cu tizănă, [apă limpede de izvor]⁴⁷⁵.

În întunecatele dimineți de iarnă sau în scurtele după-amiezi de iarnă, auzeam uneori o potaie⁴⁷⁶ de câini străbătând pădurea dintr-o parte în alta în plină chelălă și plină lătrătură de vânătoare, neputându-și înfrâna instinctul de urmărire. Sunetul cornului, în răstimpuri, dovedea că vânătorul venea pe urmă. Pădurea răsuna și iar răsuna, fără ca vreo vulpe să se ivească la nivelul descoperit al lacului sau vreo potaie să se arunce în urma Acteonului⁴⁷⁷ său. Uneori, seara, îi vedeam pe vânători întorcându-se cu o simplă coadă atârnată drept trofeu la sania lor, îndreptându-se către han. Dâșii îmi povesteau că, dacă vulpea ar fi stat ascunsă în sânul pământului înghețat, teafără acolo ar fi rămas. Sau dacă ar fi fugit în linie dreaptă, niciun câine n-ar fi ajuns-o. Dar, dacă își lăsa urmăritorii departe-n urmă, ea se oprea să se odihnească și să asculte, până ce urmăritorii o ajungeau. Rupând-o iar la fugă, se învârtea în jurul vechilor ei vizuine, unde vânătorii o așteptau. Uneori, totuși, vulpea, după ce făcea un număr de prăjini pe creasta unui zid, când nu te așteptai, făcea un larg salt la o parte. Și pare că știa că apa îi șterge urma. Un vânător mi-a povestit că a văzut odată o vulpe urmărită de câini ivindu-se spre Walden când gheața era acoperită de ușoare bălțuțe de apă,

475. Explicație adăugată de Mușoiu.

476. Cu sensul de „haită”.

477. În mitologia greacă, Acteon, vânător și discipol al centaurului Chiron, a surprins-o într-o zi pe zeița Artemis (Diana) scăldându-se în râu. Drept pedeapsă, zeița l-a prefăcut în cerb, Acteon fiind mai apoi vânat și ucis de câinii săi.

alergând pe gheață până la un loc și întorcându-se la același țărm. Câinii nu întârziară să sosească, dar îi pierdură urma.

Odată o potaie vânând pentru sine trecu pe dinaintea ușii mele învârtindu-se prin prejurul casei, lătrând și urmărind fără să țină nicio socoteală de mine, apucată parcă de-o nebunie, fără ca ceva s-o poată face a-și slăbi urmărirea. Tot învârtindu-se, dădu de urma proaspătă a unei vulpi, pentru că nu e câine de vânătoare, oricât de cuminte, care nu uită orice pentru asta. Și într-o zi un om veni din Lexington la bârlogul meu să întrebe de câinele său, care lăsase o mare urmă și o săptămână întreagă vânase singur. Mă tem că n-a căpătat nicio deslușire din ce i-am spus. Pentru că de câte ori căutam să răspund la întrebările lui, el mereu mă întrerupea cu întrebarea: „Ce faci aici?”. Dânsul prăpădise un câine și găsisse un om.

Un vechi vânător, scump la vorbă, care avea obiceiul să vină să se scalde în Walden când apa era mai caldă, o dată pe an, cu care prilej intra pe la mine să-mi dea bună ziua, îmi povesti că, cu mulți ani în urmă, își luă într-o după-amiază pușca și plecă să cutreiere pădurea lui Walden. Trecând pe drumul lui Wayland auzi lătrătura unor câini care se apropiau și o vulpe nu întârzie să sară în drum de pe zid, pentru ca să sară repede ca săgeata de pe drum peste zidul celălalt, fără ca glonțu-i slobozit pe dată să o atingă. La o oarecare depărtare în urmă venea o bătrână cățea de vânătoare cu trei căței în aprigă urmărire, vânând pe propria lor socoteală și care dispărură și ei în pădure. Târziu după-amiază, cum se odihnea în desișul care se întindea la sudul lui Walden, vechiul vânător auzi lătratul câinilor hăt departe spre Fair-Haven, urmărind mereu vulpea. Și iată-i venind, iar lătrătura lor de vânătoare, de care răsună întreaga pădure, se auzea din ce în ce mai aproape, când dinspre Well Meadow, când dinspre ferma Baker. Dânsul stătea nemișcat, ascultând muzica câinilor, atât de dulce pentru urechea vânătorului, când deodată

se ivi vulpea bătând potecile maiestose c-un pas sprinten de cursă, pe care un molcom freamăt de frunze îl înăbușea, îl ținea tainic. Vulpa sprintenă și tăcută, care nu pierdea un palmac de teren, lăsându-și urmăritorii departe-n urmă, sărind pe-o stâncă din mijlocul pădurii, se așeză drept, ciulind urechile, cu spatele întors spre vânător. Dar nu fu decât un sentiment de scurtă durată, căci tot atât de repede cât poate trece cineva de la o cugetare la alta, pușca ținti, și poc. Vulpea rostogolindu-se de cealaltă parte a stâncii, stătea pe pământ moartă. Vânătorul, fără să-și părăsească locul, asculta câinii. Aceștia se apropiau mereu și deodată pădurea vecină, de la un capăt la altul al cărărilor ei, răsună de asurzitoarea lor lătrătură. În sfârșit, cățeaua mamă se arătă cu botul la pământ, hăpâind aerul ca o apucată, alegând de-a dreptul la stâncă. Văzând vulpea moartă, cățeaua încetă deodată lătratul, ca lovită de înmărmurire. Ea se învârti de mai multe ori împrejurul vulpii, tăcută. Ajungând și cățeei, unul câte unul, tăcură și ei ca și mama lor, potoliți de mister. Vânătorul înaintând și așezându-se în mijlocul lor, taina firește se lămurii. Cățeaua și cățeei așteptară în tăcere până ce vânătorul jupui vulpea, ținându-se câtva timp după coadă⁴⁷⁸, după care se întoarseră pentru a intra din nou în pădure. În seara aceea un moșieraș din Weston veni la casa vânătorului să întrebe de câinii săi, povestindu-i că de-o săptămână, plecând din pădurea Weston, vânau pe socoteala lor. Vânătorul din Concord îi spusese ce știa și îi oferii coada vulpii. Moșierașul, foarte mulțumindu-i, plecă. În noaptea aceea dânsul nu-și găsi câinii, dar a doua zi află că ei trecuseră râul și-și aleseseră domiciliu pentru noapte într-o casă de fermă, de unde, bine îndestulați, își luaseră rămas bun de mânecate de tot.

Vânătorul care îmi povesti anecdota de mai sus își amintea de unul Sam Nutting, care de obicei vâna ursul pe înălțimile Fair-Haven, schimbându-i pielea pe rom în satul Concord. Acesta i-a spus că a văzut pe acolo chiar și un elan. Nutting avea un câine vestit pentru vulpi, numit Burgoyne⁴⁷⁹, pe care-l striga Bugine, de la care de obicei informatorul

478. Termen de vânătoare. Coadă vulpii se dă de mirosit câinilor (*n. tr.*).

479. John Burgoyne (1722-1792), general britanic care a luat parte la Revoluția Americană.

meu îl împrumuta. În catastiful unui vechi negustor din Concord, care mai era și căpitan, secretar comunal, deputat, am găsit următoarea însemnare. 18 ianuarie 1742-3: „John Melven Cr. pentru 1 vulpe Cenușie 0-2-3”⁴⁸⁰. De care acum nu mai erau. Și în cartea mare: 7 febr. 1743, Hazekiah Stratton era creditat „pentru ½ piele de pisică 0-1-3 ½”. Negreșit o pisică sălbatică, fiindcă Stratton, sergent în vechiul război francez, nu putea fi creditat ca obișnuit c-un vânat mai puțin nobil. Mai era acordat credit pentru piei de ciută, de care se vindeau zilnic. Un om păstra încă coarnele unui asemenea animal ucis în vecinătatea Concordului. Și altul mi-a povestit în toată amănunțimea vânătoria la care luase unchiul său parte. Vânătorii alcătuiau odinioară pe acolo o gloată pe cât de numeroasă, pe atât de voioasă. Îmi amintesc prea bine de un Nemrod uscăcios, care, luând o frunză de pe marginea drumului, scotea din ea niște accente mai sfâșietoare și mai melodioase, dacă nu mă înșală memoria, decât le-ar fi putut scoate vreun corn de vânătoare.

La miezul nopții, când era lună, întâlneam uneori pe cărarea mea niște câini pe cale de-a hoinări prin pădure, care se dădeau pe ascunsele la o parte din calea mea, ca și cum le-ar fi fost frică, și stăteau până treceam tăcuți în tufiș.

Veverițele și șoarecii de câmp își disputau provizia mea de nuci. Prin prejurul casei aveam o duzină de pitch-pini de un diametru de la unu până la patru palmace, pe care șoarecii i-au ros în prima iarnă de la stabilirea mea. O iarnă norvegiană pentru ei, pentru că zăpada era întinsă și adâncă, iar șoarecii erau nevoiți să adauge o bună proporție de scoarță de pin pe lângă cealaltă hrană ce mai aveau. Acești copăcei buni, sănătoși,

480. Lire, șilingi și pence (*n. tr.*).

păreau să fie în toiul verii înfloritori și mulți dintre ei chiar crescuseră de-un picior, cu toate că cu totul „crestați”. Dar a doua iarnă trecută, muriră cu toții, fără a rămâne măcar unul din ei. Era uimitor că un simplu șoarece să-și atribuie drept hrană un întreg copac, rozându-l de jur împrejur, în loc să-l roadă de sus în jos. Dar poate era nevoie pentru a rări acești pini, care îndeobște creșteau prea des.

Iepurii (*Lepus Americanus*) erau foarte familiari. Unul își ascunsese bârlogul de iarnă sub casa mea, dușumeaua singură despărțindu-l de mine. Și-n fiecare dimineață nu lipsea să mă facă a tresări de neașteptata-i zbughire când prindeam să mă mișc, *poc, poc, poc*, lovindu-se în graba-i de tabanurile dușumelei. La amurg iepurii veneau până aproape de ușa mea să roadă cojile de cartofi aruncate, iar culoarea lor se asemăna atât de mult cu culoarea pământului, încât anevoie i-ai fi putut deosebi când stăteau nemișcați. Mi se întâmpla uneori, pe-nserate, să pierd alternativ din vedere pe câte unul care stătea fără să se miște sub fereastra mea. Când deschideam ușa seara, un țipăt, o zvâcnitură și iepurii se făceau nevăzuți. Aproape de mine nu-mi trezeau decât milă. Într-o seară, unul se afla lângă pragul meu, la doi pași de mine, mai întâi tremurând de frică, fără să încerce însă a se mișca. O biată mică ființă costelivă, uscată, cu urechile ca de cârpă, cu nasul ascuțit, coada moț și labelle subțirele. Văzându-l, ai fi zis că Natura nu cuprindea o rasă de sânge mai nobil.⁴⁸¹ Iepurile stăteau în vârful picioarelor. Ochii lui mari păreau tineri, bolnăvicioși, aproape hidropici. Făcând un pas, iată-l deodată zbughind pe scoarța zăpezii, parcă aruncat de-un resort, cu corpul și cu membrele într-o linie grațioasă, pierzându-se în pădure – liber și sălbatic vânat ce era, afirmându-și vigoarea ce o avea, cum și demnitatea Naturii. Nu era degeaba atât de sprinten. Așa-i era caracterul (*Lepus, levipes*, iute de picior, după unii).

481. Shakespeare, *Iuliu Cezar*, act I, sc. 2 (*n. tr.*).

Ce țară-i aceea fără iepuri și fără găinușe? Iepurii și găinușele sunt dintre produsele animale cele mai simple și cele mai indigene, niște vechi și venerabile neamuri, cunoscute atât de antichitate, cât și de timpurile moderne. De aceeași culoare și de aceeași substanță cu Natura, cele mai apropiate și mai legate de frunze și de pământ, și mai apropiate între ele, înaripate sau în patru labe. De abia dai cu ochii de-o făptură sălbatică, pe când un iepure sau o găinușă îți iese-n cale ca ceva cu totul firesc, la care un simplu foșnet de frunze te face să te aștepți. Găinușa și iepurii nu se tem că nu vor propăși ca adevărați băștinași ai pământului, orice revoluții s-ar întâmpla. Dacă pădurea ar fi tăiată, lăstărișul și tufișul răsărit încă le-ar pune la îndemână un ascunziș și s-ar înmulți înaintea. Săracă țară, cu adevărat, țara care nu nutrește iepure. Pădurile noastre foiesc de seminția aceasta și-n jurul fiecărei bălți poți vedea plimbându-se găinușa și iepurii, împresurați de prinzători de nuiete și de lațuri de păr, pe care le pândește un văcar.

LACUL IARNA

După o noapte liniștită de iarnă m-am deșteptat buimac, parcă cineva mi-ar fi pus o întrebare la care în zadar mă trudeam să răspund în somn, cam ce, cum, când, încotro? Nu era însă decât Natura în revărsat⁴⁸², în care orice creatură învie, care se ițea la ferestrele mele largi cu o față senină, voioasă, fără nicio întrebare pe buzele ei. Mă deșteptai în fața unei întrebări care și avusese răspuns: Natura-n floare și ziua mare. Neaua în pătură deasă pe pământul punctat de pini tineri, până pe versantul colinei pe care îmi era așezată casa, părea să-mi zică: înainte! Natura nu pune întrebări și nu răspunde la nicio întrebare ce i-am pune noi, muritorii. Încă demult ea și-a statornicit regulile ei. „O, prințe, ochii noștri contemplă cu admirație și transmit sufletului priveliștea acestui univers, minunată și variată. Noaptea, fără îndoială, învâlurează în parte această glorioasă făurire. Dar ziua vine să ne descopere marea lucrare ce se întinde de la pământ departe, departe, în plaiurile văzduhului.”

482. Cu sensul de „în zori”.

Deci, la treaba-mi de dimineață! Mai întâi de toate, pun mâna pe-o găleată și pe-un topor și mă îndrept după căutarea de apă, dacă asta nu e un vis. După fiecare noapte geroasă și zăpădoasă trebuia o vârguță ghi-citoare spre a găsi apă. În fiecare iarnă suprafața lichidă și tremurătoare a lacului – atât de simțitor la cea mai slabă adiere, în care nu era lumină să nu se oglindească, nici umbră – se întărește până la adâncimea de un picior, un picior și jumătate, să poată suporta cea mai grea șarabană⁴⁸³ pe ea. Și dacă suprafața e acoperită și de-o ninsoare mai groasă, egală, pas de-o mai deosebește de câmpiile învecinate, de același nivel. Ca și marmotele din munții înconjurători, lacul închide pleoapele iarna și ați-pește cel puțin pe trei luni. Cu picioarele pe câmpia acoperită de nea, ca într-o pășune din mijlocul munților, îmi fac loc mai întâi printr-un strat de zăpadă, până dau de stratul de gheață și deschid în jos o fereastră, la care, îngenunchind, să beau. Îmi arunc privirile în liniștitul salon al peștilor, străbătut de-o lumină ai fi zis cernută pe-o fereastră de sticlă aburită, cu strălucitoarea-i pardoseală presărată cu nisip, ca-n timpul verii. Aici domnește o neîntreruptă și nestrămutată seninătate care aduce cu cerul de ambră, crepuscular, corespunzătoare cu temperamentul rece și egal al locuitorilor acestui salon. Sub picioarele noastre, ca și deasupra capetelor noastre, tot cerul e.

De mânecate tare, când crapă pietrele de ger, se arată un cârd de oameni înzestrați cu scăunele de pescuit și c-un prânz ușurel. Găsesc câmpia înzăpezită și-și desfășoară delicatele lor sfori cu cârlige ca să prindă știucă, biban. Oameni ciudați, care instinctiv se slujesc de alt mod, se încred altor autorități decât concetățenii lor, iar prin perindările lor întreșes laolaltă comunele în părțile în care altminteri s-ar afla neîmbinate. Ei se întovărășesc și-și mănâncă voinicește îmbucătura, fără codeală, pe patul frunzelor de stejar ce acoperă țărmul, tot atât de gravi în știința lor naturală, cât e cetățeanul în cea artificială. Ei n-au cercetat niciodată vreo carte și știu, pot să povestească din cărți mult mai puțin decât au săvârșit ei. Cele ce pun în practică trec drept

483. Atelaj, căruță mare.

lucruri încă necunoscute. Uite unul care pescuiește știucă, drept nadă c-un biban adult. Te uiți uimit în găleata lui, ca-ntr-un lac de vară, ca și cum ar fi ținut vara zăvorâtă în el sau ar fi știut locul adăpostului ei. Prin ce minune, aș vrea să știu, a putut s-adune în toiul iernii atât belșug? Oh, fiindcă pământul e înghețat, el s-a slujit de viermi pe care i-a scociorât de prin buturugi putrezite și așa a putut să-și garnisească găleata. Viața lui însăși străbate mai adânc în Natură decât pătrund studiile naturalistului, chiar el subiect pentru naturalist. Cel din urmă răzuiește mușchiul și scoarța încetișor cu cuțitul după gândaci. Cel dintâi trage cu toporul în inima buturugii și atât mușchiul, cât și scoarța țăndări se fac. El își câștigă viața descojind la copaci. Un asemenea om cred că are dreptul să pescuiască și-mi place să văd Natura dusă într-însul la bun liman. Bibanul înfulecă viermele, știuca înfulecă bibanul, pescarul înfulecă știuca. Așa că, la scara existenței, nicio treaptă nu-i lipsă.

Colindând pe vremea de ceață primprejurul lacului Walden, mi se întâmpla să fac haz de modul primitiv de care se slujea vreun pescar, cum s-ar zice, mai necioplit. Se întâmpla să înfigă niște ramuri de anin deasupra unor produști strâmte, făcute-n gheață la depărtare de patru-cinci prăjini între ele și deopotrivă de depărtate de țărm. Și, legând capătul undiței de vreo cracă, ceva, ca să nu fie târâtă-n produșcă, trecea sfoara pe deasupra unei rămurele de anin, deasupra gheții cam de-un picior, lega de sfoară la suprafața produștei o frunză uscată de stejar care, trasă de sus în jos, arăta că țicnea. Pe ceață, după ce făceai pe jumătate înconjurul lacului, aceste ramuri parcă-ar fi fost, la intervale regulate, niște fantome.

Ah, știuca din Walden! Când o vedeam pe gheață sau în havuzul săpat în gheață de pescar, care făcea o găurică lăsând să intre apă, eram totdeauna uimit de rara ei frumusețe. Ca și cum ar fi fost vorba de-un pește fabulos, într-atât era de străină în târg, până și la pădure, străină ca Arabia de viața noastră de la Concord. Era de-o frumusețe cu adevărat strălucitoare și transcendentă, parcă de pe alte țărmuri, frumusețe

care-o deosebea cu totul de batogul⁴⁸⁴ și haddock-ul⁴⁸⁵ cadaveric, care se împerechea⁴⁸⁶ tocmai bine cu străzile noastre. Nu e verde ca pinul, nici ca pietrele, cenușie, nici albastră ca cerul. Dar, după mine, are culori și mai rare încă, dacă se poate, ca ale unor flori și pietre prețioase, ca și cum ar fi perla, *nucloul* sau cristalul animalizat al apei Waldenului. Nu mai încape vorbă, ea e întregul Walden, în carne și oase, în regnul animal un mic Walden, un Waldenses.⁴⁸⁷ E surprinzător că se prinde aici, că în această adâncă și largă fântână, departe, sub huruiala harabalelor și cabrioletelor, a zgomotului fălăngilor⁴⁸⁸ ce bat drumul lui Walden, înoată acest mare pește de aur și de smarald. Nu mi s-a întâmplat niciodată să-i văd specia prin vreo piață. Ar fi tras asupra-i toate privirile. Ușor de tot, în câteva zvâcnituri convulsive, sufletul acvatic și-l dă ca un muritor trecut prematur la aerul rarificat al cerului.

Doritor să regăsesc fundul de mult pierdut al lacului Walden, l-am inspectat cu de-amănuntul înainte de ruperea gheții, devreme, în 1846, cu busolă, lanț și sondă. Despre fund – sau mai curând despre lipsa de fund – se povesteau o mulțime de snoave, care, negreșit, ele nu aveau niciun fond. E uimitor cât de îndelung pot crede oamenii că un lac n-are fund, fără să-și dea osteneala ca să-l sondeze. În împrejurimile mele, într-o plimbare, eu am vizitat două din aceste Lacuri Fără Fund. Unii oameni credeau că Walden ar fi străbătut pământul dintr-o parte în alta. Alții, care au stat câțva culcați pe burtă pe gheață, căutând să vadă prin iluzoriul mediu, poate încă cu ochii umezi, și care de frică să nu capete vreo boală de piept s-au grăbit să conchidă, au văzut niște

484. Pește mare (nisetru, morun) uscat și afumat.

485. Eglefinul (*Melanogrammus aeglefinus*), pește oceanic răspândit în regiunile cu climă polară și climă temperată. Este cunoscut și sub denumirea de haddock.

486. Cu sensul de „se potrivea”.

487. Waldensii sau waldensienii, asupra cărora Thoreau face aici un joc de cuvinte, sunt o sectă religioasă care sălășluiește în nordul Italiei (*n. tr.*).

488. Săni.

uriașe căscături, „prin care putea să treacă un car cu fân”, dacă s-ar fi găsit cineva să-l conducă; fără îndoială locul de unde izvora Styxul și intrarea în regiunile infernale de pe meleagurile acestea. Alții au venit de la sat cu o greutate de „cincizeci și șase” și cu o șarabană încărcată cu o funie groasă de-un deget, fără să ajungă să găsească cel mai mic fund pentru că, pe când „cincizeci și șase” rămânea-n drum, ei dădeau drumul funiei până la capăt, căutând în zadar să-și sondeze capacitatea cu adevărat de nemăsurat pentru miraculos. Eu pot încredința însă pe cititorii mei că Walden are un fund potrivit de-nfundat, față de unul nepotrivit, cu toate că de-o adâncime neobișnuită. L-am sondat cu înlesnire cu ajutorul unei sfori de prins pește batog și cu o piatră de vreo livră și jumătate, putând spune cu exactitate când piatra a părăsit fundul, fiindcă a trebuit să trag destul de puternic înainte ca apa să se așeze dedesubt și să mă ajute. Cea mai mare adâncime era exact de o sută și două picioare, la care mai putem adăuga cele cinci picioare cu care lacul s-a mai ridicat de atunci, ceea ce fac o sută și șapte picioare. Asta-i o adâncime însemnată față de-o suprafață atât de mică. Totuși, imaginația n-o putea reduce măcar cu un deget. Ce-ar fi dacă fundul tuturor lacurilor ar ieși la iveală? N-ar avea oare o înrâurire asupra minților oamenilor? Slavă cerului că lacul a fost să fie adânc și curat ca un simbol. Câtă vreme oamenii vor crede în infinit, fără îndoială că unele lacuri vor fi privite ca lipsite de fund.

Un proprietar de uzină, auzind vorbindu-se de adâncimea pe care o găsisem, socotea că nu putea să fie adevărată pentru că, judecând după cunoștințele sale în materie de diguri, nisipul n-ar fi putut să se țină într-un atât de ascuțit unghi. Dar cele mai adânci lacuri, față de suprafața lor, nu sunt, precum se presupune, într-atât de adânci. Odată secate, ele n-ar lăsa cine știe ce prăpăstioase văi. Ele-s doar un soi de felegene⁴⁸⁹ între munți. Lacul Walden, cu toate că atât de nemaipomenit de adânc pentru suprafața lui, în secțiunea verticală care ar trece prin centrul lui n-ar părea mai adânc decât o farfurie întinsă. Cele mai multe

489. Cești.

lacuri, odată golite, nu vor lăsa o pajiște mai scobită decât suntem obișnuiți să vedem. William Gilpin, atât de minunat când e vorba de peisaje și, îndeobște, atât de exact, ridicat la capătul lui Loch Fyne, din Scoția, pe care-l descrie ca pe „un golf de apă sărată, de șaizeci sau șaptezeci de brațe adâncime, de patru mile lărgime” și cam de cincizeci de mile lungime, înconjurat de munți, face această observație: „Dacă l-am fi văzut numaidecât după cataclismul deluvian sau după orice altă convulsivă a Naturii care l-ar fi produs, înainte ca apele să se verse în el, ce genune ar fi părut!”.

*So high as heaved the tumid hills, so low
Down sunk a hollow bottom broad and deep,
Capacious bed of waters.*

Cu cât s-au umflat mai tare colinele, cu atât
S-a adâncit un mut aviz, calm, spațios,
Întinsă albie pentru ape.

Milton, *Paradisul Pierdut*, C. I.

Dacă am lua însă cel mai scurt diametru al lui Loch Fyne și am aplica aceeași proporție la Walden, care, după cum am văzut, în secțiunea verticală nu se prezintă decât ca o farfurie întinsă, Walden va părea de patru ori mai teșit. Vedem acum ca *culme*, ce genune ar putea să fie Loch Fyne, dacă ar fi să fie golit. Nu mai încapă îndoială că multe dintre văile zâmbitoare, prefăcute în întinsele lanuri de grâu, ocupă tocmai „genuni” de astea din care apele s-au retras; cu toate că trebuie cunoștințele sau convingerea geologului pentru a convinge populațiile care nu bănuiesc asemenea lucru. Adesea o privire scrutătoare va descoperi țărnișurile unui lac primitiv în colinele plecate de la orizont, fără să fi fost nevoie de-o înălțare posterioară a câmpiei, ca să ascundă istoria acestor țărnișuri. Și, precum bine știu cei ce lucrează la și călătoresc pe șosele, depresiunile sunt foarte lesne de descoperit după bălțile rămase în urma unor mai mari ploii. Ceea ce înseamnă că imaginația, de îndată ce-i dăm frâu liber,

se afundă mai adânc și se avântă mai sus decât face Natura. Așa că, față de lărgimea ce-o are, adâncimea oceanului am găsi-o neînsemnată.

Sondând prin gheață, eu am putut determina forma fundului cu mult mai multă precizie decât se face ridicând planul porturilor care nu îngheață de la un capăt la altul, și-am rămas uimit de regularitatea lui generală. În partea cea mai adâncă, mai mai mulți acri erau uniți mai mult decât orice câmpie expusă la soare, la vânt și la muncă. Bunăoară, pe-o linie luată arbitrar, adâncimea nu varia mai mult de-un picior pe-o lungime de treizeci de prăjini. Și-ndeobște, aproape de mijloc puteam să calculez între trei și patru palmace deosebirea de înclinare pe fiecare întindere de-o sută de picioare, în orice parte. Unii oameni au obiceiul să vorbească de gropi adânci și primejdioase chiar în niște liniștite lacuri nisipoase ca Walden. Dar efectul apelor în asemenea cazuri e de-a netezi orice inegalitate. Regularitatea fundului și conformitatea lui cu țărnișurile, ca și cu lanțul colinelor învecinate, erau atât de desăvârșite la Walden, încât un promonotoriu îndepărtat se trăda în sondările întregului lac, a cărui direcție putea să fie determinată uitându-te la țărnișul opus. Capul devenea pragul; plaiul, scruntarul⁴⁹⁰; valea și gura, apa cea adâncă sau canalul.

Ridicând harta lui Walden, la scara de zece prăjini pe-un deget, și notând sondajele, în total peste-o sută, am observat o curioasă coincidență. Văzând că cifra care arăta cea mai mare adâncime era tocmai în centrul hărții, am pus pe această hartă o riglă mai întâi în sensul lungimii, iar apoi al lățimii. Am observat, spre surprinderea mea, că linia celei mai mari lungimi tăia linia celei mai mari lățimi *tocmai* în punctul celei mai mari adâncimi. Cu toate că mijlocul era tot atât de aproape orizontal, că conturul lacului era departe de-a fi regulat, cu toate că extremele lungimi și lățimi fuseseră dobândite măsurând și sânișurile⁴⁹¹. De aceea mi-am zis: cine știe dacă o asemenea măsurătoare n-ar duce la cea mai adâncă parte din ocean, cum duce la aceea a unui lac sau a unei bălți?

490. Loc nisipos sau pietros la marginea unei ape.

491. Cu sensul de „golfuri”.

Nu-i oare aceeași regulă și pentru munți, priviți ca opusul văilor? Se știe că nu în partea cea mai îngustă muntele-i mai înalt.

Din cinci golfulețe cercetate, trei, cercetate în toate părțile, posedau dintr-o parte în alta o bară la intrarea lor și apă mai adâncă înaintea ei, așa că golful tindea să fie o revărsare de apă înlăuntrul pământului nu numai în sens orizontal, ci și în sens vertical și să alcătuiască un bazin sau un lac independent, direcția celor două capuri arătând mersul pragului. Orice port de pe coastele maritime, la intrarea-i, posedă un asemenea prag. Proporțional cu o lățime mai mare de intrare, a golfului, față de lungimea-i, apa de dincolo de prag era mai adâncă față de cea a bazinei. Așa că, fiind date lungimea și lățimea golfului, ca și caracterul țărmurilor înconjurătoare, avem aproape elementele cu care să stabilim o formulă pentru toate cazurile.

Ca să văd până unde putea să se adeverească, datorită experienței mele, punctul cel mai adânc dintr-un lac, prin simpla observare a conturilor suprafeței sale și după caracterul țărmurilor, am ridicat un plan al Lacului Alb, a cărui întindere e de vreo patruzeci și unu de acri, lac care, ca și Walden, nu posedă nici insulă, nici canal vizibil sau ieșire. Și cum linia celei mai mari lățimi cădea aproape de linia celei mai mici lățimi, unde două capuri opuse se depărtau, am încercat să notez un punct la o mică depărtare de linia din urmă, dar pe linia celei mari lungimi, ca să văd dacă n-ar fi fost mai adânc. Partea cea mai adâncă se găsea la cel puțin o sută de picioare mai departe de asemenea punct, dacă nu mai mult, în direcția spre care înclinam și era numai cu un picior mai adâncă, anume de șizeci de picioare. Fără îndoială, dacă ar fi trecut prin lac vreun curent sau dacă ar fi fost și vreo insulă-n el, problema n-ar fi fost atât de ușoară.

Dacă am cunoaște toate legile Naturii, n-am avea nevoie decât de-un fapt sau de descrierea unui singur fenomen real, pentru a trage toate încheierile particulare referitoare la el. Deocamdată noi nu cunoaștem decât câteva legi, iar încheierile noastre-s falsificate, se înțelege, nu din pricina vreunei neorânduiei sau neregularități în Natură, ci din pricină că nu cunoaștem

elementele esențiale din calcul. Noțiunile noastre despre lege și armonie sunt de obicei mărginite la cele ce descoperim. Dar cu atât mai surprinzătoare e armonia care rezultă dintr-un număr mai mare de legi care par opuse, măcar că sunt în acord, legi nedescoperite de noi. Legile particulare sunt ca și punctele noastre de vedere: variază, cum variază în ochii călătorului conturul unui munte, care posedă un număr nesfârșit de profiluri, cu toate că are numai o singură formă. Chiar dacă l-am despica în două sau l-am străbate dintr-o parte în alta, muntele tot nu l-am pătrunde-n totalitate.

Ceea ce am observat cu lacul nu e mai puțin adevărat în morală. Legea mijlociei, regula că cele două diametre ne duc nu numai la Soare, în sistemul solar, ci și la inimă, cât îl privește pe om. Luând un om, dacă trageți linia în lung și-n lat prin totalul chipurilor lui zilnice de purtare și prin valorile sale de viață, prin sâmurile și promonotoriile sale, la punctul de întretăiere se va găsi înălțimea sau adâncimea caracterului său. Poate nu vom avea nevoie decât să știm cum i se desemnează țărmurile, să-i cunoaștem laturile sau condițiile lăturalnice pentru a-i deduce adâncimea și fundul ascuns. Dacă va fi înconjurat de condiții muntoase, de-un țărm „ahilean”, ale cărui piscuri să-i adăpostească sânul și să se oglindească în el, acestea ne vor face să presupunem o adâncime corespunzătoare. Un țărm plecat și egal îl va arăta puțin adânc în asemenea parte. În corpurile noastre, o sprânceană bătoasă mai pronunțată înclină și arată o adâncime corespunzătoare de cugetare. De asemenea, intrarea golfulețelor sau înclinațiilor noastre particulare este străbătută de-un prag. Fiecare prag e portul nostru pentru un anotimp, portul nostru în care suntem reținuți și în parte împresurați. De obicei, înclinațiile nu atârnă de vreun capriciu, ci forma, măsura și direcția lor sunt determinate de promonotoriile țărmului, vechile axe de elevație. Când pragul se ridică încetul cu încetul sau crește – de la vijelii, fluxuri și refluxuri sau de la curente – sau când are loc o scădere de ape, astfel ca pragul să ajungă la suprafață, ceea ce mai întâi nu era decât o înclinare în țărm, o înclinare în care o cugetare se adăpostește, se preface într-un lac de sine stătător, despărțit de ocean, un lac în care cugetarea își adăpostește propriile sale condiții, trece poate de la apa sărată

la apă dulce, se preface într-o mare de apă dulce, într-o mare moartă sau într-o baltă. La venirea fiecărui individ pe lume, n-am putea presupune oare că undeva, la suprafață, s-a ridicat un prag? Ce-i drept, noi suntem niște navigatori atât de sărmani, încât cea mai mare parte din cugetările noastre cutreieră în neștire, în bobote⁴⁹², pe-o coastă fără liman, în legătură numai cu curbele sânuirilor de poezie. Sau se îndrumă spre porturile publice de intrare, pentru a căpăta „formele uscate” ale științei, porturi în care cugetările noastre se mulțumesc a se smoli pentru lumea de față, în care niciun curent natural nu contribuie să le individualizeze.

Cât despre canalul de intrare și canalul de ieșire a lui Walden, eu n-am descoperit niciodată alte canale decât ploaia, zăpada și evaporarea, cu toate că, poate cu ajutorul unui termometru și al unei sfori, li s-ar fi găsit așezarea, dat fiind că acolo unde apa se strecoară în lac, vara va fi probabil mai rece, iar iarna mai caldă.

În iarna lui 1846-1847, blocurile date de tăietorii de gheață la mal fură într-una din zile respinse de cei care le încărcău, ca nefiind destul de groase ca să stea alături de celelalte. Tăietorii descoperiră cu chipul acesta că, pe un mic spațiu, gheața era cu două-trei degete mai subțire decât aiurea, ceea ce-i aduse să cugete că aici putea să fie un canal de intrare, o vrană⁴⁹³. În altă parte îmi mai arătară un loc pe care-l lua drept un „cep”, prin care lacul se scurgea pe sub colină, într-o baltă vecină, împingându-mă pe un sloi de gheață să-l văd. Era vorba de-o găurice la zece picioare sub apă. Aș putea însă să garantez că, întrucât nu se va găsi o crăpătură mai mare decât aceea, lacul nu va avea nevoie de nicio sudură. S-a presupus însă că, dacă se va descoperi „cepul”, corespunderea lacului cu balta se va putea dovedi prin transportarea de pulbere colorată sau de rumeguș de lemn la deschizătură. Se va putea dovedi prin punerea unui filtru în baltă, la izvor, filtru care va capta unele părțile tărâte până acolo de curent.

492. A umbla pe căi ocolite, a rătăci.

493. Gaură rotundă sau dreptunghiulară făcută în butoaie sau parte a morii prin care curge făina.

În timpul ridicării planului meu, gheața, care avea o grosime de vreo șaisprezece degete, se clătina sub un vânticel, cum se clătina apa. E un fapt bine cunoscut că nu se poate întrebuița nivelul pe gheață. La o prăjină de la țarm, fluctuația gheții, observată cu ajutorul unui nivel de pe pământ, îndreptat spre un stâlp gradat de pe gheață, era de trei sferturi de deget, cu toate că gheața părea puternic alipită de țarm. Nu mai încape vorbă că fluctuația medie era mai mare. Cine știe dacă, înzestrați cu instrumentele destul de delicate, n-am putea descoperi ondulații și-n scoarța pământtească? Când două din cele trei picioare ale nivelului meu se aflau pe țarm, iar cel de-al treilea pe gheață, și mirul⁴⁹⁴ se găsea îndreptat peste gheață, o ridicare sau o coborâre a gheții de-o valoare aproape infimitezimală dădea o diferență de mai multe picioare pe-un copac care era peste lac.

Când am început să tai produști pentru sondaj, sub un strat gros de zăpadă erau trei sau patru degete de apă pe gheață, ceea ce făcuse gheața să se lase cu atât mai jos. Și apa porni pe dată a năvăli pe produștile mele, urmând să curgă-n șuvoaie vreo două zile. Asta făcu ca gheața de pe margini să se slăbească și contribui esențial, dacă nu principal, ca suprafața lacului, în cele din urmă, să sece. Pentru că, curgând înăuntru apa, gheața o ridică și-o făcu să plutească, ca și când s-ar fi făcut o gaură în fundul unei corăbii pentru darea apei afară. Când produștile înghețau, când dădea vreo ploaie și când un alt îngheț alcătuia pe deasupra o altă gheață, o vedeai delicat marmorată pe dinăuntru cu adumbrite figuri, cam ca o pânză de păianjen; ceea ce numim rozete de gheață, rozete produse de scobiturile pe care le face uzura apei scurgându-se din toate părțile către un centru. Uneori, când gheața era acoperită de mici bălți, îmi vedeam o umbră dublă, cap în cap⁴⁹⁵ – una pe gheață și alta pe copaci sau pe clinul colinei.

494. Linia de ochire, „cătarea”.

495. Cu sensul de „una deasupra celeilalte”.

Câtă vreme dura încă frigul lui ianuarie, câtă vreme ninge și gheața era groasă și tare, hâtrul proprietar venea de la sat să se aprovizioneze cu gheață pentru a-și răcori băutura lui vara. Înțelept de să te minunezi – ce zic, să te înduioșezi – să prevadă în ianuarie căldura și setea de iulie, cu cojocu-n spinare și cu mitene. Nu cred ca asemenea proprietari să-și fi strâns vreo comoară în lumea asta, ca să-și răcorească băutura de vară în cealaltă. Ei taie și ferestruiesc lacul masiv, despoaie casa peștilor de acoperiș, cară ceea ce-i elementul și aerul lor, slujindu-se, în atmosfera priincioasă a iernii, de lanțuri și drugi, de parcă gheața ar fi fost buturugi; găvozdesc apoi tot în hrubele hibernale, pe vară. Cărăbănit și de-a lungul drumurilor purtat, ai fi zis că acest element e o solidificare de azur.

Tăietorii de gheață sunt o veselă poamă. Poznași, buni de glume și de hârjoană. Când mă amestecam printre ei, mă invitau să fac pe joagărul, pe fierăstruitorul de-a lungul, cu condiția de-a mă ține dedesubt, în groapă...

În cursul iernii din 1846–1847, într-o bună dimineață, cam la o sută de oameni de origine hiperboreană năpădiră asupra lacului nostru cu șarabane, cu fel de fel de unelte de fermă, cu sănii, pluguri, semănători cu roate, răzuitori, cazmale, fierăstraie, greblă, cu fiecare om înarmat cu o cange cu două cârlige, cum nu descrie nici *New England Farmer*, nici *Cultivator*. Mă întrebam dacă nu veniseră cumva să semene vreo recoltă de secară de iarnă sau vreun soi de sămânță importată de curând din Islanda. Nevăzând nicio îngrășămintă, mi-am dat seama că-și propuseră să ia caimacul ținutului, cum făcusem și eu, cu gândul că pământul era adânc și stătuse destul de multă vreme înțelenit. Ei declarară că un boier de la țară, care nu ieșea la iveală, voia să-și dubleze capitalul, care, după cum am înțeles, se și ridica la vreo jumătate de milion. Deci, pentru a acoperi pe fiecare din dolarii săi cu un altul, el despoia lacul Walden de singurul lui veștmânt, ce zic, îl despoia chiar de piele, în toiul unei aprigi ierni. Și oamenii lui se și apucară de treabă, arând, grăpând, tăvălugind, trăgând brazde, într-o minunată orânduială, ca și cum ținta lor ar fi fost să facă din țarina asta o fermă model. Dar, când mă boldii să văd ce fel

de sămânță puneau în brazdă, o droaie de vlăjgani dinspre mine se apucară deodată, cu o oarecare zguduitoră, să tragă cu cange pământul virgin, până la nisipiș, mai curând până la apă – pentru că pământul acesta numai șiroaie era, da, *terra firma* atât era –, să-l încarce în sănii, ca și cum ar fi fost niște turbă tăiată dintr-o rovină.

Și oamenii aceștia veneau și se înturnau zilnic, cu un șuierat particular de locomotivă, de la și spre vreun punct din regiunile polare, după cum mi se părea mie, ca un stol de granguri din zăpezile arctice. Se întâmpla însă câteodată ca moș Walden să se răzbune. Așa, într-o zi, un zilier, mergând în urma înhămăturii lui, alunecă într-o crăpătură a solului, tocmai la fund, spre Tartar. Și cel care nu de mult făcuse pe fălosul, dintr-odată nu mai era decât a noua parte dintr-un om. Aproape că-și pierduse căldura animală și, prea mulțumit să găsească în casa mea adăpost, recunoscă și-ntr-o sobă oarecare virtute. Alteori, solul cel înghețat rupea câte-o bucată de la brăzdar sau un plug se înțepenea în brazdă, de nu mai putea fi scos din ea decât cu lovituri de topor.

Pentru a spune lucrurile pe șleau, o sută de irlandezi, sub privirea unor yankei, veneau zilnic după gheață de la Cambridge. O divizau în blocuri, după niște procedee prea cunoscute ca să mai fie nevoie de vreo descriere, blocuri care, aduse cu sania până la țarm, erau deodată împinse până la o platformă de gheață și urcate printr-un întreg sistem de cângi, scripeți, macarale, sistem pus în mișcare de cai, până deasupra unui teanc, cu aceeași siguranță de parcă ar fi fost niște saci cu făină. Blocurile erau așezate unul lângă altul, la același nivel, rând peste rând, parcă ar fi alcătuit baza solidă a unui obelisc menit să spintece norii. Mi s-a povestit că, într-o zi bună, oamenii puteau ridica o mie de tone, o recoltă poate de-un acru. Prin trecerea săniilor, mereu prin același loc, se făceau în gheață, ca pe *terra firma*, adânci fâgașuri, adânci hârtoape. Iar caii nu-și mâncau ovăzul în altceva decât în niște blocuri de gheață scobite ca niște găleți. Ridicată astfel, în plin aer, o movilă înaltă de treizeci și cinci de picioare pe șase sau șapte prăjini pătrate, cu fân între rândurile exterioare, ca să înlătore vântul. Pentru că vântul, oricât de frig ar fi, își

deschide printre rânduri un drum, făcând scobituri mari, lăsând drept sprijin, pe ici pe colo, doar mici proptețe, până ce prăbușește deodată totul. Mai întâi ai fi zis că-i un puternic fort albastru sau Valhalla. Dar, după ce se băga de ajuns fân bucciu, de baltă, printre crăpături și după ce acesta se acoperea cu promoroacă și țurțuri, ai fi zis că-i vreo venerabilă ruină, acoperită cu mușchi și căruntă, zidită din marmură azurie, sălașul iernii, al unchișului pe care-l vedem în almanahuri, căsoaia lui; ca și cum ar fi avut de gând să văreze cu noi.

Oamenii știau bine că nici douăzeci și cinci la sută n-avea s-ajungă la destinație și că doi sau trei la sută trebuia să se risipească-n vagoane. Cu toate astea, o parte și mai mare din atare grămadă avea să îndure altă soartă decât cea prevăzută. Pentru că, fie că se găsi că gheața n-avea să țină destul de bine, din pricină că cuprindea mai mult aer decât trebuia, fie dintr-o altă pricină, dânsa nu ajunsese niciodată la târg. Așa că movila făcută în 1846-1847, socotită cam la zece mii de tone, se văzu în cele din urmă acoperită cu fân și cu scânduri. Și, cu toate că despuiată de acoperișul ei în iulie următor, luându-se o parte din ea, restul, expus la soare, rămase suspendat toată vara aceea și-a doua iarnă și nu se topi cu totul decât în septembrie 1848, când lacul recăpătă cea mai mare parte.

Ca și apa, gheața din Walden, văzută de aproape, are o culoare verde, dar de departe e de-un albastru cum nu se poate mai frumos. Și se deosebește lesne de gheața cea albă a râurilor sau de gheața verzuie a unor lacuri depărtate de-un sfert de milă. Se întâmpla uneori ca unul dintre blocurile de gheață din Walden să alunece din sanie pe-o uliță a satului. O întreagă săptămână el rămânea locului ca un mare smarald, obiect de curiozitate pentru trecători. Eu am observat că o parte din Walden, care era verde ca apă, adesea înghețată, văzută din același punct, se prefăcea-n albastră. Așa și cu adânciturile de prin preajmă. Umplându-se uneori iarna cu o apă verzuie, cam ca a lui Walden, înghețau pe urmă albastru. Poate că culoarea albastră a apei și-a gheții să fi fost datorată luminii și aerului cuprinse-n ele, cea mai transparentă culoare fiind albastră.

Gheața e un subiect de meditație plin de tot interesul. Mi s-a povestit că-n ghețarii din Fresh Pond era o gheață care data de cinci ani, fără a fi pierdut ceva din calitatea-i. Cum se face că o găleată de apă care nu întârzie a se împuți, odată înghețată rămâne pururea pură? Se susține de obicei că asta ar fi deosebirea dintre pasiuni și inteligență.

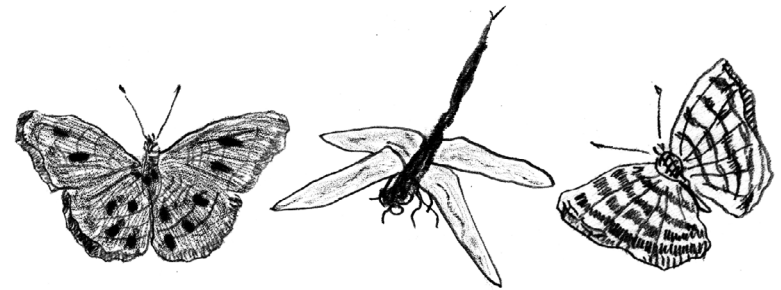
Astfel, șaisprezece zile în șir am văzut de la fereastra mea o sută de oameni la muncă, ca niște oameni de fermă, trebăluind cu-nhămături de cai și aproape cu toată uneltăria de fermă, un tablou care nici el nu lipsește din almanahuri. Și nu mi-am aruncat odată ochii pe fereastră fără să-mi amintesc fabula ciocârliei și a secerătorilor sau parabola semănătorului⁴⁹⁶ și așa mai departe. Acuma nu se mai vede picior de om. Iar peste treizeci de zile, probabil de la aceeași fereastră, ochii mei se vor îndrepta asupra apei din Walden, de-un verde curat de mare, oglindind norii și copacii și făcând să i se ridice evaporările în singurătatea văzduhului, fără urmă că ar fi călcat-o vreodată vreun om. Poate că voi auzi și vedea și vreun cufundar singuratic curățindu-și penele și răsând după tumbelul lui; sau voi vedea vreun pescar izolat în luntrea-i, ca o frunză pe apă, privindu-și silueta reflectată în undă, unde mai ieri o sută de oameni lucrau ca pe drumul bătut.

Se vede că așa își potolesc setea locuitorii cei asudați din Charleston și din Noul Orleans, din Madras, Bombay și Calcutta, de la puțul meu.

Dimineața îmi scald intelectul în filosofia străminunată și cosmogonică din *Bhagavad-Gîta*, de la alcătuirea căreia ani și ani de-ai zeilor au trecut și față de care lumea noastră modernă și literatura ce-o are par atât de serbezi și vulgare. Și mă întreb dacă nu se cuvine să atribuim această filosofie unei stări anterioare de existență, într-atât îi e de departe sublimul de concepțiile noastre. Pun la o parte cartea și mă îndrept către puțul meu de apă și, minune, aici întâlnesc pe servitorul brahmanului, preot al lui Brahma, Vișnu și Indra, al brahmanului care stă încă în templu-i pe Gange, citind *Vedele* sau care sălășluiește la rădăcina unui copac, cu coaja lui de pâine și cu ulcioru-i de apă. Îi întâlnesc servitorul venit să

496. Pilda Semănătorului, *Evangelhia după Matei*, cap. XIII.

scoată apă pentru stăpânul său și căldările noastre ai zice că se ciocnesc una de alta în același puț. Apa pură din Walden se amestecă cu apa cea sfințită a Gangelui. Dusă de vânturi priincioase, plutească peste cuprinsul insulelor fabuloase ale Atlantidei și Hesperidelor⁴⁹⁷, îndeplinească periplul lui Hannon⁴⁹⁸ și, plutind mai departe de Ternate și de Tydor⁴⁹⁹ și de intrarea golfului Persic, topească-se în adierile tropicale ale mărilor indiene și debarce în porturile ale căror nume numai Alexandru⁵⁰⁰ le-a auzit.

PRIMĂVARA

eschiderea unor goluri largi de către tăietorii de gheață face că îndeobște dezghețul unui lac să aibă loc mai curând. Fiindcă apa, clătinată de vânt, chiar pe frig, macină gheața înconjurătoare. Cu Walden nu s-a întâmplat așa în vremea

aceea, pentru că el nu întârzie să îmbrace un nou veșmânt, înlocuind pe cel vechi. Lacul Walden, de altminteri din pricina adâncimii sale mai mari și din pricina lipsei oricărui curent care să treacă prin el și să topească sau să macine gheața, nu se dezgheață niciodată atât de curând ca celelalte lacuri învecinate. Nu știu să i se fi întâmplat vreodată să se întredeschidă, să crape în cursul vreunei ierni, chiar în iarna lui 1852-1853, care a supus lacurile la atât de aspre încercări. El se întredeschide, de obicei, la întâi aprilie, cu o săptămână sau cu zece zile mai târziu decât lacul lui Flint și Fair-Haven, topirea începând de la partea de nord și din părțile mai puțin adânci, de unde începe să și înghețe. Nu există undă pe meleagurile acestea care să arate mai bine decât el progresul

497. În anumite legende grădina nimfelor se afla pe lângă extremitatea vestică a Mării Mediterane, lângă munții Atlas, actualul teritoriu al Algeriei.

498. Navigator cartaginez din secolul VI (î.e.n.), care se pare că ar fi navigat până pe coasta vestică a Africii, aproape de Gabon. Ar fi stabilit chiar și un punct comercial pe o mică insulă de pe coasta Mauritaniei. Aceste fapte au fost documentate într-un text din perioada elenistică denumit *Periplul lui Hanno*.

499. Tidore este un oraș și o insulă din arhipelagul Insulelor Maluku, situat în estul Indoneziei.

500. Alexandru cel Mare sau Alexandru Macedon (356-323 î.e.n.), conducător militar și întemeietorul unui vast imperiu în Antichitate.

anotimpului, netăgăduit, ca cel mai puțin supus la trecătoarele schimbări de temperatură. Un ger de câteva zile în martie poate întârzia cu mult deschiderea celorlalte lacuri, pe când temperatura lui Walden se ridică aproape neîntrerupt. Un termometru pus în mijlocul lui Walden la 6 martie 1847 se menținu la 32°F⁵⁰¹, când se topește gheața. Aproape de țarm, la 33°. În mijlocul lacului lui Flint, în aceeași zi, la 32 ½°F. La vreo duzină de prăjini de la țarm, în apa mai puțin adâncă, sub un picior de gheață, la 36°F. Deosebirea de trei grade și jumătate din urmă, dintre temperatura apei de mare adâncime și cea de adâncime mică a lacului – pe lângă faptul că-n mare parte lacul aceasta-i mai puțin adânc –, această deosebire arată pentru ce dezghețarea lui trebuia să aibă loc cu mult înaintea celei a lui Walden. Gheața, în partea mai puțin adâncă, pe vremea aceea era cu câteva degete mai subțire decât la mijloc. În toiu iernii mijlocul fiind însă cu mult mai cald, gheața fu și ea mai subțire. Cine s-a bălăcit de-a lungul țărmurilor unui lac, de altminteri, trebuie să fi observat cu cât e mai caldă apa aproape de țarm, unde n-are decât trei sau patru palme de adâncime, decât mai încolo, ca și suprafața unde-i adâncă față de fund. Primăvara soarele înrăurește nu numai prin temperatura mai ridicată a aerului și-a pământului. Căldura lui străbate gheața groasă cam de-un picior, reflectându-se de la fundul ei în adânc, ceea ce face să se încălzească și apa, iar gheața să se topească pe dedesubt. Soarele mai topește gheața și pe deasupra, făcând-o inegală, făcând să se întindă și din sus, și din jos, bășicile de aer cuprinse în ea, până ce, spârcuită⁵⁰² cu totul de alveole, sub o ploicică de primăvară, dintr-odată nu se mai vede. Gheața are și dansa țesătura ei, ca și lemnul. Și când un bloc începe să putrezească sau să se umple de alveole, cu alte cuvinte să aibă înfățișarea unui fagure de miere, în orice poziție s-ar afla, celulele de aer vor fi în unghiul drept cu ceea ce era suprafața apei. Unde se găsește o stâncă sau o răgălie care să se ridice până aproape de suprafață, gheața de deasupra va fi cu mult mai subțire și adesea se va topi cu totul sub înrăurirea

501. Fahrenheit (*n. tr.*).

502. Spartă, sfâșiată.

căldurii reverberate, răsfrânte. Mi s-a povestit că-n experiența făcută la Cambridge pentru înghețarea apei într-un rezervor puțin adânc, de lemn, cu toate că pe dedesubt circula aer rece, care străbătea dintr-o parte în alta, reverberarea soarelui, purceasă de la fund, făcu mai mult decât să precumpănească acest avantaj de înghețare. Când o ploaie caldă, în mijlocul iernii, topind departe stratul de omăt al Waldenului, lasă la mijloc o gheață tare, întunecată sau transparentă, nu va lipsi de-a lungul țărmurilor o fâșie de gheață albă, flendurită, cu toate că încă destul de deasă, lată de-o prăjină sau și mai bine, prilejuită de căldura reverberată. Și apoi, chiar bășicile cuprinse în gheață, lucrând ca niște oglinzi înfocate, nu vor lipsi s-o topească pe dedesubt.

Fenomenele anului se reproduc zilnic într-un lac pe-o scară mai mică. În fiecare dimineață, îndeobște vorbind, apa de la adâncimea mai mică se încălzește mai repede decât cea de la adâncimea mai mare. Cu toate că, la urma urmei, nu poate ajunge cine știe cât de caldă. Și-n fiecare seară se răcește mai repede până dimineața. Ziua este o prescurtare a anului. Noaptea e iarnă. Dimineața și seara, primăvară și toamnă. Amiaza, o vară. Pârâitura și bubuitura gheții arată o schimbare de temperatură... Într-o bună dimineață, după o noapte geroasă, la 24 februarie 1850, ducându-mă să petrec ziua la lacul lui Flint, nu fără uimire am observat că, lovind gheața cu muchia securii, gheața, pe-o întindere de mai multe prăjini de jur împrejur, răsuna ca un gong sau ca și cum aș fi lovit pe-o piele de tobă întinsă bine. După răsăritul soarelui lacul prinse să bubue când simți înrăurirea razelor înclinate asupra-i pe deasupra munților dimprejur. Lacul se întinse ca un om și căscă, parcă s-ar fi deșteptat dintr-o tulburare ce nu voia să-l slăbească, prelungită de trei-patru ceasuri. La amiază făcu o scurtă *siestă*, pentru ca în amurg, când soarele își retrăgea influența, să înceapă iarăși a bubui... Dacă timpul își urmează frazele regulat, un lac descarcă și el cu punctualitate tunul de seară⁵⁰³. Dar la amiază, fiind plin de crăpături și aerul fiind mai puțin elastic, lacul e

503. Referință la obiceiul de a marca ceasurile importante ale zilei prin lovituri de tun.

lipsit cu totul de rezonanță și probabil că o lovitură ce i s-ar fi aplicat n-ar fi zăpăcit nici peștii, nici guzganii cei tămâioși. Pescarii susțin că „bubuitul lacului” sperie peștii și-i împiedică de-a țicni. Lacul nu bubuie în toate serile și n-aș putea spune cu hotărâre când să se aștepte bubuitul lui. Dar, pe când eu nu pot pricepe nicio deosebire de timp, lacul poate. Cine s-ar fi putut aștepta ca ceva atât de întins, atât de rece, și-nzestrat cu o piele atât de groasă, să se arate până într-atât de simțitor? Cu toate astea, lacul are negreșit legea lui, căreia îi dă ascultare când se cuvine, prin bubuitul lui, după cum se deschid și mugurii primăvara, fără de greș... Pământul mișună de viață și e acoperit cu papile. Cel mai larg dintre lacuri e tot atât de simțitor la schimbările atmosferice ca și globula de mercur dintr-un tub.

Ceea ce mai ales m-a atras pe mine să trăiesc la pădure a fost să găesc acolo prilejul și să am tot timpul să privesc primăvara sosind. Gheața lacului începuse în cele din urmă să se potricălească⁵⁰⁴ de alveole, în timpul plimbărilor mele putând să-mi întipăresc călcâiul în ea. Ceața, ploile și soarele mai cald topesc, încetul cu încetul, zăpada. Zilele se prefac tot mai lungi. Și, ca să ies din iarnă, vedeam prea bine că nu mai aveam nevoie să-mi sporesc grămada de lemne, pentru că vremea marilor focuri trecuse. Așteptam cu luare-aminte cele dintâi semne de primăvară, să aud ciripitul ce l-ar fi putut scoate vreo păsărică ce-ar fi sosit sau piuitul verii vărgate, pentru că proviziile ei trebuiau să fie de acum aproape sfârșite. Sau să văd aventurându-se marmota în afara cartierelor sale de iarnă. La treisprezece martie auzii pasărea albastră⁵⁰⁵, cintețul și sturzul, când gheața avea încă aproape un picior de grosime. Și, măcar că timpul se mai încălzise, gheața nu fusese simțitor măcinată

504. A se găuri.

505. *Blue bird* sau pasărea albastră e o pasăre din America, asemănătoare cu pitulicea (*n. tr.*).

de apă, nici desfăcută și făcută să plutească ca aceea din râuri, ci, cu toate că topită cu desăvârșire pe-o lărgime de-o jumătate de prăjină în preajma țărului, la mijloc era numai alveolată și saturată sau îmbibată de apă, așa că puteai să treci cu piciorul pe ea, măcar că avea o grosime de numai vreo șase palmace. Dar a doua zi, către seară, în urma unei ploii căldicele, urmată de ceață, ia gheața de unde nu e – dispăruse odată cu ceața, care-o răpise în taină. Într-un an eu am trecut peste gheață, pe la mijloc, numai cu cinci zile înainte de totala ei dispariție. În 1845, la 1 aprilie, Walden fu cu totul descoperit. În 1846, la 25 martie. În 1847, la 8 aprilie. În 1851, la 28 martie. În 1852, la 18 aprilie. În 1853, la 23 martie. În 1854, la 7 aprilie.

Orice întâmplare în legătură cu dezghețarea râurilor și a lacurilor și cu felul cum i se stabilește acesteia timpul, pentru noi, care trăim într-un climat supus la atare extreme, are un interes cât se poate de mare. Când începe să fie mai cald afară, oamenii care locuiesc pe aproape de râuri aud gheața pârâind noaptea cu pocnituri atât de cumplite, ca de artilerie grea, ca și cum, de la un capăt la altul, toate încheieturile ei de gheață i s-ar fi rupt. Și în câteva zile o și văd dispărută ca un aligator sau crocodil ce iese din nămol printre convulsiile, printre zvârcolirile pământeste. Un oarecare bătrân, odinioară observator de aproape al Naturii și care părea atât de cunoscător al tuturor lucrărilor ei, [ca și cum în copilăria-i ar fi pus-o pe șantier, ca și cum ar fi ajutat-o să-și așeze popica]⁵⁰⁶, care ajunsese la deplina-i dezvoltare fără să poată dobândi mai multă știință naturală, chiar dacă ar fi fost să ajungă la vârsta lui Matusalem, mi-a povestit – spre uimirea mea, auzindu-l minunându-se ca de cine știe ce lucrare a Naturii, pentru că eu socoteam că între ei nu puteau să fie secrete –, mi-a povestit că într-o primăvară și-a luat pușca și luntrea, chitind să se joace oleacă cu rațele. Pe baltă era încă gheață, dar nici urmă pe râu. Și coborî fără nicio împiedicare din Sudbury, unde locuia, la lacul Fair-Haven, pe

506. Traducere ezitantă a lui Mușoiu. O transpunere mai apropiată de sensul textului lui Thoreau ar fi cea din ediția din 1973: „(...) de parcă ea ar fi fost pusă pe picioare când era el copil și ar fi ajutat-o să se țină dreaptă...”. Henry David Thoreau, *Walden...*, p. 285.

care, împotriva așteptărilor lui, îl găsi în mare parte acoperit de-o solidă câmpie de gheață. Ziua era caldă și mare-i fu mirarea văzând atâta gheață rămasă. Nezărind nici urmă de rață, își ascunse luntrea pe coasta de nord, în spatele unor insule ale lacului, și merse să se ascundă și el în tufe, pe coasta de sud, să aștepte vântul. În jurul țărmului gheața era topită de vreo trei sau patru prăjini, ceea ce făcea o pânză de apă lină și caldicică, cu fund mîlos, cum le place rațelor. De aceea el și credea că rațele aveau să se arate neîntârziat. Stătea acolo întins, liniștit, de vreun ceas, când deodată auzi un surd zgomot pe care l-ai fi socotit departe de tot, dar nu neobișnuit de mareț și de înflorător, deosebit de tot ce-i fusese dat să audă vreodată, umflându-se încet și crescând, ca și cum ar fi fost vorba de-o catastrofă universală nepomenită, de-un atac, de-un zgomot lugu-bru, care i se păru dintru-ntâi ca zgomotul unui mare stol de zburătoare care ar fi venit să se așeze acolo. Puse mâna pe pușcă numaidecât și sări în picioare, mișcat. Când colo, spre uimirea lui, văzu că-n timpul cât el stătuse culcat, întreaga masă de gheață se pusese-n mișcare, ajungând până la țărm, iar zgomotul pe care-l auzise era scrâșnirea marginilor gheții lovite de țărm – margini mai întâi știrbite ușor, fărâmate apoi, pentru ca în cele din urmă să se ridice și să-și răspândească frânturile de-a lungul insulei până la o înălțime mare de tot, înainte de-a se opri.

În sfârșit, razele soarelui ajung în unghi drept. Vânturile mai calde, care alungă ceața și ploaia, topesc scruntarele de zăpadă, iar soarele, împrăștiind ceața, surâde unui peisaj învrâstat cu roșu și alb, fumegând de tămâie, prin care călătorul își deschide o cale din ostrov în ostrov, salutat de armonia miilor de pâraie și pârâiașe șiroitoare, ale căror vine sunt umflate de sângele iernii, pe care-l revarsă.

Observarea puținelor fenomene mi-a adus mai multă încântare decât formele luate de nisip și argilă-n dezgheț, curgând de-a lungul clinurilor unei adânci tăieturi de-a drumului de fier, prin care treceam ducându-mă în sat, fenomen rar de văzut pe-o scară atât de mare, cu toate că numărul rambleurilor sau al umpluturilor proaspăt netezite cu materia convenită trebuie să se fi înmulțit mult de tot când s-au descoperit drumurile de

fier. Materia era nisip de toate soiurile ca mărime și de diferite cât și de bogate culori, îndeobște amestecat cu puțină argilă. Când se dezgheață primăvara, și chiar iarna când are loc un dezgheț, nisipul începe să curgă ca lava de-a lungul clinurilor, câteodată scobind zăpada și întinzându-se până unde înainte nici pomeneală nu era de nisip. Nenumărate șuvițe de apă se încrucișează și se întreș, înfățișând un soi de produs hibrid, supus o jumătate de cale legii curentelor, iar jumătate celei a vegetației. Curgând, nisipul îmbracă forma de frunze sau de foi de viță, pline de sevă, și produce movile de vreascuri cărnoase și adânci de-un picior și mai bine, care, văzute de sus în jos, se aseamănă cu niște rudimentare aparate vegetative ale unor licheni, încrustate și îmbucate; dacă nu v-ar face să vă gândiți mai curând la corali, la niște labe de leopard sau picioare de păsări, la niște creieri, la plămâni, măruntaie și la tot felul de excremente. O vegetație cu adevărat grotescă, ale cărei forme și culori le aveam acolo imitate în bronz, un fel de frunzătură arhitecturală mai veche și mai simbolică decât acanta⁵⁰⁷ [sau pălămida], decât cicoarea, iedera, frunza de vie sau orice altă frunză vegetală. Vegetație menită, poate, în anumite condiții, să devină un rebus pentru viitorii geologi. Întreaga țesătură părea ca o grotă ale cărei stalactite ar fi ieșit la iveală. Nuanțele variate ale nisipului erau nemaipomenit de bogate și de plăcute, înfățișând diferite culori de-ale fierului: brun, cenușiu, gălbui și roșcat. Când masa curgătoare atinge rigola care curge la poalele rambleului, ea se întinde mai împreună, în brăuri. Șuvițele deosebite de apă își pierd forma semicilindrică, pentru a se face, încetul cu încetul, mai late, mai largi. Și întrunindu-se, încetul cu încetul devin mai închegate, până ce alcătuiesc un nisipiș aproape turtit, încă diferit și drăguț nuanțat, în care se mai pot urmări formele primitive de vegetație. Până ce, în cele din urmă, chiar în apă, se prefac în scruntare, ca cele ce se alcătuiesc la îmbucătura râurilor, simulacrele de vegetație pierzându-se în încrețiturile de la fund.

507. Acanta, tip de plantă erbacee perenă cu frunze mari și adesea cu spini, folosită în scop decorativ. Acanta mai este și denumirea dată unui ornament arhitectonic făcut să imite frunza plantei cu același nume.

Întreg rambleurul, înalt de la douăzeci până la patruzeci de picioare, era câteodată plin de-o masă de asemenea frunzătură, hernie nisipoasă, pe-un sfert de milă, pe-o parte sau pe ambele părți, produsul unei singure zile de primăvară. Ceea ce atrăgea luarea-aminte asupra acestei frunzături de nisip era ivirea-i pe neașteptate. Când vedeam de-o parte rambleurul amortit – pentru că soarele nu-și începea acțiunea decât asupra unei părți dintru-ntâi –, iar de cealaltă parte acea frunzătură îmbelșugată, înfiripată într-un ceas, parcă aveam senzația că m-aș fi aflat în atelierul artistului care făurise lumea, ajuns acolo tocmai când se afla el în treabă, când se juca pe taluzul acela, răspândind pretutindeni, cu prisosu-i de energie, proaspătele sale desene. Parcă mă simțeam mai aproape de organele esențiale ale globului pământesc, pentru că revărsarea cea nisipoasă aducea cu o masă foliacee asemănătoare cu cele mai de căpetenie organe ale corpului animal. Precum vedem, o făgăduire a frunzei vegetale până și-n nisip o găsim. Nimic de mirare că pământul se exprimă în afară prin frunze, când înăuntru îl frământă atâtea idei. Atomii cunosc deja asemenea lege și se văd fecundați. Frunza atârnată sus își vede prototipul acolo. În interior, fie în globul pământesc, fie în corpul animal, un lob bătucit și jilav, cuvânt aplicat mai ales la ficat, la plămâni și la foile de osânză, λειβο, *labor*⁵⁰⁸, *lapsus*, λοβος, *globus*, lob, glob, ca și lap⁵⁰⁹ și atâtea alte cuvinte. În exterior, o foiță⁵¹⁰ uscată, după cum *f* și *v* sunt un *b* presat și uscat. Radicalele lobului sunt *lb*, masa moale a lui *b* (cu un singur lob, sau B, cu dublu lob), c-un „l” lichid după el, pentru a-l împinge înainte. În glob, *glb*, guturala *g* adaugă înțelesului capacitatea gâtlejului. Penele și aripile păsărilor sunt niște frunze mai uscate și mai subțiri. Cu chipul acesta, veți putea trece de la greoiul vierme de pământ până la fluturele aerian, fâlfăitor. Globul însuși se întrece și se transformă neîncetat, devine înaripat în orbita-i. Până și gheața începe prin delicate frunze de cristal, ca și cum s-ar închea în tiparele imprimare de frunzătura plantelor de apă, pe oglinda acvatică.

508. Labor – în înțeles de cădere în lunecare (*n. tr.*).

509. Sfârc (*n. tr.*).

510. *Leaf* în engleză la plural face *leaves* (*n. tr.*).

Chiar și copacul nu e decât o frunză, iar râurile niște frunze ceva mai late, al căror *parenchym*⁵¹¹, țesătura spongioasă, e pământul mijlocitor. Orașele și cetățile, ouăle unor insecte în cuibarele lor. Când apune soarele, nisipul încetează de-a mai curge, dar dimineța șiroaiele porni-vor din nou pentru a se ramifica și ramifica după aceea în mii și mii. Ceea ce ne arată cum se formează vasele sanguine. Privind de aproape, veți vedea că, mai întâi de toate, în afară de masa ce se topește, își deschide cale un flux de nisip gurguiat⁵¹² în formă de picătură, ca buricul degetului, căutându-și calea înclinată, cu încetineală, ca un orb, până ce, în cele din urmă, datorită unei călduri mai mari și mai marii înmuieri, cu cât soarele se ridică mai sus, partea cea mai fluidă, în străduința-i de a se supune legii care face să cedeze chiar și cea mai inertă, se desparte de cealaltă și-și făurește înăuntru un canal sau o arteră sinuoasă, în care se vede, de la un strat de frunze sau ramuri cărnoase la altul, o șuviță de argint lucind ca oglinda, absorbită din când în când de nisip. Uimitoare repeziciunea și, cu toate astea, desăvârșirea cu care se organizează nisipul pe măsură ce curge, întrebuițând cea mai bună materie pe care masa i-o furnizează pentru a forma coastele ascuțite ale canalului său, ca și izvoarele râurilor. În materia silicoasă, depusă de apă, se găsește poate sistemul osos, iar în heliu, ca și-n materia organică cea mai fină, fibra de carne sau țesut celular. Ce-i oare omul, de nu o masă de argilă fondantă? Vârful degetului omenesc nu-i altceva decât o picătură sleită⁵¹³. Degetele mâinilor și picioarelor curg până nu mai pot din masa fondantă a corpului. Cine știe până unde s-ar desfășura și întinde corpul omenesc sub un cer mai generos? Mâna, cu loburile și vinele ei, nu-i oare o frunză întinsă de palmier? Urechea, cu lobul sau picătura ei, poate fi închipuită ca un lichen. *Umbilicaria*, pe latura capului. Buza – *labium*, de la *labor* (?) – atârână sau se proiectează (*laps*, *lapses*) din marginile gurii cavernoase. Nasul e o picătură sleită sau o stalactită descoperită. Bărbia, o picătură mai mare, confluentul scurgerii feței.

511. Țesut vegetal fundamental, bogat în spații intercelulare și spongiuos.

512. Țuguiat.

513. Cu sensul de „închegată”.

Obrajii, în valea feței, sunt o surprătură a sprâncenelor, surprătură întreruptă și revărsată de umerii obrazului. Fiecare lob rotunjit din frunza vegetală e și el o picătură închegată, mai mare sau mai mică, nescursă. Lobii sunt degetele frunzei. După câți lobi posedă, în atâtea direcții frunza tinde să se întindă. Mai multă căldură sau alte înrâuriri binefăcătoare ar putea-o face să se întindă și mai departe.

Astfel, pare că un singur versant avea să illustreze principiul tuturor operațiilor Naturii. Făuritorul acestui pământ n-a făcut decât să patenteze o frunză sau foaie. Care Champollion⁵¹⁴ va descifra însă pentru noi aceste hieroglife și ne va îngădui să întoarcem o alte foaie? Fenomenul ce-l am înaintea îmi încântă vederea mai mult decât ar face-o îmbelșugarea, rodnicia unor podgorii. Ce-i drept, caracterul lui are ceva excremental și nu se mai isprăvesc grămezile de maiuri, de bojoci și de măruntaie, ca și cum globul s-ar fi întors pe dos, dinlăuntru-n afară. Dar asta ne dă cel puțin a înțelege că Natura nu-i lipsită de măruntaie, ceea ce o și face să fie ea mama omenirii.

Înghețul iese, în sfârșit, din pământ și sosește și Primăvara. El e premergătorul primăverii înverzite și înflorite, la fel cum mitologia e premergătoare adevăratei poezii. Nu știu ceva care-ar putea să curețe mai bine de duhurile și de indigestiile iernii. Ceea ce mă face să cred că Pământu-i încă în scutece, scoțând din toate părțile degețele de prunc. Bucle fragede se ivesc din cele mai răsărite frunți. Nu-i nimic care să fie neorganic. Puzderia de foliacee îmbracă spinarea taluzului, ca zgura revărsată dintr-un cuptor, ceea ce dovedește că înăuntru Natura „nu stă degeaba”. Pământul nu-i un simplu crâmpei de istorie moartă, strat peste strat, ca foile unei cărți, destinat mai ales pentru studiul geologilor și anticarilor, ci poezie, poezie vie, ca frunzele unui copac care se arată înaintea florilor și a fructelor. Nu-i un pământ-fosilă, ci un pământ care trăiește din plin, în asemănare cu marea viață centrală, față de care întreaga viață animală și vegetală este numai parazită. Îndurerările sale

514. Jean-François Champollion (1790-1832), orientalist și egiptolog francez care a reușit să pună la punct o metodă de descifrare a hieroglifelor.

vor face să ni se ridice rămășițele din mormânt. Puteți să vă topiți toate metalele voastre și să le turnați în cele mai frumoase tipare din lume, ele nu mă vor mișca niciodată ca formele în care curge fonta pământului. Dar nu numai această fontă, ci și așezămintele de pe ea, în mâinile olarului numai argilă plastică sunt.

N-avea să treacă mult și nu numai de pe taluzuri, ci de pe fiecare colină, de pe fiecare câmpie și din fiecare vâlcea, înghețul era să iasă din pământ ca un patruped adormit din bârlogul lui, pentru a merge în căutarea mării, cântând, sau pentru a se cărăbăni spre alte ceruri, în nori. Thaw (Dezghetul), în blajina-i persuasiune, e mai puternic decât Thor⁵¹⁵ înarmat cu măciuca lui. Unul topește, altul nu face decât să sfarme-n bucăți.

Când pământul e despuiat în parte de omăt și când unele zilele mai căldicele îi zvântează cât de cât suprafața, e încântător să compari cele dintâi fragede semne ale anului încă nevârstnic, abia mijind, cu falnica frumusețe a vegetației uscate care a înfruntat iarna – siminocul, splinuța, troscotul și gingașele ierburi sălbatice, mai vorbitoare și mai interesante chiar decât vara, ca și cum frumusețea de abia acum le-ar fi ajuns la maturitate; până la cânepă, papură, lumânărică, sunătoare, ciuboțica-cucului, iarba-iepurelui și altele cu tulpina puternică, nesecate grânare din care se înfruptă cele dintâi păsărele – veștmânt cuviincios, cel puțin, al văduvitei Naturi. Eu mă simțeam atras mai ales de vârful ogival și în formă de snop al căprișorului⁵¹⁶. Memoriei noastre iernatice căprișorul îi amintește vara. Și-i dintre formele pe care arta le copiază mai cu plăcere, forme care, în regnul vegetal, au cu tipurile ce le are în minte omul aceeași înrudire cum le-ar avea cu astronomia. E un stil antic mult mai vechi decât stilul grec sau egiptean. Unele fenomene de

515. Zeul războiului la germani (*n. tr.*).

516. Cyperus, plantă din familia ciperaceelor, cu flori brun-închise care crește în locuri cu umezeală.

iarnă ne insuflă o duioșie nespusă și o fragedă gingășie. Suntem obișnuiți să auzim descriindu-ni-se iarna ca un aspru, ca un groaznic tiran, când ea, cu toată drăgălășenia unui amoretz, împletește doar cosițele verii.

La apropierea primăverii, veverițele vărgate veneau tocmai sub casa mea, pe când eu eram așezat la citit sau la scris, scoțând cele mai ciudate clămpăniri, țuuturi, sforăituri vocale, atâtea zgomote gălgâitoare, nepomenite. Dacă băteam din picior, țuiau și mai tare, ca și cum, în lipsa lor de orice teamă și de orice respect, ar fi sfidat omenirea să le oprească din turbata lor sarabandă. Numai că n-ai să poți – *hara-hara!* Rămânând cu totul surde la argumentele mele sau, neputând să le înțeleagă puterea, se dedau la o ploaie de invective, căroră nu aveai ce le face.

Întâia vrăbiuță de primăvară! Anul începea cu o speranță mai plină de tinerețe decât oricând! Ușurelele ciripiri argintii – auzite pe plaiuri, în părțile descoperite și jilave – ale păsării albastre, ale cintezeului și ale sturzului, ca zângănirea celor din urmă fulgi ai iernii care ar cădea. Pas de te mai gândeste în asemenea clipe la istorii, la cronologii, la tradiții și la toate sfaturile scrise. Pâraiele înalță primăverii imnuri, cântări. Uliul șopârlelor lunecând până deasupra bălții, el și ochește cea dintâi mișcare a vieții mocirloase. Șiroiala topirii zăpezii se aude în cele mai mici vâlcele, iar gheața-n lacuri se topește văzând cu ochii. Iarba scânteiază ca un foc primăvăratec pe clinuri – *et primitus oritur herba imbribus primoribus evocata*⁵¹⁷ –, ca și cum pământul ar fi răsuflat o căldură interioară pentru a saluta întoarcerea soarelui. Nu galbenă, ci verde e culoarea flăcării sale. Simbol al unei veșnice tinereți, firul de iarbă, ca o panglicuță verde, ondulează vara gazonul. Doborât, ce-i drept, de îngheț, săbiuța-i de fân de anul trecut iată-i-o înfripată din nou și zvâcnind de-o viață nouă. Cum gistește din pământ pârâiașul, așa crește și firul de iarbă, netulburat. El e aproape una cu pârâiașul, pentru că în zilele cele lungi din iunie, când pârâiașele seacă, firele de iarbă nu lasă seacă albia lor. Și, din an în an, turmele se adapă din verdele acesta etern, iar cosașul, când vine vremea, își face o provizie de iarnă din el. Viața noastră își face o

517. „Și iarba răsare prima, chemată de primele ploii”. Varron, *De Re Rustica* (n. tr.).

provizie de iarnă din el. Viața noastră omenească, și ea, până la rădăcină nu moare, decât ca să-i crească, până-n eternitate, firul verde, din nou.

Walden se topea între acestea văzând cu ochii. De-a lungul coastelor de nord-vest el avea un canal de vreo două prăjini, mai lărguț la marginea de răsărit. O întinsă suprafață de gheață se și rupsesse din masa mare. În tufișurile de la țarm auzii un pițigoii ciripind: *olit, olit olit, cirip, cirip, cirip, ce, ciar, ci vis, vis, vis!* La topire dădea și el ajutor. Cât de frumoase marile și falnicele curbe ale gheții, întrucâtva răsfrângerea celor ale coastei, cu toate că cele ale gheții erau mai regulate. Gheața era cât se poate de tare din pricina gerului aspru, dar trecător, din zilele din urmă; era în ape⁵¹⁸ și sclipitoare ca parchetul unui palat. Și vântul luneca în zadar pe suprafața-i opacă spre răsărit, pentru a atinge suprafața cea vie. O privilegiate negrăită, fâșia de apă scânteietoare la soare, fața goală a lacului plin de vioșie și tinerețe, ce-ai fi zis că răsfrânge bucuria peștilor dedesubt și-a nisipului de pe țarmuri – o scânteiere argintie care părea că purcede de la solzii unui *leuciscus*, un pește mare ce-ai fi zis că se zbate. Contrastul dintre iarnă și primăvară. Walden mort era, și a înviat.⁵¹⁹ Și în primăvara aceea Walden își scutură cojocul sprinten de tot.

Trecerea de la vijelie și iarnă la un timp mai senin și mai blând, de la niște ceasuri întunecate și tânjitoare la altele mai limpezi și mai vioaie, e o criză uimitoare pe care totul o prevestește. Și ajunse să se petreacă deodată. Pe neașteptate, cu toate că se apropia seara și pe sus nori iernatici mai erau încă, iar din streșini picura zăpadă topită, un val de lumină îmi năpădi casa. Mă uitai pe fereastră și, ce să vezi, unde ieri se întindea o gheață rece și cenușie, acum se întindea lacul străveziu, molcom și plin de speranță, ca într-o seară de vară, reflectând cerul unei seri de vară în sânul lui, cu toate că cerul sus nu era de văzut, ca și cum lacul ar fi fost în înțelegere cu un orizont mai depărtat. Auzii mai departe o mierlă, întâia, pe care pare că n-aș mai fi auzit-o de mii de ani și al cărei accent nu-l voi uita mii de ani: același cântec dulce și puternic de odinioară. Ah,

518. Cu sensul de „cu reflexe de mătase”.

519. Luca, XV, 24 (n. tr.).

mierla de seară de la sfârșitul unei zile de vară din Noua Anglie! Dacă aş putea să aflu rămurica pe care stă. Ea să fie? Rămurica? Cel puțin asta, *Turdus migratorius*⁵²⁰ nu-i.

Pinii cei rășinoși și stejarii arbuști care îmi înconjurau casa, care atâta vreme tânjiseră, își luară deodată diferitele lor caractere, podoabe mai strălucitoare, mai verzi, ținută mai dreaptă și mai vioaie, ca și cum ar fi fost cu adevărat curățați și înzdrăveniți de ploaie. Îmi dădeam seama că de plouat nu era să mai plouă de acum. Privind orice ramură din pădure, chiar și numai brațul ce mai rămăsese din grămada-ți de lemne, puteai prea bine spune că se isprăvise cu iarna. Cum noaptea se apropia, tresării la izbucnirea trâmbiței găștelor, care băteau cu aripile lor pădurea, ca niște călători oboșiți care se întorceau târziu de la lacurile din sud, alinându-se în sfârșit în tânguiri fără nicio opreală și în consolări mutuale.

Din pragul casei mele auzii fâlfăirea aripilor lor. Când, lăsându-se asupra casei mele, îmi descoperiră deodată lumina, cu o larmă înăbușită cotiră la o parte și merseră să se așeze pe lac. Iar eu închisei ușa, petrecând la pădure întâia mea noapte de primăvară.

Dimineața îmi arunca privirea din ușă, prin ceață, la găștele care înotau în mijlocul lacului, cam la cincizeci de prăjini de mine, atât de mari, atât de spulberatice, încât ai fi zis că Walden era un lac artificial anume menit pentru zbenguirea lor. Când am ajuns la lac găștele se ridicară deodată cu o mare bătaie din aripi la semnalul căpitanului lor. Înșiruindu-se,ocoliră pe deasupra capului meu, în total douăzeci și nouă, îndreptându-se spre Canada, după trâmbița regulat spațiată a călăuzii, gândind să-și ia prânzul în niște mlaștini mai mocirloase. Un cârd de rațe, puf, se ridicaseră-n același timp, apucând către nord, pe urma rudelor lor zgomotoase.

O săptămână întreagă auzii, dând târcoale pe dibuite, trâmbița unei găște solitare, căutându-și prin ceața dimineții soția, trâmbiță care popula pădurea cu zgomotul unei vieți mai mari, pe care pădurea încă n-o putea

⁵²⁰. Mierla (*Turdus merula*), pasăre cântătoare răspândită pe numeroase continente ale globului, cu penaj negru.

îndura. În aprilie porumbeii prinseră să zboare cu grăbire în stoluri mici și la un timp auzii lăstunii ciripind pe deasupra țarinii mele, cu toate că comuna nu părea să aibă atât de mulți încât să-mi dăruiască și mie. Mi-am închipuit numaidecât că acești porumbei și lăstuni trebuiau să fie din vechiul neam care a trăit prin copacii cei scorburoși înainte de venirea oamenilor albi.

În aproape toate climatele broasca țestoasă și broasca de baltă trec drept premergătorii și drept crainicii primăverii. Păsările zboară, cântând în strălucirea penajului lor. Plantele încolțesc și înfloresc. Vânturile suflă și ele, pentru a îndrepta ușoara oscilare a polilor și pentru a păstra totodată echilibrul Naturii.

Dacă fiecare anotimp ni se pare la rândul lui cel mai bun, sosirea primăverii e ca crearea Cosmosului ieșit din Haos și ca realizarea Vârstei de Aur.

*Eurus ad Auroram, Nabathaeague regna recessit.
Persidaque, et radiis juga subdita matutinis.*

*The East Wind withdrew to Aurora and the Nabathaeae kingdom
And the Persian, and the ridges placed under the morning rays.
Man was born. Whether that Artificer of things,
The origin of a better world, made him from the divine seed;
Or the earth being recent and lately sundered from the high
Ether, retained some seeds of cognate heaven.*

Vântul de Est se retrase spre Auroră și regatul Nabatean.
Spre Persan, și spre piscurile de razele dimineții scaldate.
Și omul se născu. Fie că Meșterul Făurar al Lucrurilor,
Zămisliitorul unei mai bune lumi, l-ar fi plămădit din sămânță divină,
Fie că pământul, recent și proaspăt despărțit de înaltul Eter,
Ar fi păstrat câteva semințe din cerul cu care se înrudește.

Ovidiu, *Metamorfozele*

Ajunge o ploicică ca să faci iarba cu atâtea tonuri mai verde. Sub înrăurirea unor mai bune gânduri, perspectivele noastre și ele se limpezesc. Preaferițiți dacă am trăi pururea în prezent, dacă ne-am folosi de fiecare accident ce ni s-ar întâmpla, ca iarba care izvodește înrăurirea celei mai mici picături de rouă căzută pe ea. Să nu ne pierdem vremea ispășind scăparea prilejurilor pierdute, socotind că nu am avea altă datorie. Primăvara sosită, noi mai zăbovim încă-n iarnă. Într-o veselă dimineață de primăvară toate păcatele oamenilor se iartă. În asemenea zi se spulberă viciul. Câtă vreme soarele urmează a străluci, cel mai păcătos dintre păcătoși se poate lepăda de păcate.⁵²¹ Prin nevinovăția noastră redobândită, noi întrezărim pe cea a vecinilor noștri. Se poate ca ieri să-l fi cunoscut pe vecinul nostru ca hoț, ca bețiv, desfrânat, să vă fi apucat pur și simplu mila de el sau să-l fi disprețuit, deznădăjduind și de lume. Dar soarele lucește, strălucitor și cald într-o primă dimineață de primăvară, lumea înnoind-o, îmbrăcând-o din nou. Veți vedea acum pe vecinul vostru dedat la o muncă senină. Veți vedea că vinele sale secătuite și vlăguite se umflă de-o bucurie tăcută, binecuvântând ziua nouă, simțind înrăurirea primăverii cu nevinovăția fragedei vârste, și iată toate greșelile sale uitate. Omul nu numai de-o atmosferă de bunăvoință e acuma înconjurat, ci de-o mireasmă de curăție, căutând să se reverse, orbește poate, fără efect, ca un instinct nou ivit... Și vreme de-un ceas versantul de sud al colinei nu va fi ecoul niciunei glume prostești. Din coasta scorțoasă a acestui versant veți vedea nevinovate și frumoase mlădițe pregătindu-se a-ncolți pentru a încerca un nou an de viață, fragedă, nouă, ca și cel mai tânăr răsad. Și iată omul intrat în bucuria Domnului său. Ce-l împiedică oare pe temnicer să nu lase deschise porțile temniței lui, pe judecător să nu achite pe acuzat? Ce-l împiedică pe predicator să nu-și mai probezească poporarii? Îi împiedică aceea că aceștia nu ascultă înștiințarea pe care Domnul pe șoptite le-o dă și nu îngăduie iertarea pe care fără nicio rezervă le-o dă Domnul tuturor.

„O întoarcere zilnică la bunătate, în liniștita și binefăcătoarea respirație a dimineții, face ca, în ceea ce s-atinge de iubirea virtuții și urărea

viciului, să ne apropiem întrucâtva de natura primitivă a omului, ca lăstarii pădurii tăiate; după cum răul ce-l facem în cursul unei zile împiedică mugurii virtuții îmbobocinde să se dezvolte și îi distruge. Și-odată mugurii virtuții împiedicați în dezvoltarea lor, de mai multe ori prin tot răul de peste zi, adierea binefăcătoare a serii nu mai este îndestulătoare să-i ocrotească. Și, de îndată ce adierea de seară nu mai este îndestulătoare să-i ocrotească, natura omului nu se mai deosebește atunci cu mult de-a brutei. Iar oamenii cred că simțul înnăscut al chibzuinței omul niciodată nu l-a avut. Astea să fie adevăratele sentimente ale omului, cele naturale?”⁵²²

*The Golden Age was first created, which without any avenger
Spontaneously without law cherished fidelity and rectitude
Punishment and fear were not; nor were threatening words read
On suspended brass; nor did the suppliant crowd fear
The words of their judge; but were safe without an avenger.
Not yet the pine felled on its mountains had descended
To the liquid waves that it might see a foreign world,
And mortals knew no shores but their own.

There was eternal spring, and placid zephyrs with warm
Blasts soothed the flowers born without seed.*

Vârsta de Aur fu creată dintru-nceput fără niciun judecător.
Spontan, fără ca vre-o lege să impună bună-credință și rânduială.
Nu era nici pedeapsă, nici teamă, nici vreun termen de amenințare
Încrustat pe aramă. Nici vre-o groază de cuvântul judecătorilor,
Mulțimea plângătoare era salvată fără răzbunător.
Iar pinul din munții lui doborât nu coborâse
Spre elementul lichid, pentru a merge să vadă o lume străină.
Muritorii nu cunoșteau alte tărâmurii decât ale lor.

O primăvară neîntreruptă domnea, iar liniștitul zefir
Cu caldele-i adieri dezmiarda florile iscate fără sămânță.⁵²³

522. *Cartea lui Mencius* (371-288 î.e.n.).

523. Ovidiu, *Metamorfoze*. Fără îndoială, tradus de Thoreau în engleză (*n. tr.*).

La 29 aprilie, pe când pescuiam la marginea râului, aproape de podul „Unghiului celor Nouă Acri”, stând în picioare pe iarbă și pe rădăcinile de salcie tremurătoare, unde stau la pândă șobolanii cei tămâioși, aud o vâjăitură ca aceea ce-o fac copiii când se joacă cu vreo vârguță. Uitându-mă în sus, văd un șoim subțire, grațios, parcă ar fi fost o lipitoare, în curs de a se înălța, rând pe rând, ca o cută și de-a se rostogoli o prăjină sau două, arătându-și subsuoara aripilor sale, care lucea ca o panglică de satin sau ca interiorul unei scoici, sidefat. Priveliștea asta îmi aminti de vânătoreea cu șoimi, nelipsită de noblețe și poezie. Ai fi zis un *Merlin*. N-are a face însă numele lui. Interesant era zborul, cel mai eterat zbor pe care mi-a fost dat vreodată să-l văd. Nu zbura ca un fluture, numai încoace și-n colo, nici nu plana ca ulii șopârlelor, ci se zbenguia cu o mândră încredere în plaiurile văzduhului. Urcându-se și urcându-se, cu râsu-i ciudat, el își repeta libera și falnică-i prăbușire, rostogolindu-se ca un zmeu, pentru a se înălța din orgolioasa lui tumbă, ca și cum n-ar fi pus niciodată picioarele pe *terra firma*. Părea să n-aibă niciun tovarăș pe lume și că petrecea singur-singurel, fără să ceară altceva decât dimineța și eterul cu care se zbenguia. Singuratic negreșit nu era. Făcea însă singuratică lumea care era dedesubtul lui. Unde era însă mama care-l clocise, unde-i era familia, părintele lui, în ceruri? Sălășluitor al văzduhului, ai fi zis că-i alipit de pământ prin vreun ou clocit cândva în vreo crăpătură de stâncă, dacă nu cumva cuibul nașterii sale va fi fost în unghiul unui nor tivit pe de margini cu curcubeul soarelui apunând, umplut cu vreo ceață moale de-a Sfântului Ioan, rășluită⁵²⁴ de pe pământ. El și avea înfățișarea unui nor râpos.

Fără a mai pune la socoteală că-mi procuram o minunată provizie de pește de aur, și de argint, și de aramă scânteietoare, ce-ai fi zis că-i un șirag de perle. Ah, și câte dimineți de astea de primăvară nu le-am petrecut în bălțile astea, sărind din bolovan în bolovan, din rădăcină de salcie în rădăcină de salcie, pe când valea cea sălbatică a râului și pădurea erau scâldate într-o lumină atât de curată și atât de strălucitoare, încât ar

524. Smulsă, furată, luată.

fi deșteptat până și morții, dacă morții, cum cred unii, ar dormi în mormintele lor. Nu mai trebuie altă dovadă de nemurire. Într-o așa lumină mai poate fi altceva oare decât viață? O, Moarte, unde îți este coasa? O, Mormânt, unde-ți este biruința, atunci?⁵²⁵

Viața noastră ar lăncezi la sat dacă n-ar fi pădurea nestrăbătută și câmpia de primprejur. Nouă ne trebuie tonicul naturii inculte, din când în când. Să înotăm în bălțile unde stă la pândă boul-de-baltă și cristeiul. Să auzim cârâiala sitarului. Să soarbem mireasma stufului murmurând, pe unde numai vreo pasăre mai sălbatică și mai solitară își clădește cuibul și vizonul⁵²⁶ cu burta la pământ se strecoară. Zoriți să explorăm totul și să aflăm, noi cerem totodată ca totul să fie misterios și neexplorabil, ca pământul și marea să fie cu totul sălbatice, nevizitate și nesondate de noi, nesondabile aproape. Să nu ne saturăm niciodată de Natură. Să ne înviorăm privind vigoarea nebiruită a conturilor puternice și titanice: coasta cu epavele ei, singurătatea cu copacii ei vii și morți, norul încărcat de tunet, ploaia care durează săptămâni întregi și dă naștere la puhoiae. [Hotarele noastre cată să ni le vedem întrecute și păscute în libertate de viață, pe unde nu ne rătăcim niciodată, pe unde nu ne-a călcat niciodată piciorul]⁵²⁷. La vederea unui vultur pe cale de-a se ospăta dintr-un hoit care ne dezgustă, ne scârbește pe noi, dar care pe dânsul îl întreamează, dându-i putere și sănătate, cată să ne simțim mai degrabă voioși...

Pe cărarea care ducea la casa mea se afla un cal mort, care mă silea să mă abat câteodată din cale, mai ales noaptea, când aerul era încărcat. Dar certitudinea unui zdravăn apetit și-a nestrămutatei sănătăți a Naturii înăbuși în mine orice dezgust. Când Natura e atât de îmbelșugată de viață, eu nu-s deloc mișcat că miriade de ființe pot să se vadă sacrificate și lăsate în prada lor reciprocă; că niște fragede organisme pot fi cu atâta seninătate lipsite

525. Pavel, *Epistole către Corintieni*. Cap. XV (n. tr.).

526. Vizonul, mamifer carnivor din familia mustelidelor, asemănător cu nurca, specific Americii de Nord.

527. Traducere ezitantă a lui Mușoiu. O redare mai apropiată de textul lui Thoreau ar fi: „Trebuie să fim martorii propriilor noastre limite traversate și a unei vieți care se ospătează în libertate acolo unde noi nu rătăcim niciodată.” Henry David Thoreau, *Walden...*, p. 298.

de existență, prefăcute-n piftie – mormoloci înfulecați de bătlani, broaște țestoase și broaște râioase zdrobite pe drum – și că uneori plouă cu carne și sânge. Dată fiind deasa repetare a unui asemenea accident, nu trebuie să ținem atâta socoteală de el. Impresia ce o simte înțeleptul față de toate astea este a nevinovăției universale. Otrava nu-i atât de otrăvitoare, la urma urmei, după cum nicio rană nu e fatală. Compătimirea e un teren pe care nu te poți menține multă vreme. Trebuie să fim cu dânsa expeditivi. Argumentele ei nu vor putea suporta să se vadă stereotipate și să fie mult repetate.

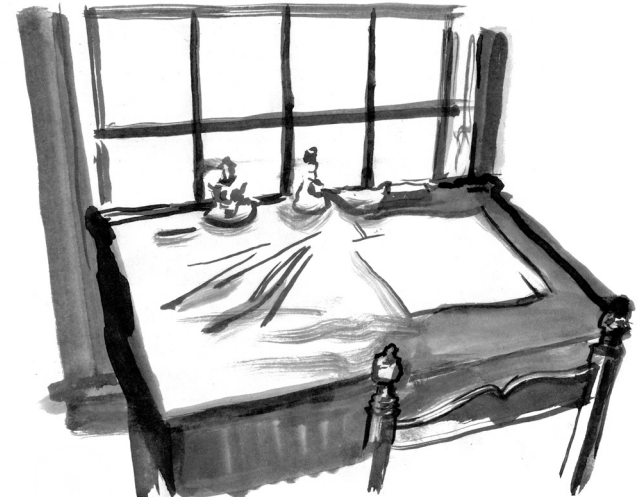
De la începutul lui mai, stejarii, hikorii, arțarii și alți copaci, de acum înmuguriți, printre pini care înconjurau lacul, dădeau peisajului o strălucire asemănătoare cu lumina soarelui, mai cu seamă în zilele înourate, ca și cum soarele, străbătând norii, s-ar fi arătat cu sfilă pe versante, pe unele locuri. La 3 sau 4 mai un cufundar se arată pe lac și-n timpul celei dintâi săptămâni a lunii auzii *whip-poor-will*-ul, sturzul roșcat, sturzul cu capul cenușiu, pupăza verzuie, *chewink*-ul⁵²⁸ și alte păsărele. Sturzul de pădure îl auzisem încă demult. Pupăza neagră, care mai venise odată, își aruncă o privire pe ușă și pe fereastră, ca să vadă dacă locuința mea era destul de scorbura pentru dânsa, ținându-se suspendată pe aripile ei fâlfâinde, cu ghearele încârligiate, ca și cum s-ar fi agățat de aer să inspecteze locurile. Polenul sulfurat al pitch-pinului nu întârzie să pudreze până într-atât lacul și pietrele, și lemnul putred de-a lungul țărmului, încât ai fi putut să aduni din el un butoi. De aici ploile de pucioasă despre care ni se vorbește. Până și în drama lui Calidasa⁵²⁹, *Sacotala*, vedem râuri colorate în galben de pulbera de aur de lotus.

Între acestea, anotimpul prindea a se desfășura în vară, cum ai hoinări prin iarba din ce în ce mai înaltă.

Și așa mi-am petrecut cel dintâi an pe care l-am trăit la pădure, pe cel de-al doilea petrecându-l la fel. Din Walden, în cele din urmă, m-am strămutat la 6 septembrie 1847.

528. Chewink (*Pipilo erythrophthalmus*), specie de pasăre asemănătoare vrabiei, specifică Americii de Nord.

529. Poet și dramaturg din India, care e socotit ca unul dintre cei mai mari poeți ai lumii (*n. tr.*).

ÎNCHEIERE

Rolnavului doctorii îi recomandă, foarte cuminte, o schimbare de aer și de priveliște. Domnul fie laudat, lumea nu e toată adunată-ntr-un loc. Castanul de India nu crește în Noua Anglie și pasărea batjocoritoare se aude rar pe meleagurile acestea. Gâsca sălbatică, care-și ia prânzișoru-n Canada, prânzul de amiază în Ohio și care-și curăță penele pentru noapte într-un golfuleț din Sud, e mai cosmopolită decât noi. Înșuși bizonul care nu paște pășunile din Colorado decât până când îl așteaptă o iarbă mai verde și mai fragedă dinspre partea din Yellowstone, călătorește întrucâtva laolaltă cu anotimpurile. Dacă însă s-ar dărâma împrejmuirea de lemn a fermelor noastre, pentru a se face în loc niște ziduri de piatră, vom avea pentru existențele noastre niște hotare statornicite și destinele noastre vor fi împiedicate. Dacă, din întâmplare, vei fi fost ales la primărie ca secretar, negreșit că nu vei putea să te duci în vara asta la Tierra del Fuego. S-ar putea însă să treci în țara focului infernal. Universul, iarăși, e mult mai întins decât ni-l închipuim noi.

Și-ar trebui să privim mai adesea pe deasupra pupei corăbiei noastre, ca niște pasageri curioși, nu să călătorim ca niște corăbieri mărginiți care scarmână călți. Partea cealaltă a globului nu-i decât sălașul corespondentului nostru. A călători, pentru noi, nu înseamnă decât a urma arcul marelui cerc, pentru că doctorii nu tratează decât bolile epidermei. Unul aleargă în Africa de Sud să vânez girafe, când ar trebui mai curând să urmărească un alt vânat. Cât timp oare se vor vâna tot girafe de s-ar putea? Becațina și sitarul pot procura și ele o mare plăcere, dar eu socot că ar fi un mai nobil vânat acela de-a te vâna pe tine.

*Direct your eye right inward, and you'll find
A thousand regions in your mind
Yet undiscovered. Travel them, and be
Expert in home-cosmography.*

Adâncește-ți privirea de-a dreapta-n tine și vezi
Mii de regiuni în sufletul tău
Neexplorate încă. Străbate-le și fii
Cunoscător în cosmografia bârlogului tău.⁵³⁰

Ce înseamnă Africa, ce înseamnă Vestul? Propriul nostru interior pe hartă nu-i oare alb, oricât de negru ar fi, dacă ne-am pune să-l cercetăm, ca și coasta odată descoperită?⁵³¹ Izvorul Nilului, al Nigerului, al lui Mississippi sau trecătoarea de Nord-Vest, din jurul continentului nostru, pe astea trebuie oare să le căutăm? Astea să fie problema care să intereseze specia omenească mai mult? Franklin să fie oare singurul om pierdut, ca nevasta-i să-l caute cu atâta aprindere? Mr. Grinnell⁵³² știe oare el singur unde se află? Fiți mai curând Mungo Park-ul, Lewis-ul și Frobisher-ul⁵³³ propriilor voastre cursuri de apă,

530. William Habington (1605-1644), *Onoratului meu prieten, Sir Ed. P. Knight* (n. tr.).

531. Ca să fie înțeleasă mai bine această antiteză a lui Thoreau, trebuie să se știe că-n hărțile geografice locurile neexplorate se lasă albe (n. tr.).

532. Henry Grinnell, negustor din New York care întocmi două expediții pentru a merge în căutarea lui Franklin, exploratorul (n. tr.).

533. Martin Frobisher (1535-1594), navigator englez care a făcut numeroase expediții de explorare a terenurilor din nordul Canadei.

propriilor voastre oceane. Explorați-vă propriile voastre înalte latitudini, cu încărcături de carne conservată pentru întreținere dacă-i nevoie. Și faceți un teanc până la cer de butoaie goale de bere, drept steag. Carnea conservată să fi fost însă inventată numai pentru conservat carnea? Ce zic? Fiți un Columb pentru noi continente și lumi întregi închise în voi, deschizând noi canale, noi vaduri, nu de comerț, ci de cugetări.

Fiecare om e stăpânul unei împărății față de care imperiul țărului pământesc nu-i decât un biet sat, o protuberanță, o ieșitură lăsată de gheață. Unii se mai pot arăta patrioți, când față de *sine* respect nu au, jertfind multul puținului. Aceștia iubesc mărul din care li-i mormântul alcătuit, fără să nutrească cea mai mică simpatie pentru spiritul care poate totuși să le însuflețească argila. Patriotismul e o nălucă pe care o are omul în cap. Ce înseamnă oare acea Expediție de recunoaștere în Marea de Sud⁵³⁴, cu tot alaiul și toată cheltuiala ei, dacă nu recunoașterea indirectă a faptului că în lumea morală sunt continente și mări pentru care orice om e un istm, un canal – cu toate că încă neexplorat – și că-i mai lesne să navighezi mii și mii de mile prin frig, prin tempeste și printre canibali, într-o navă de-a statului, cu cinci sute de oameni și copii marinari care să-ți fie de ajutor, decât să explorezi singur marea intimă, Oceanul Atlantic și Pacific al eului tău.

*Erret, et extremos alter scrutetur Iberos
Plus habet hic vitae, plus habet ille viae.*

*Let them wander and scrutinize the outlandish Australians.
I have more of God, they more of the road.*

Rătăcescă ei și meargă să scruteze depărtările australiene
Eu nu am numai un zeu. Și zeii mult mai multe căi au.⁵³⁵

534. Expediția din 1838-1842 (n. tr.).

535. Cele din urmă rânduri din poemul lui Claudian, „Despre un om bătrân din Verona” (n. tr.).

Ce nevoie să fie oare de-a face înconjurul lumii pentru a număra pisicile din Zanzibar? Cu toate astea, nu vă opriți până ce nu veți putea face ceva mai bun. Poate veți descoperi vreo „Gaură de-a lui Symmes”⁵³⁶, prin care să ajungeți la interior. Anglia și Franța, Spania și Portugalia, Coasta de Aur și Coasta Sclavilor, cu toate fac față mării lăuntrice, intime. Dar nicio barcă nu s-a avântat în afară de raza pământului, cu toate că asta-i calea cea mai directă la Indii. Chiar dacă veți fi învățat să vorbiți toate limbile, să practicați obiceiurile tuturor neamurilor, să mergeți mai departe decât toți călătorii, chiar dacă vă veți fi naturalizat sub toate climatele și veți fi silit Sfinxul să-și zdrobească capul de-un bolovan, dați totuși ascultare preceptului vechiului filosof, *cunoaște-te pe tine însuți*⁵³⁷. Explorați-vă chiar pe voi. Aici e nevoie de ochi și de nerv, de vigoare. Numai mofluzii și dezertorii merg la război, numai lașii pleacă și se înrolează. Avântați-vă mai curând pe această mult mai îndepărtată cale de vest, care nu se oprește nici la Mississippi, nici la Pacific, care nu duce nici la o Chină sau la o Japonie, despuiate până la oase, ci duce drept, ca o tangentă, la propria noastră sferă, vara și iarna, zi și noapte, apus de soare, apus de lună și, în cele din urmă, și apus de pământ.

Se zice că Mirabeau⁵³⁸ se deda la hoția la drumul mare „ca să poată cunoaște câtă bărbăție îi trebuie celui ce-ar vrea să se pună în opoziție formală cu legile cele mai sfinte ale societății”, cu alte cuvinte, să înfrunte aceste legi. El declară că „unui soldat care luptă în rânduri nu-i trebuie nici jumătate din curajul pe care-l are un haiduc de meserie”, că „nici onoarea, nici religia nu s-au pus niciodată în calea unei statornice hotărâri, bine chibzuite”. Ceva bărbătesc. Și lumea nici nu merge altfel. Cu toate acestea-i ceva zadarnic, dacă nu disperat. Un om mai sănătos se poate găsi adesea în „opoziție formală” cu ceea ce privim drept „legile

536. Symmes, care pe la 1818 părea să creadă în existența unei mari găuri care străbate globul de la Polul Sud la Polul Nord și în care se putea și trăi (*n. tr.*).

537. Maximă enunțată de Socrate.

538. Honoré Gabriel Riqueti, conte de Mirabeau (1749-1791), lider al Revoluției Franceze în primele sale faze. Avea poziții moderate și favoriza o monarhie constituțională.

cele mai sfinte ale societății”, supunându-se unor legi mult mai sfinte și astfel să-și pună virtutea la încercare, fără să se abată din calea sa. Nu-i nevoie ca omul să ia o atare atitudine față de societate. Datoria omului e să se mențină în atitudinea în care se găsește, oricare ar fi, supunându-se legilor eului său, eu care nu va fi niciodată în opoziție cu un guvernământ drept, dacă omul ar avea sorții să-l întâlnească.

Eu am părăsit pădurea pentru același bun motiv pentru care venisem la ea. Mi s-a părut că parcă aș fi avut mai multe vieți și că n-aș fi putut dăruii mai mult timp celei de la pădure. E uimitoare ușurința cu care îmbrățișăm pe nesimțite o cale și ne facem o cărare bătută. La pădure nici de-o săptămână nu locuiam și picioarele mele și bătătoriseră o cale de la portu-mi până la lac. Și cu toate că, de când n-am mai călcat-o, s-au scurs poate cinci-șase ani, calea mea e încă cât se poate de deslușită. Mă tem, ce-i drept, că vor mai fi adoptat-o și alții, contribuind astfel să nu i se șteargă urma. Suprafața pământului e moale și impresionabilă la pașii omului. Tot așa sunt și căile străbătute de spirit. Cât de purtate și prăfuite trebuie să fie drumurile cele mari ale lumii, cât de adânci făgașurile tradiției și ale conformității! Eu n-am dorit să iau o cabină pentru călătorie, ci să fiu mai curând matelotul de punte, pe puntea lumii, pentru ca de acolo să pot contempla mai bine luna plină din munți. Firește că nu voi dori de acuma să mă cobor.

Datorită experienței mele, m-am ales cel puțin cu atâta știință că, atunci când vei înainta cu hotărâre în direcția visurilor tale și te vei sili să trăiești viața plănuită de tine, vei avea o izbândă la care nu te-ai putea de obicei aștepta. Vei lăsa în urmă unele lucruri, vei trece un invizibil hotar. Legi noi, universale, mai liberale, vor începe să se statornicească în jurul și înăuntrul tău sau să se lărgească și să se interpreteze într-un înțeles mai liberal, în favoarea-ți, legile vechi. Și vei trăi în licența sau cu patenta îngăduitoare a unui ordin de finanțe mai înalte. Potrivit cu chipul în care cineva își va simplifica viața, legile universului nu vor mai părea atât de complexe, singurătatea nu va mai fi singurătate, nici sărăcia, sărăcie, nici slăbiciunea, slăbiciune.

Dacă-ți vei fi clădit castelul în aer, nu face nimic, munca ta nu va fi pierdută. Acolo trebuie să și fie. Vorba-i să începi a pune temelie sub el.

Din partea Angliei și Americii e o pretenție ridicolă de-a vorbi astfel ca ele să ne poată pricepe. Parcă oamenii ca ciupercile ar fi să crească. Ca și cum lucrul ar avea cine știe ce însemnătate și n-ar mai fi cine să ne înțeleagă în afară de Anglia și de America. Ca și cum Natura n-ar putea să îngăduie decât un soi de inteligențe, n-ar putea să întrețină tot atât de bine și păsările, ca și patrupedele, creaturile zburătoare, tot atât de bine ca și pe cele târătoare, ca și cum *buci* și *pui-pui*, pe care le înțelegea puica, ar fi limbajul cel mai ales. Ca și cum mântuire numai în stupiditate ar fi. Lucru de care eu mă tem mai cu deosebire e ca expresia mea să nu poată fi destul de *extravagantă*, să nu se poată îndepărta destul de marginile înguste ale experienței mele zilnice, pentru a fi adecvată, această expresie, cu adevărul de care-s pătruns.

Extravaganță. Atârână de chipul în care ești țarcuit. Bivolul migrator, care cutreieră sub alte latitudini după noi pășuni, nu-i atât de extravagant ca vaca, care răstoarnă donița cu o lovitură de picior, sare gardul și aleargă după vițel, când e adusă la muls. Eu doresc să găesc undeva să vorbesc în afară de limite, ca un om în timp de veghe, unor oameni în timp de veghe și ei. Pentru că sunt încredințat că nu voi putea exagera destul pentru a pune bazele unei expresii adevărate. Cine, auzind un acord de muzică, să se mai teamă că va vorbi vreodată în chip extravagant? Față de viitor și de ceea ce poate fi, noi va trebui să trăim în stare de desăvârșită mobilitate și cu totul nedeterminați față de cele ce vor să fie, cu marile linii confuze și obscure de partea viitorului; ca și umbrele noastre care revelează o nesimțită abureală spre soare. Adevărul volatil al cuvintelor noastre ar trebui să trădeze neîntrerupt lipsa de justete culminantă, finală; justete pe care să ne facă însă s-o presupunem. Adevărul obișnuit se vede într-o clipă *răpit*, rămânând doar monumentul literar. Cuvintele care ne exprimă crezul și pietatea nu sunt definite. De la începutul-începutului ele-s neclare și nefixate. Cu toată neclaritatea lor însă,

pentru naturile superioare ele-s pline de înțeles, de mireasmă pline, ca smirna.

De ce să ne tot coborâm la nivelul celei mai grele priceperi a noastre și să lăudăm asta ca simț comun? Înțelesul cel mai comun este înțelesul oamenilor care dorm, pe care-l rostesc sforăind. Noi înclinăm uneori să clasăm oamenii înzestrați cu o inteligență și jumătate alături de tonții („half-witted”) cărora nu le-a fost dată decât jumătate, pentru că din inteligența acestora noi nu apreciem decât o treime. Vor fi oameni care să găsească cusururi și purpuri aurorii, dacă li s-ar întâmpla să se scoale atât de devreme. „Se zice”, dacă e să dăm crezare legendei, „că versurile lui Kabir⁵³⁹ au patru înțelesuri deosebite – iluzie, suflet, intelect și doctrina ezoterică a Vedelor.” Dar în partea noastră de lume, dacă scrierile unui om ar presupune mai mult de-o interpretare, lucrul ar putea fi luat ca motiv de bănat⁵⁴⁰. Când Anglia se trudește să tămăduiască „black-rot”-ul sau putregaiul cartofilor, să nu fie oare nimeni care să se iscusească și să tămăduiască putregaiul creierilor, cu mult mai răspândit și cu mult mai fatal?

Eu nu cred să fi ajuns la atâta obscuritate, dar aș fi mândru dacă nu mi s-ar găsi în privința asta un mai mare cusur decât cel găsit gheții din Walden. Clienții din sud îi imputară acesteia culoarea albastră, care era o dovadă de puritate, dar care însă era luată drept nămolosă, preferându-i-se gheața de Cambridge, mai albă, care are însă un gust de iarbă. Purity care place oamenilor seamănă cu negura care învăluie pământul, nu cu eterul azurat din înalt.

Unii oameni ne cântă la urechi că noi, unii americani și îndeobște modernii, suntem din punct de vedere intelectual niște pitici față de cei din vechime sau față de oamenii de pe vremea Elisabetei. Dar ce are asta de-a face? Mai bine câine viu decât leu mort, mitocan în picioare decât împărat în mormânt. Se va spânzura oare cineva fiindcă face parte

539. Kabir a fost un poet mistic indian, reprezentant al mișcării religioase Bhakti. A criticat castele, idolatria, clerul și ritualurile, revendicând o spiritualitate autonomă.

540. Cu sensul de „supărare”.

din neamul pigmeilor și nu va căuta să fie oare cel mai mare pigmeu? Îndeletnicească-se fiecare cu ce-l privește și silească-se să fie ce i-a fost dat să fie.

De ce ne-am grăbi cu atâta disperare să izbutim și în niște atât deperate întreprinderi? Dacă ni se va întâmpla să nu mergem după pasul tovarășilor noștri, să nu fie oare din pricină că altă trâmbiță auzim? Să mergem după muzica pe care o auzim, oricare i-ar fi măsura sau departarea. N-are a face că am ajunge ca timp la maturitate, ca un măr sau stejar. Schimba-ne-vom oare primăvara în vară? Dacă starea de lucruri pentru care suntem făcuți încă n-are ființă, cu ce realitate am putea-o oare înlocui? Nu vom merge să facem naufragiu într-o vană realitate. Vom înălța oare cu trudă un cer de sticlă albastră deasupra noastră, mai dinainte încredințați c-o dată isprăvit vom ridica privirile tot spre cerul cel adevărat eterat, mult mai sus, ca și cum cel de sticlă n-ar fi existat?

În cetatea Kouroo era pornit un artist să urmărească desăvârșirea. Într-o zi îi trecu prin minte să făurească un toiag. Și, băgând de seamă că într-o lucrare nedesăvârșită timpul intră ca element, pe când într-o lucrare desăvârșită timpul nu se socotește deloc, omul își zise: toiagul meu va fi desăvârșit în toate privințele, chiar dacă ar fi să nu mai fac altele în viața mea. Se duse, așadar, numaidecât la pădure pentru căutare de lemn, hotărât să nu întrebuițeze decât un material potrivit. Și, pe când căuta, aruncând creangă după creangă, prietenii lui îl părăsiră unul câte unul, îmbătrânind în mijlocul trudnicilor lor munci și murind, pe când el nu înainta în vârstă deloc. Unitatea planului și-a hotărârii lui, pe lângă o înaltă împătımire, îl înzestră, fără să vrea, cu o veșnică tinerețe. Nefăcând niciun compromis cu Timpul, Timpul se ținea la o parte din calea lui, suspinând negreșit la distanță că nu putea să-l răpună. Până să găsească bucata potrivită de lemn, fără nici un cusur, cetatea Kouroo se și prefăcuse într-o căruntă ruină și tocmai pe-o măgură de-a ei se puse

omul nostru să jupuiască ramura lui de coajă. Și, până să-i dea forma cuvenită, dinastia Candahars ajunsese acum la declin, iar el și scrisese cu vârful ramurii lui pe nisip numele celui din urmă din asemenea seminție, după care se apucă de lucru din nou. Până să rotunjească și să lustriască toiagul, Kalpa se schimbase din stea polară. Și până să pună veriga și mânerul împodobit cu pietre scumpe, Brahma se deșteptă și adormi de mai multe ori. Dar de ce să mai vorbim despre lucrurile acestea? Când nu mai era nimic de făcut la opera lui, aceasta se desfășură deodată sub ochii artistului uimit ca cea mai pură dintre creațiile lui Brahma. Făcând un toiag, artistul făcuse un nou sistem, o lume cu largi și frumoase proporții, în care cele mai pure și mai glorioase cetăți și vechi dinastii, măcar că trecute, erau izvodite. Și artistul își dete seama, după grămada de așchii încă proaspete de la picioarele sale, că pentru dânsul și pentru opera lui, cea dintâi trecere de vreme fusese o iluzie. Că nu se scursese mai mult timp decât ar fi cerut o simplă scânteie din creierul lui Brahma pentru a cădea pe iasca unui creier omenesc, s-o aprindă. Materialul era pur, iar arta artistului, s-o aprindă. Cum putea să fie altfel rezultatul, decât minunat?⁵⁴¹

Nicio înfățișare pe care am putea-o da unei întreprinderi nu ne va prezenta niciodată, în cele din urmă, atâtea foloase ca adevărul. Numai adevărul poate fi de folos. Cel mai adesea noi nu suntem tocmai acolo unde ar trebui să fim. Unde suntem, ne aflăm într-o falsă poziție. Din pricina unei infirmități a naturii noastre, presupunând un caz, ne introducem în el și iată-ne în două cazuri în același timp, ceea ce face de două ori mai greu de-a ieși la liman. În ceasurile senine noi nu avem decât faptele în vedere, cazul de față. Spuneți ce aveți de spus, iar nu ce se cuvine să fie spus. Orice adevăr prețuiește mai mult decât simularea. Tom

⁵⁴¹. Această povestire trece ca fiind negreșit imaginată pe de-a întregul de Thoreau (*n. tr.*).

Hyde⁵⁴², căldărarul, pe când stătea la poalele spânzurătorii așteptând să i se pună juvățul, fu întrebat dacă nu mai avea poate ceva de spus. Tom Hyde răspunse: „Spuneți croitorilor ca, înainte de întâia împunsătură, să nu uite de-a face la ață un nod”. Cuvintele lui Tom Hyde n-ar trebui să fie uitate.

Oricât de umilă ți-ar fi viața, s-o ai în cinste și s-o trăiești. Nu fugi de dânsa și n-o bârfei. Viața nu-i ca tine, atât de rea. Tocmai când tu te afli cel mai bogat, viața pare cea mai săracă. Căutătorul de cusururi va găsi cusururi până și-n rai. Placă-vă viața, oricât de săracă ar fi. Poate veți gusta ceasuri dulci, palpitate, splendide, până și într-un azil de săraci. Ferestrele azilului reflectează apusul soarelui cu aceeași strălucire ca și cele de la locuința celui bogat. Neaua se topește dinaintea ușii lui, primăvara, tot atât de curând. Nu pricep cum un spirit senin n-ar putea să trăiască și aici mulțumit, nutrind și aici cugetări tot atât de înălțătoare, ca și într-un palat. Săracii orașului mi se pare că duc adesea viața cea mai neatârnată. Poate că-s pur și simplu destul de „mari” să primească fără sfială.

Îndeobște ne credem mai presus de ajutorul ce-l dă orașul. Dar adesea se întâmplă să nu fim mai presus de-a ne ajuta prin mijloace necinstite noi singuri. Ceea ce ar trebui să atragă o desconsiderare mai mare. Cultivați sărăcia ca o iarbă de grădină, ca salvia. Nu vă trudiți prea mult să vă procurați lucruri noi, fie haine, fie prieteni. Întoarceți-le pe cele vechi, întoarceți-vă la cei vechi. Nu lucrurile se schimbă, noi ne schimbăm. Vindeți-vă hainele și păstrați-vă cugetările. Domnul va veghea să nu duceți lipsă de însoțire. Chiar dacă aș fi țărucit în ungherul celei mai păcătoase cocioabe pentru restul zilelor mele, ca un păianjen, lumea tot atât de întinsă va rămâne pentru mine, câtă vreme voi fi înconjurat de cugetările mele. Filosoful a zis: „Unei armate de trei divizii îi poți prea bine răpi generalul, ca s-o pui în dezordine, omului celui mai ticălos, mai de rând, nu-i poți însă răpi cugetarea”⁵⁴³. Nu căuta cu atâtea îngri-

⁵⁴². Tom Hyde, locuitor din Boston spânzurat ca tâlhar (*n. tr.*).

⁵⁴³. Confucius (*n. tr.*).

jorare să te întinzi, să te supui la tot soiul de înrăuriri, ca să fii mai pe urmă dezamăgit. Asta-i trudă degeaba. Umilitatea, ca și bezna, revelează lumini cerești. Umbrele sărăciei și mediocrității se îngrămădesc împrejurul nostru și, „uite, firea se lărgește în ochii noștri”⁵⁴⁴. Chiar dacă ne-ar fi dată bogăția lui Cresus⁵⁴⁵, tinderile⁵⁴⁶ noastre cată să rămână aceleași, ca și mijloacele noastre. Dacă în câmpul vostru de acțiune sărăcia vă limitează, dacă nu puteți cumpăra cărți sau ziare, prin asta nu veți fi reduși, de pildă, decât la cele mai pline de însemnătate experiențe. Iată-te nevoit să tratezi cu materia care prezintă cel mai mult zahăr și cel mai mult amidon. Dulceața cea mai mare stă în viața apropiată de os. Iată-te scutit de-a ajunge un om care își pierde vremea cu fleacuri. Nimeni nu pierde niciodată, pe un nivel mai de jos, prin mărinimie, față de-un nivel mai înalt. Bogăția de prisos nu poate cumpăra decât lucruri de prisos. Banii nu-s deloc în stare să cumpere un simplu lucru necesar, sufletesc.

Hălăduirea mea e în ungherul unui mur de plumb, în compoziția căruia s-a vărsat și puțin aliaj de aramă. Adesea, la ceasul meridianului meu, îmi ajunge la urechi din afară un nedeșluit *tintinnabulum*⁵⁴⁷. Zgomotul contemporanilor mei. Vecinii mei îmi vorbesc de aventurile lor cu domni eleganți și cu dame elegante, despre notabilitățile cu care s-au întâlnit la masă. Dar pe mine mă interesează tot atât de puțin asemenea lucruri, cât mă interesează și cele cuprinse în *Daily Times*. Interesul și convorbirea se învârtesc mai cu seamă în jurul toaletei și-a bunelor maniere. O găscă însă e tot o găscă, ori cu ce haine ai împopoțonat-o. Mi se vorbește de California și de Texas, de Anglia și Indii, de onorabilul, *cum îl cheamă*, de Georgia sau de Massachusetts, toate fenomene trecătoare și efemere, încât îmi vine s-o rup la fugă. Mie-mi place să rămân la felul meu de-a vedea, nu să merg în procesiune, cu pompă, cu alai, într-un loc aparent, ci să merg laolaltă cu Ziditorul universu-

544. Citat luat din sonetul lui Blanco White, „Night and Death” („Noaptea și Moartea”).

545. Cresus a fost ultimul rege al Lidiei, vestit pentru bogăția și dărnicia sa.

546. Cu sensul de „țeluri”.

547. În Roma antică *tintinnabulum* erau clopoței de metal având un sunet ascuțit.

lui, pe cât pot. Nu să trăiesc în acest neastâmpărat, nervos, zbuciumat, vulgar veac al nouăsprezecelea, ci să stau înălțat sau adâncit în gânduri, până va trece. Ce sărbătoreasc oare oamenii? Ei sunt pururea în comitet de organizare și, din ceas în ceas, așteaptă discursul cuiva. Dumnezeu nu-i decât președintele zilei, iar Webster⁵⁴⁸ oratorul lui. Mie-mi place să atârn, să mă îndes, să gravitez spre ceea ce mă atrage mai cu putere, mai cu bună dreptate, nu să mă agăț de cumpăna balanței, ca să caut să atârn mai puțin; nu să presupun un caz, ci să iau cazul așa cum e, să urmez singura cărare ce-o pot urma și de pe care nu mă va putea abate nimic. Nu simt nicio mulțumire să încep o boltă înainte de a-mi fi asigurat o puternică temelie. Să nu ne jucăm de-a *kittly-benders*.⁵⁴⁹ Pretutindeni se găsește o bază solidă. Se spune că un călător întrebă pe-un copil dacă băltoaca ce se afla înaintea lui avea un fund rezistent. Copilul răspunse afirmativ. Iată însă că calul călătorului se afundă până la chingă. Călătorul întoarse capul către copil: „Parcă mi-ai spus că băltoaca asta are un fund rezistent”. „Negreșit că are”, răspunse copilul „dar dumneata n-ai ajuns decât până la jumătate.” Tot așa-i cu băltoacele și cu nisipurile mișcătoare ale societății, dar e bătrân copilul care le știe. Bine e numai ceea ce-i cugetat, zis și făcut după un acord oarecare, se înțelege că rar. Eu n-aș dori să fiu dintre cei care se vor apuca prostește să bată un cui într-o boștiură⁵⁵⁰. Asemenea treabă nu m-ar lăsa să dorm toată noaptea. Dați-mi un ciocan și să văd unde-i bârna. Pe tencuială nu vă bizuiți. Bateți-vă drept cuiul și înțepeniți-l atât de bine încât, deșteptându-vă noaptea, să vă puteți gândi cu mulțumire la treaba voastră – o treabă față de care să nu vă fie rușine de-a invoca Muza. Numai așa Dumnezeu vă va ajuta. Altminterea, nu. Niciun cui bătut care să nu fie ca un nou nit în mașina universului, pentru a asigura mersul trebii dimpreună cu noi.

Decât amor, bani, glorie, dați-mi mai curând adevărul. Am fost odată la o masă la care hrană bogată și vinuri scumpe erau berechet

548. Daniel Webster (1782-1852), avocat și om de stat american. A servit ca secretar de stat în timpul mandatelor a trei președinți.

549. Joc american care constă în a alerga pe gheața subțire, care se înconvoaie (*n. tr.*).

550. Scorbură, gaură, cavitate.

și serviciul destul de slugarnic, dar nu era nici sinceritate, nici adevăr. M-am sculat de la neospitaliera masă flămând. Ospitalitatea era tot atât de rece ca gheața. Mă gândeam că nu mai era nevoie de altă gheață ca s-o închege pe cea de față. Mi s-a spus vechimea vinului, cum și faima recoltei lui, dar eu mă gândeam la un vin mai nou și mai curat, mult mai vechi, la o recoltă mult mai faimoasă, pe care găzduitorii nu le aveau și pe care nu le puteau cumpăra. Stilul, casa, grădina, și „ospățul” nu înseamnă nimic pentru mine. Am făcut o vizită regelui, dar el m-a făcut să aștept în sală și s-a purtat ca unul care habar n-avea de ce-i ospitalitatea. În vecinătatea mea era un om care locuia într-o scorbură de copac. Purtările lui erau cu adevărat regale. Aș fi făcut mai bine să-l fi vizitat pe el.

Câtă vreme vom sta oare sub porticele noastre să practicăm niște trândave, mucegăite virtuți, pe care orice muncă le-ar da de rușine? Ca și cum, începându-și ziua cu îngăduială, un om ar trebui lăudat că-și prășește dimineața cartofii, iar după-amiază se duce să practice smerenia și milostivirea creștină cu o bunătate studiată. Gândiți-vă la trufia Chinei și la satisfacerea aiuritoare a oamenilor. Generația de azi pare că înclină a se felicita că-i cea din urmă dintr-o seminție ilustră. Și la Boston, Londra, Paris, Roma, gândindu-se la depărtata ei obârșie, vorbește laudându-se cu progresul ce l-a făcut în artă, știință, literatură. Să nu fie oare de ajuns arhivele Societăților Filosofice și panegiricele *Marilor Oameni*? Cumsecadele Adam, căzut în contemplare în fața propriei sale virtuți. „Da, isprăvile astea noi le-am făcut și-am intonat imnurile acestea divine care niciodată nu vor pieri.” Niciodată, adică câtă vreme *noi* ni le vom aduce aminte. Societățile savante și oamenii mari ai Asiriei unde sunt oare? Ce filosofi și experimenteroși proaspăt ieșiți din găoace suntem! Nu cred să fie măcar unul din cititorii mei care să fi trăit o întreagă viață omenească. Lunile pe care le trăim nu pot fi decât lunile de primăvară din viața neamului omenesc. Dacă am avut râia de șapte ani,⁵⁵¹ n-am

551. Zicere curentă care înseamnă că am îndurat o nenorocire (*n. tr.*).

văzut încă la Concord greierul de șaptesprezece ani.⁵⁵² Noi nu cunoaștem decât o simplă pojghiță de-a globului pe care trăim. Cei mai mulți dintre noi n-au săpat nici la șase picioare de la suprafață în jos, după cum nu s-au ridicat nici la șase picioare în sus. Și habar n-avem unde ne aflăm. Ne petrecem apoi aproape jumătate din timp dormind duși. Ne mai credem și înțelepți, având o ordine stabilită la suprafață. Cu adevărat strașnici cugetători suntem, spirite foarte năstrușnice. Când stau undeva, deasupra insectei ce se târăște prin ghimpii de pin de pe pardoseala pădurii, căutând să se ascundă de vederea mea, mă întreb de ce să nutrească așa de umile păreri, de ce să-și ascundă capul de mine, care aș putea, poate, să mă arăt ca binefăcătorul ei, dând o dată neamului ei vreo alinătoare-ndrumare? Și-mi amintesc de Binefăcătorul mai mare, de mai marea inteligență care-i deasupra mea, omenească insectă.

În lume se revarsă neîntrerupt un potop de noutăți, iar noi suferim de-o toropeală neînchipuită. O singură dovadă e felul de predici care se mai ascultă în țările cele mai luminate. În ele sunt cuvinte ca bucurie și durere, dar astea nu-s decât refrenul unui psalm, cântat c-un glas fornăitor, pe când noi credem în ceea ce e mai ordinar, mai de rând. Ne închipuim că altceva afară de îmbrăcăminte nu avem de schimbat. Se susține că Imperiul Britanic e întins și respectabil și că Statele Unite sunt o putere de primă clasă. Noi nu credem că un flux și reflux se ridică și se coboară în spatele fiecărui om, care ar putea spulbera Imperiul Britanic dacă s-ar întâmpla ca omul să dea adăpost în portul spiritului său acestui flux și reflux. Cine știe ce soi de greier de șaptesprezece ani va mai ieși pe viitor din pământ? Guvernământul lumii în care hălăduiesc eu nu s-a alcătuit ca cel al Marii Britanii, într-o convorbire de după prânz, cu paharul în mână.

În noi viața e ca și apa din gârlă. Anul acesta poate să se ridice mai sus decât a fost vreodată văzută și să înece toate platourile uscate. Se mai poate ca anul acesta să fie îmbelșugat în evenimente care să-i alunge pe

552. Un soi de lăcustă care nu se arată decât din șaptesprezece în șaptesprezece ani și care, în 1852, a apărut în mai multe părți din Massachusetts (*n. tr.*).

toți șobolanii noștri cei tămâioși din bârlogul lor. Pentru că, unde hălăduim noi, n-a fost totdeauna pământ uscat. Dovadă malurile răpoase scăldate odinioară de-un curs de apă, înainte ca istoria să fi început a înregistra inundările lui, maluri a căror muchie am observat-o. Cine mai știe istoria care a făcut înconjurul Noii Anglii, istoria unei robuste și frumoase ploșnițe, ieșite din tăblia unei vechi mese de lemn de măr, care stătuse șaiszeci de ani în bucătăria unui fermier, mai întâi în Connecticut, iar mai apoi în Massachussets – ploșniță ieșită dintr-un ou depus în copacul cel viu, cu mulți ani înainte, după cum se vedea din numărul straturilor anuale care-l acoperiseră. De mai multe săptămâni fusese auzită rozând ca să iasă la iveală, clocită poate de căldura unui samovar. Cine, auzind asemenea lucru, să nu-și simtă întărită credința într-o reînviere și într-o nemurire? Cine știe ce viață înaripată – al cărei ou rămas înmormântat timp de veacuri în viața uscată și moartă a societății, sub atâtea straturi concentrice de substanță lemnoasă, ou depus mai întâi în mazăga copacului verde și viu, copac prefăcut, încetul cu încetul, în simulacrul îndemânosului său mormânt –, viață din întâmplare auzită rozând de ani întregi, pentru a-și face drum prin familia omului, înmormunată, așezată în jurul mesei de sărbătoare, cine știe ce frumoasă viață înaripată se poate ivi pe neașteptate din mobilierul cel mai de rând și mai hârbuit al societății, pentru a-și savura în sfârșit frumoasa-i viață de vară!

Nu zic că John sau Jonathan⁵⁵³ își vor da seama de toate astea. Așa e caracterul acestui mâine, că simpla trecere de vreme zorile nu i le poate aduce. Lumina care ne orbește, pentru noi este beznă. Singurul punct: ziua în care ne deșteptăm. Sunt mai multe zile să se ivească. Soarele nu-i decât luceafărul dimineții.

553. Personaje de teatru reprezentându-i pe naivii din Anglia și din Statele Unite.

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI (2021)	1
DE LA WALDEN LA SÎMBĂȚA DE SUS	7
REPERE CRONOLOGICE	17
DESPRE HENRY DAVID THOREAU (1936)	25
Cuvânt înainte (P. Mușoiu)	25
„Un animal sălbatic, plin de înțelepciune...”	29
Eseu despre literatura americană	33
Thoreau	48
WALDEN SAU VIAȚA-N PĂDURE	57
Economie	57
Unde am trăit și pentru ce am trăit în asemenea loc	139
Lectura	159
Zgomote	173
Singurătate	193
Vizitatori	205
Câmpul de fasole	221
Satul	235
Lacurile	243
Ferma Baker	271
Preocupările mai înalte	281
Vecinii sălbatici	295
Încălzirea casei	309
Primii locuitori și vizitatorii de iarnă	327
Animale de iarnă	343
Lacul iarna	355
Primăvara	371
Încheiere	391
CUPRINS	409

Au apărut deja:

BROȘURI

I. În română

1. *A. Răvășel* – Mircea Rosetti
2. *Adina Marincea* – Asta (nu) e o poveste de dragoste! LoveKills, punk și primii 20 de ani de anarha-feminism în România
3. *Adrian Tătăran* – Panait Mușoiu
4. Anarhie relațională, nu libertarianism! Mic ghid de re-imaginat relațiile noastre de zi cu zi
5. Anarhismul și vechea mișcare socialistă
6. *Andie Nordgren* – Anarhia relațională (introducere de *hopancarusel*)
7. Anuarul Anarhivei 2020
8. *bell books* – Să înțelegem patriarhatul
9. *Carolina Vozian* – Carte, cocon, cochilie, cameră, chirie
10. *CCRI / EZLN* – O declarație pentru viață și alte texte (2020-2021)
11. *Chiara Bottici* – Anarhafeminism: către o antologie a transindividualului
12. *Colin Ward* – Anarhismul ca teorie a organizării
13. *CrimethInc* – Vot vs. Acțiune Directă
14. *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – piticul comunist
15. *David Graeber* – Ești anarhist/ă? Răspunsul te-ar putea surprinde!
16. *David Graeber* – Noii anarhiști
17. *David Graeber* – Speranța în comun
18. *Dennis Fox* – Anarhism și psihologie
19. Slogane din mai 68
20. *Emma Goldman* – Căsătorie și iubire
21. *Emma Goldman* – Gelozia: cauze și posibile remedii
22. *Emma Goldman* – Nu există Comunism în URSS
23. *Errico Malatesta* – Anarhia
24. *Giorgio Agamben* – De la un stat al controlului către un praxis al puterii destituate

25. *Institutul pentru Studii Anarhiste* – Genul
26. *Ionuț-Valentin Cucu* – Kurzii, între naționalism identitar și federalism libertar
27. *Lucy Parsons* – Principiile anarhiei
28. *Martin Veith* – Neobosit! Iuliu Neagu-Negulescu
29. *Mechel Stanger* – Amintirile unui anarhist din România
30. *M.E.K.A.N.* – Demoni Dansatori: cuetări provizorii asupra mișcării free party siciliene
31. *Mihail Bakunin* – Catehism revoluționar
32. *Murray Bookchin* – Municipalismul libertar
33. *Murray Bookchin* – Revolta marinarilor din Kronstadt
34. *Philip Richlin* – 10 reguli pentru o societate non-violentă
35. *Piotr Kropotkin* – Ordinea
36. *Robert Grabam* – Ideea generală a Revoluției la Proudhon
37. Sub același acoperiș: Antologia revindicărilor și analizelor pentru dreptate locativă - o perspectivă intersecțională în contextul pandemiei COVID-19
38. Suprarealism și anarhism
39. *Veda Popovici* – Poliția Ucide! Practici și principii pentru o solidaritate feministă anti-represiune
40. *Vlad Brătuleanu* – Anarhismul în România

II. În maghiară

41. A Combahee River Collective Nyilatkozata
42. *Adina Marincea* – Ez (nem) egy szerelmi történet! LoveKills, punk és az anarhafeminizmus első húsz éve Romániában
43. *Angela Davis* – Reformáljuk meg vagy számoljuk fel a börtönöket?
44. *Audre Lorde* – A düh használatáról: a rasszizmusra válaszoló nők

45. *Audre Lorde* – Életkor, rassz, osztály és nem: Nők újradefiniálják a különbséget
46. *bell books* – Feminista politika
47. *bell books* – Megérteni a patriarhátust
48. *Carmen Gheorghe* – Fejünkbe húzzuk a szoknyáinkat a roma feminizmusért
49. *Carolina Vozian* – Könyv, kégli, kéreg, kuckó, kvartély
50. *CrimethInc.* – Az én mint Másik. Reflexiók az öngondoskodásról
51. *David Graeber* – Te anarchista vagy? A válasz meglephet!
52. *Georgiana Aldessa Lincan* – A fehér privilégium felhasználása a társadalmi igazságosságért folytatott harcban
53. *Giorgio Agamben* – Az ellenőrző államtól a destituáló hatalom praxisáig
54. Határonkon átívelő feminista manifesztum
55. *Két Dűsznómia* – A személyes egyben politikai – javaslatok baloldali aktivista körökben alkalmazható jó gyakorlatokra
56. *Kimberlé Crenshaw* – Az interszekcionalitás sürgőssége
57. *Vincze Enikő* – Küzdelmek a társadalmi reprodukció terén világvárvány idején: Lakhatasi igazságosság Romániában
58. *Murray Bookchin* – Libertárius municipalizmus
59. *Oana Dorobanțiu* – Szövetségesség és performativitás: mit jelent szövetségességnek lenni?
60. *The Ongoing Collective* – Anarhafeminista Manifesztum 1.0

III. În engleză

61. *Adina Marincea* – This is NOT a love story! LoveKills, punk and the first 20 years of anarha-feminism in Romania
62. *Cosmin Koszor-Codrea* – Science popularization and Romanian anarchism in the nineteenth century
63. *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – the Communist Pipsqueak

64. *M.E.K.A.N.* – Ecstasy in the time of cholera
65. *Vlad Brătuleanu* – A Brief History of Anarchism in Romania
66. Essential Strike Manifesto for the 8th of March / A nélkülözhetetlen sztrájk március 8-i manifesztuma / Manifestul grevei esențiale de 8 martie

IV. Alte limbi

67. *M.E.K.A.N.* – Ekstase in Zeiten der Cholera
68. *Veda Popovici* – La Police assassine ! Pratiques et principes pour une solidarité féministe contre la répression.

CĂRȚI:

I. În română

1. Nicolas Trifon: un parcours libertar internaționalist – interviuri
2. *Henry David Thoreau* – Walden
3. *Iuliu Neagu-Negulescu* – Armania
4. *Mihail Bakunin* – Dumnezeu și Statul

Pagini Libere este un colectiv editorial anarhist

Suntem un colectiv descentralizat, autonom și organizat non-ierarhic. Scopul nostru este acela de a oferi publicații (cărți, broșuri, fanzine etc.) în limba română și, uneori, în alte limbi, în ideea de a populariza și inspira viziuni și practici alternative la sistemul actual, capitalist și autoritar.

Tradiția libertară a fost întotdeauna una în care pamfletele, tipăriturile clandestine și materialele tipărite rapid și pe ascuns au circulat liber, neîngrădit. Continuând această tradiție, materialele publicate de către Pagini Libere pot fi folosite, adaptate sau modificate de către oricine dorește acest lucru, însă nu cu un scop comercial. Cerem, pe cât posibil, persoanelor care folosesc materialele publicate de noi sau părți din acestea să specifice, într-o formă neintruzivă, sursa de unde au preluat materialele respective.

pagini-libere.ro

facebook.com/editurapaginilibere

instagram.com/paginilibere

editurapaginilibere@protonmail.com

